

AXEL H. PEDERSEN

DET DANSKE
ADVOKATSAMFUND
1919 - 1969

UDGIVET AF ADVOKATRÅDET
PÅ
JURISTFORBUNDETS FORLAG
1969

© Copyright 1969

by Axel H. Pedersen

Sat med Linotype Baskerville og trykt hos

Andelsbogtrykkeriet i Odense

AXEL H. PEDERSEN

BYGGERIETS RETLIGE OG ØKONOMISKE
ORGANISATION

1946. 6. reviderede udg. 1965.

Ialt 12.000 ekspl.

Norsk udg. ved *Olav Tendeland*. Oslo. 1956.

Finsk udg. ved *Mauri Hakapää* og *Eero Routamo*.

Helsingfors. 1958.

Svensk udg. ved *Alvar Nelson*. Århus-Uppsala. 1960.

INDLEDNING TIL ADVOKATGERNINGEN I

1951. 2. omarbejdede udg. 1962.

Ialt 4500 ekspl.

ENTREPRISE. BYGGE- OG ANLÆGSARBEJDER

1952.

Oplag 4500 (udsolgt).

INDLEDNING TIL ADVOKATGERNINGEN II

1953. 2. udvidede og omarbejdede udg. 1963.

Ialt 4000 ekspl.

REFUSIONSOPGØRELSESR VED EJENDOMSKØB

1954. 3. omarbejdede og reviderede udg. 1965.

Ialt 5700 ekspl.

LICITATION

1955.

Oplag 5000 (udsolgt).

EN RETTENS TJENER. C. B. HENRIQUES

1956. 4. reviderede udg. 1967.

Ialt 9000 ekspl.

SAGFØRERSALÆRER

En håndbog. 1958.

Oplag 2500 (udsolgt).

ENTREPRENØRTRANSPORTER

1959.

Oplag 2500.

STREJFLYS OVER ADVOKATSTANDENS
UNDERSTØTTELSESVIRKSOMHED

1961.

Oplag 3100 (udsolgt).

BIRKETING I GL. KØBENHAVNS AMT 1521-1965

1968.

1.-2.oplag 4000.

DET DANSKE ADVOKATSAMFUND 1919-1969

1969.

Oplag 5000.

Den 1. oktober 1969 er det 50 år siden retsplejeloven trådte i kraft og Det dansk Advokatsamfund blev oprettet. Det er advokatrådet en glæde at kunne markere 50-årsdagen ved udsendelse af dette jubilæumsskrift.

Udgifterne ved fremstillingen er afholdt af *Kreditkassen for Husejerne i København, Københavns Kreditforening, Sagfører R. N. Rasmussens mindelegat* ved højesteretssagfører O. Gangsted Rasmussen og *Østifternes Kreditforening*.

Jubilæumsskriftet udsendes til alle advokater, alle advokatfuldmægtige og advokatenker, som har forbindelse med „Advokatsamfundets understøttelsesfond“, eller som har bolig i den selvejende institution „Sagførergården“s ejendomme. Endvidere til en kreds af institutioner, organisationer og personer, som advokatsamfundet har tilknytning til. Et mindre antal eksemplarer kommer i boghandelen. Et eventuelt overskud vil tilfalde den selvejende institution „Sagførergården“.

København, den 15. september 1969.

Børge Kock.

Fhv. justitsminister N. Busch-Jensen, amanuensis, cand. jur. Jørgen Mathiassen og advokat, generalsekretær Poul Østergaard har givet mig betydningsfuld inspiration og værdifuld hjælp ved gennemarbejdelsen af manuskriptet.

Højesteretssagfører Niels Andersen har som institutionens næstformand skrevet afsnittet om „Sagførerergården“.

København, den 15. september 1969.

AXEL H. PEDERSEN

DET DANSKE ADVOKATSAMFUND 1919–1969

<i>I. Prokuratorer, sagførere og advokater for borgernes domstol.</i>	21–32
<i>II. Fra 1/10 1919 udgør samtlige sagførere og advokater et samfund, Det danske Sagførersamfund, fra 1/7 1958 Det danske Advokatsamfund.</i>	33–71
A. Efter europæiske forbilleder har advokatsamfundet selvstyre og selvdømme.	
1. Princippet om advokatens uafhængighed.	33
2. Den anden proceskommissions betænkning af 1876	33
3. Det første forsøg på at gennemføre selvstyre og selvdømme ad lovgivningsvejen 1880.	36
4. Den danske Sagførerforening 1886: selvstyre og selvdømme	37
5. Det andet forsøg på at gennemføre selvstyre og selvdømme ved lovgivningsmagten.	39
6. Disciplinærmyndigheden i Den danske Sagførerforening ophæves 1895.	40
7. Rpl. 1916 gennemfører selvstyre og selvdømme.	43
B. Advokatsamfundets vedtægter.	44–60
C. Advokatsamfundets organisation.	61
1. Tvungent medlemsskab.	61
2. Medlemsbidrag.	63
3. Ordinære advokatmøder.	65
4. Advokatrådet.	66
5. Advokatnævnet.	68
6. Kreditsmøder.	69
7. Kreditsbestyrelser.	70
8. Fælleskreditsbestyrelsesmøder.	71
<i>III. Rådets kontrollerende, responderende og administrative opgaver.</i>	72–92
1. Overfor lovgivningsmagten.	72
2. Overfor administrationen.	73

3. Overfor domstolene.	78
4. Kontrol med overholdelse af klientkontosystemets vedtægt og regulativ.	80
5. Anklagemyndighed i disciplinærsager.	81
6. Salærtakster.	85
7. Responsum om kutyper og salærer.	86
8. Responsum om, hvorvidt en advokat, der angribes offentligt eller privat, har handlet i strid med advokatpligterne.	87
9. Regnskab og budget.	88
10. Sagførerbladet – Advokatbladet.	89
11. Sekretærer og generalsekretærer.	90
 <i>IV. Medlemmer af sagførrådet 1919 – 1958, af advokatrådet 1958 – 1969.</i>	 93–97
 <i>V. Kredsbestyrelsernes administrative opgaver og dømmende myndighed som voldgiftsret.</i>	 98–108
1. Administrative opgaver.	98
2. Dømmende myndighed som voldgiftsret i første instans i sager, som ikke er disciplinærsager.	99
a. Salærtvistigheder, når en klient begærer det.	
b. Tvistigheder mellem advokater angående deres advokatvirksomhed, når advokaterne begærer det.	
c. Tvistigheder mellem en advokat og en trediemand om advokatens udøvelse af hans advokatvirksomhed.	
3. Formænd for kredsbestyrelserne 1920 – 1969.	104–108
 <i>VI. Justits indenfor egne rækker.</i>	 109–126
<i>Advokatnævnet:</i>	
1. Nævnet som dømmende myndighed i 1'ste og 2'den instans.	109
2. Disciplinærstraffe.	109
a. Suspension af retten til at udøve advokatvirksomhed.	
b. Bøde, dog ikke over 5000 kr.	
c. Forbud mod udførelse af enkelte sager eller forretninger.	
d. Irettesættelse.	

3. Nævnspraksis 1933 – 1968.	117
4. Sagsbehandling og procedure.	117
5. Nævnets kendelser.	120
6. Diskussionen om sagsomkostninger.	123
7. Anke af disciplinærsager til landsretterne.	124
 <i>VII. Medlemmer af sagførernævnet 1933 – 1958, af advokatnævnet 1958 – 1969.</i>	 127–130
 <i>VIII. En »skamplet« på retsplejeloven.</i>	
Dommerfuldmægtigene kunne samtidig drive sagfører- virksomhed indtil 1/4 1935.	131–143
 <i>IX. Kvindelige sagførere og advokater.</i>	 145–151
1. Lov af 6/4 1906 om kvindelige sagførere og sagfører- fuldmægtige og beskikkelser efter rpl.	
2. Kvindelige advokaters ligestilling.	150–151
 <i>X. Prøver og privilegier ved Højesteret.</i>	 153–162
1. Prøven for Højesteret 1744 – 1958.	153–156
2. Allocutionen i Højesteret 1744 – 1924.	156–158
3. Uniform: højesteretsadvokater 1688 – 1915, højesteretssagførere 1879–	158–161
4. I rangforordningen: højesteretsadvokater 1874 – 1915, højesteretssagførere 1909–	161–162
 <i>XI. Prøverne ved landsretterne.</i>	 163–166
 <i>XII. Titulatur og møderet 1/10 1919 – 1/10 1969.</i>	 167–179
1. Efter forordningen af 3/6 1796: Overretsprokuratorer og underretsprokuratorer.	167–168
2. Efter lov af 26/5 1868 fra 1/1 1869: Højesteretssagførere, overretssagførere og underretssagførere.	168–170
3. .Efter rpl. fra 1/10 1919: Højesteretssagførere, landsrets- sagførere og sagførere ved underret.	170–173

4. Efter lov nr. 261 af 28/6 1920 og lov nr. 167 af 1/4 1921. Rechtsanswälte og referendarer i de sønderjydske landsdele får beskikkelse som landsretssagførere uden prøve.	173–175
5. Efter lov om ændring i rpl. nr. 209 af 29/7 1932: dommerfuldmægtige får beskikkelse som landsrets- sagførere uden prøve.	175
6. Efter lov nr. 125 af 10/5 1958: advokater. Titelstriden og dens afslutning.	175–179
 <i>XIII. Kunsten at drive advokatpraksis består bl. a. i at holde klienternes penge i én lomme, sine egne i den anden.</i>	
Klientkontosystemet indførtes 1/1 1942.	181
1. Bogføring og klientkontosystemet.	181
2. Klientkontoens struktur.	182
3. Klientkontoudvalgets kontrol.	184
4. Klientbankkontomidlernes separatiststilling.	186
 <i>XIV. Regler for god advokatskik.</i>	189–199
 <i>XV. Retsopgøret efter besættelsestidens ophør 5/5 1945.</i>	201–207
1. Forsvarerhvervet.	201–204
2. Udrensning indenfor sagførernes egne rækker.	205–207
 <i>XVI. De hæderlige advokater hæfter fra 1956 for de uhæderlige gennem erstatningsfondet.</i>	
1. Forspil i 1871.	209
2. Erstatningsfondet blev vedtaget 20/5 1953 og trådte i virksomhed 1/10 1956. Formuen pr. 31/12 udgør kr. 5.039.760,—. Der er udbetalt kr. 2.110.338,— i erstat- ninger.	210–212
3. Erstatningsudvalget.	213–214
4. Ors. Kierulf Petersens forslag i 1951.	214–216
 <i>XVII. Erhvervsudvalget oprettes 1963.</i>	217–224
Krydsende cirkler.	

<i>XVIII. Internationalt samarbejde.</i>	225–229
1. Nordisk samarbejde.	225–226
2. International Bar Association.	226–228
3. Union International Des Avocats.	228–229
<i>XIX. Forberedelse, fortolkning og forbedring af lovgivningen.</i>	231–244
1. Retsrådet 1919 – 1924.	231
2. Retsplejeudvalget 1919 – 1955.	231
3. Retsplejerådet 1961 –	232
4. Advokatrådets lovudvalg.	232–235
5. Sagførere og advokater i ministerielle udvalg og kommissioner.	235–244
<i>XX. Advokater som dommere.</i>	245–248
1. Rigsretten.	245
2. Den faste voldgiftsret – arbejdsretten.	246–248
3. Den særlige klageret.	248
<i>XXI. Advokaterne og retsvidenskaben.</i>	249–254
1. Doktorgraden.	249–253
2. Universiteternes prisopgaver.	253
3. Anders Sandøe Ørstedes prismedaljelegat.	254
<i>XXII. Advokater på Christiansborg 1919 – 1969.</i>	255–260
1. Advokater som ministre 1.10. 1919 – 1969.	255–256
2. Advokater i landstinget 1.10. 1919 – 21.9. 1953.	256–257
3. Advokater i folketinget 1.10. 1919 – 1969.	257–260
<i>XXIII. Advokatstandens understøttelsesvirksomhed.</i>	261–277
1. Prokuratorforeningen i København, stiftet 1832.	261–262
2. Advokatsamfundets understøttelsesfond, der i 1919 videreførte »Den danske Sagførerforenings understøttelsesfond«, stiftet 1886.	262–272
3. Den selvejende institution »Sagførergården».	270–277
Af højesteretssagfører <i>Niels Andersen.</i>	

XXIV. Advokaternes pensionsproblemer. 279–282

XXV. Morgendagens advokat. 283–286

PROKURATORER, SAGFØRERE OG ADVOKATER FOR BORGERNES DOMSTOL

1. Der findes et berømt engelsk maleri, der forestiller to parter, som strides om en ko. Den ene trækker i hornene, den anden i halen, men nedenunder sidder advokaten og malker koen!

En tilsvarende karakteristik, men i en anden version gav hrs. dr. jur. *Naphtali Cohn* i sine forelæsninger på Københavns universitet i 1923 om sagførergeringen. Man kan sammenligne sagførerne med bladene på en saks: de går imod hinanden, uden at gøre hinanden noget – men alt, hvad der kommer imellem, det klipper de!

Der findes talrige gamle anekdoter og mundheld om fortidens prokuratorer. En gammel tysk bøn: Fri os, o, Gud, for al slags nød, fra advokat og tiggerbrød. Og en gammel tysk talemåde: Der findes ingen mere trofast kammertjener end prokuratoren, han klæder én af til skindet.

Og en vægtig røst fra England, *Samuel Johnson*: Jeg vil ikke tale ilde om nogen bag hans ryg, men jeg tror, at den mand, som gik ud af døren, var sagfører.

Med den centrale position, dommere og advokater har haft i retslivet, er det naturligt, at der findes en broget og righoldig samling hjemlige og udenlandske anekdoter, ordsprog, mundheld og talemåder, der samler sig om og spidder rettens personer i den folkelige opfattelse gennem tiderne. De fleste er imidlertid internationale vandreanekdoter, hvoraf hovedparten – og som regel de ret grovkornede – er af tysk oprindelse. De viser, at prokuratorer, sagførere og advokater er et produkt af deres tid, idet advokatstanden har så nær kontakt med det kulturtrin, samfundet til enhver tid befinder sig på, at standens medlemmer bliver præget af samtidens økonomiske, politiske, retlige og moralske niveau. De skal ses i udviklingens historiske perspektiv, idet standens udvikling også afspejler udviklingen i samfundet gennem de forskellige tidsaldre. Der er et spring fra middelalderens primitive retsopfattelse til vor tids demokratiske frihedsstat og uafhængige retssamfund. Eller rettere: Der er et dybt svælg.

2. I *middelalderen*, da lovregler i Norden var hvermands eje, mødte de stridende parter i en retstrætte selv på tinge for at tale deres sag, senere fik de råd og støtte af slægtninge og frænder. Da lovene blev vanskeligere at forstå, og da der efterhånden gik kunst i ordene og måden at sige dem på, blev der trang til at lade en anden, som var klogere og mere erfaren, forme ordene, der ramte det væsentlige og kunne få vægt ved afgørelsen. Men der var i middelalderens nordisk-germanske ret endnu ikke udviklet en form for erhvervsmæssig skolet juridisk bistand. Der var ingen plads for prokuratorer. Man skimtede kun udviklingen imod den næring, der senere rejste sig af ret og uret mellem menneskene.

3. I *Tyskland* skiftede dette billede henimod den nyere tids begyndelse gennem en ejendommelig udvikling, hvor tysk national ret blev fortrængt af romersk og kanonisk ret. Dommene blev afsagt på grundlag af et forlængst højt udviklet fremmed retssystem, der kun var tilgængeligt på latin, præget af skriftlighed, og af en indviklet forbundet formalisme. Det stillede ikke blot krav til juridisk viden, men tillige til begrebsrytteri og fortolkningskunst, der var fjernt fra nutidens opfattelse af fortolkning. Dette var ikke den almindelige mands sag. Menigmand måtte søge en fortaler («vorsprecher»). Prokuratorprofessionen spirede med forbillede i den klassiske romerret.

Prokuratoren i Tyskland var betragtet som et onde, omend et nødvendigt onde. Hans tale og handlinger var uforståelige for klienten, der sad med den tabte sags smerte. Mistro og misbrug rakte hinanden hånden. Naturligt fødtes og formedes en meget væsentlig del af de folkelige ordsprog og mundheld, der tillagde prokuratorerne gridskhed («Advokater elsker dukater»), bestikkelijkheid («Jeg har på følelsen, at manden har ret», sagde prokuratoren, da klienten stak ham et guldstykke i hånden), og usandfærdighed («Min søn skal være prokurator», sagde bonden, »siden han er begyndt at gå i skole, har han ikke sagt et sandt ord«).

4. *Danmark* blev forskånet for en tilsvarende retlig revolution. Romerrettens sejrsgang gjorde holdt ved Danmarks port. Vor nationale lovgivning formåede at modstå romerrettens verdenserobring. Kontinuiteten i vor retsudvikling forblev ubrudt. Vi undgik det pludselige, voldsomme brud med fortiden. Men også herhjemme fandt en udvikling sted, der ændrede det middelalderlige billede af retstilstanden fra det 16. århundrede, reformationens tidsalder.

Der fandtes på den tid ingen prokuratorer, men personer, der skaffede sig et levebrød ved at bistå parten i en retssag. Det var »tingstude«. Betydningen er uklar – vistnok »tingstøtte« – men om eftermælet hersker der ingen tvivl: »Trætte gør parterne magre, men tingstuden fed«. De kaldtes også for »bænkeskrivere«. Det var en gruppe snu småborgere og halvstuderende røvere, der ydede professionel retshjælp under devisen: Det skal vare længe for at koste mange penge. Og desuden levede de af incassovirksomheden, hvor de til sidste travl udnyttede den brutale lovgivning om gældsfængsel. I Sverige blev de betegnet som »brännvinsadvokater«.

5. *Chr. IV* konstaterede i 1609, at der i Norge fandtes løsgængere og tjenesteløse kumpaner, som »driver« borgernes sager. Kongen bød, at der ikke skulle søges retshjælp hos sådanne kumpaner, men hos »oprigtige svorne borgere og lovfæstede dannemænd«. *Chr. IV* greb ind mod disse kumpaner, prokuratorer eller fuldmægtige, der hidsede folk sammen og førte dem i vidtløftighed, trætte og pengespilde. Men en menne-skealder senere så han dog, at han måtte anerkende deres bistand som et lovligt »handverck«. *Chr. IV* legaliserede den profession at føre andres sager på tinge ved forordningen af 9/9 1638, hvis brogede indhold angik præstedrukkenskab, ærerørige domme, kost og tæring, arrest, prokuratorer, lovfældtes rettergang, krybeskytter og bøsser! Det var i et primitivt bondesamfund med en hovedstad på ca. 25.000 indbyggere og de største købstæder med 3–4000 indbyggere, at prokuratoren første gang viste sit ansigt i lovgivningen.

Kongen konstaterede, at mod al gammel og lovlig sædvane prokuratorer lader sig finde, der som et håndværk lever af at påtage sig andres sager. Af hensyn til en del af borgernes ukyndighed i sprog og lov og til vanskelighed ved personligt møde i retten, der kan skyldes sygdom, eller lang afstand til retten, drister han sig ikke til helt at forbyde dem, men regulerer nu deres virke: Prokuratorer må kun findes i købstæderne, men på landsbyen må ingen tingstude eller prokuratorer bruges. De skal »tilsettis af kongens lensmænd, borgmestre og råd.« De skal aflægge ed på, at de til ingen dem bevidste vrang og uretfærdige sager ville lade sig bruge, og at de oprigtigt ville tjene deres »principal«, d.v.s. deres part. De skulle være gode, fromme, uberygtede og oprigtige »dannemænd«. De fik eneret til udførelse af retssager. Forordningen fastslog »rettergangsmonopolet«. Kongen tilsagde dem, at »prokuratorer, som nogen sag oprigtigt udfører, skal ej derfor af nogen

øvrighed lægges for had«. Det var »*skrankens frihed*«, som blev fastslået. Forordningen af 1638 er den danske og norske prokuratorstands ældste hjemmelsbrev. Standen havde opnået godkendelse trods manglende sympati hos kongemagten. Rammerne var lagt for prokuratorernes virke i adelsvældens sidste og enevældens første tid. Dommerne fik også en påmindelse. De måtte ikke tillade nogen at opholde rettens gang med kroglove og unyttige skudsmål.

De pligter, som var pålagt prokuratorerne i Chr. IV's forordning blev næsten uændret gentaget i recessen af 1643 og i Chr. V's Danske Lov (1683), der var den første fælles lov for hele riget, der hidtil havde været splittet op i landskabslove.

Det var i den følgende tid andre end Guds bedste børn, der »*prokurerede*« – sørgede for noget for en anden. Der var mange »fuskere«. De fleste var omløbere, som intet ejede, og som kun beflittede sig på at ophidse folk til unødigt trætte, og hertil kom nu også retsbetjentfuldmægtigene. De tog brødet fra de lovligt beskikkede prokuratorer, som undertiden måtte bruge samme midler. Dog skrev professor *Højer* i sit Collegium, at prokuratorernes embede består i at udrede det, som andre søger at forville, forsvare folks liv og velfærd, samt forhjælpe dem, der lider uret, til deres ret. Det var blot en programudtalelse, han havde lånt hos sin svenske kollega *Nehrmann*.

Oplysning om prokuratorernes antal foreligger først i 1720, da justitiarius i Højesteret, *Fr. Rostgaard*, ledsagede en betænkning med en »specifikation på de mest kendte prokuratorer i Danmark«. Der var 56, nemlig 17 højesteretsprokuratorer, 11 prokuratorer ved underretterne i København, 11 på Sjælland, 8 i Jylland, 5 på Fyn og 4 på Lolland-Falster. Der fandtes adskillig flere, også med kgl. bevilling, medens endnu flere var »fuskere« og enkelte var dommere, som samtidig optrådte som prokuratorer. Det var en reel baggrund for, at betegnelsen prokurator blev benyttet som et skældsord, og at justitiarius udtalte, at »det hele land er temmelig vel forsynet med det slags stridsmænd«. Og han føjede til »de ville alle leve, og en deel leve vel. Give Gud alleeniste, at de vare saa gode, som de er mange«.

Den jordnære salmedigter *Thomas Kingo* skrev et vers om »prokuratorer«. Det stod på dørene i Københavns gamle domhus, som brændte i 1728:

»I svorne Lovmænd, I som skal i Sager tale,
og Sandhed, Ret og Skjæl med ægte Farver male.
I som for Sandhed og for Retten fægte vil,

man Ære, Lov og Tak bør lægge til.
Men I som Retten vil med Uret overdække,
og Sandheds Kraft med en løgnsvatzig Tunge svække,
I er et Helved Pak og Satans egne Børn,
der burde strikkes op for Krager, Ravn og Ørn«.

Var baggrunden herfor samfundets kulturtrin i den første halvdel af det 18. århundrede? Fik de vordende prokuratorer og dommere en forudgående teoretisk uddannelse ved Københavns universitet, der dog var oprettet allerede i 1479? Faktum var, at paven kun havde givet tilladelse til undervisning i romersk og kanonisk ret, og at der kun blev holdt forelæsninger af udenlandske retskyndige, som ikke kendte den danske lovgivning. I 1755 skrev professor *Kofod Ancher*, at »i vore tider begynder man at indsee, at det ikke er nok for at blive en grundig dansk jurist at have fået nogen grund in jure Romano-Germanico, men at vores egen jurisprudentz billigen bør udgøre et studium for sig selv«. Den smule lovkyndighed, prokuratorerne besad, havde de måttet forskaffe sig selv ved registre og ekstrakter af det begrænsede lovstof, der var kasuistisk affattet. Dommerstanden stod på samme niveau: herredsfogder, birkefogder og byfogder uden uddannelse og på sultelønninger, »sprungne lige fra bukken eller borgerstuen«: kuske, tjenere, taffeldækere og lakajer, veltjente krigsfolk, og der fandtes endog herredsfogder og skrivere, der optrådte som prokuratorer. Først i Struenses tid skete en ændring. En forordning i 1771 forbød, at en »domestik« kunne ansættes i et embede. Der fandtes faktisk ikke fagligt uddannede jurister: dommere, prokuratorer eller embedsmænd, og i folkemunde hed det: »Prokuratorer og vognhjul skal have samme smørelse«, »Apothekervand og prokuratorblæk er dyre sager«.

6. *Chr. VI* og hans kloge rådgivere erkendte blankt, at de nedsættende udtalelser dækkede over de virkelige forhold. Kongen »anså med største mishag den ynkelige tilstand, hvori justitien ved så mangfoldige ukyndige og ubekvemme, til dels og derhos uretvis og onde enten prokuratorer eller dommere og andre justitsbetjente i kongens riger og lande befandtes at være sat, idet sådanne mennesker ej alene ophidsede andre enfoldige undersætter til unyttige processer«.

Chr. VI rejste den anden milepæl i prokuratorstandens historie. Den første var *Chr. IV's* forordning af 9/9 1638 – standens hjemmelsbrev – den anden var *forordningen af 10/2 1736* »anlangende hvorledes med *Examinibus juridicis* ved Københavns universitet herefter skal forholdes på det justitien ved retvis og bekvemme rettens-betiente og prokuratorer desbedre kan blive pleiet«. Eksamen skulle holdes månedlig,

og der blev indført et kinesisk mandarinsystem med tre hovedkarakterer: laudabilis, haud illaudabilis, non comtemnendus. De latinske betegnelser blev først forladt 1918.

Det bestemtes samtidig, at ingen fremtidig måtte søge et prokurator- eller dommerembede uden først at være eksamineret af det juridiske fakultet. Dommerembedernes lønninger var imidlertid så usle, at der var få, som følte sig fristet til at gennemgå latinskolen og derefter studere jura. Derfor indførtes den juridiske eksamen for ustuderede som en nødhjælp, og denne midlertidige foranstaltning blev først ophævet i 1936. Den krævede kortere tids studium, og studentereksamen var ikke nødvendig.

Efter at den juridiske eksamen var indført, blev det fakultetets opgave at undervise i dansk ret og at skabe et grundlag for denne undervisning ved systematiske fremstillinger af gældende dansk ret. Der skulle nu kræves mere end »et jernhoved, en blyrumpe og en gylden pung« for at fuldføre det juridiske studium. Latinen forsvandt dog ikke fra undervisningen, og prokuratorerne vigtede sig stadig med forskellige udtryk for at virke imponerende lærde. Det gav *Ludvig Holberg* anledning til replikken: »Tal Dansk din sorte hund«. *Ludvig Holberg* (1684–1754) var en hader af prokuratorerne, formaliteter og latinen. Det lyser ud af prokuratorernes replikker i hans komedier:

»Jeg kan forsvare, hvilken ting jeg vil på to måder« og »Jeg er en af de stærkeste i formaliteten«. Ligesom *Jeronimusserne* altid er bornerte, *Henrik'erne* altid er snu, således er prokuratorerne altid trættekære og pengegridske. *Ludvig Holbergs* satire over prokuratorerne i den første halvdel af det 18. århundrede skildrede dem rent skabelonsmæssigt som forholdene var både her og på kontinentet, og *Holbergs* mange udfald mod prokuratorerne var kun efterligninger af udenlandske skildringer. Prokuratorerne var hverken bedre eller værre her end andre steder.

Det kunne naturligvis ikke forventes, at forordningen 10/2 1736 om juridisk eksamen straks satte sig spor.

I 1737 skrev digteren *Frederik Horn*, der senere blev højesteretsadvokat og politimester i København, i en lille bog »Meditationer over Procurator-Professionen«, »at den forvaltes iblandt andre af gemeene, liderlige og trættekære, og med et Ord, onde Mennesker«.

7. Kravene til prokuratorernes uddannelse blev efterhånden også skærpet. For at blive højesteretsadvokat krævedes fra 1744 aflæggelse af

prøve, og ved over- og underretterne skulle efter den berømte *Colbjørnsenske* forordning 3/6 1796 en aspirant til prokuratortitlen i 2 år være prøveprokurator. Han skulle fremlægge attest for, at han var »en god og sædelig mand«, og at han i prøvetiden havde vist sig som en duelig og retscaffen mand.

Det var de stadige klager over de slette prokuratorer, der var grundlaget for forordningen, og Chr. Colbjørnsen vidste, hvad han talte om – han havde i 12 år været en fremragende højesteretsadvokat.

8. Året 1800 blev passeret, før forordningen af 1736 fik den betydning, der var tilsigtet: en prokurator- og dommerstand med en faglig-juridisk uddannelse, og også først nu kom der en fornyelse og et opsving i den juridiske videnskab. Det kom imidlertid ikke fra det juridiske fakultet, men fra *Anders Sandøe Ørsted*, der var blevet vraget som ansøger til et professorat. Han bragte retsvidenskaben og det praktiske liv nærmere hinanden. Det var hans opfattelse, at det er det praktiske retslivs krav, som bestemmer retsreglernes indhold.

Ved forordningen af 18/12 1809 blev foreskrevet, at prokuratorerne skulle have en af kongen underskrevet bestalling, og prokuratorerne blev herefter betragtet som kgl. embedsmænd, der aflagde troskabsed til kongen. Systemet indebar, at man regulerede tilgangen til skranken, og lod den holde trit med det faktiske behov for prokuratorer. I 1816 blev det fastslået, at en prokurators bestalling skulle tilbagekaldes, når han udnævntes til dommer.

9. Det korte historiske rids af udviklingen indtil begyndelsen af det 19. århundrede efterlader ingen tvivl om, at prokuratorerne var et produkt af samtidens retlige og moralske niveau.

Efter den Colbjørnsenske forordning fra 1796 skete der ingen skelsættende begivenheder i prokuratorernes virkefelt i en længere årække, og der var ikke større tilgang. I 1848 var der 7 højesteretsadvokater, 36 overretsprokuratorer og 151 underretsprokuratorer, i alt 194. Og prokuratorstandens anseelse var nu vokset, således at den var repræsenteret i det vågnende politiske liv. Blandt Stænderforsamlingernes deputerede (1834–44) fandtes 12 prokuratorer og i den grundlovgivende forsamling (1848–1849) fandtes der 11 prokuratorer. Blandt disse var den fremtrædende liberale politiker *Orla Lehmann*, der stod i spidsen for kravet om en fri forfatning.

10. Grundloven i 1849 indeholdt løfteparagraffer, der kom til at danne

nye milepæle i standens historie, da løfterne blev ført ud i livet, men også det tog tid.

En af løfteparagrafferne havde næringsfriheden for øje. Den tilsikrede, at alle indskrænkninger i den frie og lige adgang til erhverv, som ikke var begrundet i det almene vel, skulle ophæves ved lov. Laugs-væsenets skranker skulle falde, og der var mange. Det skete ved næringsfrihedsloven af 29/12 1857, der fra 1/1 1862 ophævede alle laugene, og enhver kunne fremtidig få næringsbevis. Det var en triumf for den økonomiske liberalisme, hvis doktrin efterhånden medførte, – og fandt udtryk i lovforslaget om sagførervæsenet af 1867 – at »den anskuelse, ifølge hvilken sagførerstillingen nærmest er opfattet som en embedsstilling, mer og mer har tabt sig, så at man i sagførervirksomheden mere ser en næringsudøvelse«. Det var kongen, som havde givet bestalling til de 8 højesteretsadvokater, 47 overretsprokuratorer og 168 underretsprokuratorer, der fandtes i 1868, og det var sket ud fra et administrativt skøn som ved besættelse af embedsstillinger over, hvorvidt der i den pågældende retskreds var trang til en forøgelse af prokuratorernes antal.

Ikke mindst den nationalliberale politiker *Orla Lehmann* kom til at forstå, hvad det betød, at der krævedes »Deres Majestæts allerhøieste Tilladelse« til at underkaste sig prøven for Højesteret, hvor tiltaleformen indtil 1851 til kongen eller hans tomme stol var: »Stormægtigste, allernaadigste Arveherre og Konge«. Efter flere forgæves forsøg fik Orla Lehmann først tilladelse til at aflægge prøve, fordi han selv på en så fremragende måde havde ført sit forsvar for Højesteret, da han blev tiltalt for sin politiske tale i Nykøbing F. i 1841. Orla Lehmann blev højesteretsadvokat i 1844 og måtte derefter underskrive den absolutistiske embedsded.

Nationalliberalismens synspunkter om næringsfriheden førtes igennem ved lov af 26/5 1868 om adgang til sagførervirksomheden, idet enhver, som opfyldte visse betingelser – eksamen og praktisk uddannelse – kunne få beskikkelse som højesteretssagfører, dog efter bestået prøve, overretssagfører og underretssagfører. Det var ikke længere en nådessag – en rest fra enevælden – men justitsministeren, som herefter meddelte beskikkelsen. Dette var en ny – den tredje – milepæl i standens historie. Loven trådte i kraft 1/1 1869.

Da sagførervirksomheden var blevet en fri næring, steg antallet af sagførere stærkt: der var i 1869 i alt 229 sagførere, heraf 58 i København, men i 1889 var der i alt 738 sagførere, hvoraf 291 i København.

Det lå i luften i 1849: en fri forfatning krævede også en moderne retspleje. Den grundlovgivende forsamling var klar over skavankerne ved den gamle ordning. Man sigtede mod store mål: *retsplejen skulle adskilles fra forvaltningen*, og retsplejen skulle være *offentlig og mundtlig* for at skabe borgerne et værn mod overgreb fra statsmagtens side. *Anders Sandøe Ørsted* kom under forhandlingerne med en spotende bemærkning om, at der kunne gå 50 år eller længere, før retsplejen blev adskilt fra forvaltningen. Der gik ikke 50, men 70 år. Retsplejeloven betød en revolution i sagførernes virke: De trådte nu i skranken i offentlighedens projektørlys, og i straffesager blev sagføreren som forsvarer anklagerens ligeberettigede modpart. Det stod hurtigt klart, hvad den nye retsplejeordning, der trådte i kraft 1/10 1919, betød for borgernes retssikkerhed, og ved denne milepæl blev sagførerstanden placeret som et uundværligt led i samfundets kulturelle liv.

11. I sagførerstandens indre liv skete også samtidig afgørende ændringer, idet alle sagførere blev tvungne medlemmer af »*Det danske Sagførersamfund*«, der ikke alene fik selvstyre, men også selvdømme, således at sagførerne gennem en særlig domsmyndighed skal holde justits indenfor egne rækker. Enhver borger får uden udgifter en sagkyndig bedømmelse af enhver klage over en advokat.

I de 50 år »*Det danske Sagførersamfund*« har bestået, har sagførerne selv rejst de milepæle, der forekommer i denne periode af standens historie. Sagførerne har uden hjælp eller indgriben fra lovgivningsmagten taget drastiske skridt for at sikre klienternes økonomiske mellemværende med sagførerne. De har på eget initiativ indført *klientkontosystemet* fra 1/1 1942, en efterlevelse af princippet om, at klienternes penge skal holdes i én lomme og sagførernes i en anden.

Indførelsen af klientkontosystemet med adskillige kontrolforanstaltninger var imidlertid ikke tilstrækkeligt til at afværge den tillidskrise, der var en følge af, at der hvert år fandtes sagførere – selvom det var relativt få – som »huggede af kassen«. Det var stof for aviserne, når underslæbet blev konstateret, når der rejstes tiltale, og når der faldt dom. Også i skuespil og hørespil blev de få uhæderlige gengivet som gennemsnitstypen, helst som skurken. Men sagførerstanden kom til erkendelse af, at det burde være lige så sjælden en begivenhed, at en sagfører begik underslæb, som at en biskop blev grebet i sædelighedsforbrydelse. Sagførerne stod overfor spørgsmålet: Skal de hæderlige hæfte for de uhæderlige? Svaret herpå var en drastisk beslutning, men den

blev gennemført i 1954, og fra 1/10 1956 er der skabt sikkerhed for klienternes indestående gennem et erstatningsfond, der nu er på ca. 5 millioner. Advokaterne er det første liberale erhverv, som har gennemført en sådan form for forsikring. Et vekselererkrak i 1968 har understreget betydningen af klienternes sikring ved besvigelser.

Advokaterne har efterhånden opfyldt alle de krav, som kan stilles til dem – også af folkeviddet. Der er nu ingen ko, som bliver malket, og der er ingen saks, som klipper. Både disse og andre historier vil stadig være morsomme, men der er den forskel på tidligere tiders prokuratorer og nutidens advokater, at der i nutiden ikke er mere realitet i disse anekdoter, mundheld og talemåder, end der er kød på næbbet af en hornfisk. Men advokaterne står i brændpunktet af retslivet og er i levende kontakt med befolkningen, og det er det karakteristiske ved advokatgerningen, at advokaten altid har en modpart, hvis interesser han som regel må gå imod. Derfor vil advokaterne altid være genstand for folkeviddet. Den elskelige og udødelige *Robert Storm Petersen* har givet det en ny drejning i en tegning fra 1939 af to af sine sædvanlige godmodige figurer med merskumspiben. Den ene spurgte deltagende, om kammeraten havde vundet retssagen: »Nej, desværre, det lykkedes sagføreren at få overbevist dommeren om, at det var mig, der havde bidt hunden i benet«.

Milepælene i standens historie viser en rig udvikling, ikke alene for advokaterne, men flere af milepælene tæller også med i juriststandens historie og i det danske samfunds udvikling:

- 1638: prokuratorernes hjemmelsbrev,
- 1736: den juridiske eksamen indføres,
- 1810: prokuratorerne anses som embedsmænd,
- 1849: Den frie forfatning afløser enevælden,
- 1869: Sagførrergerningen bliver fri næring,
- 1919: Retsplejeloven gennemføres og
Det danske Sagførersamfund oprettes,
- 1942: Klientkontosystemet indføres,
- 1956: Erstatningsfonden træder i virksomhed,
- 1958: Fremtidig beskikkes udelukkende advokater.

I år er det 100 år siden enhver, som opfyldte visse betingelser, kunne kræve beskikkelse som sagfører, og 50 år siden en moderne retsplejeordning blev gennemført med offentlighed, mundtlighed og adskillelse

af retsplejen og forvaltningen, som medførte en revolution for medlemmerne af det samtidigt etablerede sagførersamfund.

I disse 100 år steg antallet:

1869: 229

1889: 738

1919: 1462

1969: 2251

Stigningen i antallet må ses ikke alene på baggrund af stigningerne i befolkningstallet:

1/1 1869: 1.777.000, o. 1919: ca. 3.096.00 og 1/1 1969: 4.873.091

men også på baggrund af strukturændringerne i det danske samfund, der begyndte med overgangen fra det primitive bondesamfund til det industrialiserede samfund, vandringen fra land til by og mange andre ændringer i de sociale forhold, der for hvert år medfører en lovgivning, der har et større sidetal end den samlede lovgivning i 1683: Chr. V's Danske Lov. På mange områder vidste man tidligere, hvad man ikke måtte, medens man nu ikke ved, hvad man må.

Ikke alene disse totalt ændrede forhold har skabt behov for et større antal advokater.

Det er en af advokaternes vigtigste opgaver i de demokratiske samfund i de moderne kulturstater at hævde individets subjektive virkelige eller formentlige ret også overfor statslige administrative og kommunale myndigheder, og tillige at medvirke til, at den enkelte borgers ret ikke kommer til kort overfor bureaukrati, organisations- og partivæsen. Det er et ideal for advokatstanden at stå som borgernes tillidsmænd og talsmænd under *C. B. Henriques* devise:

»Den, som har ret, behøver ikke at stå ret«.

Og i et større – et dødsensalvorligt – perspektiv må det fremhæves, at domstolenes og advokaternes fuldstændige uafhængighed af statsmagten og offentlige myndigheder er den dybeste kløft, som skiller de demokratiske stater fra alle former af totalitært styre. Det er afgørende for borgernes personlige frihedsrettigheder, at der findes en fri og uafhængig, højt uddannet advokatstand, som frit kan tale hver mands sag for retten, også imod statsmagten og de offentlige myndigheder, også når den lille mand kommer i klemme i maskinen.

Borgernes domstol har fra fjerne tider haft en levende følelse for ret og uret, har vogtet loven til værn for frihed og ret, og er nu vel vidende

om, at hvor der findes advokater, som frit og uhindret kan udøve deres virksomhed, der vil der også være demokrati og frihed.

Nicolaj Abrahams, Procuratorstanden i Danmark indtil midten af det 18. århundrede (1902), *Axel Steenbuch*, Juristen som forretningsmand, »Tilskueren« 1905 s. 807-22, *Trygve Sundt*, Av sakførernes saga i Norge, T. f. R. 1929 s. 409-79, *H. Hjort-Nielsen*, Danske prokuratorer med kongelig bevilling 1660-1869 (1935), *samme*, Danske sagførere under loven af 26. maj 1868 (1942), *samme*, Af den danske sagførerstands historie 1736-1936, Juristforbundets festskrift i anledning af tohundrede års dagen for indførelsen af juridisk eksamen ved Københavns universitet, (1936) s. 311-411, *Palle Rosenkrantz*, Prokuratorerne i Danmark i det 17. og 18. århundrede, (1927), *samme*, Prokuratorerne i Danmark i det 19. århundrede (1928), *H. Hjorth-Nielsen* og *Svend Heltberg*, Sagførerstanden gennem 300 år, S. B. 1938 s. 75-91, *Erik Westerby*, Juristen 1939 s. 278 ff., 1940 s. 45 ff., *Oluf Friis*, Juristen 1944 s. 1 ff., *Fr. Teist*, Sagførere, Politikens kronik 27/10 1954, *Tage Holmboe* i samarbejde med *Arild Falk-Jensen* og *H. Hjorth-Nielsen*, Advokaterne, herunder deres rekruttering m. v., Højesteret 1661-1961 II s. 230-56, *Axel H. Pedersen*, Indledning til advokatgerningen I (2. udg. 1962) s. 11-38, *Vagn Dybdal*, *Vello Helk* og *Finn H. Lauridsen*, Sagførere i Århus, Undersøgelser og aktstykker tilegnede *Carl Holst-Knudsen*, (1956) s. 9-56.

Cornelius Veth, Der advokat in der karikatur, mit einer einleitung von *Max Alsberg* (Berlin 1927), *Hans Rothe*, Daumier und die justitz, mit einen anhang: Daumier und die sociale frage. 64 tiefdruck. Reproduktionen nach original-lithographien mit einer einleitung und bildtexten, (Leipzig 1928) 65 s., *Andreas Hansen*, Ret og retfærdighed. En samling citater fra oldtiden til nutid, (1938) *Lund Madsen*, Juristen for folkets domstol (1942), *Henrik Bramsen*, Daumier (1945), Thi kendes for ret, 40 retskarikaturer af *Honoré Daumier*, udgivet af *H. Krarup* og *K. Segilman*, 1-2 udg. Bag gitter og skranke, 63 tegninger af *Robert Storm Petersen* med forord af *J. A. Melchior* (1952), *samme*, *Respekt* for retten. Med Storm P. i dommervagten. Også i svensk udg. *Gunnar Ljung*. Rättens tjänare och ögon tjänare, Ordspråk och talesätt om jurister (1967).

St. Yves
Advokaternes skytspatron.

FRA 1.10.1919 UDGØR ALLE
SAGFØRERE OG ADVOKATER ET SAMFUND
DET DANSKE SAGFØRERSAMFUND,
FRA 1.7.1958
DET DANSKE ADVOKATSAMFUND

A. EFTER EUROPÆISKE FORBILLEDER
HAR ADVOKATSAMFUNDET SELVSTYRE OG SELVDØMME

1. Princippet om advokatens uafhængighed.

I en virkelig retsstat er en uafhængig og højtstående advokatstand lige så nødvendig og uundværlig til gennemførelse og hævde af retsideen som en uafhængig og højtstående dommerstand. Det er i virkeligheden kun en formalitet, når grundloven udtrykkeligt sikrer dommerne, og ikke advokaterne, såvel funktionel som personel uafhængighed. Det er udelukket, at der administrativt kan gives en advokat direktiver med hensyn til en sags førelse, ligesom det er udelukket, at der kan gives en dommer tjenstlig befaling vedrørende en sags afgørelse (den funktionelle uafhængighed). Når en dommer ifølge grundloven kun kan afskediges ved dom og altså er personlig uafhængig, er det også kun i formuleringen, ikke i realiteten, at der er en forskel i forhold til advokaten, der kan indbringe ethvert spørgsmål om administrativt besluttet fortabelse af retten til udøvelse af advokatgerningen for domstolene. Da adgangen til administrativt at tilbagekalde en advokatbeskikkelse iøvrigt er stærkt begrænset, er advokatens uafhængighed af de administrative og judicielle myndigheder klart en realitet i gældende ret.

På den anden side forudsætter gennemførelsen af en så vidtgående uafhængighed, at advokatstanden selv gennem en obligatorisk ordning på lovens grund kan tilvejebringe en virksom kontrol med *alle* standens aktive advokater, og at kontrolorganet har disciplinærmyndighed, indenfor de af lovgivningen fastsatte rammer.

2. Den anden proceskommissions betænkning af 1876.

Diskussionen om disse principper begyndte for 100 år siden på rigsdagen under debatten om loven af 26/5 1868 om adgang til at udøve sagførervirksomhed.

Justitsminister *C. Leuning* – som gennemførte straffeloven af 10/2 1866 – havde i udkastet til 1868-loven foreslået et disciplinærråd, der skulle nedsættes af justitsministeriet. Prokuratorerne anså fremsættelsen af dette som en mistillid til standen og protesterede voldsomt. I lands-tinget skildrede hradv.¹⁾ *Gustav Brock* den franske advokatordning, hvor standen havde selvstyre og selvdisciplin, og han henviste ligeledes til den engelske ordning. For ham var det afgørende en fuldstændig uafhængig sagførerstand. Højesteretsassessor *A. F. Krieger* pointerede, at sagførervirksomhedens ordning er et element i retsplejens ordning, og at sagføreren er ikke blot den private fuldmægtig, men han udøver tillige en offentlig funktion i den offentlige retspleje. Han vedkendte sig den overbevisning, at den mundtlige og offentlige retspleje ikke kunne gennemføres, uden at lovgivningen sørgede for, at der kan vindes og bevares dygtige sagførere. Justitsminister *Rosenørn-Theilmann* fik loven gennemført, men uden noget disciplinærråd.

Den 28/2 1868 – kort før 1868-loven blev vedtaget – nedsatte justitsministeren den anden proceskommission med højesteretsassessor *A. F. Krieger* som formand, men da han i 1870 blev justitsminister foranledigede han, at professor, dr. jur. *C. Goos* indtrådte i kommissionen. Goos udarbejdede forslag om sagførervæsenets ordning med motiver, som kommissionen fremsatte i en betænkning af 1876. Problemerne om sagførervæsenets organisation var her taget op til en meget indgående undersøgelse, idet kommissionen var af den opfattelse, at en heldig gennemførelse af en retsreform for en væsentlig del beroede på, at sagførernes anseelse blev styrket ved, at der samtidig indførtes en lovfæstet organisation som i de lande, hvor advokaturen stod højt.

Kommissionens opfattelse var begrundet ud fra flere synspunkter. Der kunne befrygtes en for stærk tilgang til sagførervirksomheden – en »proletarisering« – efter at adgangen til sagførervirksomhed efter 1868-loven stod åben for enhver, som opfyldte lovens betingelser. Det offentlige havde en særlig interesse i, at sagførerne alle varetog deres hverv under tilbørlig hensyntagen til de pligter, som efter loven og deres stilling indenfor retsplejen påhvilede dem. Hertil kom de særlige krav, som den mundtlige procedures gennemførelse antoges at ville stille til sagførerstanden.

På denne baggrund gik kommissionen ind for, at samtlige sagførere

1) Forkortelser: hradv. = højesteretsadvokat, hrs. = højesteretssagfører, orprok. = overretsprokurator, ors. = overretssagfører.

skulle organiseres i et samfund, der havde til formål at hævde sagførerstandens værdighed og anseelse gennem et kontrolorgan, der udgik fra sagførerstanden selv, og som havde kontrol- og disciplinærmyndighed over samtlige sagførere. Betænkningen fastslog, at udkastets bestemmelser om sagfærrådets disciplinære straffemyndighed var af den mest indgribende betydning, §§ 141–43, der næsten ordret svarer til den gældende rpl. Dette er kilden til den gældende lovgivning. Kommis-sionsbetænkningen fortsætter:

» Om oprettelsen af en disciplinærmyndighed for sagførere stemmer med forholdets natur, har såvel andetsteds som hos os været genstand for tvivl, idet man har bestridt, at der var særlig grund til at stille sagfærrvirksomhed under en kontrol, som ingen anden næringsvirksomhed er undergivet. Denne tvivl er imidlertid kun begrundet fra det standpunkt, der i sagfærrvirksomheden alene ser en næring. Går man derimod med det foreliggende forslag ud fra, at denne virksomhed ifølge dens betydning for selve retsplejen også har en anden side, som navnlig gør sig gældende i den mundtlige rettergang, kan ønskeligheden af en særlig kontrol med sagfærrvirksomheden i og for sig ikke bestrides. Spørgsmålet er kun, om det er muligt at tilvejebringe en virksom kontrol i så henseende uden at gøre brud på den uafhængighed, som tilkommer sagfærrstillingen.

Fra dette synspunkt må det utvivlsomt forkastes at stille sagfærrvirksomheden under en almindelig kontrol fra embedsmyndighedens side. De samme hensyn, som har ført til ikke at betinge adgangen til sagfærrvirksomhed af regeringens tilladelse, taler også for at hævde sagfærrernes uafhængighed af statsmagten i udøvelsen af deres kald. Derimod skønnes det ikke, at en kontrol, som udgår fra sagfærrsamfundet selv, skulle kunne gøre noget skår i sagfærrstillingens uafhængighed og værdighed. Heller ikke er der grund til at antage, at sagfærrrådene skulle være tilbøjelige til at gå det enkelte medlem af samfundet for nær. Efter de erfaringer, man andetsteds har gjort, er det snarere at befrygte, at rådene vil vise for stor tilbageholdenhed i udøvelsen af deres tilsynsmyndighed. Da denne imidlertid ikke afskærer nogen af de veje, ad hvilke man hidtil har kunnet gøre ansvar gældende imod sagførere, men kun er bestemt til at være et supplement til disse, kan der selvfølgelig ikke derfra hentes nogen afgørende indvending imod institutionen«.

Her betonedes de to hovedsynspunkter, der burde – og til enhver tid bør – være afgørende for lovgivningsmagtens stilling til sagfærrvæsenet. De blev skarpt fremhævet et halvt århundrede senere af hrs. C. C. Heilesen under en folketingsdebat i 1928: Lovgivningsmagten bør give sagfærrerne, hvem den enkelte borger betror varetagelsen af sine økonomiske interesser, sin ære og sit velfærd, midler til at udøve den virksomme selvkontrol, der i lige grad er i befolkningens og i sagfærrstandens egen interesse. Først og fremmest: Sagfærrerne bør være uafhængige af embedsmyndigheden. – Det var vistnok hrs. Octavius Hansen, Christen Bergs forsvarer i Holstebro-sagen, der dengang sagde, at sag-

førerne burde føle sig som befolkningens talsmænd mod alt bureaukrati.

Kommissionen foreslog derfor, at der skulle oprettes et sagførersamfund i hver af de to landsretskredse med en bestyrelse, et sagførerråd, hvori der var sikret en tilstrækkelig repræsentation af de forskellige sagførerklasser og ligevægten bevaret mellem disse, og at landsrettens formand skulle vælge rådets formand blandt sagførerne i landsretskredsen. Sagførerrådene blev ikke betragtede blot som middel til håndhævelse af disciplinen blandt sagførerne, men som en institution med det almindelige formål at repræsentere sagførerne og i det hele virke for sagførervæsenets udvikling. Disciplinærmyndigheden var kun tænkt som en enkelt side af rådernes virksomhed. Denne skulle være ganske uafhængig af domstolenes almindelige straffemyndighed og dissers adgang til at straffe for rettergangsforseelser. Rådets kendelser kunne på-ankes dels af den offentlige anklager, dels af den dømte sagfører, men kun hvis kendelsen gik ud på »suspension eller udslettelse«.

I konsekvens heraf foreslog kommissionen, at rpl.'s afsnit om sagførervæsenet indledes med »*samlige sagførere udgør et samfund*«. Det er vistnok lovens korteste bestemmelse, men utvivlsomt tillige en af de mest velskrevne, kort, klart og klingende. Den var ny i dansk ret, men forankret i udenlandske retstraditioner og lovgivning. Forbillede var de sagførerorganisationer, som fandtes i Frankrig (*conseille de discipline*) og i England (*inns of court*), og en tilsvarende ordning, som var under forberedelse i Tyskland (*Anwaltskammern*), og som gennemførtes i 1878.

3. Det første forsøg på at gennemføre selvstyre og selvdømme ad lovgivningsvejen 1880.

I rigsdagssamlingerne 1880–81 og 1881–82 fremsatte justitsminister *J. Nellemann* et regeringsforslag til en lov om sagførervæsenet, der byggede på kommissionsbetænkningen fra 1876. Det overordnede sagførerråd skulle bestå af en af justitsministeriet udnævnt sagfører som formand og 10 sagførere, hvoraf sagførerrådet for 1. kreds skulle vælge 5, heraf mindst 2 højesteretssagførere, sagførerrådene for 2., 3. og 4. kreds hver 1 og sagførerrådet for 5. kreds 2, hvoraf 1 overretssagfører, der skulle have kontor i Viborg. Det overordnede sagførerråd havde disciplinærmyndighed. *J. Nellemann* havde selv været medlem af den første proceskommission, og han havde udarbejdet udkast til retsorganisationen, herunder sagførervæsenet. Hans udkast kom til at danne grundstammen i rpl. af 1916, men det lykkedes ham ikke som justitsminister

at realisere de tanker og forslag, han havde fremsat. Forslaget mødte modstand, bl. a. fra overretsprokurator *C. Alberti*, der ved første behandling sagde:

»Jeg har ikke noget imod at være under tilsyn af domstolene, jo mere jo bedre, men at være under tilsyn af et sagførerråd, derimod vil jeg værge mig med hænder og fødder til det yderste. Jeg tror ikke, man kan få en værre laugsmæssig indretning end et sagførerråd, og jeg tror, at den myndighed, som lovudkastet giver sagførerne, vil danne det allerværste klikevæsen, som vi endnu har set her tillands, medens efter min mening sagførerne skal stå frit og selvstændigt og hverken have nødig at bukke for den ene eller den anden, men blot stå domstolene til ansvar for deres færd... Jeg har erfaringen for mig mellem mine ærede embedsbrødre, hvorledes en selvstændig sagfører kan blive miskendt og bagtalt uden grund, og denne erfaring lærer mig at være på min post til bedste for andre, som vil stå selvstændige og ikke vil underkaste sig... Jeg tror ikke, at disse forslag om sagførerråd er andet end, hvad *Anton Frederik Tscherning* på sin vis kaldte de kinesiske æsker, idet den ene sagførerforsamling ligger indeni den anden, og til sidst skal sagførerne sidde indenfor lukkede døre og stemple og mærke den mand, de ikke synes om, fordi han ikke vil søbe kål med dem. Det er min mening om den højtærede ministers forslag om sagførerne, at det vil ikke bidrage til andet end at slappe og svække den selvstændighed, der bør være hos sagførerstanden, thi det er den stand, der skal have mod og dygtighed til at antage sig den forladte mands sag lige overfor hele omverdenen, og når sagførerstanden savner medlemmer, der vil gøre dette, så siger jeg, at den er ikke en pibe tobak værd«.

4. Den danske Sagførerforening 1886: Selvstyre og selvdomme.

Indenfor sagførerstanden var der imidlertid efterhånden skabt interesse for at forsøge en frivillig organisering af disciplinærmyndigheden. Det første forslag fremkom vistnok fra hradv., dr. jur. *A. L. Hindenburg*, der på en generalforsamling i »Den københavnske Sagførerforening« i 1871 hævdede nødvendigheden af, at sagførerne underkastede sig en gensidig kontrol og disciplin for at værne om standens gode navn. Og kancelliråd *Andreas Borch*, Odense, efterlyste i 1877 en reform af sagførerlovgivningen, hvorved der indførtes disciplinærråd. I 1879 fremsattes i »Den københavnske Sagførerforening« forslag om oprettelse af et sagførerråd og om en tvungen sagførerorganisation, og spørgsmålet blev igen drøftet i foreningen i 1885, men mødte også her modstand.

I 1886 blev »Den københavnske Sagførerforening« og »Den almindelige Sagførerforening« sluttet sammen til »Den danske Sagførerforening«. Det var udkastet til lov om sagførervæsenet, der var blevet forelagt i rigsdagssamlingen 1879–80, som var anledningen til sammenslutningen. Udkastet blev diskuteret i »Den københavnske Sagførerforening« på en generalforsamling 27/2 1880 hvor man vedtog at

støtte forslaget, dog med nogle ændringer. Bestyrelsen for »Den almindelige Sagførerforening« tiltrådte disse ændringer, og de to foreningers bestyrelser tilskrev landstinget og anbefalede forslaget til vedtagelse med de foreslåede ændringer. Udkastet nåede ikke at blive endeligt behandlet på rigsdagen, og forslaget blev ikke genoptaget af justitsministeren. Der førtes senere forhandlinger mellem bestyrelserne for de to foreninger for at undersøge, om det var muligt ad privat vej at skabe en institution, der – omend med nogen modifikation – kunne udøve en lignende virksomhed som den, der var tillagt de i udkastet nævnte sagførerråd og samtidig danne en repræsentation af sagførerstanden omfattende samtlige de sagførere, som måtte være villige til at indordne sig under denne institution.

De tre foregangsmænd, hradv. *S. Nellemann*, formand i Den almindelige Sagførerforening, og orprok. *J. L. Simonsen* og orprok. *Vilh. Rode*, henholdsvis formand og sekretær i Den københavnske Sagførerforening, udsendte i januar 1886 et cirkulære »Motiver til vedtægter for Den danske Sagførerforening« hvorefter »det fremdeles er begge bestyrelses overbevisning, at det vil have stor betydning for sagførerstanden, at der eksisterer en institution, hvortil alle sagførere i hele landet kunne slutte sig, og som ved given lejlighed kan hævde sagførerstandens interesser«. Endvidere hed det: »det vil være af stor interesse for sagførerstanden, at der dannes et organ for dens interesser og en institution, som kan bidrage til at forebygge og eventuelt revse eller standse misbrug«.

Sammenslutningen skete på initiativ af hradv. *S. Nellemann*, der i sine manddomsår udførte et fortjenstfuldt arbejde for standen.

Skulle standens anseelse højnes, måtte det første skridt være at samle alle landets sagførere til fælles arbejde. Det viste sig imidlertid, at det ingenlunde var let at tilvejebringe en sammenslutning. De københavnske sagførere stillede sig ret afvisende overfor tanken. I kollegial henseende havde disse dengang så godt som ingen kontakt med kolleger i provinsen. Det var forklaringen på, at der fandtes to foreninger, og *S. Nellemann*, der sad i bestyrelsen for dem begge, var således velegnet til at skabe kontakten.

Foreningens formål var »at værne om sagførerstandens hæderlighed og hævde dens lovlige rettigheder«. Hovedbestyrelsen og de 5 sagførerråd fik myndighed til at afgøre salærtvistigheder, til at behandle klager fra private, ligesom de kunne skride ind imod en sagfører, der havde optrådt på en måde, der ikke stemte med de pligter, der påhviler sag-

Sophus Scavenius Nellemann

Født 18/12 1833, prøveprok. 1864, orprok. 1866, hradv. 1868.

I bestyrelsen for Den københavnske Sagførerforening 1869-86, formand for Den almindelige Sagførerforening 1871-86, formand for Den danske Sagførerforening 1886-90, formand for Prokurator-Foreningen i København 1892-1914.

Død 16/3 1915.

Nekrolog af *Knud Petersen*, U. f. R. 1915 B. s. 145-49. Se iøvrigt *Frantz Dahl*, Dansk biografisk håndleksikon II (1923) s. 742-43 og *E. Reitzel-Nielsen* Dansk biografisk leksikon XVI (1939) s. 585-87.

Efter hans død oprettede danske sagførere i forening med Sagførerforeningens understøttelsesfond i 1915 »Højesteretsadvokat Nellemanns mindelegat«. Legatkapitalen udgjorde oprindelig kr. 10.000.

S. Nellemann

førere, eller som stred mod de hensyn, en sagfører bør tage til sin kollega. Der kunne gives en misbilligelse eller pålægges bøder fra 20-500 kr., der tilfaldt foreningens understøttelsesfond, og vedkommende kunne ekskluderes. Hvis klagen var ubegrundet, kunne klageren idømmes en bøde, som skulle tilfalde foreningens understøttelsesfond. Kendelserne var endelige, hvis de ikke blev indanket for hovedbestyrelsen. Da disciplinærmyndigheden afholdt mange fra at indmelde sig, forsøgte man ved en henvendelse til justitsministeriet at gennemføre en ordning, hvorefter det ved ansøgning om antagelse til at deltage i udførelsen af offentlige sager skulle oplyses, om ansøgeren var medlem af Den danske Sagførerforening. Dette foranledigede en skarp protest, og disse forsøg viste sig at være et slag i luften – på et vist tidspunkt var i København af 43 beskikkede sagførere kun 2 medlemmer af foreningen.

*5. Det andet forsøg på at gennemføre selvstyre
og selvdomme ved lovgivningsmagten.*

Justitsminister *J. Nellemann*, der hele sit liv bevarede sin ungdoms idealer om mundtlighed og offentlighed, fremsatte påny i rigsdagssamlingen 1888-89 et forslag om sagførervæsenets ordning. Heller ikke denne gang lykkedes det ham at få det gennemført.

Forslaget mødte stærk modstand, bl. a. fra hans kollega, professor, dr.

jur. *Henning Matzen*: »Jeg er bange for, at ved den organisation, der fremkommer, vil sagførerstanden over hele landet få en repræsentation, en ensidig, som vil kunne optræde på sagførernes vegne som en samlet myndighed overfor administration og overfor publikum. Det vil blive en ordning, som vil give sagførerstanden magt og betydning, som vil være til gavn for dem, men ikke til gavn for befolkningen«. Og ligeledes fra venstremanden, redaktør *Viggo Bjørnbak*: »Jeg tror nok, at det vil gå således, som det går overalt, hvor man begynder at finde sig som korporation, som en stand. Stands-interesserne skal nok være så stærke, at de kan holde netop fordringen om stor betaling for lidt arbejde så højt oppe som muligt . . . At en hel del sagførere kunne ønske at få denne lov, tvivler jeg ikke om, thi de, der er ved fadet, holder naturligvis af, at der kommer så få andre som muligt til fadet.«

6. Disciplinærmyndigheden i Den danske Sagførerforening ophæves 1895.

I begyndelsen af 90'erne rejstes der kritik og agitation imod Den danske Sagførerforenings disciplinære myndighed, navnlig i København, hvor knap halvdelen af sagførerne var medlemmer. Der fremkom i 1894 en resolution fra over 150 københavnske sagførere, som foreslog, at disciplinærmyndigheden skulle udgå af vedtægterne. Både hovedbestyrelsen og sagfærrådene i provinsen frarådede dette, men i 1895 vedtog man at ophæve disciplinærmyndigheden – udelukkende for at få øget tilgang af medlemmer. For formanden, højesteretsadvokat *F. Asmussen*, der betragtede de disciplinære myndighedsregler som en nødvendighed for foreningens vækst, var det en stor skuffelse.

Spørgsmålet blev imidlertid taget op på det almindelige sagføermøde i Odense i 1903, hvor man i overværelse af justitsminister *Alberti* drøftede forslaget til retsreformen, som hovedbestyrelsen havde udtalt sig om i 1900, ganske vist i yderst forsigtige vendinger. Hrs. *N. H. Bache* indledede: »Spørgsmålet om at give sagførerforeningen en større myndighed indadtil over dens medlemmer og en kraftigere og mere let virkende organisation udadtil.«

»Når alle andre uden bistand fra lovgivningens side har kunnet danne kraftige organisationer, når de fattige og tidligere socialt så magtesløst stillede arbejdere trods alle forfølgelser kunne skabe de mægtigste fagforeninger, så lyder det spørgsmål, om vi sagførere da kan hjælpe os selv, næsten for morsomt.

Selvfølgelig kan vi ligeså godt eller snarere bedre end de andre danne en virkelig fagorganisation.

Volf Frederik Asmussen

Født 30/7 1842, ors. 1870, hradv. 1875.

Medlem af sagførerrådet for 1. kreds 1888-90, formand for Den danske Sagførerforenings hovedbestyrelse 1890-1910.

Død 9/4 1919.

Nekrolog i U. f. R. 1919 B. s. 113-14 af *Otto Liebe*. Se iøvrigt *Frantz Dahl*, Dansk biografisk håndleksikon I (1920) s. 62-63 og *samme*, Dansk biografisk leksikon I (1933) s. 550-51.

Efter hans død oprettedes i 1919 »Højesteretssagfører F. Asmussens mindelegat, skænket af danske sagførere«. Legatkapitalen udgjorde oprindelig 14.000 kr.

F. Asmussen.

Tegning af Carl Jensen.

Tiderne er blevet andre end for 10 år siden, og der er blandt de unge sagførere opvokset en ret stærk trang til en fagorganisation. Og vi unge inde i København har på dette punkt en fornemmelse af, at vort ønske vil blive mødt med sympati fra provinskollegerne.

Vi ved også, at flere af de gamle københavnske sagførere ikke har sveget deres ungdoms kærlighed, og at hine røde radikale fra for 10 år siden for en del er blevet lidt svagere i troen på den ubundne friheds lyksalighed.

Da den første proceskommission foreslog en lovordnet sagførerorganisation, var det naturligt, at den i motiverne omhyggeligt imødegik den indvending, hvorfor det skulle være nødvendigt mere at underkaste sagførerstanden en organisationstvang med disciplinær myndighed end andre erhvervsgrene. Det var jo hine nationalliberalistiske gyldne dage, hvor manchestermændene førte det store ord, og så vidt muligt alle bånd på individets frie erhvervsvirksomhed skulle fjernes. Siden da har disse ideer på erhvervslivets område spillet grundigt fallit, og medens man dér den gang med en vis ret kunne spørge, hvorfor sagførerstanden var den eneste erhvervsgren, der skulle underkastes en slig fagdisciplin, må det omvendt nu spørges, hvorfor standen nu er så nær den eneste, der ingen fagorganisation har... Der er sikkert ingen, der vil påstå, at grunden skulle være den, at vi var så højt hævede over alle andre erhvervsgrene i moralitet og intelligens, at vi ikke har en organisation behov. Det lød da også som en gammeldags afbleget klang, når en iøvrigt højt anset kollega i mødet i 1. sagførerreds afvigelte efterår, hvor en del unge sagførere havde stillet et noget lignende forslag, der af formelle grunde ikke kom til afstemning, med stor veltalenhed bekæmpede dette udfra det rene manchesterstandpunkt med de gamle argumenter om individets fulde frihed under ansvar efter loven og om det absurde i, at voksne mennesker skulle sættes under kontrol o. s. v. Ja, han gik så vidt som at påstå, at vi ville sætte den sorte kokarde på os selv, hvis vi tog sligt. Ærligt talt! Jeg forstår ikke slig tale!»

N. H. Bache foreslog nedsættelse af et udvalg til at undersøge, hvorvidt der blandt foreningens medlemmer var stemning for at ændre foreningens vedtægter. Formanden, *F. Asmussen*, henviste til, at de tidligere gældende disciplinære regler ikke var så stærke som dem, *N. H. Bache* ville foreslå. Det var sagførerne i København, som ikke ville underkaste sig de tidligere regler. Sagførermødet vedtog, at der skulle nedsættes et udvalg i hver af de 5 kredse, og de skulle fremkomme med forslag til hovedbestyrelsen. *C. B. Henriques* blev medlem af det københavnske udvalg. Han sagde bl. a.:

Efter sagførerforeningens dannelse stiger anseelsen under den politiske kamp for en snes år siden og derefter, hvor sagførere er i spidsen på begge sider som folkets tillidsmænd. I denne tid er anseelsen meget stigende, og den vedtægtsforandring, der førtes igennem sidst, hvorved man udelukkede enhver straffemyndighed og kontrolmyndighed fra sagførerådernes side, var selvfølgelig ikke nogen tilfældighed, men stod i en absolut forbindelse med hele det frihedssyn, man den gang bestræbte sig for at gøre gældende på alle områder. Det var i strid med selvstændighed, frihed o. s. v., og folk havde i længere tid på grund af den tvang, der lå i kontrollen, ikke villet melde sig ind i foreningen, hvad det så lykkedes at få dem til ved at give en mere fri stilling, som svarede til de idealer, som den gang var oppe.

Når der nu atter føles trang til vedtægtsforandring, har det sin historiske berettigelse deri, at sagførerstandens anseelse er dalet. Grunden er selvfølgelig hovedsaglig den, at en fri næring i en hvilken som helst stand foranlediger dårligere elementer og dårligere livsvilkår, og dårligere uddannelse af såvel sagførerne som fuldmægtige. Faktisk er det altså således – det skal ingen kunne bestride – at standens anseelse er forringet. Fra sagførernes egen side må man særlig beklage, at selve sagførervirksomheden er udvisket og forrykket derigennem, at livskampen tvinger sagførerne ind på områder og forretninger, der i og for sig slet ikke er sagførervirksomhed, og som dog – og det er fejlen og ulykken – sammenblandes med sagførervirksomhed; der holdes ikke ren sti mellem en sagfører som sagfører og en sagfører som egen part.

Der blev stillet forslag om indførelse af regler for sagførernes gensidige kollegiale pligter og om adgang for medlemmerne til at forlange en erklæring fra sagførerforeningen om, hvorvidt den pågældende i sin virksomhed havde forbrudt sig mod de en sagfører påhvilende pligter. Man skulle således kunne få støtte fra foreningen i tilfælde af angreb, hvis man anmodede om det.

På det almindelige sagførermøde i København i 1905 gennemførtes derefter nye regler, der gav medlemmerne adgang til at æske sagførerådernes afgørelse om salærspørgsmål samt kendelser om, hvorvidt vedkommende sagfører i sin virksomhed måtte have forbrudt sig mod en sagførers pligter.

Men disciplinærmyndigheden, der var blevet ophævet i 1895, blev ikke genindført.

7. Rpl. 1916 gennemfører selvstyre og selvdomme.

Regeringen havde imidlertid nedsat *den tredje proceskommission* i 1891. Den afgav betænkning i 1899. Kommissionens udkast blev forelagt rigsdagssamlingen i 1901–02 – efter systemskiftet – af Venstre-regeringen og igen næste år som et forslag til »lov om rettens pleje«, men der blev ikke opnået enighed mellem folketing og landsting. 1906–07 indbragtes forslaget påny i ændret og beskåret form.

Det vedtoges af landstinget i 1907–08, men blev i folketinget henvist til et fællesudvalg. Der kom først skred i udviklingen, da udvalget med professor, dr. jur. *C. Goos* som formand afgav betænkning 23/3 1908. I denne betænkning hedder det: »Den mindre gunstige stemning for planen, som tidligere har været til stede blandt sagførere, synes imidlertid nu at have tabt sig. Udvalget har derfor ment, at der nu uden betænkelighed kunne skrides til en organisation, der i og for sig må anses for ønskelig, og som har forbilleder i de fleste lande, hvis retsplejeordning er bygget på lignende grundsætninger som det foreliggende lovforslag.«

Gennem rigsdagens behandling af forslaget til lov om rettens pleje i samlingen 1907–08 fremkom de regler om et sagførersamfund, som i det væsentligste er gældende den dag i dag. Der skulle herefter oprettes et sagførersamfund for hele landet, og ikke som tidligere foreslået et for hver landsretskreds. Det skulle have en hovedbestyrelse: sagfærerrådet, der fik disciplinærmyndighed.

Der opnåedes under forhandlingerne enighed om et kompromisforslag, hvorefter forslaget blev vedtaget i begge tingene. Det fik kongelig stadfæstelse 16/6 1908 som »lov om rettens pleje«.

Loven var kontrasigneret af justitsminister *Alberti*, som 8/9 1908 meldte sig til Københavns politi og erklærede sig skyldig i bedrageri, der senere blev opgjort til ca. 15 millioner kr. Man ønskede derfor ikke at offentliggøre loven – en retsplejelov kunne ikke bære underskrift af en justitsminister, der var storbedrager – og med visse mindre ændringer blev loven påny forelagt rigsdagen i 1909. Forslaget vedtoges påny og stadfæstedes for anden gang 26/3 1909, hvorefter det som lov nr. 53 indførtes i Lovtidende.

Reformens gennemførelse forudsatte supplerende love og administra-

tive foranstaltninger, og gennemførelsens vidtrækkende økonomiske følger forhindrede lovens ikrafttræden.

De følgende år beskæftigede rigsdagen sig stadigt med retsplejereformen. Forslaget blev ændret og forbedret, og det blev vedtaget af folketinget 6/4 1914.

Så kom den første verdenskrig i 1914 – og lovforslaget blev først fremlagt i landstinget i 1916. Ordføreren var professor dr. jur. *C. Goos*, der 46 år tidligere var blevet medlem af den anden proceskommission. Hans indsats både i litteraturen og på tinge (folketinget 1880–84 og landstinget 1885–1917) blev den faste stamme i retsreformens 70-årige tilblivelseshistorie. I en alder af 81 år forelagde han sin tids største lovkompleks. Hans forelæggelse var uforglemmelig for enhver, som hørte den, og *Frantz Dahl* tilføjer: »Hans statelige og skønne høvdingeskikkelse bar spor af årenes tal og svag var hans stemme, men ordenes magt fremtvang den tavshed, der ofte tolker mere end det larmende bifald.«

Lovforslaget blev enstemmigt vedtaget.

Loven blev stadfæstet som lov nr. 70 om rettens pleje af 11. april 1916.

Den bærer *C. Th. Zahles* navn.

Ved lovens ikrafttræden 1/10 1919 omfattede Den danske Sagførerforening 1107 sagførere af alle landets knapt 1400.

Sagførerstanden stod godt forberedt til den obligatoriske ordning og var godt trænet i det organisationsmæssige arbejde.

R. T. 1880 sp. 3958 ff. *Aug Goll*, Lov om Rettens Pleje (1916), *Poul Andersen*, Rigsdagen og Domstolene 1849–1949, Den danske Rigsdag 1849–1949 I (1953) s. 487. *Axel H. Pedersen*, En rettens tjener. C. B. Henriques, 4. udg. (1967) s. 89 ff. *Victor Bruun*, Retsreformen (1916) s. 7–11, *H. Munch-Petersen*, Retsreformen med hensyn til vor Strafferetspleje (1902) og *samme*, Den nye Retspleje (1908) og *P. Staunstrup* og *Stephan Hurwitz*, D. B. L. XVI (1939) s. 578–82 og 582–85, *Svend Thorsen*, De danske ministerier 1848–1949 (1967) s. 416, (om *J. Nellesmann*), *Frantz Dahl*, D. B. L. VIII 1938 s. 221 ff. (om *C. Goos*).

B. ADVOKATSAMFUNDETS VEDTÆGTER

Det er overdrevet og urigtigt, når det er sagt, at advokater kan organisere alt, undtagen deres egen organisation. Men det har haft sine vanskeligheder og krævet bilæggelse af mange stridigheder at få tilvejebragt grundlaget for den nugældende vedtægt. Mange sagførere og

Niels Haagen Bache

Født 7/6 1869, ors. 1896, hrs. 1907.

Medlem af sagførerrådet for 1. kreds 1904–10.

Oprettede i 1934 »Højesteretssagfører N. H. Baches legat« på 8.000 kr.

Død 6/4 1953.

Se *Frantz Dahl*, Dansk biografisk håndleksikon I (1920) s. 66 og *samme* Dansk biografisk leksikon I (1933) s. 592–93, og *Henrik Bache* i »Min far var sagfører« (1963) s. 26–54.

N. H. Bache

advokater er individualister, præget af idéindstilling, idealisme, indsigt og indtægt.

Det er vanskeligt at gøre sig forestilling om, hvilket omfattende arbejde der i tidens løb – navnlig fra 1916 til 1929 – er udført af en lang række kendte og ansete sagførere for at nå til enighed om en vedtægt for samfundets indre anliggender. Det måtte stå som noget helt selvfølgeligt, at formålet måtte være at varetage standens lovlige og naturlige interesser, selvom rpl. intet indeholder herom. Rpl. omtalte kun pligterne og krævede specielt, at vedtægterne ikke måtte indeholde noget, som stred imod rpl. De kunne kun vedtages med almindelig stemmeflerhed på et almindeligt sagførermøde, og de skulle godkendes af justitsministeriet for at opnå kongelig stadfæstelse (§ 147).

Da rpl. var vedtaget, blev lovens praktiske gennemførelse ganske naturligt hovedemnet på det alm. sagførermøde i september 1916 i København.

Hovedbestyrelsen for Den danske Sagførerforening havde nedsat et udvalg på 10 medlemmer til at udarbejde forslag til vedtægten. Det bestod af: hrs. *N. H. Bache* (formand) ors. *Otto Bing*, sagf. *Jacob Brandt*, hrs. *C. B. Henriques*, sagf. *Carl Herforth*, sagf. *H. Hvedstrup* (Esbjerg), sagf. *C. Jensen* (Odense), ors. *J. B. Jørgensen* (Viborg), sagf. *Jacob P. Nielsen* (Roskilde) og sagf. *B. Rafn* (Ålborg).

N. H. Bache fremlagde forslag til vedtægt for »Danmarks Sagfører-samfund«. Han gjorde opmærksom på, at enhver sagfører blev tvungen

medlem og således pligtig at bidrage til organisationens faglige virksomhed, medens det var underkastet tvivl, hvorvidt der kunne være tvungen bidragspligt til understøttelses- eller pensionskasser.

Det af hovedbestyrelsen nedsatte 10-mandsudvalg nedsatte 3 underudvalg, og de udarbejdede forslag blev forelagt Den danske Sagførerforenings 5 sagførerråd i 1917. Justitsministeriet anmodede sagførerforeningens hovedbestyrelse om at vælge repræsentanter for sagførerstanden til at deltage i arbejdet med gennemførelsen af retsplejereformen. Hertil valgtes *C. B. Henriques*, ors. *Oskar Johansen* og *Jacob Brandt*. De kunne konferere om spørgsmål af indgribende betydning med et særligt udvalg bestående af ors. *Axel Bang* og sagf. *Knud Petersen*, Ålborg.

Den danske Sagførerforening holdt møde i Ålborg i september 1918, hvor udkast til vedtægten blev forelagt. Sagførermødet godkendte enstemmigt i hovedtrækkene den foreslåede organisation. Medlemskontingentet blev fastsat til 100 kr. årligt (12 stemte imod). En større »qvotadel« af medlemskontingentet skulle anvendes til understøttelsesvirksomhed (1 stemte imod). Man har åbenbart været i tvivl om, hvorvidt der kunne indføres tvungent bidrag til understøttelsesvirksomheden. Derfor fastsatte man et medlemsbidrag, men det bestemtes samtidig, at en qvotadel skulle overføres til understøttelsesfondet.

Det første almindelige sagførermøde efter lovens ikrafttræden fandt sted i København 5/12 1919, hvor det første sagførerråd blev valgt med hrs. *Otto Liebe* som formand. Derefter foretog *N. H. Bache* en gennemgang af det af udvalgene udarbejdede udkast.

Efter forslaget blev landet delt i 11 lokale kredse, medens der tidligere havde været 5 kredse, hvis bestyrelser kaldtes sagførerråd. Hver kreds fik en bestyrelse på 5 medlemmer, i den største kreds: København og Frederiksberg samt Københavns amtsrådsreds og Færøerne bestod kredsbestyrelsen dog af 9 medlemmer. Der blev givet bemyndigelse til at oprette en ny kreds, som skulle omfatte de sønderjyske amter.

Samfundets formål blev bestemt til »at varetage sagførerstandens lovlige og naturlige interesser såvel udadtil som indadtil, at påse og håndhæve opfyldelsen af de almindelige og særlige sagførerpligter samt at fremme lov og ret, navnlig på retsplejens område.« Bestemmelsen er ikke blevet ændret i de forløbne 50 år. Der skal ikke her rejses kritik af indhold og sprog, men markant hedder det, at *Den Norske Advokatforenings formål* er *å ivareta advokatstandens interesser, å bidra til samhold innenfor standen, å søke de sedvanemessige regler og prin-*

Axel Sophus Daniel Bang

Født 14/6 1857, ors. 1883.

Medlem af sagførerrådet for 1. kreds 1893–1905, formand 1896–1905, af Den danske Sagførerforenings hovedbestyrelse 1905–19, næstformand i sagførerrådet 1919–24. Medlem af »Sagførernes hjælpe- og understøttelseskomite« 1898–1932.

Oprettede i 1908 i anledning af sit 25-års sagførerjubilæum »Ors. Axel Bangs jubilæumslegat« på 2000 kr. og et tilsvarende i 1933 på 10.000 kr., der skulle anvendes til et »Sagførernes Hus«. I 1942 oprettedes »Københavnske sagføreres låne- og hjælpefond til minde om overretssagfører Axel Bang«.

Død 6/1 1942.

Nekrolog af *C. B. Henriques*, S. B. 1942 s. 1–2. Se iøvrigt S. B. 1923 s. 47, 1927 s. 48, 1930 s. 185, 1932 s. 64 og 1933 s. 99.

Mindeplade i »Sagføregården«.

Axel Bang

sipper for advokatvirksomheten fremmet i et korrekt spor, og å øve disciplinær myndighed overfor foreningens medlemmer.

Sagf. *Arnold Andersen* optrådte som befuldmægtiget for en række sagførere i København og provinsen og stillede forslag til en lang række ændringer. Det var hans principielle opfattelse, at en vedtægt burde affattes således, at den generede mindst muligt, og at udkastet til vedtægten havde en bestemt tendens til enevælde. Det var især den disciplinære domsmyndighed, han opponerede imod. *N. H. Bache* anså det for nødvendigt, at vedtægten i forskellige retninger supplerede rpl. Sagf. *Dedenroth-Berg* sluttede sig til *Arnold Andersen* og fremhævede, at det måtte være rådets opgave først og fremmest at virke udadtil og skaffe sagførerne rettigheder og yde dem beskyttelse. Ors. *Hans Lauritzen* mente, at der var et stærkt ubehag ved at skulle være tvungent medlem af en forening. Det var umuligt at tage stilling til det omfattende kompleks af ændringsforslag, og diskussionen afsluttedes med enighed om at indskrænke forslagene til et par punkter, bl .a. »at et mødende medlem kan afgive stemme for to kolleger i samme kreds«. Forslaget til vedtægten blev herefter vedtaget med alle stemmer imod 4.

Oppositionen imod vedtægten stiftede »*Den frie Sagførerforening*«, hvis formål var at søge den disciplinære myndighed ophævet. Bestyrelsen bestod af *A. Dedenroth-Berg* (formand), *Arnold Andersen*, ors. *Poul Jacobsen*, ors. *Fr. Phister* og ors. *H. Repsdorff*.

Otto Liebe
Tegning af Carl Jensen.

Carl Julius Otto Liebe

Født 24/5 1860, ors. 1885, hrs. 1889.

Medlem af sagførerrådet for 1. kreds 1902–08, formand for Den danske Sagførerforening 1910–19 og for sagførerrådet 1919–27. Formand for Højesteretsskranken 1919–29.

Statsminister og justitsminister 29/3–2/4 1920.

Oprettede i 1910 »Højesteretssagfører Otto Liebes jubilæumslegat« på 5.000 kr., der i 1914 blev forøget med 5.000 kr. i anledning af hans 25 års jubilæum som ors. og som hrs., og i 1919, »Otto Liebes og hustrus sølvbryllupslegat« på 25.000 kr.

Død 21/3 1929.

Nekrolog af *Oskar Fich*, S. B. 1929 s. 37. Se iøvrigt *Poul Engelstoft*, Dansk biografisk håndleksikon II (1923) s. 498 og *samme*, Dansk biografisk leksikon XIV (1938) s. 329–30.

»Den frie Sagførerforening« fremsendte 9/3 1920 en protestskrivelse til justitsministeriet mod konfirmation af vedtægterne. Rådet svarede på ministeriets forespørgsel, at det for tiden ikke kunne tage spørgsmålet om forandring af vedtægterne under behandling.

Vedtægten fik kgl. konfirmation 19/6 1920 og fremkom som justitsministeriets bkg. nr. 418 af 21/6 1920.

Den frie Sagførerforenings opposition gjaldt også medlemsbidraget som krævedes nedsat. Ors. *Fr. Phister* lod sig som repræsentant for foreningen stævne i 1920 til betaling af medlemsbidraget. Han påstod frifindelse under henvisning til, at det fungerende råd var valgt på lovstridig måde, og at det derfor var inkompetent til at opkræve bidraget, subsidiært mod at betale et passende vederlag til samfundets administration. Ved byrettens dom af 27/11 1920 blev den principale påstand ikke taget til følge, men han fik medhold i at »han ikke kan tvinges til at yde bidrag til det oprettede understøttelsesfond, hvis oprettelse ikke kræves af rpl., således at hans bidrag til sagførerrådets udgifter i 1920 under hensyn til vedtægtens § 47 sættes til 33 kr. og 33 øre.«

Østre landsret statuerede 10/3 1921, at § 47 om, at »ethvert medlem er pligtig at betale et årligt bidrag af 100 kr. til udgifterne ved samfundets virksomhed og understøttelsesformålet« ikke kan anses at være

Carl Bertel Henriques

Født 6/11 1870, ors. 1897, hrs. 1906.

Medlem af sagførerrådet for 1. kreds 1902-08, af »Sagførernes hjælpe- og understøttelseskomite« 1908-32, af Den danske Sagførerforenings hovedbestyrelse 1914-19.

Medstifter af »Sagføregården«, formand 1948-57. Formand for »Højesteretsskranken« 1929-36. Dommer i Den faste voldgiftsret 1910-43, formand for Retsrådet 1919-23, medlem af Retsplejeudvalget 1919-46.

Død 13/7 1957.

Nekrolog af N. J. Gorrissen, S. B. 1957 s. 207. Se iøvrigt *Frantz Dahl*, Dansk biografisk leksikon X (1936) s. 129-30, A. *Drachman Bentzon*, U. f. R. 1956 s. 61-62, N. J. Gorrissen, Juristen 1956 s. 79-83, Axel H. Pedersen, »En rettens tjener. C. B. Henriques« (1956, 4. udg. 1967).

»Højesteretssagfører C. B. Henriques fødselsdagslegat af 6. november 1950 havde en legatkapital på kr. 30.000, der i 1968 er forøget til kr. 45.864.

Buste opstillet i Højesteret 1956 (af *Knud Nellemose*). Mindeplade i »Sagføregården«.

C. B. Henriques
Tegning af Gerda Ploug Sarp.

i strid med rpl. Tværtimod taler såvel historiske forhold, navnlig det oprindelige udkast til reglerne i kap. 15 og dettes motiver som indholdet af nævnte lovs § 42, stk. 1, for gyldigheden af den citerede bestemmelse, der ikke kan anses urimelig eller ubillig, hvorved bemærkes, at bestemmelserne i § 47, 4. og 5. punktum (om hel eller delvis kontingentfrihed og halvt kontingent for medlemmer som er fyldt 65 år) findes at indeholde tilstrækkelige kauteler mod, at den nævnte bestemmelse skulle komme til at virke særlig byrdefuldt.« Højesteret stadfæstede 28/10 1921, U. f. R. 1921 s. 1026.

Hrs. N. H. Bache repræsenterede rådet – det var da uden honorar. – Det takkede ham ved overrækkelsen af et sølvskrin.

Men oppositionens hovedformål var at få rpl. kap. 15, disciplinærmyndigheden, afskaffet. Oppositionen ville indskrænke rådets kompetence, men havde ingen indvendinger mod sagførersamfundet som lovfæstet organisation. *Dedenroth-Berg*, som mente, at han kæmpede for »sagførernes frihed« var oppositionens leder og pennefører. I hans ordvalg var argumentationen følgende:

»Kapitel 15 er i virkeligheden en hån mod sagførerstanden. Overfor forseelser har man reglerne om embedsforbrydelser i straffeloven. Hvis disse ikke er tilstrækkelige, må det være fordi der tiltrænges mere, det må være ensbetydende med en »sort kokarde«, og en sådan har sagførerstanden ikke fortjent. § 143 fordrer, at rådet skal »påse sagførernes hæderlighed«. Skulle dette virkelig gennemføres, kunne det give adgang til posekikkeri og chikane uden grænse. Vi har straffeloven, og hvad den ikke kan ramme, er i virkeligheden forhold, der hører ind under moralkodens gebet, ikke under retsomsrådets. Sagførere er »embedsmænd«, når de har gjort noget galt.

§ 144 åbner adgang for rådet til at skride ind »af egen drift«. Dette er ganske malplaceret og kan give anledning til de værste misbrug. Selv politiet forlanger dog en begæring. Bestyrelsen (Sagförrådet) skal bl. a. påse, at sagførerne »undgår alt, hvad der ikke kommer overens med den hæderlighed, nøjagtighed og pålidelighed, som en offentlig beskikket sagfører altid må udvise«, og endvidere har rådet ret til at afgøre sagførernes vederlag for deres sagførervirksomhed, når vedkommende klient derom henvender sig til rådet. Det sidste hørte før rpl. udelukkende under domstolene. Nu kan folk vælge mellem domstolene og rådet og vælger helst det sidste, da det er gratis, medens en domssag koster penge. Det første er en ny straffemyndighed ved siden af domstolene og delvis en ny straffelov for sagførere. Rådet kan skride ind også efter eget initiativ mod et medlem, det forener altså – i modsætning til rpl.'s grundsætning – anklagehverv og dommerhverv. Hvorledes har denne sygelige udvikling kunnet gå for sig? Thi en så enestående reaktion – ukendt i alle andre stænder og fag – må karakteriseres som sygelig. Fra den fuldkomne frihed stadfæstet ved al lovgivning fra de sidste tider overfor loven af 1866 og lige op til 1916 kommer nu eet en ufriheds-, laugs- og straffelovgivning for sagførerstanden, som man før den tid ville have anset for utænkelig.

Sagførerne er åbenbart særlig lystne efter straffelove. De kan straffes efter 1) den almindelige borgerlige straffelov, 2) dens kap. 13 om embedsforbrydelser, 3) processuelle straffebestemmelser, 4) rpl. af 1916, 5) vedtægten af 19. juni 1920 og 6) de disiplinære vedtægter, en ren flora af sagførerstraffelove. De sidste er skudt op af rpl.'s kap. 15. At de sidstnævnte 3 straffelove er overflødige og derfor skadelige og ganske utilbørlige, nedværdigende for sagførerstanden, skulle man tro, enhver uhildet betragter måtte erkende. Det eneste, der kan siges til forsvar for de nye straffeloves eksistens, er, at riset er bundet af sagførerne selv.

Den frie Sagførerforening førte forhandlinger med rådet, men forhandlingerne afsluttedes 5/11 1921 – efter rådets referat – som »håbløse«. En række af foreningens medlemmer overretssagførerne *Poul Jacobsen, Chr. Holm, Fr. Phister, Viggo E. Andersen, H. Repsdorph*, sagførerne *H. Alstrup, J. E. Jacobsen, Dedenroth-Berg, Arnold Andersen* og *Vald. Leopold*, fremsendte forslag til sagføermødet i Odense 28/11 1921: »Mødet anser det for rettest, principalt, at rpl. kap. 15 bortfalder og subsidiært, at § 144 stk. 1 ændres til: sagförrådet kan skride ind imod hvert enkelt samfundsmedlem, mod hvem der indgives klage af den formentlig forurettede.« Der foresloges et udvalg på 5 medlemmer til at foretage det videre fornødne overfor lovgivningsmagten.

Forslagene blev forkastet.

Desuden havde *Dedenroth-Berg*, *Arnold Andersen*, *V. de Connick Smith*, *Rudolf Alstrup*, *Sanning*, *J. E. Jacobsen*, *P. M. Poulsen*, *I. O. Christensen*, *Georg V. Nielsen* og *Schubart* anmeldt følgende forslag til resolution: Bør lovforslag vedrørende retsplejen og bør retsplejelovens overholdelse af domstolene og andre autoriteter være genstand for sagførerrådets opmærksomhed og eventuelle påtale?

På mødet blev meddelt, at *Dedenroth-Berg* på grund af sygdom var forhindret i at forelægge forslaget, men at han i et brev havde udtrykt håbet om, at en anden ville forelægge forslaget. Dette skete ikke, og forslaget udgik af dagsordenen.

Foreningen fremsatte samtidig forslag om nedsættelse af kontingentet fra 100 kr. »indtil 20 kr.«, »idet vi anser det for ganske naturligt og rigtigt, at der træffes foranstaltninger til at understøtte trængende sagførere og deres efterladte, men vi formener, at ydelse af bidrag hertil ligesom hidtil bør være en frivillig sag. Vi henviser til bestemmelsen i § 24 i de endnu gældende love for Den danske Sagførerforening, idet vi bemærker, at rpl. intet indeholder om en understøttelsespligt.«

Rådet foreslog: »Ethvert medlem er pligtig at betale et årligt bidrag af 100 kr. til udgifterne til samfundets virksomhed og understøttelsesformålet at fordele efter sagførerrådets nærmere bestemmelse.« Rådets forslag vedtoges enstemmigt.

Ved valget på sagførermødet i Århus i 1923 havde 35 medlemmer af Den frie Sagførerforening indleveret en »oppositionsliste«, der fik 109 stemmer, medens en liste, der blev dannet på mødet, fik 301 stemmer. Den frie Sagførerforening fik herefter to mandater – ors. *C. Dalberg* (1923–25) og sagf. *Arnold Andersen* (1923–33), der fulgte foreningens program: at gøre deres yderste for at få ophævet reglerne om disciplinærmyndigheden.

Den frie Sagførerforening havde foreslået forskellige vedtægtsændringer bl. a., at det ordinære møde afholdes hvert år i maj, og at det holdes skiftevis i København, Odense, en af rådet bestemt by i de sønderjyske landsdele, og i en by i Nørrejylland. Endvidere foresloges medlemmerne af kredsbestyrelserne valgt ved forholdstal, og at rådets kompetence i forhold til kredsbestyrelserne blev indskrænket, således at kredsbestyrelsernes beslutninger ikke kunne ophæves af rådet og ej heller beslutninger, der var truffet af et kredsmøde, som rådet efter forslaget kun kunne henvise til fornyet behandling og afgørelse. På mødet begrundede *Arnold Andersen* ønsket om at styrke kredsbestyrelsernes

stilling i forhold til rådet, og han mente, at det var et almindeligt ønske såvel i København som provinsen, at få gennemført forholdstal til kredsbestyrelserne. Han betegnede rådet som »en eksklusiv overklasse«, og han ankede over, at rådet tog for lidt hensyn til de unge sagførere. *Otto Bing* mente ikke, at det var tilfældet i 1ste kreds – bestemmelsen om forholdstalsvalg til rådet var uheldig nok. *Arnold Andersen* ønskede et udvalg nedsat og trak forslaget tilbage, men det blev genoptaget af *Poul Jacobsen*. *Axel Bang* pegede på, at valget af rådet havde vist, at der tiltrænges ændringer i vedtægten. Han stillede forslag om, at rådet skulle nedsætte et udvalg til at udarbejde forslag til ændringer i vedtægten særligt om bestemmelserne om valg.

Efter at ors. *Henrik Sachs* havde bemærket, at forholdstalsvalgmåden i praksis medfører en niveausenkning med hensyn til de personer, der opnår valg, blev *Axel Bangs* forslag vedtaget enstemmigt.

Valget af to af »Den frie Sagførerforenings« medlemmer til rådet – en uforholdsmæssig stor repræsentation i forhold til medlemstallet – fremkaldte ønsket om at få »tilvejebragt en forening, der kunne løse de opgaver, som rådet ikke kunne påtage sig, bl. a. forberedelse af valgene og støtte til rådet i dets bestræbelser for at håndhæve disciplinærmyndigheden.«

På et møde 19/9 1924 i København stiftedes »Sagførerforeningen af 1924«. Formand blev ors. *Hans Madsen*, én af dem, som i første række har medvirket til at skabe og fæstne sagførerorganisationerne. Foreningen fik til formål: at højne sagførerstandens anseelse, særlig ved en virksom håndhævelse af disciplinærbestemmelserne, og foreningen skulle virke som vælgerforening til rådet og kredsbestyrelsen.

I forbindelse med stiftelsen af »Sagførerforeningen af 1924« hævdede *Fr. Phister*, at den nye forening var ganske upåkrævet, da *Den danske Sagførerforening*, som ikke formelt var ophævet måtte anses for stadigt bestående og som rette ejer af sit gamle understøttelsesfond med tilhørende legater: »Ved at genoplive »Den danske Sagførerforening« tør det forventes, at der også på dette område genoprettes lovlige tilstande, så at understøttelsesfondens formue tilbageleveres til sin retmæssige ejer, så at den atter kan administreres af sin lovlige bestyrelse.«

Hans Madsen imødegik *Fr. Phister* ved at henvise til referaterne fra sagførermøderne i 1916 og 1918, hvoraf det fremgik, at det var meningen, at »Det danske sagførersamfund« eo ipso skulle træde i stedet for »Den danske Sagførerforening«, hvis eksistens ophørte i samme øjeblik »Det danske Sagførersamfund« kom til eksistens. Reelt er »Den danske

Hans Peter Nilaus Madsen

Født 29/10 1887, sagf. 1915, ors. 1918.

Medstifter af »Sagførerforeningen af 1924«, formand 1924–37, medlem af sagførerrådet 1937–46, formand for forretningsudvalget 1941–46.

Død 20/10 1950.

Nekrolog af *Niels Olesen*, S. B. 1950 s. 417–19.

Kolleger fra hele landet skænkede ham en hædersgave i 1947, se *Torkild-Hansen*, S. B. 1947 s. 165–67.

Hans Madsen

Sagførerforening« således ophævet ved stiftelsen af sagførersamfundet, som er i besiddelse af såvel understøttelsesfondets midler som foreningens kassebeholdning.

Ors. *H. Hindenburg* støttede Fr. Phister:

»Sagførersamfundet, der har en langt videre medlemskreds og omfatter alle landets sagførere som tvungne medlemmer, har ingen som helst beføjelse til at disponere over den ganske private forenings midler.

Når den forening, hvem midlerne tilhører, selv på generalforsamlingen erklærer ikke at ville tage bestemmelse om fondet, idet den selv er klar over, at der ikke kan disponeres uden at komme udenfor lovens rammer, så har sagførersamfundet ingen ret til at disponere som sket, og det er et overgreb, når det desuagtet har tilsneget sig dispositionsretten over disse midler og uddeler dem i strid med de ældre på lovlig måde vedtagne, men aldrig ophævede regler«.

H. Hindenburg anlagde sag, og under anbringelse af, at Den danske Sagførerforening ingensinde var blevet ophævet, at hovedbestyrelsen desuagtet har undladt at indkalde til generalforsamling, og at bestyrelsen har ladet dens midler (understøttelsesfond og kassebeholdning) overgå til samfundet, påstod han den »gamle« forenings hovedbestyrelse tilpligtet principalt at indkalde en generalforsamling, subsidiært at likvidere foreningen. For hovedbestyrelsen for Den danske Sagførerforening mødte ors. *H. Steinthal*, der nedlagde påstand om frifindelse.

Østre landsret henviste til vedtagelserne på sagførermøderne i 1916, 1918 og 1919, og fastslog, at det, uden at der fra nogen side var rejst indsigelse herimod, var vedtaget, at »Den danske Sagførerforening«

skulle gå over i sagførersamfundet eller måske rettere, at dens rammer skulle udvides i overensstemmelse med reglerne i rpl. Det var endvidere udtrykkelig vedtaget, at foreningens understøttelsesfond skal overføres til sagførersamfundet for vedblivende at anvendes i overensstemmelse med dens formål. Da sagførerforeningen således er optaget i sagførersamfundet, kan der ikke blive tale om at holde generalforsamling i den, ligesom dens likvidation må erkendes at være afsluttet. U. f. R. 1925 s. 785 og S. B. 1925 s. 52.

På det alm. sagførermøde i Odense i 1925 behandledes en række ændringsforslag, som et af rådet nedsat udvalg havde udarbejdet: sagf. *H. L. Zieler* Horsens, sagf. *A. F. Jensen*, Århus, ors. *V. Frandsen*, Odense, ors. *C. Dalberg*, sagf. *N. J. Jæger*, Esbjerg – alle medlemmer af rådet – og formændene for 1. og 10. kreds, ors. *H. Steinthal* og ors. *Andreas Christensen*, Århus. Udvalget havde delt sig i et mindretal (*Dalberg*) og et flertal (udvalgets øvrige medlemmer). Disse forslag forelagdes tillige med et forslag fra Den frie Sagførerforening, hvor der blandt underskriverne nu også figurerede folketingsmedlem, ors. *Mathilde Hauschultz*, der i folketetinget kritiserede sagførersamfundet.

Ors. *W. Berg*, Odense, og *Hans Madsen* stillede i fællesskab ændringsforslag, der tilsikrede en kredsrepræsentation i rådet: 4 for 1. kreds, 2 for 2., 3. og 4. kreds, 1 for 5. kreds, 2 for 6., 7. og 8. kreds, 1 for 9. kreds og 2 for 10., 11. og 12. kreds. *Hans Madsen* betonedes, at vedtagelsen forudsatte en ændring af rpl. § 140, der fastsatte, at valget skulle ske efter forholdstalsvalg. Dette forslag vedtoges med 380 stemmer imod 199.

C. Dalberg havde foreslået, at kredsbestyrelsesmedlemmerne valgtes for et år ad gangen, medens rådet foreslog en valgperiode på 3 år.

Dette vedtoges med 368 stemmer mod 164 for *Dalbergs* forslag.

Efter rådets forslag skulle de 12 medlemmer af rådet vælges i 6 valgkredse, 3 i første valgkreds, 1 i hver af de øvrige 5 valgkredse. Valg af de øvrige 4 medlemmer skulle ske på det alm. sagførermøde. Efter *Dalbergs* forslag skulle de 12 medlemmer vælges ved forholdstal.

Rådet søgte 5/2 1926 justitsministeriet om stadfæstelse på ændringerne, der var vedtaget på de alm. sagførermøder i Odense 1921, i Århus 1923, og i Odense 1925. Rådet anså ændringerne af væsentlig formel natur, bortset fra ændringen af § 47, der ophævede forskriften om medlemsbidragets fordeling med 2/3 til understøttelsesfonden. Det havde vist sig umuligt at administrere for 1/3 af medlemsbidraget. Justitsministeriet svarede 24/7 1926: Bestemmelsen om, at 12 af rådets med-

lemmer skal vælges ved almindelig stemmeflerhed kunne ikke stadfæstes, som værende i strid med rpl. § 140, stk. 2, der kræver forholdsvalsvalg. Ændringen af § 47 om fordelingen af det årlige medlemsbidrag burde være søgt stadfæstet på et langt tidligere tidspunkt og ministeriet kunne ikke godkende den, således at der gives den tilbagevirkende kraft. Fordelingen burde i fremtiden træffes på det alm. sagførrermøde og ikke overlades til rådets egen afgørelse. Ministeriet havde en række andre indvendinger, og rådet besluttede derfor at indkalde til et almindeligt sagførrermøde i november 1926 i København.

Otto Liebe og ors. *F. Junglov* redegjorde for udkastet, der havde til formål at bringe vedtagelsen på Odensemødet i 1925 i en sådan form, at den kunne godkendes af ministeriet. Forslaget vendte derfor tilbage til forholdstal ved valg af 12 medlemmer til rådet. *C. Dalberg* var på Den frie Sagførrerforenings vegne tilfreds med, at der nu fremkom et forslag, der var nødvendiggjort af ministeriets nægtelse af at stadfæste de af foreningen bekæmpede ændringer. »Oppositionen ville ikke slå sig til ridder på de overvundne, men så således på det, at det var den sunde fornuft, der efterhånden var kommet i højsædet.«

Hvis forslaget blev vedtaget, skulle der foretages valg til rådet på det sagførrermøde, der herefter skulle afholdes i maj 1927. Der var imidlertid kommet bestræbelser igang for at opnå en udsoning mellem Sagførrerforeningen af 1924 og Den frie Sagførrerforening, og de arbejdede i fællesskab på at tilvejebringe en ny vedtægt, »med en ændret struktur.« Rådet fik derfor bemyndigelse til at udsætte maj-mødet til et senere ekstraordinært møde inden udgangen af 1927. De to foreninger forhandlede i foråret 1926 om et udkast, og Den frie Sagførrerforening gik da ind på at anerkende rpl's regler om disciplinærmyndigheden. Udkastet tilsigtede at skabe en bedre organisationsform, som tillige kunne samle praktisk talt samtlige sagførere. Der opnåedes i september 1927 enighed mellem de to foreninger og de jyske og fynske sagførere, og på forslagsstillernes vegne blev det tilsendt rådet i november 1927 af et udvalg – ors. *Andreas Christensen*, Århus, *C. Dalberg*, *Hans Madsen* og lrs. *Ernst Petersen*, Odense. Udkastet indeholdt en gennemgribende omorganisation af sagførersamfundet, men det forudsatte visse ændringer i rpl. Af størst betydning var ændringerne i domsmyndigheden. Herefter skulle der for 4 år ad gangen vælges en for hele landet fælles voldgiftsret, bestående af 11 medlemmer. Voldgiftsretten skulle være ankeinstans for kendelser, der var afsagt af kredsbestyrelserne, og skulle desuden påkende disciplinærsager i henhold til rpl.

Det ekstraordinære sagførermøde blev afholdt 2/12 1927 hvor *Otto Liebe* takkede de kolleger, der havde udført det store og vanskelige arbejde, der kunne give håb om, at stridighederne om vedtægten blev bragt ud af verden. *Hans Madsen* gennemgik forslaget og dets tilblivelse og fremhævede, at blandt de 11 forslagsstillere var også *Poul M. Olsen*, *M. Wreschner*, *C. Torkild-Hansen*, *C. Dalberg*, *Poul Jacobsen*, *Flening*, *Svendborg*, *Andreas Christensen*, *Arthur Christensen* og *Knud Kier*, alle af Århus.

Hans Madsen pegede på den hidtidige uheldige organisationsform, hvor domsmyndigheden og den administrative myndighed var forenet, hvad der havde den uheldige følge, at domsmyndigheden lagde så meget beslag på rådets arbejde, at der kun blev ringe tid tilovers til initiativ på andre områder. Efter forslaget blev domsmyndigheden henlagt til en voldgiftsret. *N. H. Bache* mente, at delingen af den administrative og dømmende myndighed trods alt ville svække rådets fremtidige position, og han var en bestemt modstander af forholdstalsvalg til den dømmende myndighed. Hrs. dr. jur. *N. Cohn* anså det for et fremskridt, at der oprettedes en særlig domsmyndighed. *A. F. Jensen*, Århus, sagde, at det oversteg et enkelt menneskes kræfter, hvis rådet skulle have både den administrative og dømmende myndighed. *N. H. Baches* forslag om at der til valg af medlemmer af voldgiftsretten kræves absolut stemmeflerhed, forkastedes med 320 stemmer mod 27. Udvalgets forslag vedtoges med alle stemmer mod 1.

Rådet forelagde forslaget for ministeriet for at få gennemført ændringer i rpl. § 140, 2 stk., 143, 144 og 147. Retsplejeudvalget blev hørt, og det anbefalede, at den dømmende myndighed henlagdes til et særligt »sagførernævn«, men frarådede tilføjelsen i § 144, hvorefter rådet kunne afhøre parter og vidner eller lade foretage afhøring ved underretten, idet flertallet mente, at der herved i strid med lovgivningens tendens oprettedes en ny specialret. Retsplejeudvalget kunne dog anbefale, at rådet fik myndighed til at pålægge sagsomkostninger. *N. H. Bache* afgav som medlem af retsplejeudvalget særvotum imod forholdstalsvalgmåden, idet han anså det for uheldigt at vælge dommere, der må være de mest ansete og upartiske, efter denne valgmåde. Ministeriet erklærede herefter over for folketingsudvalget, at det kunne anbefale oprettelse af et særligt sagførernævn.

Rådet anså det for praktisk givet, at vejen var banet for hovedpunktet i den nye vedtægt, adskillelse mellem doms- og administrativ myndighed. Rådet fremsatte derfor et forslag til en ny vedtægt i

Jakob Einar Hansen Gelting

Født 7/7 1881, ors. 1909, hrs. 1926.

Medlem af kredsbestyrelsen for 1. kreds 1927-33, af sagførerrådet 1927-33, formand for sagførernævnet 1933-41.

Medlem af retsplejeudvalget 1928-55. Formand for »Højesteretsskranken« 1944-52.

Død 13/5 1956.

Nekrolog af *Henrik Bache*, S. B. 1956 s. 121.

Jakob E. Gelting

overensstemmelse med folketingsudvalgets betænkning af 10/12 1928 og landstingsudvalgets betænkning af 8/3 1929. På det alm. sagførermøde i Århus 26/5 1929 – hvor den forandrede politiske situation havde medført, at retsplejelovforslaget foreløbigt var bortfaldet – blev udkastet med de foreslåede ændringer enstemmigt vedtaget.

Vedtægten blev imidlertid først stadfæstet 21/4 1933 som justitsministeriets bkg. nr. 161 af 29/4 1933. Det almindelige sagførermøde, der skulle afholdes i maj 1933 blev derfor først afholdt 26/6 1933, idet der forinden skulle afholdes kredsmøder i København til valg af valgmand til nævnvalget, og i provinsen til valg af kredsbestyrelsesmedlemmer til valgforsamlingen til nævnet. På sagførermødet valgtes det første sagførernævn. Hrs. *Jakob E. Gelting* blev den første formand.

Rådet var bemyndiget til at fastsætte tidspunktet for vedtægtens ikrafttræden, og dette skulle udskydes så længe som forberedelserne til dens praktiske gennemførelse krævede.

Sagførernævnet trådte i virksomhed 1/7 1933.

Den frie Sagførerforening syntes herefter at have udspillet sin rolle, men foreningens mest aktive medlem *Dedenroth-Berg* havde i »Sagføreren« i 1933 opfordret »Juristforbundet« til at arrangere en diskussion om sagførersamfundets organisation (tvangsorganisation eller fri sagførerforening?). Mødet blev afholdt 13/3 1933, hvor *Hans Madsen* holdt foredrag, men *Dedenroth-Berg*, som var inviteret sammen med sine meningsfæller, ors. *Sjøstrand*, ors. *Hindenburg*, ors. *Vogt*, ors.

Kjoldt og sagf. *Arnold Andersen*, sendte alle afbud samme dag. Der lød hårde ord. *N. Busch-Jensen* fandt Dedenroth-Bergs agitation aldeles usømmelig, og ors. *Ludvig Bing* betegnede angrebene som spinkle toner fra et glemt instrument, dikteret af frihedsbegejstring, men det var en misforstået anvendelse af frihedsideer.

»Juristen« skrev en artikel: »Farvel til Dedenroth-Berg«, og det blev det.

Stridsspørgsmålene om vedtægtens udformning syntes nu at være løst – på flere punkter bar de præg af kompromisets skævheder – og uenigheden blussede først op igen i 1953, da erstatningsfondet blev vedtaget på det alm. sagførermøde 20/5 1953. Formålet er at sætte sagførersamfundet i stand til efter frit skøn at yde erstatning til hel eller delvis dækning af tab, som en sagførers klient har lidt ved sagførerens eller dennes personales svigagtige forbrug af betroede midler. Hver sagfører blev pålagt et årligt bidrag på 200 kr., jfr. bkg. af 13/5 1954.

Denne vedtægtsændring medførte to retssager.

Ors. *Knud Jarner* påstod, at det anerkendtes, at han ikke var pligtig at betale bidrag til erstatningsfondet. Der var vel i rpl. § 147 hjemmel til at oprette vedtægter for sagførersamfundets »indre anliggender«, men den gennemførte ordning, der erkendtes at være vedtaget på lovlig måde, måtte dog anses for ulovlig. Det var gennemtvunget, at de hæderlige sagførere skulle betale for de uhæderlige. Ordningen havde ingen præventiv virkning, og tilliden til sagførerstanden styrkedes ikke gennem ordningen, der ikke virker til at hindre besvigelser. *Knud Jarner* var forøvrigt modstander af, at sagførerne forvalter betroede midler således, at sagførerne har rådighed over midlerne. Han rejste indsigelse imod den skete fordeling af byrderne. 200 kr. var for stor en byrde for den enkelte, og byrden burde være gradueret, f. eks. i forhold til indtægt. Sagførersamfundet henviste til, at den gennemførte ordning var resultatet af drøftelser gennem en årrække, og at der netop var tale om et »indre anliggende«. Ordningen ligger på linie med klientkonto-ordningen, der virker præventivt, medens erstatningsfondet virker oprettende. Gennemførelsen er i overensstemmelse med nutidens socialt betonedede samfundsmæssige synspunkter, og må netop ses som et passende skridt til fremme af standens interesser og anseelse. Genoprettelse af en sket skade må virke i denne retning – sagførerne har i vidt omfang formueadministration, der er en traditionel gren af standens arbejdsområde. Beløbet 200 kr. er beregnet under hensyn til de tabs-

beløb, der i de seneste 20 år har foreligget. Et andet egnet og praktisk grundlag at fordele udgifterne på end at lade alle betale lige meget vil være vanskeligt at finde.

Københavns byret afsagde dom 25/10 1954, hvorefter retten fandt, at der gennem en sådan vedtægtsbestemmelse lovligt kan gennemføres en ordning, der har til formål helt eller delvis at holde en sagførers klient skadesløs for tab, som lides ved sagførerens eller dennes personales svigagtige forbrug af betroede midler.

Det økonomiske bidrag, der er pålagt den enkelte sagfører kan ikke anses for urimelig byrdefuldt, ligesom ordningen i det hele bæres af rimelige saglige hensyn. Dommen blev stadfæstet af Østre landsret, S. B. 1954 s. 339-42 og 1955 s. 2-3.

Sagf. *Knud Atlung* anlagde tilsvarende sag ved Østre landsret: Han påstod, at der ikke fandtes hjemmel til at oprette et sådant fond, der ikke vedrørte samfundets indre anliggender, men forholdet til klienterne, og at der måtte kræves et virkeligt flertal blandt sagførerne for, at et forslag som dette kunne vedtages, da det pålægger medlemmerne betydelige økonomiske byrder, og i virkeligheden pålægger dem at yde erstatning for andre medlemmers forbrydelser. Efter den moderne sociale opfattelse af lighedsprincippet måtte det kræves, at sagførernes bidrag sættes i forhold til deres indtægter. For sagførere med store indtægter og stort personale er risikoen efter en forsikringsmæssig udregning langt den største, også af denne grund strider det mod lighedsprincippet, at disse sagførere ikke skal betale et forholdsvis større bidrag. Det er disse sagførere, der har den overvejende formueadministration, og det er netop den, der giver anledning til de besvigelser, hvis forekomst er anledningen til fondets oprettelse.

I Østre landsrets dom af 14/12 1954 fastslås, at der kan vedtages og stadfæstes en ordning, der har til formål helt eller delvis at holde sagførernes klienter skadesløse for de tab, de måtte lide ved besvigelser fra sagføreres side, og at det ikke skulle gøre ordningen ugyldig, at der er pålagt alle sagførere et bidrag af samme størrelse. Det vedtagne bidrag findes rimeligt, og ikke af en sådan størrelse, at en sagfører, der ifølge loven skal være medlem af sagførersamfundet, af den grund vil kunne få vedtagelsen erklæret ugyldig. Den omstændighed, at det i sig selv rimelige bidrag ikke er gradueret efter sagførernes indtægter, vil ikke kunne medføre, at vedtagelsen erklæres ugyldig. Forslaget ansås for vedtaget med absolut majoritet, da over halvdelen af de afgivne

stemmer var for forslaget, medens det var uden betydning, om ikke over halvdelen af de tilstedeværende stemte for. U.f.R. 1955 s. 342, S. B. 1955 s. 2-7.

Hele strukturen i advokatsamfundets organer og organisation hviler på vedtægterne af 1933, og nu – 36 år efter – synes det som om, at det her opbyggede system i hovedtrækkene har fundet en form, der har udsigt til at blive stående med de ændringer som samfundsudviklingen og advokaternes stigende antal vil medføre. Noget andet er, at vedtægterne trænger til en »make up«.

Mange ændringer i vedtægten, som ikke er omtalt her, er blevet gennemført enstemmigt eller faktisk uden opposition. Diskussion er kun opstået, hvor der har været spørgsmål om, hvorvidt den foreslåede ændring lå indenfor rpl.s ord og forudsætninger. Men loven fejrer også sit 50-års jubilæum og samfundsudviklingen har ændret sig i den forløbne tid.

Dommen om medlemsbidragets fordeling mellem administrationsudgifter og understøttelsesformål, U.f.R. 1921 s. 1026, og de to domme om erstatningsfondet viste, at advokatsamfundet ikke er bundet til stricte at holde sig til retsplejelovens snævre rammer, men kan gennemføre ændringer i vedtægten til varetagelse af standens naturlige interesser i almindelighed. Sådanne ændringer i vedtægten er blevet stadfæstet og godkendt af domstolene. Advokatsamfundet og dets myndigheder har – som *Hans Brøchner* har udtrykt det – forstået – omend under diskussion og i et vist omfang under kamp, men alligevel effektivt – at indrette sig efter moderne samfundsforhold. Advokatsamfundet og dets organer fungerer i dag med den effektivitet og myndighed, som kan forventes og forlanges af en moderne erhvervsorganisation.

Den danske Sagførerforenings beretning 1916 s. 3, og 1917 s. 3-4, U.f.R. 1916 B s. 209-10 og *N. H. Bache* s. 130, 1918 B s. 330 ff., 1919 B s. 231-32, 1920 B s. 39-46, Betænkning om sagførernes pensionering ved *Knud Gormsen* og *E. Behrendt-Poulsen*, S. B. 1951 s. 259. *Bernhard Gomard*, Privat pension og social forsikring (1969) s. 51, *A. Dedenroth-Berg*, Sagførernes Frihed (1922 anmeldt i S. B. 1922 s. 56 og 78. *Axel H. Pedersen*, Strejflys over advokatstandens understøttelsesvirksomhed (1961) s. 47-50 og 65, Det danske Sagførersamfund, meddelelser til medlemmerne 1. årg. marts 1921 s. 6, *Fr. Phister*, S. B. 1924 s. 105-07, *Hans Madsen*, S. B. 1925 s. 6-7, *Ejvind Rafn*, har i bogen »Min far var sagfører« (1963) s. 216 anført, at hans fader, sagf. *Bernhard Rafn* sammen med hrs. C. B. Henriques »skrev lovene for Danmarks Sagførersamfund«, *Hans Brøchner*, Norsk Sakfører Blad 1965 s. 129 ff.

C. ADVOKATSAMFUNDETS ORGANISATION

1. *Tvungent medlemskab.*

Den demokratiske stats idealbillede er præget af frihed for den enkelte til at vælge frit. Principper som »aftalefrihed«, »kontraheringsfrihed« og »organisationsfrihed« er fremtrædende træk i denne idealforestilling, der imidlertid i vidt omfang i dag har fået karakter af et skyggebillede. Ordet »frihed« er til dels blevet afløst af ord som »pligt« og »tvang«: kontraheringspligt, organisationstvang. Fagforeningerne står som den altoverskyggende magtfaktor bag denne udvikling, der er præget af krav til arbejdsgiverne om kun at beskæftige organiseret arbejdskraft. Hvor langt domstolene vil gå med hensyn til at anerkende lovligheden af en sådan, ikke lovhjemlet organisationstvang er ikke helt afklaret. Det er dog fastslået, at der ikke fra fagforeningernes og arbejdsgivernes side kan håndhæves en ubegrænset organisationstvang.

På denne baggrund har advokatsamfundets organisation iøjnefaldende særpræg. I lighed med hvad der f. eks. gælder i Frankrig, er der tale om et ved *lov* foreskrevet *tvungent medlemskab*. Alle advokater er tilsluttet en fælles organisation, hvis opgaver og myndighed loven har bestemt. Dette må ses på baggrund af, at advokatvirksomheden ikke alene betragtes som en erhvervsvirksomhed, men også som et led i landets retspleje.

Enhver advokat bliver ved modtagelsen af beskikkelsen automatisk medlem af advokatsamfundet. Nogen indmeldelse finder således ikke sted, og et medlem kan ikke ekskluderes. Passive medlemmer findes ikke.

Udtræden kan kun ske ved, at retten til at udøve advokatvirksomhed ophører.

Illum: Den kollektive arbejdsret (3. udg.) s. 285, *Poul Andersen*, Dansk Forvaltningsret (5. udg.) s. 377, *B. Gomard*, Privat pension og social forsikring (1969) s. 40 ff., *P. Spleth* i U. f. R. 1967 s. 91-93.

a. En frakendelse af beskikkelsen som advokat og en dertil knyttet *udtræden af advokatsamfundet* kan kun ske ved *dom* i henhold til bestemte i rpl. opregnede grunde, jfr. §§ 137 og 138.

Hovedbestemmelsen går ud på, at beskikkelsen kan frakendes for et bestemt tidsrum fra 1-5 år eller for bestandig, når en advokat er fundet skyldig i *et strafbart forhold*, der gør ham *uværdig* til *den agtelse* og *tillid*, der bør kræves til advokatvirksomhed.

Bestemmelsen må ses i nøje sammenhæng med de strenge etiske krav,

der stilles til advokaten. Det er således bemærkelsesværdigt at »værdighedskriteriet« blev opretholdt ved den gennemgribende revision af lovgivningen i 1951, hvor strafbart forhold som grundlag for fradømmelse (fortabelse) af en lang række stillinger og hverv (statsautoriseret revisor, vejer og måler etc.) fremtidig ikke skulle være betinget af, om det strafbare forhold gjorde den pågældende uværdig til den for stillingen fornødne agtelse og tillid, men derimod af, om det strafbare forhold indebar en nærliggende fare for, at den pågældende i fremtiden ville misbruge sin stilling (det såkaldte »adækvanskriterium«). Adækvanskriteriet blev gennemført over en bred front, jfr. strfl. § 79; og formentlig endda drevet for vidt, når det f. eks. ved tjenestemandslovens ændring i 1954 blev bestemt, at en tjenestemand fortaber retten til pension, såfremt han afskediges på grund af et strafbart forhold, der medfører en nærliggende fare for misbrug af stillingen – som han er afskediget fra, jfr. tjenestemandsloven § 60. Imidlertid akcentuerer den radikalt gennemførte overgang fra værdighedskriteriet til adækvans- eller risikokriteriet, for så vidt angår anden virksomhed end advokatvirksomhed, der i virkeligheden dækker en ændring i den almindelige samfundsopfattelse, advokatens særlige position: Advokaten skal være værdig til den for hans stilling fornødne agtelse og tillid. Den omstændighed at advokaten gør sig skyldig i et strafbart forhold vil næsten undtagelsesfrit indebære, at han ikke er det, uanset om det strafbare forhold – hvilket meget nemt kan tænkes – ikke medfører nogen risiko for, at han vil misbruge sin stilling som advokat. Reglen går stort set undtagelsesfrit kort ud på, at retsordenen ikke kan forenes med en advokat, der har gjort sig skyldig i et strafbart forhold.

En sådan regel er formuleret direkte i rpl. § 137, der uafhængig af »værdighedskriteriet« foreskriver frakendelse af beskikkelsen ved dom for et bestemt tidsrum fra 1–5 år eller for bestandig, når en advokat er fundet skyldig i et af de i strfl. § 290, stk 1, *skyldnersvig*, hvorved ingen særlig sikret ret er krænket, eller § 300 *lignende strafbare formuekrænkelser*, omhandlede forhold.

Beskikkelsen kan frakendes ved dom for et ubestemt tidsrum, § 138, stk. 2, såfremt en advokat på grund af *sindssygdом* er uskikket til at udøve advokatvirksomhed, U. f. R. 1932 s. 778 og 1950 s. 9.

Vedtægternes § 3, sidste stk. anvender udtrykkene, »fortabes eller kasseres«. Det er retshistoriske reminiscenser.

b. Administrativt kan beskikkelsen fratages af justitsministeriet i tilfælde af *konkurs* eller *umyndiggørelse*, rpl. § 138, stk. 1. Fratagelsen varer

til umyndiggørelsens ophør eller konkursens slutning, hvor beskikkelsen tilbagegives, hvis den pågældende fremskaffer erklæring fra samtlige de i konkursboet anmeldte kreditorer om, at de ikke har noget krav på ham.

Så længe beskikkelsen er frataget administrativt, er den pågældende stadig undergivet advokatsamfundets myndighed, men pligten til at betale medlemsbidrag bortfalder.

c. Deponeringsinstituttets eksistens er ikke direkte hjemlet i rpl., men forudsættes i § 138, stk. 3. En advokat, som har deponeret beskikkelsen i justitsministeriet, er berettiget til at betegne sig som advokat, dog ikke i forbindelse med forretningsforhold, § 138 a, stk. 2. Den pågældende er, uanset at beskikkelsen er deponeret, stadig undergivet advokatsamfundets myndighed, medmindre han ansættes som statstjenestemand, men uden pligt til at betale medlemsbidrag. Det samme gælder ved *suspension*, dog at medlemsbidrag stadig skal betales.

En retssammenlignende undersøgelse findes i Norsk Advokatblad 1968 s. 213–29: Lovfestet medlemsskap og behandlingsregler for disiplinærsaker.

2. Medlemsbidrag.

Lovforslaget 1879–80 foreslog et årligt kontingent på 10 kr. Rpl. indeholder ingen bestemmelser om medlemsbidrag, men på det almindelige sagførermøde i 1919 blev det vedtaget, at der skulle betales et årligt bidrag af 100 kr. til udgifterne ved samfundets virksomhed og understøttelsesformålet, hvoraf mindst to trediedele skulle tilfalde understøttelsesfondet. Denne formulering gav anledning til megen strid:

Højesteret fandt ikke, at bestemmelsen var i strid med rpl. og anså den heller ikke for urimelig eller ubillig, U. f. R. 1926 s. 1026.

Ors. *Knud Møller* havde i 1927 som foreslået af ors. *Vilhelm Pürschel* nægtet at betale det årlige kontingent på 100 kr. under henvisning til at 2/3 af kontingentet ikke var blevet overført til understøttelsesfondet i årene 1921–26. Da han blev stævnet, påstod han frifindelse mod betaling af kr. 33,33.

Ved byretsdommen af 23/12 1927 – som blev afsagt af den senere højesteretspræsident *A. Drachmann Bentzon* – dømtes han til at betale det fastsatte kontingent.

»Der må efter alt foreliggende gås ud fra, at sagførrådet har benyttet den del af de indkomne medlemsbidrag, der ikke er henlagt til understøttelsesfondet, til udgifter vedrørende anliggender, som det ifølge

rpl. påhviler det at varetage. En sådan anvendelse af samfundets midler, der ligger indenfor de ved dets formål angivne rammer, må efter de almindelige for foreninger gældende retsregler kunne godkendes af et flertal af samfundets medlemmer med bindende virkning for dem alle, i særdeleshed når som her det oprindeligt fastsatte medlemsbidrag ikke forhøjes. Hertil kommer, at omend det ved højesterets dom af 28/10 1921 er fastslået, at bestemmelsen om anvendelse af $\frac{2}{3}$ af bidragene til understøttelsesformål var gyldig, må bidraget dog i første række anvendes til de til samfundets og rådets virksomhed nødvendige medgående udgifter. Når det derfor – i 1927 på et almindelig sagfører-møde – er givet decharge for regnskaberne for årene 1920–26, må denne beslutning være bindende for sagsøgte, selvom han har stemt imod den.

Allerede som følge heraf må det anses for uberettiget, at sagsøgte, der iøvrigt har betalt medlemsbidragene 1921–25, har vægret sig ved at udrede bidraget for året 1926.

I 1943 bestemtes, at medlemsbidraget fastsættes af sagfører-mødet for de kommende to år, og at det ikke kan ansættes lavere end 100 kr., endvidere at rådet hvert år af det overskud, som fremkommer, når udgifterne til samfundets virksomhed er afholdt, bevilger et beløb som tilskud til understøttelsesfondet.

Medlemsbidraget har herefter udgjort:

1944–49 kr. 150

1950–59 kr. 200

1960–63 kr. 250

1964–67 kr. 400

1968–69 kr. 650

I Norge og Sverige har man indført *graduering af medlemskontingentet*. Dette spørgsmål blev drøftet på sagfører-mødet i København i 1951, hvor ors. *Kierulf Petersen* stillede forslag om graduering. Under diskussionen henvistes der til nedsættelsen i de første to år efter at beskikkelsen er udleveret, retten til efter 65 års alderen at få bidraget nedsat til $\frac{1}{2}$, og til kontingentudvalgets bemyndigelse til at nedsætte kontingentet eller give fritagelse. Der blev endvidere peget på vanskeligheden ved at udfinde den skattepligtige indtægt, der udelukkende hidrører fra virksomheden. Forslaget blev forkastet med alle stemmer mod 6.

Der afkræves intet medlemsbidrag i det år, hvor beskikkelsen udleveres, og i de følgende to år udgør det halvdelen.

I det danske Sagførersamfunds Meddelelser til Medlemmerne 1921 s. 24-26 gengives byrettens dom og landsrettens dom og s. 47 højesteretsdommen, U. f. R. 1921 s. 581 og 1026 og HRT 1921 s. 493, S. B. 1951 s. 259, *Detlef Thomsen*, Sagførerforeningen af 1924 (1949) s. 5-6, S. B. 1924 s. 105-07, 1925 s. 6-7 og 32-34, U. f. R. 1925 s. 785 og S. B. 1925 s. 52, *Kjerulff Petersen*, S. B. 1952 s. 209. *M. Hesselbjerg*, Om graduering af sagførerkontingentet i Norge og Sverige, S. B. 1953 s. 83. *H. Steen Henriksen*, Brande, »Besværlig retfærdighed« om graduering af kontingentet, S. B. 1955 s. 183-84 med redaktionsbemærkninger, *H. R. Brøcker*, Skive, »Mene« S. B. 1955 s. 254-55 med redaktionsbemærkninger, *Feodor Nielsen*, Hvor skal pengene være, A. B. 1966 s. 182.

3. Ordinære advokatmøder.

Advokatmøderne, der efterhånden og bedre betegnes som *ordinære advokatmøder* i lighed med de tidligere almindelige sagførermøder, svarer til en forenings generalforsamling. De afholdes i maj i de år, der har ulige årstal (1969), skiftevis på Sjælland, på Fyn og i Jylland og indkaldes af rådet. *Aksel E. Larsen* kritiserede i 1943, at to år var for langt et interval mellem møderne, men kritikken har ikke fået tilslutning.

Ekstraordinært advokatmøde kan afholdes, når rådet bestemmer det, og det skal afholdes, når det forlanges af kredsbestyrelserne for mindst to kredse eller af mindst 200 advokater eller af en af landsretternes præsidenter. Det første almindelige sagførermøde i 1919 skulle sammenkaldes af »formanden for Østre Landsret«. Det blev indkaldt af retspræsident, tidligere justitiarius i Lands-Over- samt Hof- og Stadsretten. *Theodor Winther*, og blev afholdt i København 5/12 1919.

Bestemmelsen om, at præsidenten for Østre landsret skal indkalde det første møde, har overvintret i rpl. og fejrer således også 50 års jubilæum. Efter 1958-loven er bestemmelsen endda blevet ændret, således at præsidenten, første gang efter at rpl. er trådt i kraft, indkalder til valg af et advokatråd! Det er en ajourføring, som er parodisk, da bestemmelsen er et rudiment. Forhistorien til rpl. lyser ud af bestemmelsen om, at rådet er pligtigt at indkalde til almindeligt advokatmøde, når en af landsretternes præsidenter forlanger det. Den er aldrig bragt i anvendelse, og det vil vel være utænkeligt, at den vil blive det. Ved en revision af af rpl. vil glemselens slør hvile over disse bestemmelser.

På advokatmødet vælges formand for rådet og to stedfortrædere, medlemmer af rådet og 2 stedfortrædere for hvert medlem, og der træffes beslutning om budget, fastsættelse af medlemsbidraget, ligesom regnskab for de to sidste driftsår forelægges. Der træffes endvidere be-

slutning om decharge, og der vælges to kritiske revisorer. Endelig drøftes standens interesser og problemer, og der kan vedtages ændringer og tillæg til vedtægten.

4. Advokatrådet.

Efter rpl. § 140 skal samfundet have en bestyrelse, der benævnes advokatrådet. I vedtægterne betegnes advokatrådet imidlertid som en »hovedbestyrelse« – en reminiscens fra »Den danske Sagførerforening«. Det bestod oprindeligt af 12 medlemmer, hvoraf halvdelen skulle vælges af og blandt landsretssagførere og højesteretssagførere og halvdelen af og blandt sagførerne ved underret. Sagførerrådet skulle af sin midte vælge formand og næstformand. Efter forslag af *N. H. Bache* vedtog sagførerermødet i 1918 i Ålborg, at antallet blev forhøjet til 13, og at formanden vælges af sagførerermødet, og at de 12 medlemmer vælges ved forholdstalsvalg. Dette blev gennemført ved lov nr. 325 af 3/6 1919 § 6, der ændrede formuleringen til en formand og 12 andre medlemmer, alle valgt på et almindeligt sagføreremøde efter reglerne om forholdstalsvalg. Medlemmerne vælges for 4 år ad gangen. Der er ikke i rpl. eller vedtægterne fastsat regler for de forskellige landsdeles repræsentation i rådet, men der har efterhånden udviklet sig den praksis, at formanden og 4 medlemmer vælges blandt advokaterne i København.

På det alm. sagføreremøde i 1923 bemærkede ors. *Steinthal*, at det var anerkendt som en faglig bindende norm, skønt det ikke var fastslået, at intet medlem kunne sidde længere end 8 år. Denne regel blev dog først indført i 1933 både for rådet og kredsbestyrelserne, således at den pågældende ikke kan vælges påny, før der er forløbet 1 år efter hans fratræden.

Den danske Sagførerforenings hovedbestyrelse havde i indkaldelsen til sagførerermødet i 1919 forudsat, at formanden skulle vælges først og særskilt, men dette affødte protester. Efter bestemmelsens tilblivelse var det klart, at dette måtte være meningen, og dette blev også resultatet ved det enstemmige valg af hrs. *Otto Liebe*. Det blev herefter fastslået i vedtægterne, »at formanden vælges særskilt og først«. Der har kun en gang været opstillet to kandidater til formandsposten nemlig i 1955, da *Bernt Hjejle* valgtes med 369 stemmer mod 306 til *Axel H. Pedersen*. Rådet vælger af sin midte en næstformand. Efter at overretssagfører *Axel Bang* var næstformand 1919–24 har det været praksis, at næstformanden vælges blandt rådets medlemmer udenfor København. Hvis

Karl Oskar Fich

Født 17/8 1877, ors. 1909, hrs. 1918.

Medlem af kredsbestyrelsen for 1. kreds 1920-26, formand for sagførerrådet 1927-41.

I bestyrelsen for Sagførerforeningen af 1924, 1926-29, for Højesteretskranken 1923-32, formand 1941-44.

Død 4/5 1944.

Nekrolog af *K. Stegлич-Petersen*, S. B. 1944 s. 57-58.

Oskar Fich

formanden midlertidigt får forfald, fungerer næstformanden som formand, og en af formandens to stedfortrædere indkaldes til at møde som almindeligt rådsmedlem. Dette er kun sket en gang, da *C. B. Henriques* (1923-24) blev indkaldt som stedfortræder for *Otto Liebe*. Næstformanden *Axel Bang* fungerede da som formand. I tilfælde af formandens død eller vedvarende forfald indkaldes et ordinært advokatmøde til valg af formand for resten af perioden. Ved valget i Århus i 1946 blev ors. *Hans Madsen*, der var foreslået som formand, ikke valgt under henvisning til bestemmelsen om, at et medlem af rådet eller af en kredsbestyrelse, der har fungeret uafbrudt i 8 år, ikke kan vælges påny før der er forløbet et år efter hans fratræden. *Hans Madsen* havde da været medlem af rådet i 9 år, og det blev af flere fremhævet, at han var den, der hidtil havde gjort det største arbejde for sine kolleger. Dette foranledigede en tilføjelse i 1951 til vedtægten om, at 8-års reglen dog ikke er til hinder for, at et medlem af rådet kan vælges til formand og fungere i indtil to valgperioder.

Den oprindelige bestemmelse »berettiget til at nægte at modtage valg, som medlem af rådet eller stedfortræder er kun den sagfører, der er over 60 år gammel« blev i 1933 ændret til: »samtlige hverv er frivillige, dog således at den, der har overtaget et hverv, ikke uden samtykke af det pågældende organ kan frasige sig det før valgperiodens udløb.«

N. H. Bache rejste spørgsmål om denne bestemmelse var retsgyldig, S. B. 1936 s. 125-26. Han fandt den under alle omstændigheder uheldig,

idet bestemmelsen åbner en beklagelig adgang for kvalificerede til at afslå hvervet. N. H. Bache's frygt har vist sig ugrundet.

Kun to formænd, hrs. *K. Steglich-Petersen* (1941–47) har i en tidligere periode være medlem af rådet (1924–27) og hrs. *Børge Kock* (1969–), der forud var medlem af rådet 1965–69.

5. Advokatnævnet.

Advokatnævnet, der har den dømmende myndighed, består af 11 advokater, der vælges efter forholdstalsvalg for 4 år ad gangen på hvert andet ordinære advokatmøde. Valget foretages ikke af advokatmødet, men af samtlige kredsbestyrelsesmedlemmer udenfor København plus 30 advokater, der er valgt som valgmænd på et kredsmøde i 1. kreds.

Denne bestemmelse skyldes historiske grunde. »Da vi i sin tid mødtes til sagførerermøder, var det rene spektakelmøder« – oplyste *Arthur Christensen* og *Knud Kier* i 1951. Den frie opposition krævede indflydelse efter forholdstalsvalgmåden. Udvalget, der fremsatte forslag til vedtægterne i 1927, søgte derfor at undgå disse politiske bølger ved at foreslå, at valget til nævnet skete gennem kredsbestyrelsernes rolige og besindige medlemmer og af en større valgforsamling for København.

K. Bunch-Jensen fandt bestemmelsen tungtvirkende og upraktisk, idet det er vanskeligt at etablere en funktionsdygtig valgforsamling, når det alm. sagførerermøde holdes udenfor København.

Advokatnævnet vælger selv sin formand og næstformand og fastsætter selv sin forretningsorden.

Da 8-årsreglen for funktionstiden i råd og kredsbestyrelser blev indført i 1933, kom den ikke til at omfatte nævnet. Motiveringen var, at nævnet ikke skulle være underkastet samme regler som rådet. Det af fødte en debat i 1951. Lrs. *Knud Kier*, Århus, mente, at en domstol ikke i nogen retning skal gå i spidsen, men altid være lidt bagefter udviklingen, og at unge ideer må krystalliseres, før de anerkendes. Et medlem i nævnet bliver bedre med alder og erfaring. *Torkild-Hansen* mente, at sagerne i nævnet ikke burde afgøres efter paradigmaer fra svundne tider, men i overensstemmelse med de tanker, som rører sig i alle aldersklasser, hvad et mangeårigt medlem af nævnet nemt kommer til at overse.

8-årsreglen for nævnets medlemmer vedtoges enstemmigt i 1951. Da havde lrs. *Knud Kier* og lrs. *A. Thulstrup* været medlemmer af nævnet

Kristian Stegliche-Petersen

Født 14/7 1880, ors. 1907, hrs. 1916.

Medlem af sagførerrådet for 1. kreds 1914–19, af sagførerrådet 1924–27, formand for sagførerrådet 1941–47. Formand for Højesteretsskranken 1936–41.

På 80-årsdagen i 1960 stiftede en række erhvervsvirksomheder og institutioner, heriblandt Det danske Advokatsamfund »Højesteretssagfører K. Stegliche-Petersens fond af 14. juli 1960« på 100.000 kr.

Se *Erik Reitzel-Nielsen*, Dansk biografisk leksikon. XXII (1942) s. 510, *Bernt Hjejle*, A. B. 1960 s. 171 og *Arnold Rothenborg*, A. B. 1968 s. 137–41.

K. Stegliche-Petersen

i 18 år. De fortsatte til 1953 og fik dermed den længste funktionstid: 20 år.

Arthur Christensen, Knud Kier og K. Bunch-Jensen, S. B. 1951 s. 420–23, *Knud Kier*, S. B. 1951, s. 289.

6. Kredsmoder.

Den oprindelige vedtægt delte landet i 11 sagfører kredse, der efter genforeningen i 1921 blev udvidet med en 12te, der omfattede Haderslev, Åbenrå, Sønderborg og Tønder amter. Denne kreds blev i 1932 lagt sammen med 11. kreds, der hidtil kun havde omfattet Vejle amt. De 11 advokat kredse er fordelt med 6 i Jylland, 4 på øerne og København.

1. kreds: København og Frederiksberg,
Københavns amtsrådsreds og Færøerne.
2. kreds: Det øvrige af Københavns amt samt Frederiksberg,
Holbæk og Bornholms amter.
3. kreds: Sorø og Præstø amter.
4. kreds: Maribo amt.
5. kreds: Odense og Svendborg amter.
6. kreds: Hjørring og Thisted amter.
7. kreds: Ålborg amt.
8. kreds: Viborg og Randers amter.
9. kreds: Ribe og Ringkøbing amter.

10. kreds: Århus amt.

11. kreds: Vejle, Haderslev, Åbenrå-Sønderborg og Tønder amter.

I hver kreds holdes kredsmøde mindst en gang om året, eller når det forlanges af rådet, eller af mindst 10 advokater, i første kreds af mindst 35 advokater. Stemmeret kræver personlig tilstedeværelse, i modsætning til de almindelige advokatmøder, hvor hver advokat ved valg kan møde med 2 fuldmagter fra samme kreds.

På kredsmødet behandles problemer, der er af aktuell interesse og kredsens særlige anliggender, og der vælges medlemmer til kredsbestyrelsen for 2 år ad gangen. Rådet er uden indflydelse på disse valg, og valgene kan ikke kasseres af rådet.

Aage Larsen har kritiseret forholdstalsvalgmåden. »Før et kredsmøde indkalder vi hos os til et bestyrelsesmøde, hvor vi ved direkte valg sætter en kredsbestyrelse sammen. Derefter afholdes kredsmødet, hvor der ingen kommer, så vort valg går igennem.«

Johan Asmussen mente i 1961, at rekrutteringen af både de private advokatforeningers og advokatsamfundets organer foregik på en udemokratisk måde, der var egnet til at svække de menige medlemmers interesse for organisationsanliggender, idet man ikke fik behørig forhåndsorientering om forestående valg, men i sidste øjeblik blev stillet overfor afgørelser, som på forhånd var truffet af en lille inderkreds.

Axel H. Pedersen, *Juristen* 1932 s. 9, *Torkild-Hansen*, *S. B.* 1939 B. s. 47, *Aage Larsen*, *S. B.* 1950 s. 422, *Johan Asmussen*, 1961 s. 238.

7. Kredsbestyrelser.

Kredsbestyrelsen for 1. kreds består af 9 medlemmer, de øvrige 10 kredsbestyrelser har hver 5 medlemmer. Kredsbestyrelsen vælger selv sin formand blandt sine medlemmer i modsætning til formanden for rådet, der vælges på det almindelige advokatmøde.

Kredsbestyrelsen skal vælges blandt kredsens medlemmer og valget sker efter forholdstalsvalg, idet der senest 5 dage før kredsmødet skal afleveres valgliste til kredsformanden. Der har kun været afholdt kampvalg i 1. kreds, i 1938, 1940 og 1942.

På Juristforbundets generalforsamling i 1931 blev der stillet forslag om, at forbundet til det kommende valg af medlemmer til 1. kredsbestyrelse skulle opstille sin egen kandidat »for at udrydde den forældede doktrin, at der i sagførerrådet kun kan sidde sagførere, der enten har prøvet for Højesteret eller som har nået den alder, hvor man kan gå

med langt skæg.« Der var dengang modstand mod at vælge yngre sagførere til kredsbestyrelsen. Den blev hurtigt brudt.

Efter det bevægede kampvalg i 1942 skrev *Torkild-Hansen*, at han håbede, at sagførersamfundets organer i fremtiden kunne blive en virkelig repræsentation for alle sagførere »og ikke blot for en lille klike af meget fine herrer.«

Mange af kredsbestyrelsens medlemmer fortsætter senere i råd eller nævn, således at det store flertal af rådsmedlemmer fra 1919 og nævnsmedlemmer fra 1933 forud har været medlem af en kredsbestyrelse.

Af formændene for rådet har *N. J. Gorrissen* været formand for 1. kredsbestyrelse 1936–41, *Bernt Hjejle* 1949–54 og *Axel Graff* 1958–61. *N. J. Gorrissen* har tillige været formand for nævnet. Af de øvrige formænd for nævnet har *Aksel E. Larsen* været formand for 1. kreds 1941–44, og *F. Dragsted* 1944–48 og *Mogens Christensen* har været formand for 10. kreds 1956–61.

8. Fælles kredsbestyrelsesmøder.

Der har gentagne gange været afholdt fælles kredsbestyrelsesmøder, første gang i 1939. Disse har været anset for så frugtbringende, at det i 1951 blev bestemt i vedtægterne, at rådet kan foranstalte afholdt sådanne møder. I møderne deltager medlemmerne af rådet, nævnet, erhvervsudvalget og af samtlige kredsbestyrelser. Ethvert spørgsmål af interesse for advokatstanden og dets organers virksomhed kan sættes under drøftelse. Det er udelukkende forhandlingsmøder, som ikke har kompetence til at afgøre bestemte spørgsmål.

Lrs. *Opstrup, Haslev*, foreslog i 1950 at valget af nævnet foregik på de fælles kredsbestyrelsesmøder. På denne måde ville der blive et år imellem valg til råd og kredsbestyrelser, S. B. 1950 s. 422.

RADETS KONTROLLERENDE, RESPONDERENDE OG ADMINISTRATIVE OPGAVER

Rådet varetager advokatsamfundets »lovlige og naturlige interesser, udadtil og indadtil.« Ved at varetage samfundets lovlige og naturlige interesser er de lovhjemlede funktioner defineret så rummeligt, at rådet praktisk talt kan virke på alle de områder, hvor en organisation kan have mulighed for at sætte ind, hvadenten organisationen er foreskrevet i lovgivningen eller er baseret på frivilligt medlemsskab.

Formålsparagraffen indledes med, at rådet nøje skal følge lovgivningsmagtens, administrationens og domstolenes virksomhed i forhold, der er af interesse for advokatstanden. Disse bestemmelser bærer præg af, at de er skrevet for 50 år siden, men de er blevet fortolket og praktiseret således, at advokaterne er gledet ind i et samvirke med retslivets øvrige organisationer. Advokatrådet har søgt at bidrage til samfundsudviklingen og retslivet ved en stadig medvirken og vekselvirken.

Det er mange opgaver, som påhviler rådet – forbilledet i vedtægten er hentet fra Den danske Sagførerforening – men i årenes løb har samfundsudviklingen medført, at arbejdsbyrden er blevet for stor for rådet. De enkelte medlemmer bruger 1–1½ måned årligt på arbejdet i rådet, og en del af opgaverne har derfor måttet delegeres til endnu flere udvalg og til advokatnævnet.

Både opgaverne og advokaternes antal er vokset. Der fandtes i den oprindelige vedtægt som særligt organ kun bestyrelsen for understøttelsesfondet, men senere er der nedsat klientkontoudvalg (1949) erstatningsudvalg (1954), lovudvalg (1954), erhvervsudvalg (1963) og uddannelsesudvalg (1969). Og først og sidst er den administrative og dømmende myndighed blevet adskilt, da nævnet blev oprettet i 1933.

1. Overfor lovgivningsmagten.

Rådet skal nøje følge lovgivningsmagtens virksomhed i forhold, der er af interesse for advokatstanden. Dette er en for snæver formulering; bestemmelsen må opfattes således, at lovgivningsvirksomheden skal følges af rådet, ikke alene i forhold, som er af umiddelbar interesse for advokatstanden, men i det hele taget, idet advokatstanden er interesseret i at yde sit bidrag til den bedst mulige lovgivning for borgerne i samfundet på alle områder.

Bestemmelsen er da også blevet forstået og praktiseret på denne måde

i en årrække. Rådet, der i 1954 nedsatte et særligt *lovudvalg*, som får forelagt alle lovforslag, retter henvendelse til lovgivningsmagten med forslag om ændringer og forbedringer.

Endvidere har rådet i en lang række tilfælde udpeget medlemmer til de af ministerierne nedsatte lovforberedende udvalg og kommissioner, ikke alene i forhold vedrørende advokatstanden som sådan, og dens forhold til retsplejen og forvaltningen, men også i forhold vedrørende den lovmæssige regulering af almene samfunds- og erhvervsspørgsmål, aftaleret, arbejdsret, forsikringsret m. v. Eksempelvis kan nævnes udvalg vedrørende beskyttelse mod strejker 1929, bekæmpelse af arbejdsløshed 1940, fællesnordisk forsikringslovgivning 1919, revision af reglerne om konkurs og akkord 1930, frivillige løsøreauktioner 1933, private vejrettigheder 1936, udlændinges adgang til at erhverve fast ejendom 1946, forligsmægling 1948, udlæg og udpantning 1952, underpant-sætning af løsøre 1955, vidner 1958, vederlagsfri retshjælp og fri proces 1960, international godstransport 1961, voldgift 1962, revision af rpl. 1968. Visse af disse udvalg vedrørende mere principielle og ofte permanente spørgsmål kendes under særlige betegnelser: Konkurslovsudvalget (1958, 1969), skiftelovsudvalget 1963, fortrydelsesudvalget 1968. Rådet udpeger et medlem af repræsentantskabet for statens byggeforskningsinstitut under boligministeriet.

Endelig har en lang række advokater i de forløbne 50 år stillet deres erfaring og sagkundskab til rådighed som medlemmer af udvalg og kommissioner, udpeget af lovgivningsmagten selv, af det pågældende ministerium, erhvervsorganisationer o.s.v. Eksempelvis kan nævnes at *Max Rothenborg*, *H. F. Ulrichsen* og *C. J. F. Sven* udpegedes til medlemmer af udvalget vedrørende biografteatervæsenet 1930. *Undervisningsministeriet* udpegede ligeledes tre advokater til medlemmer af udvalget vedrørende ophavsretten til litterære og kunstneriske værker 1939. Iøvrigt har adskillige *organisationer* og *foreninger* udpeget medlemmer indenfor advokatstandens rækker til forskellige udvalg.

2. Overfor administrationen.

Rådet skal nøje følge administrationens virksomhed i forhold, der er af interesse for advokatstanden. Denne bestemmelse fortolkes således, at rådet kan foretage de skridt, som er hensigtsmæssige, hvis der af retsplejemæssige eller i det hele taget samfundsmæssige hensyn er anledning til det. Rådets indseende med administrationen foregår natur-

N. J. Gorrissen

Nils Jørgen Gorrissen

Født 10/6 1896, lrs. 1923, hrs. 1929.

Medlem af kredsbestyrelsen for 1. kreds 1933-41, formand 1937-41, formand for sagførernævnet 1941-47, formand for sagførerrådet 1947-55. I bestyrelsen for Sagførerforeningen af 1924, 1929-31, i Højesteretsskranken 1935-37, formand 1956-.

Se *Bernt Hjejle*, S. B. 1956 s. 145, *C. Torkild-Hansen*, S. B. 1955 s. 157-58 og *Axel Graff* A. B. 1966, s. 101.

ligt nok over en bred front. Den spænder fra forhold af vital betydning for advokatsamfundet som sådan, f. eks. administrativ meddelelse og frakendelse af advokatbeskikkelse til forhold, der altid vil være i søgelyset på grund af det naturlige modsætningsforhold imellem forvaltning og borger (klient).

a. Allerede rpl. placerer rådet centralt overfor administrationen i forbindelse med selve *advokatbeskikkelsen*. Beskikkelsen meddeles af justitsministeriet, når de i rpl. opregnede betingelser herfor er opfyldt, jfr. § 119. Det er bl. a. en betingelse, at den pågældende »ifølge pålidelige vidnesbyrd har ført en *retskaffen vandel*«. Hertil knytter rpl. bestemmelsen i § 146 om rådets »tilsyn med de personer, som forbereder sig til advokatvirksomheden.« Bestemmelsen fandtes allerede i justitsminister Nellesmanns lovforslag fra 1880, og den byggede formentlig på det da ret begrænsede antal fuldmægtige. Den er i sin nuværende form en *lex imperfecta*, og rådet får først fra 1947 meddelelse fra præsidenterne om fuldmægtigenes autorisation. Ethvert andragende om beskikkelse som advokat skal forelægges rådet til erklæring. For så vidt angår det betydningsfulde krav, at andrageren skal have ført en *retskaffen vandel*, kan andragendet som regel ikke tages til følge, såfremt rådets erklæring går ud på, at den pågældende ikke har ført en *retskaffen vandel*; dog kan ministeriet, når særegne grunde taler derfor, tildele vedkommende beskikkelse, uagtet hans andragende ikke anbefales af rådet, men dog ikke førend der på ny er givet rådet lejlighed til at ytre sig.

Bernt Ruben Hansen Hjejle

Født 25/9 1901, lrs. 1930, hrs. 1942.

Medlem af kredsbestyrelsen for 1. kreds 1946-54, formand 1950-54, formand for sagførerrådet 1955-61.

Formand for International Bar Association 1964-66. Æresmedlem af American Bar Association.

Dr. jur. ved Københavns universitet 1941.

Se Københavns universitets festskrift 1941 s. 136-37, og *C. Torkild-Hansen*, A. B. 1961 s. 231.

Bernt Hjejle

Bestemmelsens formulering er ikke heldig. Der er tale om en obligatorisk høringsforskrift, der som hovedregel tillige er gjort imperativ. Rådets erklæring skal følges. Den praktiske værdi heraf beror imidlertid på, hvorledes undtagelsesreglen (»særegne grunde«) praktiseres. Et tilfælde, hvor justitsministeriet meddelte beskikkelse, selvom rådets erklæring gik ud på, at andrageren ikke havde ført en retscaffen vandel, affødte en retssag, der på flere punkter er af stor principiel interesse.

Det er den såkaldte Fossum Poulsen-sag, U. f. R. 1960 s. 264.

Dommerfuldmægtig *Fossum Poulsen* søgte beskikkelse, men rådet udtalte, at han ikke opfyldte betingelserne om »retscaffen vandel«, og fandt det stridende mod loven, hvis andragendet blev imødekommet. Efter de foreliggende oplysninger havde han groft misbrugt embedet som dommerfuldmægtig, og der var efter rådets opfattelse fornødent grundlag for iværksættelse af en undersøgelse af hans embedsførelse. I en fornyet erklæring fastholdt rådet sit standpunkt og henviste iøvrigt til, at det i en indberetning fra dommeren klart var erkendt, at dommerfuldmægtigen havde gjort sig skyldig i en række strafbare handlinger, idet han ikke alene i strid med forbudet, lov nr. 128 af 15/4 1930 om fuldmægtige ved underretterne udenfor København, havde drevet privat juridisk virksomhed som erhverv, men også i betydelig omfang havde besveget statskassen for gebyrer.

Justitsministeriet meddelte desuagtet beskikkelse.

Rådet vedtog 16/3 1956 at lade ministeriets afgørelse prøve ved domstolene. *Bernt Hjejle* motiverede dette opsigtsvækkende skridt: »Med de byrder vor stands medlemmer har påtaget sig for at sikre den øvrige befolkning mod misbrug af tillid, må det være et naturligt og rimeligt krav fra vor side, at myndighederne i alle tilfælde, hvor rådets indstilling til, om en beskikkelse skal gives eller ikke, hviler på saglige synspunkter, bør følge indstillingen«.

En enkelt - *lrs. Palle Bruun* - var i en artikel, han kaldte »Mimoserne«, ikke

enig i rådets synspunkter, han mente, at rådet risikerede »en begmand«, men blev særdeles håndfast sat på plads af C. Torkild-Hansen: »Justitsministeriet har ved denne og tidligere lejligheder fulgt det princip, at når en mand ikke har vist sig hæderlig nok til at forblive i sit embede som dommerfuldmægtig, så er han dog hæderlig nok til at kunne læsses over i sagførerstanden, medens rådets standpunkt omvendt er det, at når en mand ikke kan anses for hæderlig nok til at fortsætte som embedsmand, så er han i endnu højere grad ukvalificeret til at være sagfører«. Dommerfuldmægtigen blev straffet, U. f. R. 1959, s. 309, han frakendtes retten til at udøve advokatvirksomhed, ved underret og landsret i henholdsvis 3 år og 5 år. Efter straffesagens afslutning fortsatte rådet retssagen, hvor der var nedlagt påstand på, at ministeriet dømtes til at anerkende, at den udfærdigede beskikkelse var ugyldig, og at Fossum Poulsen skulle tåle, at den var ugyldig. Østre landsret fandt, uanset den tid der var forløbet, at måtte fastslå, at beskikkelsen var ugyldig.

Landsretten tog spørgsmålet om meddelelse af advokatbeskikkelse op til realitetsprøvelse, uanset at kravet om *retskaffenandel* må karakteriseres som en retlig standard med et vist skønmæssigt indhold. Medvirkende hertil har formentlig været dels den retlige standards juridisk-etiske målestok, som ingenlunde er fremmed for domstolene, og dels den omstændighed, at justitsministeriet og advokatrådet stod skarpt overfor hinanden i bedømmelsen af, om vandelskravet var opfyldt. Det kan herefter antages, at domstolene vil støtte rådets bestræbelser for at give reglen i rpl. § 119, stk. 1, et reelt indhold og erklære beskikkelser ugyldige, når de efter den herskende forvaltningsretlige lære lider af mangler ved indholdet eller iøvrigt af formelle mangler, f. eks. svig fra den beskikkedes side.

Justitsministeriet forelægger ligeledes rådet til udtalelse andragender om møderet for landsretterne og højesteret. Rådets udtalelse indhentes også ved antagelse af skifteretsmedhjælpere, auktionsledere og incassatorer for finansministeriet. Fra 1948 deltager rådet i udvælgelsen af advokater i offentlige og beneficerede sager.

b. I den udstrækning *advokatgerningens udøvelse* medfører en kontakt med administrationen, kan det være både nødvendigt og naturligt, at rådet optræder som repræsentant for advokatsamfundets interesser.

Dette gælder f. eks. i salærspørgsmål, hvor der gennem tiden er ført forhandlinger med priskontrolrådet, senere monopoltilsynet. I den såkaldte Kroman-sag indtrådte rådet som biintervenient og forfægtede standpunktet, at det er uforeneligt med den ved rpl. fastlagte ordning af advokatgerningen, at advokatens virksomhed administreres af et aktieselskab.

Sagen var anlagt af A/S Kroman, Kroman og Toft imod overregistrator ved aktieselskabsregistret med påstand om registrering af selskabet, hvis formål

bl. a. var at administrere »den virksomhed, der udøves af de til selskabet knyttede advokater«, jfr. U. f. R. 1964 s. 264, Østre landsret fulgte rådets synspunkter.

c. Et karakteristisk træk ved advokatgerningens udøvelse i vor tid er, at det er blevet stadig mere almindeligt at give møde ved *advokat for administrative myndigheder*. Der ses dog stadig eksempler på, at forvaltningsmyndigheder tager afstand fra borgerens ønske om advokatbistand, men den stedse voksende, mere komplicerede og specialiserede administration rummer næppe plads for en opfattelse, hvorefter advokatbistand kan betegnes som »unødvendig« eller »upåkrævet«.

En sag vedrørende antidumpingtold søgtes af finansministeriet behandlet uden hensyn til importørens ønske om at give møde med sin advokat. Denne klagede til ombudsmanden, overfor hvem ministeriet gav udtryk for, at det ikke forstod det af klageren anvendte udtryk »påkrævet advokatbistand«, da det var første gang nogen i de fem sager, der havde været om antidumpingtold, havde ønsket at møde med advokat ved den indledende drøftelse. Ombudsmanden bemærkede bl. a., »at det i den foreliggende situation ikke var urimeligt, at grosserer Werner ønskede at søge advokatbistand i forbindelse med det berammede møde«, Ombudsmandens beretning 1962 s. 39.

Ikke mindst i sager, der behandles af administrative nævn og råd, har repræsentation ved og med advokat den største betydning. Ved landsskatteretten har det længe været almindeligt at benytte advokatbistand, og ved andre kollegialt sammensatte organer – navnlig indenfor ekspropriationsretten – er det i stigende omfang blevet almindeligt. Den domstolslignende procedure, der følges ved ekspropriations- og taksationskommissionernes afgørelser af tvister om ekspropriationers foretagelse og erstatningers fastsættelse, gør ikke blot advokatens medvirken naturlig, men tillige i mange tilfælde påkrævet. Det var kun som et selvfølgelig led i udviklingen, at spørgsmålet om tilkendelse af sagsomkostninger blev rejst og løst ved den for advokatstanden skelsættende højesteretsdom, U. f. R. 1960 s. 10, hvor der for første gang blev tilkendt sagsomkostninger i en ekspropriationssag. Rådet indtrådte her som biintervenient til støtte for den advokat, som havde nedlagt påstand om sagsomkostninger. Højesteret fastslog, at udtrykkelig lovhjemmel ikke er nødvendig for at tilkende sagsomkostninger. Denne dom medførte, at der i lov om ekspropriation nr. 186 af 4/6 1964 § 29 indførtes hjemmel til at pålægge anlægsmyndigheden at udrede passende godtgørelse for de udgifter, den erstatningsberettigede har afholdt til sagkyndig bistand, herunder advokat. Et af enevældens sejrlivede synspunkter blev opgivet.

d. Spændingsforholdet imellem *forvaltningen* og *borger* vil altid eksistere omend vekslende i intensitet til forskellige tider og fra område til område. En af advokatens vigtigste opgaver i det demokratiske samfund er varetagelsen af borgerens interesser overfor administrationen. Rådets indseende slutter sig nær hertil, men ikke ensidigt i form af kritik, f. eks. af forskellige administrationsgrenes ekspeditionstid; også i form af udjævning og understregning af værdien af borgernes tillid til forvaltningen, som det også er advokatens opgave at formidle.

Rådet har udpeget repræsentanter for advokatstanden til ministerielle udvalg nedsat for at undersøge forskellige forvaltningsretlige spørgsmål af den største interesse, f. eks. statsministeriets udvalg vedrørende offentlighed i forvaltningen (1956), justitsministeriets udvalg vedrørende ombudsmandskontrol med kommunalforvaltningen (1960), begrundelse af forvaltningsafgørelser (1963) og undersøgelser mod personer ansat i politiets tjeneste (1966).

3. Overfor domstolene.

Rådet skal nøje følge domstolenes virksomhed i forhold, der er af interesse for advokatstanden. Bestemmelsen får sit indhold nærmere bestemt ved tilføjelsen om, at rådet kan bestemme, at advokatsamfundet afholder omkostningerne ved anlæg eller anke af en sag, der skønnes at have mere almindelig interesse. Dette kan ske på begæring af en advokat eller en kredsbestyrelse, men – selvom det ikke angives i vedtægterne – kan rådet også på eget initiativ foranstalte det i så henseende fornødne.

Det vil ikke sjældent bero på domstolenes mellemkomst, om rådets synspunkter skal få reel betydning. Det er derfor af den allerstørste interesse, at landsretten i den såkaldte Fossum Poulsen-sag fastslog, at rådet har *retlig interesse* i et sagsanlæg til afgørelse af, om en afskediget dommerfuldmægtig, der er meddelt beskikkelse som advokat, opfylder kravet om at have ført en retscaffen vandel. Dommen går et skridt videre end tidligere retspraksis, der antog søgsmålskompetence for en sagfører og et sagførerråds formand, der kunne nedlægge forbud mod, at en person uberettiget betegnede sig som advokat.

U. f. R. 1913 s. 2 (Ors. Rievers som formand for sagførerrådet for Den danske sagførerforenings 1. kreds mod exam. juris S. Chr. Hansen, der drev forretning som »Overretssagfører P. Jonsson & S. Chr. Hansen, U. f. R. 1908 s. 825 (Ors. M. Carlsen som formand for samme råd mod redaktør J. Honoré, der drev forretning som »Honorés Sagførerforretning«), jfr. U. f. R. 1890 s. 928.

Landsretsdommen i Fossum Poulsen-sagen bestyrker også på anden vis advokatrådets indseende med advokatbeskikkelsen ved domstolenes mellemkomst i et annullationssøgsmaal. Landsretten tog afstand fra justitsministeriets opfattelse, hvorefter det allerede skulle følge af motiverne til 1868-loven, at ministeriet *endeligt* afgør, om vandelskravet er opfyldt. Denne opfattelse var tiden løbet fra.

I andre retssager har rådet ikke optrådt som sagsøger, men som *intervenient*, f. eks. U.f.R. 1964 s. 264 (Kroman-sagen) og U.f.R. 1960 s. 10 om sagsomkostninger i ekspropriationsprocessen.

I forholdet til domstolene er det iøvrigt *sagsomkostningerne*, og herunder godkendelse af de fastsatte salærtakster, som rådet i særlig grad interesserer sig for. I 1947 tog rådet spørgsmålet op om forhøjelse af salærerne i offentlige og beneficerede sager. (Efter en henvendelse fra Sagførerforeningen blev minimumsalærerne i 1911 i kriminelle sager fastsat til 20 kr. for aktor og 15 kr. for defensor).

Da proceduretaksterne ikke var anvendelige i alle tilfælde, nedsatte rådet i 1953 et udvalg – G. L. Christrup, Ove Rasmussen, V. Heuser, H. Pagter og H. Ugilt – til at udarbejde forslag til retningslinier for salærberegning i motor- og færdselssager. Udvalget afgav betænkning i 1954. Dommerforeningen har i samarbejde med rådet udarbejdet vejledende normaltakster for advokatsalærer under fogedforretninger (1956) og under tvangsauktioner (1966), der senere er indgået i salærtaksterne. Rådet har gennem mange år haft et udmærket samarbejde med Dommerforeningen. I fællesskab lykkedes det at få den tvungne forligsmægling afskaffet ved lov nr. 220 af 7/6 1957, efter at justitsministeren havde nedsat et udvalg, hvori B. Fisch Thomsen repræsenterede rådet.

I det hele taget er advokatstanden hyppigt repræsenteret i udvalgsarbejdet angående retsplejen. Rådet udpegede medlemmer til de justitsministerielle udvalg vedrørende forslag til ændringer i strafferetsplejen (1921) og angående sagførervæsenet (1929) samt ændringer i retsplejeloovens regler om sagførervæsenet (1936). Senere har rådet bl. a. udpeget medlemmer af udvalg vedrørende dommeruddannelsen (1939, 1948) og højesteretssagførerprøven m. v. (1955).

Poul Andersen, Dansk Forvaltningsret, 5. udg. (1965) s. 621 og S. Hurwitz og B. Gomard, Tvistemål (4. udg.) 1965 s. 83.

Betænkning nr. 339 om landsskatteretten (1963) s. 80-85 (om sagsomkostninger), Axel H. Pedersen, Advokatomkostninger ved procedure for administrative myndigheder, Juristen 1961 s. 403-05 og *samme* S.B. 1960 s. 154,

Axel Graff

Axel Graff

Født 4/9 1909, lrs. 1937.

Medlem af kredsbestyrelsen for 1. kreds 1954–1961, formand 1958–61. Formand for advokatrådet 1961–69. Medlem af erstatningsudvalget 1969–.

Ernest Hartwig 1961 s. 188, *Ove Rasmussen*, S. B. 1951 s. 449, *Hagen Jørgensen* 1953 s. 162, Fælles kredsmøde 1947 s. 100 og 1948 s. 199 og 202.

Om motor- og færdselssager, S. B. 1953 s. 305 og 1954 s. 260.

4. Kontrol med overholdelse af klientkontosystemets vedtægt og regulativ.

Rådet fører stadig kontrol med, at klientkontosystemet – nøje adskillelse af de penge, klienten har betroet advokaten, og hans egne penge – overholdes. Reglerne for behandling af betroede penge og betroede værdipapirer, formueforvaltning, er fastlagt i en vedtægt fra 1940, justitsministeriets bkg. nr. 387 af 20/7 1940, og et regulativ af 22/11 1968. Disse pålægger hver advokat at indsende en attest fra en statsautoriseret revisor hvert år på et af rådet valgt tidspunkt. Revisorattesterne gennemgås af et *klientkontoudvalg* på 7 medlemmer, og blandt disse har lrs. *Karmark Rønsted* været medlem fra udvalgets nedsættelse i 1949–69. Der indsendtes i 1968 1373 erklæringer.

I de tilfælde, hvor der foreligger overtrædelser af vedtægten og regulativet om advokaternes pligter med hensyn til behandlingen af betroede midler, træffer rådet afgørelse af, om sagen skal indberettes til justitsministeriet eller, om den skal behandles som disciplinærsag af nævnet, hvis overtrædelserne forekommer at være af grovere karakter. Der er en rigt varieret skala af forskellige former for overtrædelser eller undladelser af at indsende revisorerklæringer. Hvis det skyldes mang-

Børge Kock

Født 13/7 1910, sagf. 1938, lrs. 1939, hrs. 1951.

Medlem af advokatnævnet 1949-61, af advokatrådet 1965-, formand 1969-.

Formand for Københavns Advokatforening 1962-65.

Se *Arnold Rothenborg*, A. B. 1969 s. 125-27.

Børge Kock

lende forståelse eller andre undskyldelige forhold, vil den pågældende blive vejledet.

Rådet er beføjet til at skønne over, hvilken fremgangsmåde der efter omstændighederne vil være forsvarlig og hensigtsmæssig, også til at søge fremskaffet dækning til besvegne klienter. Og der må efter sagens natur være en ret vid margin for dette skøn. Dette er fastslået i Østre landsrets dom, U. f. R. 1951 s. 650. Her var rådet i slutningen af februar blevet bekendt med, at lrs. Mogens Bech havde uorden med hensyn til sin klientkonto og havde 17/5 1950 foranlediget begæring om deponeering af beskikkelsen. En kollega, der bistod Mogens Bech, havde fremskaffet et banklån på 50.000 kr., men 5/6 1950 blev det oplyst, at klientkontotilsvaret var 40.000 kr. større, og rådet blev underrettet 6/6 og tilskrev straks justitsministeriet, og Mogens Bech fremstilledes i grundlovsforhør 8/6 1950.

En klient, som 24/5 1950 havde indbetalt kr. 4.250,00, sagsøgte rådet under påberåbelse af, at rådet på et tidligere tidspunkt skulle have standset advokatens virksomhed. Rådet blev frifundet.

5. Anklagemyndighed i disciplinærsager.

Rådet kan efter rpl. § 144 såvel af egen drift som efter begæring skride ind, hvilket som regel er ensbetydende med at rejse disciplinærsag imod et medlem af advokatsamfundet, dels for så vidt angår hans advokatvirksomhed, og efter en tilføjelse fra 1932 dels i forhold, som ligger udenfor hans advokatvirksomhed.

a. Indenfor advokatvirksomheden.

Rpl. bestemte i § 143, at rådet ikke blot har at påse, at sagførerne i deres forhold som sådanne holder sig lovene efterrettlige, men også at de i deres sagførervirksomhed undgår alt, hvad der ikke kommer overens med den *hæderlighed, nøjagtighed og pålidelighed* som en offentlig beskikket sagfører altid må udvise.

Formuleringen af det strafbare kriterium: ikke holde sig lovene efterrettlige eller som ikke har handlet i overensstemmelse med den hæderlighed, nøjagtighed og pålidelighed, som en offentlig beskikket advokat altid må udvise, var muligvis velvalgt, da den blev foreslået i kommissionsudkastet i 1876, men er ude af takt med nutidens lovsprog. I lov nr. 220 af 31/5 1963 om landinspektørvirksomhed er kriteriet (§ 10) tilsidesættelse af de pligter, som stillingen som landinspektør medfører ved udøvelse af virksomheden, og i lov nr. 68 af 13/5 1967 om statsautoriserede revisorer er kriteriet det samme: tilsidesættelse af de pligter, som stillingen som statsautoriseret revisor medfører ved udøvelsen af virksomheden. Det er post festum med en vittighed, men »*nøjagtigheden*« synes møntet på landinspektørvirksomheden, »*pålideligheden*« på de statsautoriserede revisorer, og »*hæderligheden*« kræves både af advokater, landinspektører og statsaut. revisorer.

Udtrykkene er holdt i så vage almindelige vendinger, at de ikke yder noget væsentligt bidrag til at afgrænse det strafbare kriterium for disciplinære sanktioner. Dette nås langt bedre ved henvisning til retsstandarden *god advokatskik*.

Først i dette århundrede er *retsstandarderne* kommet frem. De er af O. A. Borum og Stig Iuul kort betegnet som retsregler, der ikke binder domstolene ved nøje udformede forskrifter, men som kun giver et direktiv, en moralsk målestok, som domstolene må udfylde og give indhold efter hver tids retsopfattelse.

»God advokatsed« er kriteriet i Sverige og Finland, Nya R. B., og den finske lov om advokater af 12/12 1958.

Det er påfaldende, at retsudviklingen på flere punkter har distance-ret rpl.'s krav om hæderlighed, nøjagtighed og pålidelighed, ligesom der er behov for andre – og smidigere – sanktioner end rpl. hjemler. Ganske vist er kravene om hæderlighed, nøjagtighed og pålidelighed essentielle for advokatens virksomhed og vil altid være det. Disse krav er imidlertid også selvfølgelige. Den udvikling, reglerne om god advokatskik har gennemgået, viser, at det er andre – for den enkelte advo-

kat på forhånd måske mindre oplagte – krav, det drejer sig om. Derfor bør allerede rpl. stille et almindeligt krav til advokaterne om at handle i overensstemmelse med god advokatskik og knytte advokatmyndighedernes sanktionsvalg umiddelbart til denne retlige standard, som – på trods af sin tilsyneladende ubestemthed – altid giver det rette svar i tvivlstilfælde.

Den dømmende myndighed blev ved rpl. henlagt til rådet, fra 1/7 1933 til nævnet.

b. Udenfor advokatvirksomheden.

Ors. *Poul Weyhe* havde i tiden fra 1912 sammen med sin hustru betlet i en del år over hele landet til fælles bedste med en samlet indtægt på 6–7.000 kr. Rigsadvokaten havde indstillet, og justitsministeriet tiltrådt, at tiltale frafaldtes, hvis Weyhe, der var 61 år, deponerede sin beskikkelse. I justitsministeriet var der enighed om, at betleri ikke kunne medføre fradømmelse af beskikkelsen efter § 137. Weyhe nægtede imidlertid at deponere, og ved Østre landsret blev han og hustruen idømt 14 dages og 8 dages betinget fængsel. Beskikkelsen omtaltes ikke i dommen. Rådet suspenderede ham derefter i et år under henvisning til, at det forhold, for hvilket han var dømt, var uforeneligt med den hæderlighed, nøjagtighed og pålidelighed, som en offentlig beskikket sagfører altid må udvise.

Vestre landsret ophævede suspensionen ved kendelse af 30/9 1922, idet straffedommen alene angik forhold, der ikke stod i forbindelse med hans virksomhed som sagfører, U. f. R. 1923 s. 120. Rådets kendelse blev kritiseret af sagf. *Fr. Olsen*, Jyderup: det var en tillægsstraf, hvorefter man tvinger ham ligefrem til at gøre det, man straffer ham for, nemlig at betle.

Kendelsen gav anledning til, at der blev indkaldt til et ekstraordinært kredsmøde i 1. kreds, København, hvor sagf. *Dedenroth-Berg* stillede forslag til en resolution:

at sagførerrådet ikke burde have skredet ind imod Weyhe, og at det ikke er ønskeligt, at rpl. ændres derhen, at sagførernes forseelser udenfor deres sagførervirksomhed skal høre under rådets disciplinærmyndighed.

Otto Liebe svarede, at der endog var tale om rene plattenslagerier, og at rådet mente, at en sådan person ikke kunne være sagfører, og at

man endvidere ønskede grænsen for rådets myndighed fastslået. Resolutionen forkastedes.

Weyhe anlagde retssag og påstod, at rpl. kap. 15, specielt sagfører-rådsinstitutionen skulle underkendes og annulleres, i hvert fald hvad angår en sagfører, der har modtaget beskikkelse før rpl.'s ikrafttræden og fortsat virker på grundlag af denne beskikkelse, og at formanden, *Otto Liebe*, skulle dømmes til at betale erstatning for ulovligt indgreb i hans stillings grundlovmæssige frihed med dermed forbundet tab. Weyhe påstod, at rpl. kap. 15 var i strid med grundlovens § 2, hvorefter den dømmende magt var hos domstolene, ligesom grundloven end ikke som en mulighed havde tænkt sig en tvangssammenslutning som sagførersamfundet, og at suspensionen var et ulovligt indgreb i hans stillings grundlovmæssige frihed. Østre landsret udtalte, at de i kap. 15 indeholdte regler om sagførersamfundet og sagførerrådet ikke var i strid med grundloven, og at de af rådet og dets formand foretagne skridt ikke kunne medføre erstatningspligt, U. f. R. 1926 s. 249.

Allerede 17/12 1923 fremsattes i Folketinget forslag til en tilføjelse til § 144: »Det samme gælder, når en sagfører udenfor sin sagfører-virksomhed har udvist et forhold, der er uværdigt for en sagfører.« *Victor Pürschel* fandt ved forslagets første behandling, at kriteriet var for løst. Er det uværdigt for en sagfører at drikke sig fuld en gang om ugen? Er det uværdigt at løbe bort med en klients eller kompagnons kone?

Weyhe skrev i sept. 1926 en pjece, hvor han kritiserede delingen af en stand mellem statssamfundet og et andet samfund og gik stærkt imod en udvidelse af rådets myndighed.

Tilføjelsen i loven lod vente på sig. Først ved lov nr. 209 af 23/7 1932 blev § 144 ændret til sit nugældende indhold: »Det samme gælder, (d. v. s. at rådet kan skride ind), når en advokat udenfor sin advokatvirksomhed i forretningsforhold eller i andre forhold af økonomisk art har udvist en adfærd, der er uværdig for en advokat«, idet der dog ved lov nr. 88 af 15/3 1939 blev tilføjet »selvom tilfældet ikke falder ind under reglen i § 137, stk. 2, 1. pkt.« (strafbart forhold, der gør ham uværdig til den agtelse og tillid, som bør udkræves til advokatvirksomhed).

S. B. 1922 s. 60, 62, 1923 s. 83, 96. *O. A. Borum* og *Stig Juul*, Juridisk ordbog, 2. udg. (1965) s. 152, *Poul Weyhe*, Sagførerrådet, Hviler sagførersamfundet og sagførerrådet på grundlovsstridig tvang? (Rødkjærsbro 1926) s. 14, anmeldelse i S. B. 1926 s. 121.

6. Salærtakster.

Før 1919 fandtes der på de fleste områder ingen takster, indenfor visse grupper kun lokale, ofte indbyrdes stærkt afvigende. Tendensen i det organisatoriske arbejde, der i årenes løb er udført efter 1919 har været præget af ønsket om at skabe ensartethed indenfor de forskellige salærgrupper i de mange kredse. Opbygningen af taksterne er derfor sket i spring og i kamp både udadtil og indadtil. Lokale sagførerorganisationer tilvejebragte ensartethed indenfor de begrænsede områder, og kredsbestyrelsen i København var den første, som indførte takster i 1919. Det var proceduretaksterne, som blev udarbejdet af *K. Steglich-Petersen*. De blev i årenes løb også anvendt af kredsene i provinsen og gled efterhånden ind i disses takster. For at understrege og befæste standens stilling tog man endvidere sigte på landstakster i forskellige salærgrupper, uanset at lokale sædvaner og historiske forhold har vanskeliggjort dette. Det første skridt blev taget ved indførelsen af landstaksterne for incassosalærer i 1929, der blev udarbejdet af et udvalg bestående af *Torkild-Hansen*, *F. Dragsted*, *E. Richter* og *Aage Thilker*.

Det næste trin var vedtagelsen af landstakster for executorsalærer i 1937.

I årene 1953–56 er der gennemført omfattende landstakster, som i det væsentligste dækker procedure, incasso, bobehandling, byggesager, stiftelse af aktieselskaber og interessentskabskontrakter. Udvalget, som har trukket det store læs, bestod af *Alfred Thuesen*, *Hans A. Jacobsen* og *Georg Løber*.

De væsentligste dele af advokaternes virkefelt er nu normeret af landstaksterne, (procedure, retsskridt iøvrigt, retsmøder for udenbys kolleger, incasso m. v., boer, byggesager, aktieselskaber, interessentskaber og formueforvaltning).

Efter at rpl. § 585 på rådets initiativ blev ændret ved lov nr. 130 af 28/4 1955, udarbejdede et af Den danske Dommerforening nedsat udvalg, efter at have forhandlet med et af rådet nedsat udvalg (*Arthur Christensen*, *H. Pagter*, *Helge Ugilt* og *Knud Gormsen*) vejledende normaltakster for advokatsalærer under tvangsauktion.

Rådet kontrollerer lokale salærtakster og forandringer heri. De skal inden 8 dage indsendes til rådet, der kan forlange, at uheldige bestemmelser skal udgå.

Erhvervsudvalget skal følge udviklingen vedrørende salærtaksterne

og foretage indstilling til rådet om ændringer, når udvalget finder anledning til det.

Rådet – og kun rådet – kan formulere og fremsætte forslag til lands-salærtakster (takster der angår alle advokater), og for at blive gyldige skal de godkendes på et ordinært advokatmøde.

Salærtakster skal anmeldes for og godkendes af monopoltilsynet, jfr. lov nr. 102 af 31/3 1955 og nr. 213 af 4/6 1965.

Dansk Sagførerblad 1899 s. 51–52, *Axel H. Pedersen*, Sagførersalærer. En håndbog (1958) s. 14, 150–51, S. B. 1954 s. 106, »Fuldmægtigen« 1956 s. 65–67.

7. Responsum om kutymmer og salærer.

Rådet afgiver responsum om en blandt advokater herskende kutyme såvel som om andre spørgsmål, der er af almindelig interesse for advokater i deres virksomhed.

Eksempel: Det er ikke usædvanligt, at en advokat ved omdannelse af klienternes virksomhed til aktieselskab deltager som medstifter af selskabet ved tegning af en mindre aktiepost, og at tab, som hidrører herfra blandt advokater betragtes som et tab, der er forbundet med at erhverve og vedligeholde en indtægt som advokat på selskabsområdet. Forespørgslen var fremkommet til brug ved en klage til landsskatte-retten, A. B. 1966 s. 53.

Rådet afgiver endvidere responsum angående et af en advokat beregnet salær, om hvis berettigelse der er tvist, jfr. vedtægtens § 17, stk. 4. Rådet har nægtet at godkende salær i en sag, hvor der ikke var beregnet noget salær, og hvor der således ikke forelå nogen tvist, S.B. 1922 s. 30. Sådanne responsa afgives på begæring af en advokat, men de kan ikke kræves til brug ved en sag for kredsbestyrelsen eller nævnet. Hvis det drejer sig om lokale kutymmer eller forhold, skal rådet indhente en udtalelse fra kredsbestyrelsen. Rådsmedlemmerne har ikke adgang til dissens.

Adgangen til at forlange responsum om et salær, om hvilket der er tvist, stammer fra vedtægterne for Den danske Sagførerforening, hvor denne bestemmelse blev indføjet i 1905.

Der foreligge meget få trykte responsa af denne art.

Jørgen Mathiasen, Juridisk Grundbog 2. udg. (1967) s. 347.

8. *Responsum om, hvorvidt en advokat, der angribes offentligt eller privat, har handlet i strid med advokatpligterne.*

Når en advokat offentlig eller privat i sin virksomhed sigtes for handlinger, der er uværdige for en advokat, er rådet pligtig, hvis advokaten begærer det, at afgive responsum om, hvorvidt han har forbrudt sig imod en advokats pligter, og advokaten er berettiget til at offentliggøre rådets responsum. Denne bestemmelse går tilbage til 1903, da C. B. Henriques foreslog:

Allerede, da jeg kom ind i sagførerrådet, bragte jeg det spørgsmål under ventilation, om man ikke skulle forandre vedtægterne ved at indsætte en bestemmelse om, at det stod enhver sagfører frit for, når han blev krænket, bagvasket, beskyldt for en handling, som stod i strid med hæderlig sagførervirksomhed, at anmelde sagen for sit sagførerråd. Uden hensyn til, om vedkommende bagvasker ville underkaste sig sagførerrådets afgørelse, kunne han forlange, at rådet, når det havde undersøgt sagen, gav ham en erklæring om, hvorvidt han havde båret sig ad, som det var en sagfører værdigt.

Den danske Sagførerforening vedtog i 1905, at et medlem har ret til at æske en kendelse om, hvorvidt han har forbrudt sig mod de en sagfører påhvilende pligter. Reglen gik herfra næsten uændret over i vedtægternes § 16.

Der foreligger drastiske eksempler på, at bestemmelsen har værdi i situationer, hvor advokaten ikke kan anvende de sædvanlige retsmidler.

En sagfører havde appelleret til en voldgiftsrets appelret. I et indlæg til appelretten besværede sagføreren sig over voldgiftsretten: »Voldgiftsretten har domfældet på grundlag af et materiale, som var mine mandater ganske ubekendt, og som de ikke har haft lejlighed til at forsvare sig overfor. Denne tilsidesættelse af de mest fundamentale retsplejeprincipper er så grov, at hvis mine mandater nægtede at opfylde kendelsen, og modparten anlagde sag mod mine mandater for at få dem til at betale beløbet, nærer jeg ikke mindste tvivl om, at domstolene ville tilsidesætte kendelsen som ugyldig.« Appelretten udtalte i sin kendelse dels, at der ikke havde været anledning til at rejse kritik mod voldgiftsretten, dels at kritikken ikke er fremsat på passende måde, idet den er holdt i en udæskende og hånende tone, der virker stødende og krænkende for medlemmerne, uden at noget reelt hensyn har retfærdiggjort dette. For at en sådan procedure, der strider imod udvalgets tradition, ikke skal blive almen, har appelretten anset det for nødvendigt at reagere, og det vedtoges af appelretten enstemmigt at forhøje det normale gebyr for en kendelse fra 200 kr. til 300 kr.

Sagføreren følte sig brøstholden over disse udtalelser og begærede rådets udtalelse, om man fandt appelrettens karakteristik af hans procedure berettiget. Kredsbestyrelsen og sagførerrådet udtalte: Den fremsatte kritik af voldgiftsrettens fremgangsmåde skønnes at have været berettiget, og der findes i pro-

ceduren for appelretten intet, der med nogen føje kan karakteriseres som upassende, eller som går ud over en saglig kritik. S. B. 1929 s. 190.

Den danske ambassade i Beirut mistænkeliggjorde i to indberetninger til udenrigsministeriet en advokat for at have varetaget modpartens interesser, og disse indberetninger gik videre til eksportkreditrådet. Da advokaten blev bekendt hermed, fremsatte han en udførlig redegørelse til rådet, som bad udenrigsministeriet fremkomme med sine bemærkninger. Efter at udenrigsministeriet havde udtalt, at der ikke var grundlag for at sigte advokaten for at have varetaget modpartens interesser, udtalte rådet, at der ikke var noget grundlag for at antage, at advokaten havde handlet i strid med de ham som advokat påhvilende pligter, A. B. 1965 s. 221-22.

H. Hjorth-Nielsen, Festskrift (1936) s. 397, *Axel H. Pedersen*, En rettens tjener, C. B. Henriques. 1. udg. (1956) s. 226.

9. Regnskab og budget.

Rådet fremlægger budget for de kommende to år på det ordinære advokatmøde og aflægger samtidig driftsregnskab med tilhørende status for foregående to år. Rådet har nedsat et kasse- og regnskabsudvalg, der består af to af rådets medlemmer. Regnskaberne revideres af en statsaut. revisor, som antages af rådet, og de gennemgås af to kritiske revisorer – advokater – der vælges for 4 år ad gangen på det ordinære advokatmøde. Regnskab, status og budget offentliggøres i Advokatbladet forud for advokatmødet.

Det første regnskabsår gik fra 5/10 1919 – 31/12 1920. Kontingenterne udgjorde kr. 137.800, hvoraf $\frac{2}{3}$ i overensstemmelse med vedtægternes bestemmelse overførtes til understøttelsesfondet med kr. 91.866,67.

I regnskabsåret 1968 har kontingenterne udgjort kr. 1.367.275,00, heraf blev overført til understøttelsesfondet kr. 100.000.

Advokatsamfundet havde pr. 30/12 1968 en formue på kr. 697.195, og der er hensat kr. 50.000 til eventuel anskaffelse af »Advokaternes hus«. Dette er en konstatering af de tidligere råds undladelsessynder. En gammel sagfører, etatsråd *C. Nyholm*, skrev i sine erindringer fra 1892, at en prokurator aldrig burde stå i andet retsforhold end alene i lejeforhold til husværten. Dette princip har advokatsamfundet fulgt for længe.

Carl Torkild-Hansen

Født 11/12 1893, lrs. 1920. Medlem af kredsbestyrelsen for 1. kreds 1939–40, af sagførerrådet 1941–49.

Medstifter af »Sagførerforeningen af 1924« og i bestyrelsen 1924–27. Redaktør af Advokatbladet 1947–67.

Se *N. J. Gorrisen*, S.B. 1953 s. 25 og *Axel Graff* A.B. 1963 s. 33.

C. Torkild-Hansen

10. Sagførerbladet – Advokatbladet.

Referater af de almindelige sagførermøder og meddelelser om standen blev indtil 1921 givet i U. f. R. I marts, oktober og november 1921 udsendtes »Det danske Sagførersamfund. Meddelelser til medlemmerne«, nr. 1, 2 og 3. I maj 1922 udsendtes det første nr. af »Sagførerbladet«, fra 1958 »Advokatbladet«.

Der blev nedsat et redaktionsudvalg, der vælges af rådet for at skabe den fornødne kontakt mellem rådet og redaktøren, som ikke er medlem af rådet. Torkild-Hansen har meddelt mig, at medens han i 21 år var redaktør »var det far selv, der klarede ærterne.«

Bladet bringer alle meddelelser og udtalelser fra rådet og kredsbestyrelserne, kendelser af principiel betydning fra nævnet og fra kredsbestyrelser, som ikke er anket, referater af almindelige advokاتمøder, fælles kredsmøder, delegeretmøder i de nordiske advokatorganisationer, regnskaber, budgetter m. v., retsafgørelser og lovforslag af betydning for advokatstanden. Fra 1948–1967 bragtes – efter forslag fra »Sagførerforeningen af 1924« – biografier om alle nye advokater. Personalhistorien har fået trange vilkår i advokatstanden. Der foreligger herudover kun *Volmer Lind* »Kongeriget Danmarks praktiserende sagførere« (1929), som »Berlingske Tidende« udgav. Derimod har Den norske Advokatforening udsendt *Sverre M. Halbo* »Norges advokater og saksførere i 1932« og i 1966 udsendtes »Medlemmer av Den norske advokatforening 31. desember 1965«. Der må nu henvises til »Juridisk Stat«, 23. udg.

(1965) ved *Tage Holmboe*. Bladet indeholder tillige nekrologer over medlemmer af råd og nævn, der er døde i deres valgperiode. Bladet har altid stået åbent for enhver meningsudveksling om advokaternes forhold og enkelte værdifulde foredrag fra de praktisk-juridiske kursus er blevet gengivet.

Bladet har haft følgende redaktører:

1/5 1922 – 31/8 1932	ors. Henrik Sachs.
1/9 1932 – 31/1 1937	lrs. Henning Hasle.
1/2 1937 – 31/1 1947	ors. N. Busch-Jensen.
1/2 1937 – 31/12 1937	lrs. Aage Jeppesen, Horsens.
1/6 1938 – 31/12 1947	lrs. Svend Heltberg.
1/1 1947 – 31/12 1967	lrs. C. Torkild-Hansen.
1/1 1966 –	lrs. Arnold Rothenborg.
1/1 1969 –	advokat Poul Østergaard.

C. Torkild-Hansen gjorde bladet virkeligt læseværdigt. Han skrev ledere og redaktionelle bemærkninger i en knivskarp inciterende – for nogle irriterende – facon, og han skrev tillige en række sagkyndige og bemærkelsesværdige anmeldelser af den juridiske litteratur. »T-H« har uden sammenligning været den mest produktive. Han har skrevet 714 sider. Nærmest ved – men langt fra – kommer *Axel H. Pedersen* 118 sider, *Bernt Hjejle* 71 sider, *Jørgen Cold* 58 sider, *Feodor Nielsen* 41 sider, *Axel Graff* 32 sider, *Helge Ugilt* og *Sten O. Lüders* 29 sider.

Om Torkild-Hansen se *N. J. Gorrissen*, S. B. 1953 s. 25 og *Axel Graff*, A. B. 1963 s. 33–34.

11. Sekretærer og generalsekretærer.

Sagførerrådet holdt sit første møde i februar 1920 i hotel Phønix, Bredgade. Ors. *Axel Bang*, der var formand i Sparekassen for København og Omegn, skaffede derefter sekretariatet lokaler i Valkendorfsgade 16, som Sparekassen for København og Omegn havde stillet til disposition »uden egentlig lejeafgift«, blot mod deltagelse i udgifterne til varme og renholdelse, og rådet fik tillige tilladelse til at holde sine møder i Sparekassens bestyrelsessal. Den 1/4 1924 flyttedes til Ved Stranden 14.

Ved rådets første møde var 5 af 30 ansøgere til stillingen som sekretær blevet anmodet om at møde. Resultatet blev, at ors. *N. Busch-Jensen*

Poul Østergaard

blev antaget som sekretær. Busch-Jensen blev justitsminister i det andet ministerium Buhl 5/5 1945 – 7/11 1945 og i det første ministerium Hedtoft 13/11 1947 – 25/2 1950. Busch-Jensen fratrådte efter aftale som sekretær 1/1 1948, da hans politiske virksomhed måtte påregnes at ville optage så meget af hans tid, at han ikke ville være i stand til fremdeles at udføre arbejdet som sekretær. Da hans ministerperiode ophørte i 1950 tiltrådte han stillingen som kommitteret. Han skulle herefter deltage i rådets og forretningsudvalgets møder mod et vederlag, der svarede til det beløb han ville oppebære, hvis han afgik med pension. Denne stilling blev opsagt til ophør i maj 1961 efter rådvalget.

Lrs. *Detlef Thomsen*, der havde været knyttet til sekretariatet som halvdagsbeskæftiget fra 1935, blev antaget som sekretær, da Busch-Jensen fratrådte 1/1 1948. Titlen som sekretær blev i 1959 ændret til generalsekretær. Detlef Thomsen døde 14/9 1965.

Efter Detlef Thomsens død blev advokat *Poul Østergaard*, der havde været fuldmægtig i justitsministeriet, og som havde været halvdagsansat i sekretariatet fra 1/1 1956 og heldagsansat fra 1/4 1963 som vicegeneralsekretær, udnævnt til generalsekretær fra 1/10 1965.

Desuden er advokat, kontorchef i Danmarks Juristforbund, *Mogens Holm* fra 1/1 1969 ansat som kontorchef i sekretariatet.

Som sekretær for 1. kredsbestyrelse fungerer fra 1/1 1966 advokat, fuldmægtig i justitsministeriet, *Søren Sørensen*, tidligere sekretærer har været *Poul Østergaard* (1956–65), lrs., fuldmægtig i justitsministeriet,

nu landsdommer *Henning Krog* (1951–55), lrs. *Detlef Thomsen* (1935–51), ors. *Knud Jacobi* (1926–34).

Om N. Busch-Jensen, *H. C. Langkjær* S. B. 1945 s. 55 og 1956 s. 207, *Karmark Rønsted* 1966 s. 181, Meddelelser til medlemmerne no. 1 – marts 1921, 1947 s. 82–83. Om Detlef Thomsen, *Bernt Hjejle* A. B. 1959 s. 205 og 345, *C. Torkild-Hansen* 1959 s. 206 og 346, *Axel Graff* 1965 s. 161. Om Poul Østergaard, *Axel Graff* 1965 s. 205.

MEDLEMMER AF SAGFØRERRÅDET 1919–1958,
AF ADVOKATRÅDET 1958–1969

Formænd

1919–1927: Otto Liebe
1927–1941: Oskar Fich
1941–1947: K. Steglich-Petersen
1947–1955: N. J. Gorrissen
1955–1961: Bernt Hjejle
1961–1969: Axel Graff
1969– Børge Kock

1919–1927: hrs. Otto Liebe, (*formand 1919–1927*)
1919–1924: ors. Axel Bang
1919–1923: ors. Otto Bing
1919–1927: ors. P. Sandholt
1919–1923: sagf. Carl Herforth
1919–1927: sagf. Volmer Lind, Holbæk
1919–1927: ors. Ad. Zwick, Nakskov
1919–1921: ors. P .P. Gram, Odense, død 5/12 1921
1919–1924: sagf. Knud Petersen, Ålborg
1919–1923: sagf. N. L. Barlag, Randers
1919–1923: sgf. P. Baadsgaard Bruun, Holstebro
1919–1941: sgf. A. F. Jensen, Århus
1919–1933: sgf. H. L. Zieler, Horsens
1921–1923: sgf. Chr. Poulsen, Svendborg
1923–1925: ors. C. Dalberg
1923–1933: sgf. Arnold Andersen
1923–1941: ors. V. Frandsen, Odense
1923–1926: sgf. Vald. Petersen, Ålborg, død 29/12 1926
1923–1927: ors. S. P. Sørensen, Viborg
1923–1927: sgf. N. J. Jæger, Esbjerg
1924–1927: hrs. K. Steglich-Petersen (og 1941–1947)
1925–1927: ors. F. Jungløv
1927–1937: sgf. H. P. Poulsen, Frederikshavn

1927–1941: hrs. Oskar Fich, (*formand 1927–1941*)
 1927–1933: hrs. Jakob E. Gelting
 1927–1933: ors. H. Steinthal
 1927–1937: ors. (hrs. 1930) Poul Jacobsen
 1927–1933: sgf. A. E. Kornerup, Roskilde
 1927–1937: sgf. L. C. Nielsen, Vordingborg, død 23/1 1937
 1927–1937: lrs. Einar Jørgensen, Randers
 1927–1933: sgf. P. Dircks, Holstebro
 1933–1937: ors. D. G. M. Bache
 1933–1933: ors. Ellis Henriques, død 23/10 1933
 1933–1937: ors. Aage Ørum
 1933–1936: sgf. Ole Jensen, død 27/7 1936
 1933–1941: sgf. Jakob Jensen, Nyk. Sj.
 1933–1940: sgf. Niels Jensen, Varde, død 1/10 1940
 1933–1939: ors. V. Arndal, Kolding, død 30/6 1939
 1936–1941: hrs. Flemming Allerup
 1937–1946: ors. Hans Madsen
 1937–1946: lrs. Karmark Rønsted
 1937–1946: ors. J. Vibe-Hastrup
 1937–1946: sgf. H. C. Langkjær, Sorø
 1937–1941: ors. L. Larsen, Frederikshavn
 1937–1941: ors. Jon Johnsen, Viborg
 1939–1946: lrs. P. A. Gudsøe, Fredericia
 1940–1941: ors. E. H. Permin, Esbjerg
 1941–1947: hrs. K. Steglich-Petersen, *formand 1941–1947*
 1941–1949: lrs. C. Torkild-Hansen
 1941–1949: lrs. H. Linde, Helsingør
 1941–1946: sgf. E. Folmar-Hansen, Odense
 1941–1941: lrs. Viggo Kleisby, Ålborg, død 29/8 1941
 1941–1946: ors. Andr. Bogh, Hobro
 1941–1946: lrs. J. Smedegaard Andersen, Herning
 1941–1949: lrs. Arthur Christensen, Århus
 1941–1953: lrs. Aage Larsen, Ålborg
 1946–1953: lrs. Poul Christiansen
 1946–1953: ors. H. W. Berg, Odense
 1946–1953: lrs. Thøger Jensbye, Viborg
 1946–1955: hrs. K. Bunch-Jensen
 1946–1957: lrs. dr. jur. Axel H. Pedersen
 1946–1957: sgf. Poul Kühl, Stege

Det første sagførerråds sidste møde i 1923 i Sparekassen for København og omegns mødelokale.

Fra venstre: sagf. N. L. Børlag, Randers, sagf. Carl Herforth, sagf. Chr. Poulsen, Svendborg, sagf. Volmer Lind, Holbæk, lrs. A. F. Jensen, Århus, ors. P. Sandholt, ors. Otto Bing, hrs. Otto Liébe, sekretær, ors. N. Busch-Jensen, ors. Axel Bang, sagf. Knud Petersen, Ålborg, sagf. H. L. Zieler, Horsens, sagf. P. Baadsgaard Bruun, Holstebro, ors. Ad. Zwick, Nakskov.

Ors. P. P. Gram, Odense, døde 5/12 1921 og blev afløst af sagf. Chr. Poulsen, Svendborg.

1946–1957: lrs. Poul Flagstad, Esbjerg, død 20/1 1957
 1946–1957: lrs. B. Fisch-Thomsen, Vejle
 1947–1955: hrs. N. J. Gorrissen, (*formand 1947–1955*)
 1949–1957: lrs. Eigil Jensen
 1949–1957: ors. Jacob Holm, Holbæk
 1949–1957: lrs. Alfred Bjarup, Århus
 1953–1961: lrs. Jørgen Cold
 1953–1957: lrs. Kristensen Randers, Svendborg
 1953–1961: lrs. H. Ugilt, Hjørring
 1953–1961: lrs. H. Pagter, Skive
 1955–1961: hrs. dr. jur. Bernt Hjejle, (*formand 1955–1961*)
 1955–1962: hrs. Aage Bay Erichsen, død 23/8 1962
 1957–1963: lrs. Sten O. Lüders
 1957–1961: lrs. Otto Rosentoft
 1957–1965: lrs. Carl Skou, Roskilde
 1957–1965: lrs. Hans A. Jacobsen, Næstved
 1957–1965: lrs. Finn Poulsen, Svendborg
 1957–1965: lrs. Alfred Thuesen, Esbjerg
 1957–1965: lrs. Knud Thale, Århus
 1957–1965: lrs. N. Chr. Hove, Kolding
 1961–1969: lrs. Axel Graff, Glostrup, (*formand 1961–1969*)
 1961–1969: lrs. Olaf B. Elmer
 1961–1969: lrs. Poul Lindboe
 1961–1962: lrs. Poul Svanholm, Ålborg, død 13/12 1962
 1961–1969: lrs. C. O. Rasmussen, Randers
 1962–1965: hrs. G. Gersted
 1963– hrs. Hans Brøchner, Nørresundby
 1963–1969: lrs. Knud Bonlov
 1965– hrs. Børge Kock, (*formand 1969–*)
 1965– lrs. B. Svarre Nielsen, Roskilde
 1965– lrs. Erik Damgård, Haslev
 1965– lrs. A. P. Henriksen, Odense
 1965– lrs. Niels Frandsen, Esbjerg
 1965– lrs. Hans Eiler Christensen, Århus
 1965–1968: lrs. Poul Kristiansen, Gråsten, død 3/11 1968
 1968– lrs. Thure Krarup, Vejle
 1969– lrs. Knud Ehlers
 1969– lrs. Ernest Hartwig
 1969– lrs. Niels Th. Kjølbbye

1969– lrs. Kristian Mogensen
1969– lrs. Johs. F. Gravesen, Viborg

Mere end 8 år har følgende været medlemmer af rådet:

9. år: Hans Madsen, Karmark Rønsted, Vibe-Hastrup, H. C. Langkjær,
K. Bunch-Jensen.
10 år: Arnold Andersen, H. P. Poulsen, Poul Jacobsen, L. C. Nielsen,
Einar Jørgensen.
11 år: Axel H. Pedersen, Fisch-Thomsen, Poul Kühl, Poul Flagstad.
12 år: Aage Larsen.
14 år: Oskar Fich, H. L. Zieler.
18 år: V. Frandsen.
22 år: A. F. Jensen.

Ors. Ellis Henriques, der valgtes i 1933, døde umiddelbart efter, uden at have deltaget i rådets møder, lrs. Viggo Kleisby, der valgtes i 1941, døde efter at have deltaget i de to første møder i rådet. 12 kolleger er døde i deres valgperiode.

Som suppleanter er indtrådt i medlemmernes midlertidige forfald:

- 1923–24: hrs. C. B. Henriques (for Otto Liebe)
1950–51: ors. F. Dragsted (for Poul Christiansen)
1954–55: lrs. W. Lynæs (for Fisch-Thomsen)

Anden generation er repræsenteret i rådet: lrs. Hans Eiler Christensen, Århus (1965–) er søn af lrs. Arthur Christensen, Århus (1941–49), lrs. Niels Frandsen, Esbjerg, (1965–) er søn af ors. V. Frandsen, Odense, (1923–41), død 1943, og lrs. Finn Poulsen, Svendborg, (1957–1965) er søn af sagf. Chr. Poulsen, Svendborg, (1921–23), død 1944.

KREDSBESTYRELSESNES ADMINISTRATIVE OPGAVER OG DØMMENDE MYNDIGHED SOM VOLDGIFTSRET

1. Administrative opgaver.

Vedtægterne fastslår, at kredsbestyrelsen repræsenterer kredsen i dens særlige anliggender, men indeholder ingen udtømmende opregning af kredsbestyrelsernes administrative opgaver.

De består først og fremmest i at varetage de særlige interesser og fællesinteresserne for advokaterne i kredsen og i at bistå rådet og nævnet.

Hvis der er tvivl om kredsbestyrelsens *kompetence*, afgøres tvivlen af rådet. Kredsbestyrelserne giver indberetning til rådet om alle beslutninger og afgørelser og disse kræver ikke rådets godkendelse, men rådet kan, når det i det enkelte tilfælde skønner, at sagens vigtighed eller andre særlige forhold, f. eks. den almene betydning for standen, gør det ønskeligt, optage sagen til fornyet undersøgelse og afgørelse og kan ligeledes ophæve afgørelsen, dog ikke i de sager, hvor kredsbestyrelsens afgørelse kan appelleres til nævnet.

Kredsbestyrelserne giver indstilling og meddeler oplysninger til rådet, når dette skal afgive udtalelser til brug for offentlige myndigheder og responsa til en advokat, om han har forbrudt sig mod en advokats pligter, § 16, sidste stk., om en blandt advokater herskende kutyme, § 17, stk. 3, og om et af en advokat beregnet salær.

Om bedømmelse af et beregnet salærs størrelse lagde ors. *Ludvig Bing* som kredsformand i 1930 en klar linie »Kredsbestyrelsen bør være forsigtig med at nedsætte en sagførers salær, hvor dette ikke skønnes åbenbart ubilligt. Den lyst, man undertiden har til at »pille« lidt ved et salær, bør bekæmpes. Sagføreren, der har haft sagen, er oftest den, der bedst kan sætte salæret.«

Og *Ludvig Bing* fortsatte: »Kredsbestyrelsen bør i alle tilfælde, hvor der blot er *nogen* grund dertil, bistå sagførere i deres forhold til offentlige myndigheder og i det hele vogte sagførerstandens selvstændighed i alle henseender.«

Den største del af kredsbestyrelsernes arbejdsområde er dog domsmyndigheden som voldgiftsret i 1'ste instans.

Kredsbestyrelserne fungerer som forberedelses- og undersøgelsesinstans for de sager der behandles i 1'ste instans af nævnet, disciplinærsagerne. Der gøres indstilling til nævnet om, hvorledes kredsbestyrelsen mener, at sagen bør afgøres.

Arbejdsopgaverne er unægtelig vokset. 1. sagførråd (for København) behandlede i 1915: 10 sager, 1916: 6, 1917: 8 og i 1918: 13. Det var dels kendelser og dels erklæringer og salærresponsa. Allerede i årene 1939 og 40 behandlede i 1. kreds 464 sager.

- I 1968 har de 11 kredsbestyrelser behandlet følgende antal sager:

1. kreds: 420 sager
2. kreds: 78 sager
3. kreds: 20 sager
4. kreds: 18 sager
5. kreds: 61 sager
6. kreds: 12 sager
7. kreds: 16 sager
8. kreds: 21 sager
9. kreds: 18 sager
10. kreds: 54 sager
11. kreds: 47 sager

Der kan ikke pålægges kredsbestyrelsen straf som kollektiv enhed, men der kan under en retssag påstås mortifikation. Dette blev fastslået af Østre landsret i en af lrs. *Mogens Kroman* mod 1. kredsbestyrelse og generalsekretær *Poul Østergaard* anlagt retssag i anledning af en udtalelse om, at Kroman anvender konkursbeskikkelser langt ud over, hvad kredsbestyrelsen finder stemmende med god advokatskik, U. f. R. 1964 s. 328. Kredsbestyrelsen blev frifundet.

Der er ikke hjemmel til at pålægge et medlem af kredsbestyrelsen at afgive vidneforklaring om en af kredsbestyrelsen afgiven erklæring. Dette blev fastslået af Vestre landsret, da sagf. *L. Chr. Petersen*, Aalborg, forlangte lrs. *Langdal* afhørt som vidne om kredsbestyrelsens indstilling til rådet om et af ham beregnet executorhonorar, U. f. R. 1932 s. 569.

Hans Madsen, Förhandlingarna vid Sveriges Advokatsamfunds Årsmøde i Stockholm 1934 s. 35-41, *Ludvig Bing*, Fra kredsbestyrelsernes praksis, S. B. 1929 s. 179 ff., s. 186 ff., 1930 s. 23 ff., s. 123 ff., *P. Stampe*, S. B. 1933 s. 138-39, *Aksel E. Larsen*, S. B. 1942 s. 17 og 1957 s. 14-15.

2. Dømmende myndighed som voldgiftsret i 1'ste instans i sager, som ikke er disciplinærsager.

Medens rådet i 1933 afgav sin dømmende myndighed til nævnet, har kredsbestyrelserne *domsmyndighed* som *voldgiftsret* i første instans, i

tvistigheder mellem advokater om deres advokatvirksomhed når de er enige om at begære det, i tvistigheder med klienter om salærer, når klienten skriftlig begærer det, og i tvistigheder med trediemand om advokatens udøvelse af hans virksomhed, når de begge begærer det.

Kredsbestyrelsen kan dog henvise tvistigheder mellem advokater og mellem en advokat og trediemand til afgørelse ved domstolene, når tvistighederne drejer sig om penge eller penges værd.

Kredsbestyrelsens kendelser kan af hver af parterne indankes for nævnet. Ankefristen er 4 uger. Rådet kan også indanke kendelserne for nævnet, og her er fristen 3 måneder. Det skal i kendelsen tilkendegives parterne, at der er adgang til anke.

Ors. P. Stampe fremhævede allerede i 1933, S. B. 1933 s. 138–39, at der ikke bør etableres voldgiftsret, medmindre kredsbestyrelsen finder sagen tilstrækkeligt oplyst, og kredsbestyrelsen er overbevist om, at klageren har den fornødne tillid til kredsbestyrelsen som voldgiftsret. Ellers vil kredsbestyrelsen skade standen.

Kredsbestyrelsen har ikke domsmyndighed i disciplinærsager og sager om overtrædelse af reglerne om god advokatskik, hvis sagen angår en overtrædelse af rpl. § 143. Sådanne sager skal fremsendes til rådet eller nævnet med indstilling. Dog kan kredsbestyrelsen afslutte en sags behandling med at udtale, at der foreligger en overtrædelse af reglerne om god advokatskik. Præmisserne i kendelsen kan formuleres som en misbilligelse af advokatens handlemåde, men egentlige sanktioner kan kun idømmes af nævnet.

Der er rejst spørgsmål om, hvorvidt kredsbestyrelsens indstilling i disciplinærsager er tilgængelig for den advokat, som indstillingen angår, og for anklager og forsvarer, hvis der rejses sag for nævnet. Nævnet har indtaget den stilling, at disse indstillinger er interne overvejelser, og at de derfor ikke bør være tilgængelige. Spørgsmålet blev drøftet på det fælles kredsmøde i 1956, hvor der var stemning for, at indstillingerne burde forevises på begæring, og at både anklager og forsvarer skal have adgang til at blive bekendt med indstillingen, S. B. 1957 s. 19–20. Nævnet har nu ændret sin praksis, således at indstillingerne er tilgængelige for anklager og forsvarer.

a. Salærtvistigheder, når en klient begærer det.

Kredsbestyrelsen fungerer som voldgiftsret i 1'ste instans i tvistigheder om vederlag for den af en advokat i denne egenskab ydede tjeneste,

når klienten i denne anledning henvender sig skriftlig til kredsbestyrelsen. Det er rigtigst at henlede klientens opmærksomhed på, at han her ved afskærer sig fra at få sagen afgjort ved domstolene, og at han alene har adgang til anke til nævnet.

En salærsag kan ikke afgøres alene på en advokats begæring.

Advokatmyndighederne anser sig for kompetente til at påkende ikke alene klager fra klienter over salærets størrelse, men også klager fra den, som skal betale salæret, f. eks. efter aftale med modparten om godtgørelse af dennes udgift til sin advokat, og fra debitorer i skyldforhold over incassoomkostningernes størrelse, idet rpl. § 143 fortolkes således, at »private« også kan være andre end klienter, S. B. 1955 s. 291 og 1957 s. 205.

Kendelserne fra kredsbestyrelser og nævnet er anset for bindende, uanset at både advokaten og klienten hævdede, at der var truffet aftale om salærets størrelse, men var uenige om aftalens indhold, U. f. R. 1925 s. 508, »Juristens« domssamling 1943 s. 111. Kredsbestyrelsen er også kompetent til at afgøre, om den der modtager afregningen eller eventuelt en anden skal betale, S. B. 1925 s. 76. Derimod hører afgørelsen af, hvorvidt et uden indsigelse betalt salær kan kræves tilbagebetalt under domstolene, S. B. 1927 s. 84.

Den indsigelse fra executor, at hans »tjeneste og bistand« ikke er ydet af ham i hans egenskab af sagfører (idet også andre end sagførere kan få executorbevilling), eller at der i hvert fald ikke er tale om »tjeneste og bistand til private«, idet executor skal remplace den almindelige skifteret, er ikke godkendt, S. B. 1957 s. 125–27.

Har en advokat med samtlige (myndige) arvingers samtykke, som vedstås, i sin salærberegning fraveget executortaksterne, vil en indskriden herimod kun kunne støttes på den almindelige disciplinærforskrift i § 144, jfr. *Aksel E. Larsen* S. B. 1957 s. 14–15 og ØLD, S. B. 1934 s. 107, jfr. 1935 s. 117.

Kendelserne er ifølge rpl. § 143 bindende, men hverken rækkevidden heraf eller bestemmelsens betydning for forholdet mellem domstole og advokatmyndighederne er aldeles klar.

I proceskommissionens udkast fra 1876 § 141 var reglen begrænset til, at afgørelsen kunne træffes »med bindende virkning for sagførerne«, og det understregedes, at man derved ikke afskærer den private fra at indbringe spørgsmålet for domstolene.

I samme form indføres bestemmelsen af landstingsudvalget (med *Goos* som formand) i *Albertis* retsplejelovsforslag i samlingen 1907/08, men

ved forslagets 3. behandling anbefalede udvalget uden nogensomhelst kommentar at lade ordene »for sagførerne« udgå. *Goos* bemærker blot, at flertallet af ændringsforslagene »siger til at bortrydde visse unøjagtigheder, som er undsluppet opmærksomheden på tidligere stadier . . . og som vi nødvendigt har måttet rette ved den sidste revision.«

I folketinget fandt *Lauritz V. Birk* det »ganske ubetryggende, at en privatmand skal kunne dømmes af sagførerne for hele sit forhold« og ville have sagførerråd, når det skulle påkende tvistigheder, suppleret med 2 a 3 »landsretsdommere« eller 2 »landsretsdommere« plus en af »landsretsformanden« udpeget erfaren lægmand. Forslaget, som justitsminister *Alberti* udtalte sig imod, var nær ved at blive vedtaget (37 ja, 40 nej, 3 »stemmer ikke« og 32 fraværende), men loven gennemførtes i landstingets affattelse, som der ikke senere har været rørt ved.

Klienten kan således vælge mellem at få salærtvisten afgjort af advokatmyndighederne eller af domstolene.

Hvis klienten anlægger retssag, kan både retten og den indstævnte advokat forelægge salærspørgsmålet for advokatmyndighederne for at få en vejledende udtalelse.

Hvis advokaten anlægger retssag mod klienten, fremkommer konflikten, hvis klienten herefter henvender sig til advokatmyndighederne. Stillingen bliver den samme, som hvis klienten havde henvendt sig til advokatmyndighederne, inden retssagen mod ham tingfæstes.

Sagen afvises ikke ved retten (advokaten har interesse i at få en eksi-gibel dom), men den indstævnte klient er berettiget til udsættelse for af afvente advokatmyndighedernes afgørelse, U. f. R. 1921 s. 577. Dommerens beslutning herom anses som en »procesledende virksomhed«, der efter rpl. § 290 ikke er genstand for kære, U. f. R. 1938 s. 833. Når advokatmyndighedernes afgørelse foreligger, inden der er gået dom i første instans, anses den for »bindende« for begge parter og for retten, der lægger den til grund med det indhold, den har, U. f. R. 1928 s. 673, jfr. J. T. 1927 s. 277 og S. B. 1928 s. 11, samt J. T. 1929 s. 412 og V. L. T. 1935 s. 226. Dette gælder også, hvor det drejer sig om en afgørelse af kredsbestyrelsen, der kunne have været indbragt for nævnet, når dette dog ikke er sket inden den foreskrevne frist, U. f. R. 1941 s. 1000.

Er der faldet dom i 1. instans, og sagen af klienten indbringes for advokatmyndighederne under anken, er det formentlig det korrekte, at disse indskrænker sig til en vejledende udtalelse, som da afgives af rådet, ikke af nævnet.

Er endelig salærtvisten afgjort ved en upåankelig dom, må det trods det formelle indhold af § 143 antages, at advokatmyndighederne ikke på den domfældte klients begæring kan omstøde dommen, S. B. 1924 s. 93: Klage ubeføjet, da salærtvisten forinden var afgjort ved dom.

Salærer, der var godkendt af skifteretten, hvor likvidationsregnskabet var godkendt på en skiftesamling og hvor der ikke var rejst protest mod salærerne, og hvor boopgørelsen ikke var påanket, anså nævnet for endelige og bindende for alle parter og også for advokatmyndighederne, A. B. 1961 s. 90.

Aksel E. Larsen, S. B. 1957 s. 14-15, Axel H. Pedersen, Sagførersalærer (1958) s. 45-48 og 206-07, S. Hurwitz og B. Gomard, Tvistemål, 4. udg. (1965) s. 93-94. Jørgen Mathiasen, Juridisk grundbog 2. udg. (1967) s. 346.

b. Tvistigheder mellem advokater angående deres advokatvirksomhed, når advokaterne begærer det.

Kredsbestyrelserne fungerer som voldgiftsret i første instans og påkender tvistigheder mellem advokater angående deres advokatvirksomhed, når de er enige om at lade kredsbestyrelsen fungere som voldgiftsret.

Kompetencen til at afgøre tvisten kræver enighed mellem advokaterne.

Hvis tvisten drejer sig om penge eller penges værdi, kan kredsbestyrelsen ved kendelse henvise afgørelsen til de ordinære domstole.

Disse tvistigheder vil som regel dreje sig om kutymer mellem advokater, fortolkning af ametasystemet o. lign.

To sagførere var uenige i 1921 om vederlaget til den ene for at passe den andens forretning. Denne protesterede imod, at kredsbestyrelsen anså sig kompetent, da det drejede sig om et tjenesteforhold, som måtte henhøre under domstolene. Kredsbestyrelsen tilsidesatte denne indsigelse, og fastsatte et månedligt vederlag på 650 kr. Sagførerrådet stadfæstede kredsbestyrelsens kendelse. Østre Landsret fastslog, at spørgsmålet stod i forbindelse med vedkommendes »sagførervirksomhed«, S. B. 1922 s. 78-80 (dissens), U. f. R. 1923 s. 168.

C. Tvistigheder mellem en advokat og en trediemand om advokatens udøvelse af hans advokatvirksomhed.

Det er også her – ligesom ved tvistigheder mellem advokater angående deres advokatvirksomhed – en betingelse, at begge parter henvender sig til kredsbestyrelsen. Det vil ofte dreje sig om advokaternes erstatningsansvar overfor klienterne. Dette spørgsmål er behandlet af mange

nordiske forfattere, helt tilbage fra 1892. Denne diskussion skal ikke forfølges her, men det skal fremhæves – i modsætning til flere forfattere – at retsstandarden »god advokatskik« formentlig vil spille en stadig større rolle for bedømmelsen af erstatningskravets berettigelse, efterhånden som retsstandarden udbygges og rationaliseres i forbindelse med den faglige tradition.

Hvis en klient mener, at han har et erstatningskrav på en advokat, kan han vælge mellem at sagsøge advokaten ved de almindelige domstole eller at få sagen afgjort af kredsbestyrelsen som voldgiftsret, hvis både klienten og advokaten er enige om at underkaste sig kredsbestyrelsens afgørelse, alene med forbehold om anke til advokatnævnet.

Kredsbestyrelsen er berettiget til ved kendelse at henvise sagen til de almindelige domstole. Dette vil som regel ske, hvis erstatningskravet er af betydeligt omfang, således blev et erstatningskrav på 40.000 kr. vedrørende berigtigelsen af en ejendomshandel henvist til domstolene, A. B. 1969 s. 41. Det vil ligeledes ske, hvis der kræves omfattende vidneførsel o. lign.

Adgangen til at få erstatningskrav afgjort ved advokatmyndighederne anvendes i begrænset omfang. Fra 1923 findes gennemsnitlig en kendelse om året. Det skyldes bl. a., at flere forsikringsselskaber, der dækker advokaternes ansvarsforsikring, enten ønsker erstatningskravet afgjort ved de ordinære domstole eller af forsikringsselskabets egen voldgiftsdomstol.

Flertallet af disse kendelser vedrører ejendomshandler.

G. L. Chrstrup, Nogle bemærkninger om sagføreres erstatningspligt, S. B. 1949 s. 93-107, Anders Vinding Kruse, Advokatansvaret, 2. udg. (1962), Stephan Hurwitz og Bernhard Gomard, Tvistemål, 4. udg. (1965) s. 92, Bernhard Gomard, Forholdet mellem erstatningsregler i og udenfor kontraktsforhold (1958) s. 365 ff. Stig Jørgensen og Torben Wanscher, Professionelt ansvar i skandinavisk ret, Juristen 1967 s. 426 ff., og Norsk Advokatblad 1968 s. 53-56, Holger Wiklund, Advokats skadeståndsskyldighed (1953), jfr. A. Vinding Kruse, S. B. 1954 s. 148, Troels G. Jørgensen, To domme om sagføreres erstatningsansvar, S. B. 1929 s. 14-16.

3. Formænd for kredsbestyrelserne 1920-1969.

1. kreds

1920-1926: ors. H. Steinthal
1926-1928: ors. Axel E. Lemming
1928-1932: ors. K. Anker-Jensen
1932-1936: ors. Ludvig Bing

1936-1941: hrs. N. J. Gorrisen
1941-1944: ors. Aksel E. Larsen
1944-1948: ors. F. Dragsted
1948-1949: lrs. Børge Harup
1949-1954: hrs. dr. jur. Bernt Hjejle
1954-1958: hrs. Carl Ricard
1958-1961: lrs. Axel Graff
1961-1964: hrs. H. Steglich-Petersen
1964-1966: lrs. Karl Hansen
1966-1968: lrs. Knud Fich
1968- : hrs. Jørgen Pedersen

2. kreds

1920-1923: sgf. Jacob P. Nielsen, Roskilde
1923-1927: sgf. H. F. V. Hansen, Helsingør
1927-1931: sgf. Richard Knudsen, Frederikssund
1931-1933: sgf. Jacob Jensen, Nykøbing Sj.
1933-1936: lrs. Georg Thye, Hillerød
1936-1943: ors. Jacob Holm, Holbæk
1943-1947: lrs. K. Zahle, Helsingør
1947-1954: lrs. Carl Skou, Roskilde
1954-1960: lrs. V. Grüner Hanson, Køge
1960-1962: lrs. Mogens Wiuff, Kalundborg
1962-1968: lrs. H. H. Poulsen, Holbæk
1968- : lrs. Aage Scheibel, Hillerød

3. kreds

1920-1926: sgf. Jacob Petersen, Næstved
1926-1928: sgf. Ehlers Damgaard, Haslev
1928-1931: ors. S. Berg, Korsør
1931-1940: sgf. Joh. Herman Clausen, Næstved
1940-1942: sgf. Kaj Christensen, Slagelse
1942-1944: lrs. J. Traberger, St. Heddinge
1944-1946: sgf. Poul Kühl, Stege
1946-1948: sgf. M. Konrad Hansen, Næstved
1948-1950: lrs. Adolf Larsen, Slagelse
1950-1952: lrs. Paul Opstrup, Haslev
1952-1956: lrs. Hans A. Jacobsen, Næstved
1956-1958: lrs. Herman Jensen, Slagelse
1958-1960: lrs. Erik Damgaard, Haslev
1960-1964: lrs. Karl Ole Hansen, Skælskør
1964-1966: lrs. Karl Nielsen, Slagelse
1966-1968: lrs. M. Schaumburg-Müller, Haslev
1968- : lrs. Carl C. Clasen, Næstved

4. kreds

1920-1926: sgf. J. Lyngaae, Nakskov
1926-1927: sgf. L. H. Kragh, Nykøbing Sj.
1927-1931: ors. H. N. Andersen, Nakskov
1931-1934: ors. M. Jacobsen, Nykøbing F.

1934-1936: lrs. Svend Knudsen, Nakskov
 1936-1942: sgf. C. Mortensen, Nykøbing F.
 1942-1949: lrs. Johs. Marcussen, Nykøbing F.
 1949-1952: sgf. H. O. Nielsen, Rødby
 1952-1957: lrs. O. C. Hedeberg, Nykøbing F.
 1957-1959: lrs. Steen Møller, Nysted
 1959-1965: lrs. Axel Kragh, Nykøbing F.
 1965- : lrs. P. Munk Jensen, Nakskov

5. kreds

1920-1926: sgf. C. Jensen, Odense
 1926-1928: ors. H. W. Berg, Odense
 1928-1930: sgf. A. P. Henriksen, Odense
 1930-1933: sgf. Folmar-Hansen, Odense
 1933-1938: ors. Lars Lersey, Odense
 1938-1940: lrs. J. T. Eigenbrod, Odense
 1940-1942: ors. V. Krarup, Odense
 1942-1946: lrs. K. Lollesgaard, Odense
 1946-1950: lrs. Erik Varn, Odense
 1950-1954: lrs. A. P. Henriksen, Odense
 1954-1960: lrs. Hans Thomsen, Odense
 1960-1962: lrs. Lars Christensen, Odense
 1962-1966: lrs. K. Skaaring, Odense
 1966-1968: lrs. Kjeld Jepsen, Odense
 1968- : lrs. P. Dyhre Hansen, Odense

6. kreds

1920-1923: ors. J. G. Galster, Thisted
 1923-1927: sgf. Chr. Nielsen, Sæby
 1927-1929: sgf. Yde Poulsen, Thisted
 1929-1930: ors. L. Larsen, Frederikshavn
 1930-1932: ors. J. Dybdahl Andersen, Thisted
 1932-1942: sgf. Axel Tønnesen, Nykøbing M.
 1942-1950: lrs. Johs. Nielsen, Frederikshavn
 1950-1956: lrs. Svend Sanvig, Brønderslev
 1956-1958: lrs. Chr. Graversen, Nykøbing M.
 1958-1959: lrs. I. Henriksen, Sæby
 1959-1964: lrs. M. Harbo Poulsen, Frederikshavn
 1964-1966: lrs. Ove S. Ovesen, Hjørring
 1966-1968: lrs. E. Mehlsen, Sæby
 1968- : lrs. Olaf Østergaard, Hjørring

7. kreds

1920-1923: sgf. Valdemar Petersen, Ålborg
 1923-1927: ors. Jac. Hasselbalch, Ålborg
 1927-1929: sgf. N. Chr. Larsen, Ålborg
 1929-1931: sgf. M. Andersen, Ålborg
 1931-1940: sgf. N. Chr. Larsen, Ålborg
 1940-1942: lrs. E. Hoppe, Ålborg
 1942-1946: lrs. Poul Svanholm, Ålborg

1946-1948: lrs. H. Utoft-Hansen, Ålborg
1948-1954: lrs. E. Hoppe, Ålborg
1954-1958: lrs. Nic. Michelsen, Ålborg
1958-1962: lrs. H. Torp Andersen, Ålborg
1962-1964: lrs. N. Melgaard, Nørresundby
1964-1966: lrs. Ingvarth Pedersen, Ålborg
1966-1968: lrs. K. Ørum Jensen, Ålborg
1968- : lrs. E. Graversen, Ålborg

8. kreds

1920-1923: ors. S. P. Sørensen, Viborg
1923-1929: sgf. N. L. Barlag, Randers
1929-1932: ors. Chr. Ørum, Viborg
1932-1936: lrs. Thøger Jensbye, Viborg
1936-1939: ors. Lassen Landorph, Randers
1939-1944: sgf. M. V. M. Mikkelsen, Viborg
1944-1948: lrs. Aage Dahl, Viborg
1948-1951: lrs. Karmark Olsen, Randers
1951-1953: lrs. H. Pagter, Skive
1953-1955: lrs. Chr. Rasmussen, Randers
1955-1959: lrs. Johs. Sørensen, Randers
1959-1961: lrs. C. O. Rasmussen, Randers
1961-1964: lrs. E. Lo-Larsen, Hobro
1964-1966: lrs. Bjørn Bjørnbak, Randers
1966-1969: lrs. E. Ørum Jensen, Viborg
1969-1969: lrs. Lars Pedersen, Grenå
1969- : lrs. C .A. Meilvang, Auning

9. kreds

1920-1924: sgf. J. N. Chr. Oldager, Varde
1924-1927: sgf. O. R. Dejgaard, Herning
1927-1931: sgf. Niels Jensen, Varde
1931-1940: lrs. J. Smedegaard Andersen, Herning
1940-1942: lrs. Dalgaard-Knudsen, Ringkøbing
1942-1946: lrs. Poul Flagstad, Esbjerg
1946-1947: lrs. J. Dalgaard-Knudsen, Ringkøbing
1947-1955: lrs. Alfred Thuesen, Esbjerg,
1955-1959: lrs. C. C. Møller, Herning
1959-1963: lrs. Mogens Bjørndal, Holstebro
1963-1967: lrs. Henry Pedersen, Herning
1967- : lrs. K. I. Jensen, Esbjerg

10. kreds

1920-1928: ors. Andreas Christensen, Århus
1928-1933: ors. P. Stampe, Århus
1933-1940: lrs. Arthur Christensen, Århus
1940-1946: ors. Frank Wilde, Århus
1946-1952: lrs. Niels Bjørng, Århus
1952-1956: lrs. Knud Thale, Århus
1956-1961: hrs. Mogens Christensen, Århus

1961-1964: lrs. Hans Eiler Christensen, Århus
1964-1969: lrs. Knud Bjøreng, Århus
1969- : lrs. E. Munch Andersen, Århus

11. kreds

1920-1927: sgf. Emil Teller, Vejle
1927-1927: sgf. P. A. Gudsø, Fredericia
1927-1931: sgf. J. M. Viuff, Kolding
1931-1933: sgf. W. Johansen, Fredericia
1933-1940: lrs. Niels Hove, Kolding
1940-1948: lrs. M. C. A. Bjerre, Kolding
1948-1956: lrs. W. Lynæs, Kolding
1956-1962: lrs. Thure Krarup, Vejle
1962-1964: lrs. Mogens Høyer, Kolding
1964-1966: lrs. Eiler Andersen, Haderslev
1966- : lrs. Johs. Hornum, Vejle

12. kreds

1920-1926: sgf., juristråd J. Alexandersen, Sønderborg
1926-1928: lrs. Johs. Andersen, Haderslev
1928-1932: ors. C. N. Bang, Haderslev

Fortegnelsen er udarbejdet af sekretariatet.

JUSTITS INDENFOR EGNE RÆKKER ADVOKATNÆVNET

1. Nævnet som dømmende myndighed i 1'ste og 2'den instans.

Advokatnævnet begyndte sin virksomhed 1/7 1933. Nævnets første formand var hrs. *Jakob E. Gelting*.

Nævnet er 1'ste instans i alle disciplinærsager, der er rejst af rådet eller ifølge klage fra en klient, kollega eller andre samt i sager om overtrædelse af reglerne for god advokatskik og kollegiale regler. Fra maj 1967 – maj 1969 påkendtes således 76 disciplinærsager, hvoraf 12 var rejst ex officio af rådet og 64 var klagesager. Fra 1933–1968 har nævnet behandlet ialt 792 disciplinærsager. Straf er idømt i 202 sager, og advarsel er tildelt i 42.

Derimod afgøres tvistigheder endeligt af nævnet som 2'den instans – ankeinstans – i kendelser, der er afsagte af en kredsbestyrelse som voldgiftsret. Hverken ad ordinær vej eller i kraft af den særlige ankeadgang til landsret kan kendelser i salærspørgsmål og i tvistigheder mellem advokater indbyrdes og advokater og private underkastes domstolenes kontrol.

Nævnet behandlede 51 ankesager fra maj 1967 – maj 1969 og har fra 1933 – 1968 behandlet ialt 719 ankesager.

En advokat, mod hvem der er rejst klagesag, kan ikke på forhånd æske domstolenes afgørelse om den rette fremgangsmåde efter rpl. § 144, stk. 3.

Sagf. *Gregers Eskesen* påstod i 1930 ved Østre landsret i anledning af en klage, der var indsendt over ham, sagførerrådet dømt til at angive bestemte klagepunkter, som muliggjorde et forsvar. Sagførerrådet påstod sagen afvist, idet spørgsmålet i al almindelighed om rådets forpligtelse til at overholde de for dette gældende lovbestemmelser efter selve sagens natur ikke var egnede til forelæggelse for domstolene. Endvidere, at der ikke var adgang for et medlem – det være sig ganske abstrakt eller i anledning af et eller andet punkt under en sags forberedende behandling – at indbringe for landsretten spørgsmål til en slags uskrevet påkendelse. S. B. 1931 s. 98-99, U. f. R. 1931 s. 446.

2. Disciplinærstraffe.

Det er et særkende for disciplinærstraf, at nævnet, og i tjenestemandssager den pågældende centralstyrelse, kan udøve et skøn over, hvorvidt straf bør ikendes, eller om sagen kan afsluttes med advarsel eller misbilligelse, der ikke er straf. Dette særkende gælder dog ikke forfølgningen ved klageretten. Som almindelig karakteristik af disciplinærstraf

kan formentlig navnlig peges på, at disciplinærstraffen pålægges efter andre regler (typisk skøn) og af andre myndigheder end almindelig straf.

Rpl. af 1916 fastsatte følgende disciplinærstraffe: irettesættelse, forbud mod udførelsen af enkelte sager og forretninger, bøder af ikke over 300 kr., suspension fra sagførervirksomheden i en vis tid, dog ikke længere end 1 år.

Om rettighedsfratagelse se *Ole Due* og *L. Nordskov Nielsen*, Juridisk grundbog ved *W. E. von Eyben* 2. udg. (1967) s. 43 og 35, om disciplinærforanstaltninger, se *N. Eilschou Holm*, Det kontradiktoriske princip i forvaltningsprocessen (1968) s. 60–73, *Mogens Koltvedgaard*, Lærebog i den danske strafferetspleje (1968) s. 201–02.

a. Suspension af retten til at udøve advokatvirksomhed.

Suspension forekom allerede for godt 200 år siden, da f. eks. overretsprokurator *Rasmus Bondo* i 1765 blev suspenderet i 6 måneder for grovheder, og overretsprokurator *Jacob Christian Bie* i 1769 blev suspenderet fra prokuratorembedet på grund af sin grove og uforskammede optræden. Disciplinærstraffen suspension er først og gennem lang tid anvendt på prokuratorer, da disse blev betragtet som embedsmænd. Kommissionsudkastet fra 1876 forfulgte samme tankegang – den gled ud i lovforslaget fra 1901 – men er fastholdt i rpl. Nyere lovgivning for liberale erhverv kender ikke begrebet suspension. Landinspektørnævnet og revisornævnet har ikke hjemmel til at suspendere en landinspektør eller en revisor.

Suspension er en typisk disciplinærstraf for embeds- og tjenestemænd.

En *tjenestemand* kan suspenderes af vedkommende centralstyrelse, tjenestemandslovens § 11. Tjenestemanden oppebærer $\frac{2}{3}$ af lønnen med tillæg. Suspensionen varer, indtil der er truffet endelig afgørelse.

En *dommer* kan suspenderes af klageretten, lov nr. 218 af 11/6 1959. Suspensionen kan ophæves af klageretten eller bortfalde ved afskedigelse, U. f. R. 1954 s. 113.

Suspension af en *advokat* kan ske på to måder.

For det *første* ved en *nævnskendelse*, der fastsætter suspensionens varighed, dog ikke længere end et år, rpl. § 144 stk. 2. For national uværdig optræden var maksimum dog 5 år, lov nr. 396 af 12/7 1946, der blev ophævet ved lov nr. 286 af 18/6 1951 § 27, jfr. § 32.

Ors. *Poul Weyhe* anlagde erstatningssag mod rådet og formanden hrs.. *Otto Liebe*, fordi han var blevet suspenderet på grund af en straffedom for betleri, og fordi suspensionen var offentliggjort i *Sagførerbladet*. Vestre landsret op-

hævede suspensionen, fordi rådet dengang ikke havde hjemmel til suspension i forhold, der lå udenfor sagførervirksomheden. Højesteret frifandt, U. f. R. 1926 s. 249.

For det *andet* kan suspension af en advokat ske ved *beslutning* af en domstol under en straffesag imod en advokat, hvorunder han er sigtet for forbrydelser vedrørende bevismidler eller berigelsesforbrydelser, for hvilke en højere straf end bøde eller hæfte skønnes at være forskyldt. Suspensionen varer, indtil retssagen er endelig afgjort. Denne bestemmelse blev under adskillig modstand indsat i rpl. § 137, stk. 1 ved lov nr. 209 af 23/7 1932, jfr. lov nr. 88 af 15/3 1939, idet kriteriet før 1939 var »en i den offentlige mening vanærende handling.«

Efter det første forslag, fremsat 17/12 1923 i folketinget, skulle undersøgelsesdommeren underrette rådet, der som *midlertidig* foranstaltning kunne suspendere vedkommende. I justitsministeriets bemærkninger hedder det, at man har overvejet, om myndigheden til at suspendere burde henlægges til undersøgelsesdommeren eller til rådet, og at man har fulgt rådets ønske om at få suspensionsretten. Af hensyn til foranstaltningens karakter har man anset det for rettest at optage bestemmelsen i afsnittet om ophør af retten til at drive sagførervirksomhed, men beslutningen skal desuagtet kunne prøves af vedkommende landsret. Da lovforslaget påny blev fremsat i folketinget 16/12 1925, havde ministeriet efter fornyet overvejelse imidlertid ment at burde foreslå, at suspensionsmyndigheden henlagdes til undersøgelsesdommeren, dog at de almindelige regler om kære af beslutningen, om omgørelse og opsættende virkning kom til at gælde.

I folketinget anså ors. *H. F. Ulrichsen* det for heldigt, at denne bestemmelse blev gennemført, men ors. fru *Mathilde Hauschultz* fandt, at suspension på grundlag af en sigtelse var en så indgribende foranstaltning, at den ikke fandtes på noget andet område. En suspenderet sagfører er faktisk og praktisk ruineret, og intet vil kunne erstatte ham, hvad han har lidt. På samme linie var retsplejeudvalget, som i 1926 ønskede forslaget taget tilbage, da en suspension kunne være ganske ødelæggende, og sagføreren kunne være afskåret fra at få oprejsning. *Oskar Fich* udtalte sig for samme standpunkt i 1926.

Da lovforslaget påny blev forelagt i folketinget 18/2 1927 var suspensionsmyndigheden tillagt undersøgelsesdommeren, hvad retsplejeudvalget anså for betænkeligt. Rådet havde gentagne gange gjort indsigelse, idet allerede hensynet til standens uafhængighed måtte medføre, at det måtte være rådet, som traf en sådan afgørelse.

Rådet protesterede påny i skr. af 8/1 1931 og 30/9 1931 og fremhævede, at selvom betingelsen for suspensionen af en tjenestemand og en sagfører iøvrigt var lige, var der i virkningen den afgørende forskel, hvis sigtelsen viste sig ugrundet, at administrationen fuldstændigt kunne rehabilitere en tjenestemand, også økonomisk, idet han genindsættes i sin stilling og får den tilbageholdte løn efterbetalt. Det er derimod ikke muligt at give en sagfører hans mistede forretning tilbage. Det må være en forudsætning for suspension, at den ikke sker på grundlag af en løssigtelse, men at der kræves godtgjort sådanne forhold, som også ville kunne medføre suspension efter § 144, jfr. 143. Suspension af en tjenestemand er ikke lagt i undersøgelsesdommerens hånd, men foretages af hans foresatte, den pågældende centralstyrelse, fordi den er et indgreb, som intet har at gøre med behandlingen af den løbende sag.

Ingen protester hjalp. Efter at forslaget blev vedtaget 23/7 1932, kan en sagfører suspenderes ved beslutning af en domstol uden nogen tidsbegrænsning.

Rådet henstillede, at der udtrykkelig hjemles den sagfører, som ufor skylt suspenderes, ret til fuldstændig erstatning hos det offentlige for den tort og skade som er tilføjet ham ved suspensionen. Efter rpl. § 1018 c kan der tilkendes erstatning for formueskade, men ikke for lidelse og tort, hvis strafforfølgningen opgives, eller hvis den suspenderede findes.

Suspension ved beslutning af en domstol er kun anvendt i få tilfælde:

I 1937 var en sagfører sigtet for underslæb og blev suspenderet. Østre landsret fandt, at sigtelsen for underslæb og anklagemyndighedens påstand om suspension var tilstrækkeligt begrundet ved de foreliggende omstændigheder, U. f. R. 1937 s. 654.

Lrs. *Niels Ventegodt* blev i 1936 i forbindelse med den bekendte Eide-sag frakendt retten til at udøve sagførervirksomhed for bestandig. Østre landsret ændrede dommen, således at de borgerlige rettigheder ikke frakendtes ham, og spørgsmålet om frakendelse af retten til at udøve sagførervirksomhed bortfaldt. Under den efterfølgende erstatningssag fastslog Højesteret, at der ikke i rpl. § 1018 b, stk. 3 og § 1018 c eller analogien heraf var hjemmel til at tilkende erstatning, fordi han i tiden mellem en ham for bagvaskelse overgået underretsdom, der frakendte ham de borgerlige rettigheder og retten til at udøve sagførervirksomhed, jfr. rpl. § 137, stk. 2, og landsrettens dom i ankesagen, der nedsatte straffen og ikke frakendte ham disse rettigheder, havde været afskåret fra at udøve sagførervirksomhed. Der var ikke ført bevis for nogen formueskade, U. f. R. 1937 s. 778.

Rpl. indeholder ingen bestemmelser om suspensionens retsvirkninger, hverken efter en nævnskendelse eller efter beslutning af retten. Man har forsømt lejligheden til at få retsvirkningerne fastslået ved lov nr.

Flemming Pätges Allerup

Født 9/8 1893, ors. 1919, hrs. 1932.

Medlem af sagførerrådet 1936-41, af sagførernævnet 1941-53, formand 1947-53.

Død 17/12 1957.

Nekrolog af F. Dragsted, S. B. 1958 s. 1.

Flemming Allerup

209 af 23/7 1932 § 1, rpl. § 138 a, hvorefter en advokat, som er frakendt retten til at udøve advokatvirksomhed, eller som er frataget retten af justitsministeriet, er uberettiget til at betegne sig som advokat eller til at benytte nogen anden betegnelse, der er egnet til at bibringe offentligheden den fejlagtige antagelse, at han stadig har ret til at udøve advokatvirksomhed.

Har suspensionen samme retsvirkninger som frakendelse eller fratagelse af retten til at udøve advokatvirksomhed? Eller gælder suspensionen kun møde i retten? Er retsvirkningerne de samme ved nævnskendelse og ved beslutning af retten?

En *domstols beslutning* om suspension kan først og fremmest være begrundet i hensynet til domstolenes værdighed, sålænge der verserer en undersøgelse mod advokaten. Suspensionen i disse tilfælde er ingen disciplinærstraf. Man må ved domstolenes beslutning være varsom med at tillægge suspensionen videregående retsvirkninger end højst nødvendigt, navnlig af hensyn til muligheden for, at straffesagen opgives, eller at advokaten frifindes. Suspensionen bør formentlig kun medføre, at advokaten er afskåret fra at udføre retssager. Det burde være nævnets opgave at træffe bestemmelse om videregående retsvirkning af suspensionen. Nogen afgørelse af spørgsmålet foreligger ikke.

Suspension ved en *nævnskendelse* er imidlertid en disciplinærstraf. Nævnet fortolker suspension således, at retsvirkningerne er: udelukkelse fra at føre retssager og fra at benytte betegnelsen advokat på brevpa-

pir, ved skiltning o. lign. Desuden er den suspenderede advokat ved ydelse af juridisk bistand underkastet reglerne i vinkelskriverloven, og endelig kommer de kollegiale regler om, at andre advokater ikke kan samarbejde med ham til anvendelse. I denne opfattelse har nævnet fået medhold i en Vestre landsretsdom af 14/3 1966 (A. B. 1966 s. 93 og U. f. R. 1966 s. 759), der udtaler, at det findes at følge af forholdets natur, at suspensionen må indebære en forpligtelse til ikke overfor offentligheden at give det udseende af, at der drives advokatvirksomhed. Nævnet havde tillige påstået, at advokaten *Orla Lokdam* var forpligtet til at ophøre med skiltning om advokatvirksomhed. Landsretten udtalte, at da nævnet har disciplinærmyndighed over advokaterne, har det en sådan interesse i at forbyde skiltningen med advokatvirksomhed, at forbud mod sådan skiltning må kunne nedlægges.

Det må vel erindres, at disciplinærstraffen er *midlertidig* – højst et år – og, at hensigten derfor må være, at den suspenderede derefter skal tillægges sine medlemsrettigheder, der ophører så længe suspensionen varer. Vedtægterne fastsætter endvidere, at den suspenderede advokat vedblivende er underkastet advokatsamfundets kompetence og ikke er fritaget for at betale kontingent. Det er en vistnok ikke vel gennemtænkt ordning, der i hvert fald passer bedre på de tilfælde, hvor suspensionen kun omfatter møde i retten.

Rpl.s tavshed om suspensionens retsvirkninger åbner imidlertid mulighed for, at de kompetente myndigheder kan anlægge og praktisere en mildere fortolkning, hvis reale grunde gør det rimeligt. Spørgsmålet er, hvorvidt påtalen og kendelsen kan begrænses således, at suspensionen får en mindre rækkevidde, hvis det skønnes konkret rimeligt. Dette spørgsmål har været drøftet i 1947 mellem rådet og nævnet tilligemed spørgsmålet om, hvorvidt rådet har beføjelse til at ophæve eller indskrænke virkningen af suspensionen. Det er fastslået, S. B. 1947 s. 82–83, *at* når der i en af nævnet afsagt suspensionskendelse ikke er bestemt andet, medfører den for suspensionstiden bortfald af alle advokatrettighederne, altså ikke blot af adgangen til at møde i retterne, men også retten til at benytte betegnelsen advokat og retten til skiltning og til kollegialt samarbejde; *at* nævnet i sin kendelse kan bestemme, at kun en eller flere af advokatrettighederne i det pågældende tilfælde skal suspenderes; *at* rådet ved en benådningsbeslutning kan ophæve eller begrænse virkningerne af en suspensionskendelse, samt *at* sådan benådning også kan gives af rådet, efter at kendelsen er blevet stadfæstet af landsretten.

I tiden 1933–1968 er suspension anvendt i 29 tilfælde.

Afslutningen af disse bemærkninger om suspension er også indledningen: generalprokurør *Henrik Stampe* var den første, som klart så problemstillingen i 1755, da prokuratorhvervet var et embede.

Henrik Stampe redegjorde udførligt for retsvirkningerne af suspension i en erklæring af 1/12 1755 om den af stiftamtmand *Adeler* i Christianssand foretagne suspension af prokurator *Andreas Wahr*. Henrik Stampe indstillede, at suspensionen skulle hæves, idet bevillingen til at gå i rette for over- og underretterne i Christianssands stift ikke kunne ham betages uden ved endelig dom, og prokurator *Andreas Wahr* var ej heller så stærkt »gravereret«, at han skulle underkastes fiskalaktion, d.v.s. tiltale. Kancelliet tiltrådte indstillingen, og stiftamtmanden indberettede i januar 1756, at han havde hævet suspensionen »imod løfte om en bedre opførsel«!

Henrik Stampe skriver, bl. a. i sin erklæring: Når en embedsmand tiltales til at miste sit embede, og virkelig dømmes til at miste det, da bør afsættelsen være slutningen af hele processen og dommens execution, men når den, som således tiltales, straks i begyndelsen af processen suspenderes, da begynder sagen med execution, som den ellers burde endes med.«

Og der er i erklæringen følgende aktuelle bemærkninger: »Da en prokurator hele indkomst består i det, han kan fortjene ved at praktisere, så betages ham hans ganske levebrød, når han suspenderes og forbydes at gå i rette for andre, og han føler af suspensionen, så længe den vedvarer, de selv samme ulejligheder, som af en virkelig afsættelse, altså vil den almindelige menneskekærlighed, at man skal være meget varsom og langsom i at suspendere sådan en mand«.

Ikke uden endelig dom og med megen varsomhed! 1755!

H. Hjort-Nielsen, Danske Prokuratorer 1660-1869 (1935) s. 47 og 35, *Poul Andersen*, Dansk Forvaltningsret 5. udg. (1965) s. 18, *Bernhard Gomard*, Tvistemål 4. udg. (1965) s. 71, S.B. 1931 s. 4-5, 1931 s. 113-15, *H. Stampe*, Erklæringer, breve og forestillinger generalprokurørembedet vedkommende I (1793) s. 483-494. Se om advokaten som embedsmand, Strejflys over advokatstandens understøttelsesvirksomhed (1961) s. 91 ff. og *Holck* »Den danske statsforvaltningsret (1870) s. 38, *Ole Due* og *L. Nordskov-Nielsen*, Juridisk grundbog, 2. udg. (1967) s. 43 og 35.

b. Bøde, dog ikke over 5.000 kr.

Maximum for bøder var oprindeligt 300 kr., men blev ved lov 209 af 23/7 1932 forhøjet til 5.000 kr. Bødernes størrelse har varieret:

100 – 200 – 300 – 400 – 500 – 600 – 800 – 1000 – 1500 –
2000 – 3000 – 4000 – 5000.

Der er fra 1933–1968 idømt 108 bøder.

Bøderne tilfalder statskassen. Maximumbøden for landinspektører og statsaut. revisorer er ligeledes 5000 kr. Maximumbøder er kun anvendt i 3 tilfælde.

Bøde 5000 kr. for ved forskellige transaktioner – ejendommen var erhvervet af en stråmand – at have søgt at få en tinglysningsret udslettet. Østre landsret fandt, at han ved proforma transaktionerne havde misbrugt sin stilling som advokat, men under hensyn til, at han var idømt en bøde på 5000 kr. fandtes den forskyldte straf at burde bortfalde, S. B. 1956 s. 163, U. f. R. 1958 s. 443.

Bøde 5000 kr. for at lade sig udbetale forskellige beløb, ca. 70.000, der blev opført som rejse- og repræsentationsudgifter, skønt det var salærer, og for forbeholden og uvederhæftig procedure for kredsbestyrelsen, S. B. 1956 s. 30.

Bøde 5000 kr. for i et andragende om executorbevilling at have givet urigtig fremstilling og under urigtige forudsætninger forsøgt at formå en kollega til at træde tilbage fra en executorindsættelse S. B. 1966 s. 10.

c. Forbud mod udførelse af enkelte sager eller forretninger.

Denne straf er kun idømt af nævnet i 3 tilfælde.

En ors. fik i 1935 forbud mod fremtidig at påtage sig repræsentationen i udenlandske arvesager S. B. 1935 s. 73. Da han senere optrådte som mellemmand for udenlandske forretninger som ukaldet og systematisk og professionelt søgte at forskaffe sig repræsentation i arvesager, idømtes han en bøde på 4000 kr., S. B. 1936 s. 53. Stadfæstet af Østre landsret.

d. Irettesættelse.

Er anvendt i 65 tilfælde i tiden 1933–1968.

e. Advarsel.

kan anvendes i tilfælde, hvor der ikke findes tilstrækkelig anledning til at anvende straf. Advarsel, der oprindeligt var foreslået som straf, er således i modsætning til irrettesættelse ingen straf.

Landinspektører og statsaut. revisorer kan tildeles »advarsel eller irrettesættelse«, der formentlig er ligestillede strafsanktioner. Hvis en dommer gør sig skyldig i forsømmelse eller skødesløshed i embedsførelsen, der ikke pådrager straf, eller udviser han iøvrigt utilbørligt eller usømmeligt forhold, påhviler det vedkommende præsident »i stilhed at give ham fornøden advarsel«

f. Misbilligelse.

kan tildeles eller udtales af kredsbestyrelse, råd og nævn. Misbilligelsen er ingen straf. I enkelte tilfælde er anvendt udtrykket »reprimande«, eller »det var ukorrekt handlet«, »det anses for uheldigt«, »det er ufor- eneligt med advokatpligterne« o.s.v.

3. Nævnspraksis 1933-1968.

Periode	Anke- sager	Dis- cipli- nær- sager	Straf idømt	Sus- pen- sion	Bøde	Irette- sættelse	Ad- varsel	Forbud mod udfø- relse af visse forret- ninger	Salær- tvistig- heder	Salæret nedsat eller ændret
1933-35	38	40	4	1	0	3	5	1	38	10
1935-37	31	40	6	0	5	1	3		28	11
1937-39	45	50	8	0	6	2	5		41	11
1939-41	37	34	7	0	2	5	5		36	8
1941-43	38	41	16	1	10	5	3		33	7
1943-46	14	57	22	1	15	6	7	1	45	8
1946-47	11	15	9	2	3	4	0		7	1
1947-49	28	38	14	3	7	4	4		24	3
1949-51	35	41	25	4	11	10		1	34	6
1951-53	33	37	11	1	3	7	1		33	5
1953-55	51	47	16	6	5	5	1		30	8
1955-57	48	54	12	3	5	4	0		34	7
1957-59	40	43	5	2	3	0	1		40	9
1959-61	32	48	8	1	6	1	2		32	8
1961-63	65	40	8	1	7	0	3		37	4
1963-65	64	45	5	2	3	0	0		37	2
1965-67	58	46	7	0	3	4	1		27	6
1967-69	51	76	19	1	14	4	1		23	10
	719	792	202	29	108	65	42	3	579	124

4. Sagsbehandling og procedure.

Alle klager, som indgår direkte, hører under *nævnets* kompetance. Sager, der fremsendes fra justitsministeriet, statsadvokaterne, politime- strene eller andre myndigheder behandles af rådet, der afgør, om der skal rejses sag ved nævnet. I den sidste halve snes år har man gen- nemført en skarp adskillelse mellem domsmyndigheden og påtalemy- ndigheden.

Fra justitsministeriet modtager rådet til gennemsyn de sager, hvori der er rejst sigtelse eller tiltale imod en advokat, hvad enten sagen er gennemført til dom, eller sigtelsen eller tiltalen er frafaldet. Rådet kan

rejse disciplinærsag mod den pågældende, men det er et spørgsmål, hvorvidt disciplinærsag kan rejses, såfremt den pågældende advokat allerede er idømt straf ved domstolene. Da rpl. § 145 giver den advokat, som er dømt efter rpl. §§ 143-44 adgang til at lade kendelsen prøve for landsretten som ankeinstans, må det anses for naturligt, at rådet normalt ikke kan foretage videre imod den pågældende advokat i de sager, hvori der foreligger domstolsafgørelser, i hvert fald fra landsret og højesteret, medmindre sagen indeholder særlige advoktmæssige momenter, som ikke er pådømt under straffesagen. Rådet er dog under alle omstændigheder berettiget til at forlange en revisorattest for, at reglerne om klient-konto er overholdt. Østre landsret har ladet den forskyldte straf bortfalde jfr. strfl. § 89 stk. 1, efter at nævnet havde idømt en bøde på 5.000 kr., U. f. R. 1958 s. 553.

Klage over en advokat fra klient, kollega eller andre sendes som regel til den pågældende kredsbestyrelse til undersøgelse og eventuel afgørelse eller med anmodning om en fremstilling af sagen og kredsbestyrelsens indstilling.

Der er vedtaget en ny forretningsorden 9/5 1969. Efter denne finder mundtlig votering sted umiddelbart efter hver sags behandling på nævnsmødet. Over forhandlingen for nævnet og voteringsens resultat føres en forhandlingsprotokol, hvoraf afskrift tilstilles hvert medlem efter mødet. Protokollen forelægges og underskrives af medlemmerne ved begyndelsen af det følgende møde. Nævnets kendelser tilstilles sagens parter med formandens underskrift. Ifølge § 38 i vedtægterne skal der deltage mindst 5 nævnsmedlemmer i behandling og påkendelse af den enkelte sag for nævnet.

Sanktionerne straf og advarsel kan efter rpl. § 144, stk. 3 ikke anvendes, uden at advokaten har haft tilstrækkelig lejlighed til at erklære sig over de fremførte bebrejdelser og – mundtligt eller skriftligt – fremkomme med sit forsvar. For behandlingen af disciplinærsager i nævnet gælder de samme retlige garantier for den indklagede advokat, som anerkendes ifølge hævdevundne retsplejeprincipper ved den egentlige domstolsbehandling. Dette må så meget mere gælde, når den særlige beskaffenhed af landsrettens klagebehandling tages i betragtning. Der må være pligt til at forelægge alt materiale, som tiltalen bygger på, og der er adgang til at møde med advokat.

Den manglende adgang til at gå til domstolene stiller krav om, at sagerne behandles efter almindelige retsplejeprincipper. Dette er fastslået i retspraksis, jfr. U. f. R. 1950 s. 991, hvorefter en nævns kendelse

Frants Dragsted

Født 30/5 1890, ors. 1917.

Medlem af kredsbestyrelsen for 1. kreds 1940-48, formand 1944-48, af sagførernævnet 1953-61, formand 1957-61.

I bestyrelsen for Sagførerforeningen af 1924, 1936-39. Medstifter af og i bestyrelsen for »Sagføregården« 1948-.

Medlem af den særlige klageret 1953-62.

Af kolleger og klienter er oprettet »Overretssagfører F. Dragsteds fødselsdagslegat af 30/5 1960«, med en legatkapital på 37.500 kr.

Buste af *Gottfred Eickhoff* i »Egmont H. Petersens Kollegium«, Nørre Alle.

F. Dragsted

af landsretten hjemvistes til fornyet behandling på grund af formelle mangler, navnlig at salærtvisten var afgjort, uden at den private klager havde haft lejlighed til at gøre sig bekendt med advokatens indlæg. Dommen lægger vægt på, at den endelige afgørelse af en tvist, som typisk ville henhøre under domstolene, ifølge rpl. er henlagt til advokatmyndighederne, hvorfor sagen må afgøres efter retsplejens grundsætninger, selvom der ikke er givet udtrykkelige forskrifter for sagsbehandlingen. Kendelsen var et skoleeksempel på, hvorledes en nævnskendelse ikke skal affattes.

Rpl.'s grundsætninger om bevisbedømmelse og vurdering af fremsatte anbringender gælder også for advokatmyndighederne. Dommen i U. f. R. 1950 s. 991 fremhæver: »I nævnets kendelse refereres en udtalelse, hvorefter der ikke er pådraget aktieselskabet tab, uden at det nævnes, at sagsøgeren har anført og formentlig bevist, at der ved de begåede fejl er påført sagsøgeren udgifter og ulejlighed. Da udtalelsen gengives i kendelsen, må den antages at være lagt til grund ved afgørelsen«

Højesteretsdommen i U. f. R. 1965 s. 881 fastslår ligeledes, at en advokat må have mulighed for under påberåbelse af fejl ved nævnsbehandlingen at søge opnået en tilsidesættelse af en afgørelse, der normalt er endelig.

Proceduren såvel ved nævnet som kredsbestyrelserne er mundtlig efter forudgående skriftlig behandling, medmindre sagens beskaffen-

hed, navnlig dens ringe betydning eller de udgifter, der vil være forbundet med parternes personlige møde, gør det upraktisk, og sagen kan oplyses tilstrækkeligt klart ved skriftlige erklæringer.

Parterne har altid ret til at forlange adgang til at afgive personlig forklaring for nævnet og kredsbestyrelsen og til at lade sig repræsentere ved en advokat eller en anden person, som ville være berettiget til at møde for vedkommende ved en domstol.

Rådet kan beskikke en anklager i sagen, hvis det ønsker det, eller hvis nævnet forlanger det. Ved kendelsen tillægges der anklageren et honorar, som betales af advokatsamfundet.

Hvis nævnet i disciplinærsager, der er rejst af rådet og i andre sager finder det påkrævet, kan det beskikke en forsvarer, hvis honorar ligeledes betales af advokatsamfundet.

Der kan foretages afhøringer af parter og vidner ved underretten på det sted, hvor parten eller vidnet bor, til oplysning for kredsbestyrelsen og nævnet.

En afgørelse af en disciplinærsag, der er truffet af færre end 5 af nævnets medlemmer, er uforbindende. Rpl.'s regler om dommeres specielle inhabilitet på grund af personlig interesse i sagens udfald eller på grund af slægts- og svogerskab m. v. gælder for medlemmerne af nævnet, jfr. vedtægtens § 45.

5. Nævnets kendelser.

Nævnets kendelser – og advokatmyndighedernes kendelser i det hele taget – bør indeholde en fuldstændig omend kortfattet beskrivelse af hele begivenhedsforløbet, en fremdragen af de fakta, som er anset for relevante i sagen, hvis dette ikke udtrykkelig fremhæves, og endelig en fremstilling af de anstillede retlige betragtninger, jfr. U. f. R. 1950 s. 369 ff. Der må sondres skarpt mellem faktum og jus. Præmisserne må være så indgående, at det af kendelsen fremgår, hvor langt de betragtninger, der er lagt til grund for kendelsen, rækker. Det er et rimeligt krav til kendelsens funktion, at den ikke alene afgør den foreliggende sag, men også virker som et led i den almindelige håndhævelse af det retssystem, som er henlagt under advokatmyndighederne.

Kendelsen skal efter sædvanlige forvaltningsretlige principper ledsages af eller indeholde oplysning om muligheden for anke og om ankefristen.

Vedtægtens § 40 bestemmer, at særvotum ikke må meddeles i discipli-

nærsager, hvor frifindelse finder sted. I forretningsordenen af 1969 er det fastsat, at hvis mindretallet ønsker det, skal en kendelse, der ikke frifinder indklagede, indeholde oplysning om mindretallets stil-
ling uden angivelse af disse nævnsmedlemmers navne.

Fremsendelsen i anbefalet brev er ikke begrundet i diskretionshensyn, men har alene til formål at sikre, at kendelsen kommer parterne og rådet i hænde, jfr. U. f. R. 1961 s. 335 og A. B. 1961 s. 79. Højesteret fandt ikke, at der havde været nogen pligt til at træffe særlige foranstaltninger til sikring af, at omtale ikke fandt sted i pressen.

Rpl. § 144 fastsætter, at kendelser om disciplinærstraffe skal indeholde bestemmelse om, hvorvidt de ved rådets foranstaltning skal offentliggøres i Statstidende og i hvilke nærmere angivne af de på stedet mest udbredte blade. I tilslutning hertil bestemmer vedtægtens § 40, at nævnet og kredsbestyrelserne skal sende udskrifter af deres kendelser til rådet, der offentliggør kendelserne for medlemmerne – som regel med udeladelse af navn og kendetegn – med mindre kendelsen skønnes at være uden almindelig interesse.

Vedtægten af 1919 og ligeledes af 1927 fastsatte i § 16, at afsagte kendelser refereres med angivelse af partsnavne, medmindre rådet i det enkelte tilfælde bestemmer anderledes.

I »Det danske Sagførersamfund. Meddelelse til medlemmerne« nr. 1 og 2 (1921) offentliggjordes rådets kendelser om ors. *Svend Warburg*, der tildeltes en irrettesættelse, sagf. *Axel Terp*, der blev suspenderet i 1/2 år, og ors. *Lauritz Hjardemaal*, Aabenraa, der blev suspenderet i 1 år. Disse offentliggørelser af kendelserne blev kritiseret af sagf. *Dedenroth-Berg* i 1922:

»Sagførrådets myndighed havde man ment skulle bruges diskret, men det er ikke sket, thi sagerne mod de dømte sagførere er offentliggjorte i dagspressen. Tilmed har man skånet flere sagførere og slået ned på andre. Der bliver altid noget inkonsekvent, ja vilkårligt og uretfærdigt ved denne straffeudøvelse. Thi enten er en sagfører uværdig til længere at være i stillingen, og lad ham så forsvinde, eller han er ikke uværdig, men så må man ikke suspendere ham fra praksis eller sætte ham offentlig i gabestokken. Man mente – uagtet princippet som sagt er forkert – at sagførerne skulle holde justits over deres kolleger, men så skulle det dog være inden for deres egne fire vægge. Det vil i alt fald gavne standen, at ikke alt kom i bladene. Men institutionen skuffede også i denne henseende, thi alle historierne kom offentlig frem. Tilmed offentliggør sagførrådet straffene officielt. I Statstidende averteres suspensionerne; i sagførersamfundets meddelelser, som kan læses af sagførerkontorernes personale, offentliggøres både suspensioner, straffe o.s.v.«

Sagf. *Jens Traberg* forespurgt i 1925 »Efter hvilke regler går rådet

Jon Palle Buhl

Jon Palle Buhl

Født 24/11 1917, lrs. 1946, hrs. 1956.

Medlem af kredsbestyrelsen for 1. kreds 1952-56, af advokatnævnet 1957-65, formand 1961-65.

I bestyrelsen for »Sagførerforeningen af 1924«, 1951-56.

frem ved afgørelser af, om en kollegas navn skal anføres i referatet af en kendelse, der tildeler vedkommende en irettesættelse?» Rådet svarede, at det var hovedreglen, at kendelser refereres med parternes navne, men at det var overladt til rådets skøn om særlige omstændigheder i det enkelte tilfælde måtte tillade at fravige denne hovedregel. Der ville derfor næppe kunne opstilles almindelige regler, da afgørelsen var overladt til rådsmedlemmernes frie skøn.

Bestemmelsen i vedtægterne om offentliggørelse af parternes navne blev i 1933 ændret således, at rådet offentliggør nævnets kendelse – som regel med udeladelse af navne og andre kendetegn – medmindre kendelsen skønnes at være uden almindelig interesse.

I 1936 offentliggjordes kredsbestyrelsens kendelse, hvorefter et af ors. *Chr. F. Brorson* beregnet salær på 1000 kr. for en lånesag i Københavns Hypotekforening, hvis formand han var, blev nedsat til 210 kr. Rådet appellerede kendelsen til nævnet, der tildelte *Chr. F. Brorson* en advarsel, hvilken kendelse han appellerede til Østre landsret, som stadfæstede. *Chr. F. Brorson* skrev bagefter en besk kommentar: »En advarsel fra – og til – Sagførernævnet.«

Fra 1950 har det været fast praksis, at alle suspensionskendelser offentliggøres med navn, men navnet nævnes ikke i andre kendelser, hvor navnene anonymiseres med A og B og C, der har forretningssted i X-købing og Y-købing. Det er kun de vigtigste kendelser, der offentliggøres af hensyn til retsdannelsen.

Mogens Christensen

Født 8/8 1911, lrs. 1940, hrs. 1952.

Medlem af kredsbestyrelsen for 10. kreds 1952-60, formand 1956-60, af advokaternævnet 1960-69, formand 1965-69.

I bestyrelsen for understøttelsesfondet 1969-.

Lektor ved Århus universitet 1949-65.

Mogens Christensen

Det kan diskuteres, hvorvidt den hidtil fulgte praksis er rigtig. Advokatsamfundets dømmende myndighed er en del af strafferetsplejen, og reglerne for offentliggørelse følger ikke de almindelige regler. Det er bl. a. spørgsmålet om, hvorvidt hensynet til pressens omtale, og det er tillige spørgsmålet om, hvorvidt advokatsamfundet kan fravige den principielle regel om offentlighed. Det er i hvert fald en historisk reminiscens, at det er rådet, en administrativ myndighed, som træffer afgørelse om, hvorvidt en dømmende myndigheds kendelser skal offentliggøres.

Dedenroth-Berg, Sagførerernes frihed (1922) s. 14-15, *Jens Traberg*, S.B. 1925 s. 62-63, *Chr. F. Brorson*, En advarsel fra og til sagførerernævnet, (1937), jfr. S.B. 1936 s. 27-30.

C. Torkild-Hansen, Kredsbestyrelseskendelsers formulering, S.B. 1950 s. 38-40 og A.B. 1961 s. 28 noten, der omtaler en kendelse i »telegramstil«, *Bernt Hjejle*, A.B. 1960 s. 185, *Carl Lundqvist*, Några exempel från advokatsammanslutningars upplysnings- och vägledande verksamhet (responsaverksamhet), särskilt med hänsyn til begreppet god advokatsed, T. S. A. 1935 s. 6 ff., *Axel E. Larsen*, S.B. 1957 s. 14-15, *Jørgen Mathiassen*, Juridisk grundbog, 2. udg. (1967) s. 346-47.

6. Diskussionen om sagsomkostninger.

Otto Liebe oplyste i 1923, at der var for stor tilbøjelighed til at klage til rådet, der af mange ansås for en »brevkasse«. *Otto Liebe* foreslog bøder eller pålæg af omkostninger for at forhindre aldeles ugrund-

dede klager. I forslaget fra 1927 til ændring af vedtægten var indføjet, at honoraret til anklageren i disciplinærsager kunne pålægges parten. Dette udgik efter justitsministeriets henstilling.

Sagførermyndighederne har fastslået, at der ikke er hjemmel til at tillægge nogen part sagsomkostninger ved en sags behandling for sagførermyndighederne S. B. 1950 s. 55. Der blev allerede i 1934 fremsat forslag om, at omkostninger skulle kunne pålægges den tabende part, og i 1951 om, at klagerens udgifter skulle betales af sagførermyndighederne, hvis klageren fik medhold

En klient påføres således ikke omkostninger ved at indbringe en klage eller et erstatningskrav mod en advokat for advokatmyndighederne, der undertiden – også uden udgift for klageren – beskikker ham en advokat til at føre sagen, hvis det skønnes, at han ikke selv er i stand til at redegøre for grundlaget for klagen. Det kan for enkelte advokater være bittært at blive besværet med kværlantsager, men heroverfor står princippet, at ingen klient, der føler sig forurettet, skal afskæres adgang fra at få sin klage undersøgt og bedømt af frygt for, at det koster ham noget.

Otto Liebe, S. B. 1923 s. 95, vedtægtsforslaget fra 1927, S. B. 1933 s. 115, *Axel H. Pedersen*, Indledning til advokatgerningen II (1. udg.) 1953 s. 245, *Sagførersalærer* (1958) s. 49, *H. R. Brøcker*, S. B. 1934 s. 48, *Aage Salomonsen*, S. B. 1934 s. 95–96, *Karsten Meyer*, S. B. 1951 s. 301.

7. Anke af disciplinærsager til landsretten.

Advokatmyndighedernes vidtgående selvdømme forudsætter, at der stilles strenge krav til garantierne for rigtig og retfærdig afgørelse. Dette kan tænkes gennemført på to måder. Der kan lægges vægt på at forebygge urigtige afgørelser ved betryggende sagsbehandling eller på at sikre en efterfølgende korrektion af forkerte afgørelser ved domstolskontrol. Begge veje er farbare, men i gældende ret vælges ofte en af mulighederne, idet betryggende sagsbehandling til en vis grad mindsker behovet for domstolskontrol, medens muligheden for en efterfølgende korrektion ved domstolene gør kravene til betryggende sagsbehandling mindre påkrævede.

I disciplinære sager foreskriver rpl. domstolskontrol som almindelig regel. Alle disciplinære straffe – bortset fra bøder, der ikke er over 40 kr. samt advarsel – kan indbringes for landsretten. En af nævnet udtalt misbilligelse kan ikke ankes.

Paul Henri Andersen

Født 11/4 1915, sagf. 1943, lrs. 1945.

Medlem af kredsbestyrelsen for 1. kreds 1958-65, af advokatnævnet 1965-, formand 1969-.

Paul H. Andersen

Landsretsbehandlingen af disciplinærsager er ikke traditionel. Retten kan vel foretage en tilbundsgående prøvelse af den pågældende kendelse, men har alene valget mellem at stadfæste eller ophæve den. Landsretten virker som kassationsret i disse sager og har ingen mulighed for at skærpe eller lempe en afgørelse. Der er dog intet til hinder for, at landsretten uddyber nævnets kendelse, U. f. R. 1965 s. 881. Disciplinærsager behandles på en særlig måde, idet nævnet og den pågældende advokat af præsidenten indkaldes til et møde for lukkede døre, hvori deltager mindst fem af rettens medlemmer. Deltagelse af præsidenten og 4 andre landsdommere er fyldestgørende, U. f. R. 1965 s. 881. Her gives der alle vedkommende lejlighed til mundtlig at udtale sig.

Det er kun sket i et tilfælde, at en kendelse er blevet ophævet. Det var suspensionen af ors. Weyhe, der i 1922 blev ophævet af Vestre landsret, U. f. R. 1923 s. 120.

En påstand om tilsidesættelse af reglerne om ret til forsvar, aktindsigt og habilitet burde kunne påkendes af landsretten uden hensyn til den i rpl. foreskrevne 3 dages frist for indbringelse af en kendelse. Dette er imidlertid næppe gældende ret.

Fristen for indbringelse af nævnskendelser for landsretten er kort – for kort. Der gives ikke dispensation, A. B. 1959 s. 59. Fristen er fra 3 dage efter den lovlige forkyndelse, U. f. R. 1922 s. 932.

Efter ændringerne af rpl. § 145 a og 145 b ved lov nr. 396 af 12/7

1946 (national uværdig optræden), ophævet ved lov nr. 286 af 18/6 1951 § 27 var fristen for anke til landsretten 14 dage.

I forbindelse med kendelsens meddelelse til den pågældende gives oplysning om fristen og om rpl.'s krav om, at klage skal affattes skriftlig.

Landinspektørnævnets og revisornævnets kendelser, der går ud på advarsel eller irrettesættelse eller bøder, kan ikke indbringes for domstolene. Kun kendelser, der går ud på frakendelse af beskikkelsen kan indbringes for domstolene.

Ole Krarup, Øvrighedsmyndighedens grænser (1969) s. 403 ff., om tidsfrister.

MEDLEMMER AF SAGFØRERNÆVNET 1933–1958, AF ADVOKATNÆVNET 1958–1969

- 1933–1941: hrs. Jakob E. Gelting (*formand 1933–1941*)
1933–1941: hrs. Ø. Ahnfeldt-Rønne
1933–1941: ors. K. Anker-Jensen
1933–1946: sgf. J. Wenzzel, død 24/1 1946
1933–1944: lrs. Richard Knudsen, Frederikssund, død 9/2 1944
1933–1941: sagf. L. H. Kragh, Nyk. F.
1933–1946: lrs. A. L. H. Elmquist, Svendborg
1933–1937: sgf. M. Andersen, Ålborg
1933–1937: ors. Jon Johnsen, Viborg
1933–1953: lrs. Knud Kier, Århus
1933–1953: lrs. A. Thulstrup, Haderslev
1937–1941: lrs. Viggo Kleisby, Ålborg
1937–1953: lrs. Holger T. Nielsen, Randers
1941–1947: hrs. N. J. Gorrissen (*formand 1941–1947*)
1941–1953: hrs. Flemming Allerup (*formand 1947–1953*)
1941–1946: ors. V. Falbe-Hansen
1941–1949: sgf. Chr. Petersen, Rødby
1941–1946: lrs. Mikkel Jensen, Hjørring, død 26/1 1946
1944–1953: lrs. Georg Thye, Hillerød
1946–1953: ors. Ludvig Bing
1946–1949: hrs. Ove Rasmussen
1946–1953: lrs. Otto Brandt, Nyborg
1946–1953: lrs. Harald Alster, Frederikshavn
1947–1957: ors. Aksel E. Larsen (*formand 1953–1957*)
1949–1961: hrs. Børge Kock
1949–1957: lrs. Johs. Marcussen, Nyk. F.
1953–1961: ors. F. Dragsted (*formand 1957–1961*)
1953–1961: hrs. E. Richter
1953–1961: lrs. Knud Zahle, Helsingør
1953–1961: hrs. Mogens Møller, Odense
1953–1961: lrs. S. Schroll Christensen, Ålborg
1953–1961: lrs. Chr. Holm, Randers

1953–1961: hrs. Georg Løber, Århus
 1953–1961: lrs. G. Rosenstand, Åbenrå
 1957–1965: hrs. Jon Palle Buhl (*formand 1961–1965*)
 1957–1965: lrs. O. C. Hedeberg, Nyk. F.
 1961–1961: hrs. E. Clan, København, død 2/7 1961
 1961–1969: lrs. Hans P. Holst
 1961–1965: lrs. E. Lloyd Larsen, død 27/1 1965
 1961–1969: lrs. Jørgen A. Wandel
 1961–1969: lrs. K. Skovgaard-Sørensen, Neksø
 1961–1965: lrs. A. P. Henriksen, Odense
 1961–1969: lrs. P. M. Peterslund, Nyk. M.
 1961–1969: lrs. Johs. F. Gravesen, Viborg
 1961–1969: hrs. Mogens Christensen (*formand 1965–1969*)
 1961–1969: lrs. H. J. Hansen, Tønder, død 6/2 1969
 1965– lrs. Paul H. Andersen (*formand 1969–*)
 1965–1968: hrs. H. Steglich-Petersen, død 18/11 1968
 1965– lrs. Steen Møller, Nysted
 1965– lrs. Erik Hinrichsen, Rudkøbing
 1969–1969: lrs. A. Thyssen, Haderslev
 1969–1969: hrs. K. Sonne-Holm
 1969– lrs. Frank Damkier
 1969– lrs. Knud Fich
 1969– lrs. Karl Hansen
 1969– lrs. Ejvind Kaarsen, Helsingør
 1969– lrs. Svend Sanvig, Brønderslev
 1969– lrs. E. Lo-Larsen, Hobro
 1969– lrs. Knud Bjørgeng, Århus
 1969– lrs. Eiler Andersen, Haderslev

7 medlemmer af nævnet er døde i valgperioden.

Følgende nævnsmedlemmer har forud været medlem af rådet:

hrs. Jakob E. Gelting 1927–33 (i nævnet 1933–41)

hrs. Flemming Allerup 1936–41 (i nævnet 1941–53)

Følgende nævnsmedlemmer er senere blevet medlem af rådet:

ors. Jon Johnsen 1937–41 (i nævnet 1933–37)

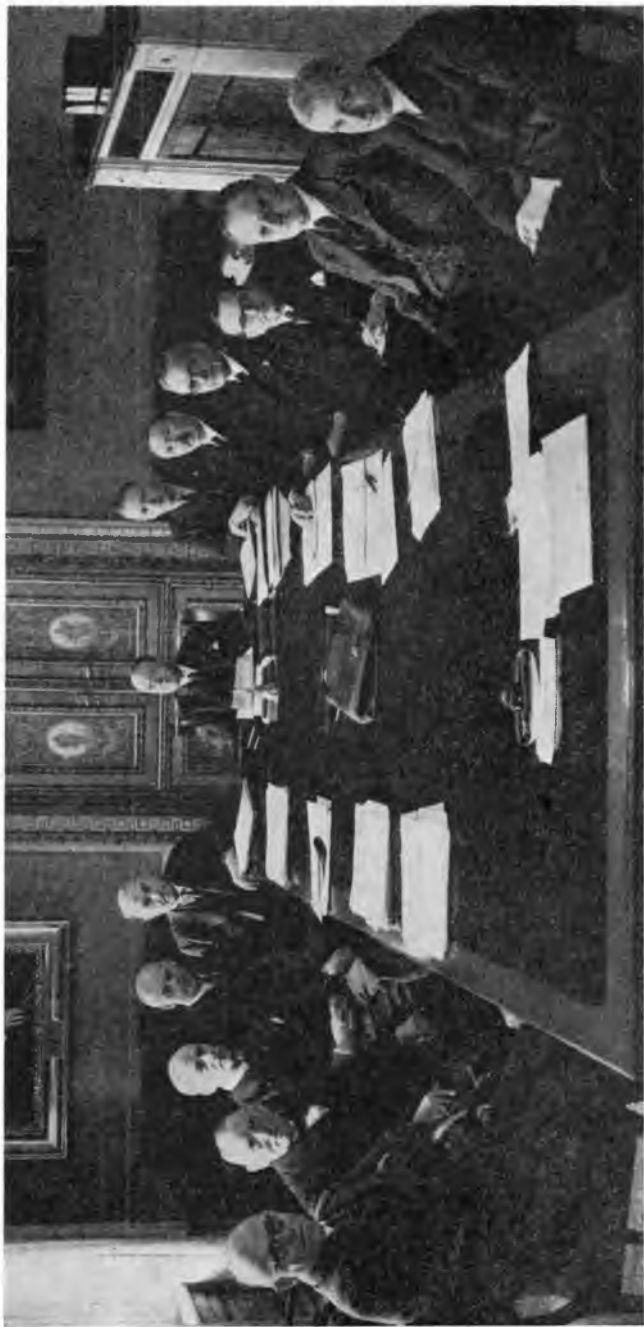
lrs. Viggo Kleisby 1941–41 (i nævnet 1937–41)

hrs. N. J. Gorrissen 1947–55 (i nævnet 1941–47)

hrs. Børge Kock 1965– (i nævnet 1949–61)

lrs. A. P. Henriksen 1965– (i nævnet 1961–65)

lrs. Johs. F. Gravesen, 1969 (i nævnet 1961–69)

Møde i sagførernævnet i maj 1941 i lokalerne Ved Stranden 14.

Fra venstre: Lrs. *Viggo Kleisby*, Ålborg, sagf. *J. Wenzzel*, lrs. *Knud Kier*, Århus, lrs. *Ø. Ahnfeldt-Rønne*, sagf. *L. H. Kragh*, Nykøbing F., lrs. *Jakob E. Gelting*, sekretær, lrs. *Dellef Thomsen*, lrs. *Richard Knudsen*, Frederikssund, ors. *K. Anker-Jensen*, lrs. *A. L. H. Elmquist*, Svendborg, lrs. *A. Thulstrup*, Haderslev, lrs. *Holger T. Nielsen*, Randers.

Alle var valgt i 1933 med undtagelse af lrs. *Viggo Kleisby*, der i 1937 valgtes i stedet for sagf. *M. Andersen*, Ålborg, og lrs. *Holger T. Nielsen*, Randers, der i 1937 valgtes i stedet for ors. *Jon Johnsen*, Viborg.

Mere end 8 år har følgende været medlemmer af nævnet:

- 9 år: Georg Thye
- 10 år: Aksel E. Larsen
- 11 år: Richard Knudsen
- 12 år: Flemming Allerup og Børge Kock
- 13 år: J. Wenzzel og A. L. H. Elmquist
- 16 år: Holger T. Nielsen
- 20 år: Knud Kier og A. Thulstrup

EN »SKAMPLET« PÅ RETSPLEJELOVEN

Dommerfuldmægtigene kunne samtidig drive sagførerervirksomhed indtil 1/4 1935.

Fem Odense-prokuratorer klagede 2/3 1729 til stiftamtmand *Chr. Rosenkrantz* over, at proceduren og rettergangen meget misbruges i stiftet, idet »endog sådanne som står i dommers tjeneste, lader sig bruge til at udføre godtfolks sager.« I 1732 klagede 4 Odense-prokuratorer igen. Stiftamtmand *Sehested* afgav en erklæring, der førte til reskript af 9/12 1735, hvorefter ingen måtte gå i retten uden de, som loven tillod og var lovligt beskikkede.

Efter fr. 19/8 1735 måtte ingen dommer understå sig enten selv eller ved sin fuldmægtig at forfatte stævninger og indlæg i de sager, som han selv skulle dømme udi. Knap hundrede år senere blev det nødvendigt at fastslå, at en dommer ikke tillige kunne være sagfører.

Jens Kragh Høst, der i 1792 havde fået bestalling som prokurator ved Hof- og Stadsretten, blev i 1801 assessor i retten. Han optrådte imidlertid senere som prokurator ved en jydsk underret, og højesteret dømte ham derfor i 1807 til at have begge embeder forbrudt »og den hannem forhen forundte procuratorbevilling fremdeles at være ugyldig, da han havde gereret sig som sagfører.«

For første gang blev det statueret, at dommer- og sagførerergerning ikke kunne forenes. Senere blev det fastslået i kgl. resolution af 3/8 1816, at en sagførers bestalling skal tilbagekaldes, når han beskikkes til dommer eller øvrighedsperson, og at ingen dommer eller øvrighedsperson må meddeles bestalling som sagfører.

Det stod herefter fast, at en dommer ikke kunne drive sagførerervirksomhed. Men udviklingen frembyder det ejendommelige træk, at byherreds- og birkedommernes privat antagne fuldmægtige (»retsbetjentfuldmægtige«), der ved konstitution beklædte dommersædet, kunne udføre private juridiske forretninger, eller med andre ord også optræde som sagførere ved ejendomshandler, lånesager, incassationer ved løsøreauktioner, behandling af dødsboer m. v.. Politimester *Aage Seidenfaden*

har beskrevet denne ejendommelige retstilstand, da han i 1908 blev første fuldmægtig i Hasle:

Embedet, der dengang omfattede Hasle Birk med Bornholms nordre Herred og Hammershus Birk med Allinge-Sandvig købstæder, havde 12.000 indbyggere, og var forsynet med ikke mindre end tre fuldmægtige, idet disse væsentlig ernærede sig ved private juridiske forretninger. Indtægterne var således fordelt, at jeg som første fuldmægtig fik 500 kr. om året, men til gengæld havde eneret til alle juridiske forretninger, derunder navnlig skøder, panteobligationer, testamenter m.v., hvad der snart gav mig en indtægt, der betydelig oversteg herredsfogedens, som dengang havde 5.000 kr. om året. Anden fuldmægtigen levede af at afholde og være inkassator ved auktioner og fik til gengæld 600 kr. om året, hvorimod tredje fuldmægtigen måtte nøjes med, hvad der blev tilovers af private forretninger og i den anledning havde den store lønning af 1200 kr. om året.

Denne ordning hele landet over, hvorefter by- og herredsfuldmægtigene væsentligst eller udelukkende levede af private juridiske forretninger for jurisdiktionens beboere, var jo særdeles billig for statskassen, men selvfølgelig meget ilde set af sagførerne (f. eks. kunne der ikke eksistere en sagfører i Hasle jurisdiktion), og var genstand for mange angreb fra sagførerne i pressen, idet man fremhævede de misbrug, som ordningen kunne medføre.

Denne ordning har en historisk baggrund:

By-, herreds- og birkefogderne havde oprindelig en sulteløn »dommerkornet« – den såkaldte »fogedskæppe« – D.L. 1-5-18, der bortfaldt ved lov 20/6 1850 § 1. Iøvrigt var de henviste til at leve af sportler, og et samlet sportelreglement udkom første gang 19/12 1800, hvorved gebyrerne blev forøgede, og der indførtes diætpenge – 1 rdl. for rejser i visse embedsantliggender. Embederne blev bedre økonomisk aflagt.

Kontorudgifterne, derunder lønninger til fuldmægtigene, måtte de selv afholde. Efterhånden som forretningernes antal steg, måtte de skaffe sig mere medhjælp. Fuldmægtigene henvistes til at søge erhverv ved privat virksomhed for jurisdiktionens befolkning, hvad de så meget lettere kunne gøre, som sagførerstanden ikke var meget udbredt. Ved denne ordning spares lønninger til fuldmægtige eller disse blev reduceret til et minimum. Fuldmægtigene ansattes privat og havde oprindelig ikke engang autorisation.

Først ved lønningslov 19/2 1861 blev der fastsat lønninger for by-, herreds- og birkedommerne: 3000, 2500, 2000, 1500 og 1200 rdl., som staten skulle udrede, medens sportlerne herefter tilfaldt statskassen.

De samme grunde, der førte til en sådan ordning, måtte konsekvent føre til, at dommerfuldmægtigene også blev ansat af staten og afskåret fra at drive sagførervirksomhed i samme omfang, dette måtte være uforeneligt med dommervirksomheden.

Man forsøgte for så vidt også en ordning, idet der fremtidig blev bevilget kontorholdsgodtgørelse også til fuldmægtigene. Ved cirk. 6/3 1862 udtalte justitsministeriet, at efter at der ved to love af 23/1 1862 blev fastsat vederlag for kontorudgifterne, følger det af sig selv, at det er utilstedeligt, at fuldmægtigene og kontoristerne i kontortiden forfatter dokumenter og udfører andre forretninger »idet de beløb, der under den fastsatte kontorholdsgodtgørelse er antagne at ville medgå til kontorpersonalets lønning, naturligvis

er tilståede i den forudsætning, at det anvender den tid, hvori det skal være tilstede på embedskontoret, til at varetage dettes forretninger uden at benytte noget af den til privat erhverv«.

Den »comptoirholdsgodtgørelse« var karrig, og by- og birkefogderne fik på denne måde kontorholdet i »entreprise«, og de så naturligvis gerne, at første-fuldmægtigen betalte den yngste fuldmægtigs løn.

Allerede under behandlingen på rigsdagen af sagførerloven af 1868 fremkom stærke angreb på dommerfuldmægtigenes dokumentskriverseri, bl. a. fra *Orla Lehmann*, der havde forladt højesteretsskranken allerede i 1848, da han blev amtmand i Vejle, prokurator *Steenstrup* og overretsprokurator *C. C. Alberti*.

Dommerfuldmægtigenes privatpraksis måtte naturligvis føles som en stærk konkurrence for sagførerne i provinsen, og spørgsmålet blev derfor taget op til drøftelse allerede i 1871 på et sagførermøde i Århus. På grundlag af mødets forhandlinger blev der sendt en skrivelse til justitsministeriet, overmåde velredigeret af hrs. *P. G. C. Jensen*. Det medførte, at justitsministeriet udstedte et cirk. 4/7 1873, der forbød fuldmægtigene i embedets kontortid – 8 timer dagligt – at beskæftige sig med andre private forretninger end modtagelse af incassationsbeløb. Og 6/11 1891 forbød et nyt cirkulære dommerfuldmægtigenes »klientfiskeri«: Ministeriet kan ikke finde det foreneligt med stillingen som dommerens konstituerede fuldmægtig, at de ved bekendtgørelse i blade og opslag på offentlige steder anbefaler sig til befolkningen med udførelsen af private forretninger. Og i skrivelse af 14/6 1912 til Den danske Sagførerforening erklærede justitsministeriet, at cirkulæret af 1873 fremdeles måtte anses for gældende.

Der fremkom i tidens løb mange protester. Dansk Sagfører-Tidende skrev i 1899:

»Der er mange, væsentligst på landet, der svæver i den vildfarelse, at forskellige egentlige sagførerforretninger skulle eller dog bør udføres »på herredskontoret«. Denne vildfarelse, der er en naturlig og tildels nødvendig følge af retsbetjentfuldmægtigens mildest talt mærkelige stilling, gør sig næppe i højere grad gældende ved nogen anden art juridiske forretninger end skifter. Allerede det, at dødsfald skal meddeles på retsbetjentens kontor, tyder på, at der skal sagen ordnes, og denne ene omstændighed fører pågældende lige i fuldmægtigens favn. Og fuldmægtigen, der alene eller ialtfald væsentligst skal leve af sine private forretninger, lader sig selvfølgelig ikke lejligheden til at gøre en forretning slippe af hænde.«

I 1902 rettede de samvirkende erhvervsorganisationer (Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation, De københavnske Handelsforeningers Fællesrepræsentation og Fællesrepræsentationen for Dansk Industri og Haandværk) en henstilling til regering og rigsdag om forbud ved den nye retsordnings indførelse mod, at personalet på embedskontorerne drev private forretninger.

Denne retsplejemæssigt uheldige sammenblanding af et offentligt hverv og privat forretning blev påtalt gang på gang af »Den danske Sagførerforening«. Det medførte, at justitsminister *Høgsbro* i samlingen 1908–09 fremsatte et lovforslag, der dog ikke blev gennemført.

C. B. Henriques angreb denne uhyrlighed i 1907:

»Herhjemme ynder man som bekendt princippet om ringe lønninger for embedsmænd og da særligt for alt, hvad der har med domstolene at gøre. I stedet for henviser man vedkommende embedsmand til enten at skaffe sig den et andet steds fra, eller også – således som det sker med dommerfuldmægtigene – henviser man dem til sagføרגerning. Dette er i og for sig en uhyrlighed, det er forresten endnu mere. En uhyrlighed i et land, hvis dommerfuldmægtige samtidig med deres virksomhed, driver »forretninger« for klienter. Princippet dommer og sagfører for en part i en person er en nydelig, for retfærdigheden ophöjet tanke.«

En lang række justitsministre – *P. A. Alberti* (1901–08), *Svend Høgsbro* (1908–09), *Frits Bülow* (1910–13), *Svenning Rytter* (1920–24, 1926–29), *K. K. Steincke* (1924–26) og *C. Th. Zahle* (1909–10, 1913–18, 1929–35) har fremsat forslag på rigsdagen til afskaffelse af dommerfuldmægtigenes privatpraksis i forbindelse med gennemførelsen af en ny rpl. Begyndelsen blev gjort af *Alberti* i samlingen 1901–02, da udkast til rpl. første gang blev forelagt i folketetinget. Hele folketingsudvalget, hvor der blandt andre også sad to dommere indstillede i sin betænkning, at der som ny § 31 blev indsat følgende:

»Ingen fast medhjælper for en dommer må, så længe han er i denne stilling, drive forretning med retshjælp, inkassation, prioritetsordning, dokumentaffattelse eller lignende.« Rpl. kom ikke til 2. behandling. Det blev gennem mange år en langvarig håndboldkamp mellem folketetinget og landstinget med lovforslaget som kasterbold.

Medens folketetinget gang på gang enstemmigt vedtog bestemmelserne om forbud mod, at fuldmægtigene drev privat virksomhed, og har forlangt dette forbud gennemført sammen med rpl., har landstinget ikke kunnet gå med hertil. Principielt var man enig i, at forholdet burde ændres, og at man før eller senere måtte komme til en ordning heraf, men landstinget mente, at man af finansielle grunde ikke kunne gå med til gennemførelsen.

Da lovforslaget om rpl. påny kom til behandling i folketetinget i efteråret 1915 rettede hovedbestyrelsen for Den danske Sagførerforening henvendelse til lovgivningsmagten i lighed med tidligere henvendelse fra det retsvidenskabelige fakultet og domstolene. Den gik ud på, at retsreformen var og blev en halvgjort gerning uden en fuldstændig son-

dring mellem dommer- og sagførervirksomhed. Det hed i henvendelsen, der findes i U. f. R. 1916 s. 15:

»Retsreformens betydning for hele vort retsliv vil imidlertid i høj grad forringes, hvis man ikke samtidig stopper op for den sammenblanding af dommer- og sagfører-gerning, som nu finder sted gennem retsbetjentfuldmægtigenes private sagførervirksomhed. Ja, således som reformen tænkes gennemført, ville denne uheldige side ved vort retsvæsen vel endog snarest komme til at træde stærkere frem. Den nuværende tilstand, hvorefter juridiske embedsmænd – dommere og retsbetjentfuldmægtige – ikke blot er embedsmænd, men også sagførere eller interesserede i sagførrgerning, står i uløselig strid med selve grundprincipperne for en tidssvarende og betryggende retsordning. Der må her krævs et enten – eller. Man kan ikke have embedsmænd, der driver sagførerpraksis, uden at have sagførerpligter og som tilmed i deres private forretningsforhold overfor publikum drager fordel af den autoritet, der udelukkende tilkommer dem i deres embedsvirksomhed og alene er tillagt dem i det offentliges interesse. Det er en plet på retsordenen, og det er en plet, som ingen er nærmere til at forlange fjernet end netop sagførerne.«

Det blev halvgjort gerning. Rpl. blev vedtaget, men ændrede intet i den uheldige ordning.

Det medførte imidlertid, at justitsministeriet 28/2 1919 nedsatte et udvalg til at overveje og afgive betænkning angående spørgsmålet om retsbetjentenes adgang til at udføre private forretninger samt deres lønforhold m. v.. Formand blev rigsadvokat *V. Topsøe-Jensen*, og sagførerne var repræsenteret af *C. B. Henriques*, der gennem mange år havde været førstemanden i kampen mod den usædvanlige ordning, der ikke fandtes i noget andet land. Et underudvalg – landsdommer *Helge Bentsen*, tidligere herredsfuldmægtig, herredsdommer *A. S. Roepstorff* og hrs. *C. B. Henriques* – forsøgte at nå til en overenskomst om en foreløbig løsning, men dette blev opgivet, efter at forslaget var blevet drøftet på det almindelige sagførrermøde 5/12 1919, hvor sagf. *A. F. Jensen*, Århus, ors. *Jon Johnsen*, Viborg og ors. *P. K. J. Stampe*, Århus og fl. a. havde frarådet et kompromis, fordi der ikke var tale om et økonomisk, men et principielt spørgsmål.

Aarhus Sagførrerforening vedtog 21/1 1920, at Aarhus sagførerne ikke burde modtage hverv som offentlig anklager eller som offentlige eller beneficerede sagførere, før spørgsmålet om dommerfuldmægtigenes privatpraksis var løst på en tilfredsstillende måde.

Et ekstraordinært sagførrermøde 5/10 1920 udtalte sagførrernes harme over, at retsbetjentfuldmægtigenes adgang til privat praksis endnu ikke var afskaffet, men endog indført i Sønderjylland, hvor den hidtil har været ukendt.

*C. B. Henriques, Otto Liebe og Axel Bang foran Domhuset på Nytorv.
Tegning af Axel Andreasen.*

Som følge af grundbogssystemet og nødvendigheden af at benytte notarialattestation i Sønderjylland, fik dommerfuldmægtigene i hvert fald på landet så at sige monopol på at drive hovedparten af den sagførervirksomhed, der lå udenfor proceduren.

Rådet holdt derefter møde 22/10 1920, hvor der var enighed om, at sagen var en samfundssag af dybtgående betydning, og at det var en af rådets fornemste opgaver at søge spørgsmålet løst. Umiddelbart efter sagførermødet havde rådet rettet henvendelse til justitsminister *Svenning Rytter* og foranlediget, at det den 28/2 1919 nedsatte udvalg ville blive rekonstrueret ved optagelse af sagførere fra provinsen. Arbejdet i

udvalget ville uopholdeligt blive genoptaget og fremskyndet, således at der så vidt muligt kunne foreligge et endeligt resultat inden udgangen af året.

Rådet indstillede *P. K. J. Stampe*, *A. F. Jensen* og sagf. *Volmer Lind*, Holbæk, der blev medlemmer af udvalget 30/10 1920, hvorefter *C. B. Henriques* udtrådte.

Rådet besluttede enstemmigt at henstille til medlemmerne, at de ikke lagde hindringer i vejen for retsplejens normale udøvelse og derfor ikke ville vægre sig ved at modtage beskikkelse i retssager, indtil det har vist sig, om de genoptagne forhandlinger i kommissionen kan føre til en løsning af spørgsmålet.

Udvalget afgav betænkning 14/1 1921. Det delte sig i tre mindretal. *A. F. Jensen*, *Volmer Lind* og *P. Stampe* afgav en meget udførlig betænkning med en historisk redegørelse, forslag til simplificering af arbejdet på dommerkontoret og et lovforslag, der skulle træde i kraft 1/4 1923, hvorefter den private sagførervirksomhed skulle ophøre, subsidiært en overgangstid på 5 år, højst 10 år. Landsdommer *Helge Bentsen*, dommerfm. *Fabritius-Tengnagel* og herredsdom. *Roepstorff* turde i denne vanskelige tid ikke tilråde et forbud og mente iøvrigt, at indvendingerne kun var rejst fra sagførerstanden. Rigsadvokat *V. Topsøe-Jensen*, landstingsmand *Hans Nielsen* og direktør *Jørgen Berthelsen* fastslog, at der ud fra principielle betragtninger var enighed om afskaffelse af den private praksis, og at der ialt væsentligt har hersket enighed herom på rigsdagen under de mange forhandlinger. Det skyldtes udelukkende hensynet til de økonomiske ofre, at denne privatpraksis ikke blev afskaffet ved rpl. Mindretallet fandt, at forandringen ville betyde en stor årlig merudgift for staten og var derfor betænkelig ved at foreslå nogen ændring for tiden. De tre mindretal blev dog – for at nå til en løsning på det gamle stridsspørgsmål – enige om et kort lovforslag, der gik ud på, at samtlige dommerfuldmægtige skulle statsansættes og undergives tjenestemandslovens regler fra den 1/4, der indtræder 10 år efter lovens stadfæstelse.

Justitsministeriet så sig i 1922 nødsaget til at udsende en redegørelse for at imødegå kritikken fra dagspressen i anledning af, at dommerfuldmægtig *J. C. Møllgaard* i Sønderborg havde gjort sig skyldig i bedrageri. Ministeriet udtalte, at det var klar over, at selve systemet, hvorefter fuldmægtige har ret til privat praksis, bar hovedskylden. Dette fandt almindelig tilslutning i sagførerkrædse, ligesom ministeriets tilføjelse om, at en fuldmægtigs uforsvarlige forhold i hans privatpraksis må svække retsmyndighedernes anseelse hos befolkningen.

Svenning Rytter fremsatte i 1922–23 et forslag, hvorefter samtlige

dommerfuldmægtige skulle statsansættes fra den 1/4, som indtraf 10 år efter lovens stadfæstelse, men allerede fra 1/4 1923 skulle det være fuldmægtige i Sønderjylland forbudt at drive privat praksis. Den sidste bestemmelse, som var foranlediget af den »Møllgaardske affære«, var ny. I de kortfattede bemærkninger skinnede det igennem, at bestemmelsen var indsat for at imødekomme befolkningens ønsker. Lovforslaget blev vedtaget af landstinget i april 1923, men blev ikke gennemført. Nyt lovforslag fremsattes 3/10 1923 i folketinget, hvor der var indsat en bestemmelse om, at der krævedes tjeneste i 1 år som fuldmægtig på dommer- eller politikontor for at få beskikkelse som landsretssagfører. Dette bortfaldt i et nyt forslag, som *K. K. Steincke* fremsatte i folketinget 19/12 1924, hvor det vedtoges og derefter fremsattes i landstinget 16/10 1925, hvor det henvistes til udvalg.

På tillægsbevillingsloven blev der i 1927 bevilget dommer *J. P. Rosenmeier* i Neksø, kr. 23.966,10 som han var dømt til at erstatte, efter at hans fuldmægtig *G. Hemmingsen* i 1924 havde taget sig af dage, og efter at det ved behandlingen af hans dødsbo havde vist sig, at han havde gjort sig skyldig i omfattende besvigelser. Det hed i indstillingen, at dommeren havde udøvet den kontrol, som kan forlanges og i det hele foretages »under det nuværende system«. Dommen om skifteforvalterens ansvar for sin fuldmægtig i det endnu bestående system med dommerfuldmægtigenes dobbeltstilling, som fungerende dommere og som sagførere blev kommenteret af *Troels G. Jørgensen* med, at den har bl. a. den uheldige side, at publikum ikke altid vil være klar over, at fuldmægtigen er gået over fra at handle i den ene egenskab til at handle i den anden. Justitsministeriet havde derfor allerede ved cirk. nr. 87 af 17/6 1925 pålagt fuldmægtigene, når de optrådte som private juridiske rådgivere – bl. a. ved behandling af dødsboer – at gøre opmærksom på, at det er i denne egenskab, de optræder.

I en betænkning, som et folketingsudvalg afgav 27/3 1924 fremsatte et mindretal bestående af 5 venstremænd for første gang forslag om, at justitsministeren skulle bemyndiges til fra det tidspunkt, da statsansættelsen af dommerfuldmægtige var gennemført, at fastsætte regler og faste takster for visse juridiske forretninger, som dommerkontorerne skulle være forpligtet til at udføre som retshjælp for publikum.

K. K. Steincke fremsatte et lovforslag i folketinget 19/12 1924, hvori denne bestemmelse var optaget. I justitsministerens bemærkninger til lovforslaget hed det, at man særlig af hensyn til den mindre bemidlede del af befolkningen fandt det ønskeligt, at der åbnedes adgang til at få visse juridiske forretninger udført på dommerkontorerne, og at en sådan ordning havde et forbillede i de sønderjyske landsdele forinden genforeningen, hvor den havde virket til befolkningens tilfredshed. Ved afgørelsen af, hvilke juridiske forretninger, dommerkontoret skulle ud-

føre, kunne særlig tænkes en del til skiftevæsenet hørende forretninger. »*Muligvis kan også medtages nogle i forbindelse med tinglæsningsvæsenet stående forretninger, såsom den rent formelle affattelse af købekontrakter, skøder og panteobligationer i særlig klare tilfælde.*«

K. K. Steincke tilsluttede sig mindretallets forslag, og Svenning Rytter fandt, at det var en god tanke og præciserede, at den var opstået hos Venstre, og derfor var det ganske naturligt, at den var god! Ors. C. J. F. Sven var ikke begejstret, det kan let medføre, at det man skal undgå, navnlig fuldmægtigenes privatpraksis, bliver indført på en anden måde. Hrs. C. C. Heilesen mente, at de nærmere rammer for reglerne burde findes i loven. Victor Pürschel var meget betænkelig ved bestemmelsen; skal der indhentes oplysninger og skal parterne vejledes, er man inde på glidebanen. K. K. Steincke udtalte i en skrivelse af 26/2 1925 til folketingsudvalget, at de i forbindelse med tinglæsningsvæsenet stående forretninger ikke burde medtages, og at den fornævnte begrænsning ikke ville kunne fastsættes i loven. Sagførerrådet protesterede kraftigt: Vanskeligheden ved juridisk rådgivning ligger ikke just i at formulere den beslutning, som skal udføres, men i den foregående overvejelse af alle forhold, som bør være bestemmende for, hvilken beslutning, der træffes.

Da et af formålene var at yde ubemidlede retshjælp, henstillede rådet, at der blev optaget en begrænsning i lovens tekst, således at retshjælp kun blev ydet vederlagsfrit til ubemidlede.

Da Svenning Rytter fremsatte dette lovforslag i landstinget – efter udvalgsbetænkning – i 1928 var den famøse § med tilslutning fra ministeren og et flertal indenfor udvalget betydeligt udvidet. Dommerkontorerne skulle herefter også udføre andragender om værgebeskikkelse, affattelse af begæringer om umyndiggørelse eller om ophævelse heraf, og den rent formelle affattelse af skøder, pantebreve og andre retslige dokumenter, derunder testamenter samt stævninger. Justitsministeriet blev bemyndiget til at fastsætte takster.

Retsplejeudvalget udtalte sig imod disse bestemmelser, og 12 af de 15 medlemmer frarådede retshjælp til andre end ubemidlede. Retsplejeudvalget betegnede de skelnemærker – rent formelle »affattelse« og »særlig klare tilfælde« som aldeles uegnede i det praktiske liv. Dommerforeningen protesterede ligeledes.

Rådet protesterede igen i 1928 imod den »statsdrevne sagførervirksomhed«, og prof. dr. jur. Fr. Vinding Kruse havde ligeledes fremsendt en skarp protestskrivelse.

Lovforslaget blev fremsat i samlingen 1927–28, hvor det blev vedtaget af landstinget, men det nåede ikke at blive behandlet i folketinget, hvor det blev fremsat 1928–29 med en mindre ændring. Det nåede heller ikke at blive færdig i denne samling.

C. Th. Zahle fremsatte derfor forslaget i landstinget 4/12 1929. Herefter skulle der senest 1/4 1933 statsansættes fuldmægtige, som det ikke var tilladt at drive privat juridisk virksomhed som erhverv eller være økonomisk interesseret i sådan virksomhed og ikke heller ved anden privat virksomhed at have beskæftigelse, som kan være egnet til at fremkalde tvivl om den uildede udførelse af vedkommendes arbejde på dommerkontoret. Tidspunktet for ikrafttrædelsen var udskudt til 1/4 1933, også af hensyn til de dommerfuldmægtige, der drev privat virksomhed, som havde krav på en passende tid til at afvikle deres private praksis. Bemærkningerne til lovforslaget fremhævede sluttelig, at det var ønskeligt, at lovforslaget snarest blev ophøjet til lov, da tilsynet med og revision af executorboer – lov af 20/4 1926 § 3 – fra 1/4 1930 overgik fra vedkommende amtmand til vedkommende skifteret.

C. Th. Zahle forelagde lovforslaget i folketinget den 1/4 1930. Ordføreren for Socialdemokratiet, *Trier*, sagde, at sagførerrådet havde været meget hurtig, idet det i dag havde fremsendt en henvendelse til folketinget. Socialdemokratiet kunne ikke lægge nogen som helst vægt på de synspunkter, der gøres gældende ud fra sagførernes private erhvervsinteresser, men det eneste spørgsmål, der interesserede partiet var, om ikke befolkningen blev dårligere stillet, idet man på dommerkontorerne kunne få visse blanketter udfyldt og den formelle affattelse af forskellige dokumenter. Disse betænkeligheder er fremført gang på gang. Socialdemokratiet var meget betænkelig ved den evige legen kispus med dette lovforslag, idet det blev sendt frem og tilbage fra det ene ting til det andet, uden at der kom noget ud af det.

Victor Pürschel mente, at sagførerstanden, hvis dette lovforslag blev gennemført i den foreliggende skikkelse, ville føle sig som værende kommet fra asken i ilden. Han henviste til sagførerrådets henvendelse, en samling af jammerklager, som man sjældent har set mere koncentreret. Han var ikke i tvivl om, at en ordning, hvorefter dommerfuldmægtigene beskæftigede sig med privat affattelse af dokumenter, var fuldkommen forkastelig. Det var daværende justitsminister *Svenning Rytter*, der havde fået den ulykkelige ide, at han ville bevare det, han afskaffede. Dette lovforslag var udtryk for, at man ville bevare ting, som man ønsker afskaffet.

Victor Pürschel kritiserede »blanketskriveriet«, og han var enig i sagførrådets betragtninger. 2. behandling fandt sted 10/4 1930, hvor *Victor Pürschel* betragtede det som »et yderst slet forslag, således som det også blev bedømt her i salen i 1925, da den paragraf, hvorom striden står, blev stemt ud, så vidt jeg husker med 83 stemmer mod 37.« Ved 3. behandling 12/4 1930 blev lovforslaget vedtaget med 78 stemmer imod 18.

Loven blev stadfæstet som lov nr. 128 af 15/4 1930 – samme dato som lov om banker, lov om aktieselskaber, og borgerlig straffelov –. Fristerne blev påny udskudt. Senest 1/4 1935 skulle der statsansættes fuldmægtige, og tilsynet med executorboer overgik til skifteretterne fra 1/4 1933.

Ved lov om ændringer i retsplejeloven nr. 209 af 29/7 1932 § 4 bestemtes, at beskikkelse som landsretssagfører på begæring kunne meddeles en dommerfuldmægtig, uden aflæggelse af prøve, der 15/4 1930 havde været dommerfuldmægtig i mindst 15 år, uden hensyn til eksamens art og karakter.

Efterhånden blev bestemmelserne i loven ophævet ved tjenestemandsløve og normeringslove. De famøse bestemmelser om den *formelle affattelse* af skøder og pantebreve blev først ophævet ved lov 11/6 1959.

I bemærkningerne til lovforslaget fældedes dødsdommen over dommerkontorernes vinkelskriveri:

»Retshjælpbestemmelserne har i praksis fundet en ret vid anvendelse med hensyn til udfærdigelse af anmeldelser og opgørelser til skifteretten, hvilket hænger sammen med, at de retshjælpsøgende kommer i berøring med dommerkontoret ved dødsboers berigtigelse. Derudover anvendes retshjælpbestemmelserne i overordentligt ringe omfang.

Da det ud fra principielle synspunkter ikke er uden betænkelighed, at det påhviler dommerkontoret at udfærdige dokumenter, såsom skøder, stævninger og testamenter, der vedrører private retsforhold, hvori dommeren kan komme til at dømme, foreslås retshjælpforretningerne begrænset til det område, hvor de har deres praktiske betydning.«

50 år efter at det første lovforslag var fremsat, fremhævede justitsministeriet påny som principielle synspunkter det betænkelige i, at *dommerkontoret*, d.v.s. dommerfuldmægtigene udfærdigede skøder, stævninger og testamenter, der vedrørte private retsforhold, hvori dommeren kunne komme til at dømme. Der manglede heller ikke en bemærkning om, at nyordningen ikke ville medføre »noget væsentligt indtægtstab for statskassen.« Økonomien skulle stadig tages i betragtning, når retsplejen skulle forbedres.

Rpl. § 14 fik herigennem sin nuværende affattelse, hvorefter skifte-

retterne er forpligtet til som retshjælp at udfærdige anmeldelse om hensiddent i uskiftet bo, om overtagelse af et bo til privat skifte, fællesboopgørelser og arveanmeldelser samt opgørelse efter skiftelovens § 78. Ved utrykt cirk. af 11/7 1959 blev taksterne fastsat til minimum 10 kr. og maksimum 1.000 kr. Dog kan skifteretten afslå at yde retshjælp, hvis udfærdigelsen på grund af boets størrelse eller indviklede beskaffenhed vil være omstændelig eller kræve særlige undersøgelser. Justitsministeriet fremhævede i bemærkningerne, at retsplejeforretningerne ikke måtte »være til hinder for den behørig varetagelse af skifterettens øvrige embedsforretninger, og hvis de var så tidkrævende, at de ikke bør pålægges et offentligt kontor, kan parterne henvises til at søge bistand andetsteds«. Mon ikke justitsministeriet med »andetsteds« har ment *advokatbistand*? Men det kan jo undertiden være svært at anbefale konkurrenter.

Axel Bang sagde i et foredrag på Københavns universitet i 1924 om »Sagføreren i vort samfund«: »Kampen mod dommerfuldmægtigenes privatpraksis – en skamlet på vor retspleje – har også sagførerstanden ære af at have ført. Det er sagt, at det har været brødnid, der her har været grundlaget. Men det er urigtigt. Sagførerne vidste jo, at sejren i kampen måtte føre til, at alle de dygtige dommerfuldmægtige ville blive sagførere og altså vedblive at være konkurrenter. Og jeg kan bevidne og mange med mig, at det er de bedste af vor stand – særlig blandt provinssagførerne, der har spørgsmålet nærmest på livet – der af ideelle grunde har ført denne kamp.«

Afgiften for retshjælp på dommerkontorerne har 1958–1968 udgjort:

1958–1959	347.880,21 kr.
1959–1960	364.445,12 kr.
1960–1961	377.691,90 kr.
1961–1962	392.829,15 kr.
1962–1963	401.649,77 kr.
1963–1964	393.430,45 kr.
1964–1965	392.570,52 kr.
1965–1966	385.257,30 kr.
1966–1967	439.197,72 kr.
1967–1968	700.393,66 kr.

I lov nr. 253 af 4/6 1969 § 1 om ændring af rettens pleje (fri proces m. v.), er afgifterne for skifterettens retshjælp bortfaldet.

Sagførerrådets og retsplejeudvalgets forslag fra 1925 blev gennemført i 1969.

H. Hjorth-Nielsen, Juristforbundets festskrift (1936) s. 319-21, *Palle Rosenkrantz*, Prokuratorerne i Danmark II (1928) s. 14-37 ff., *Aage Seidenfaden*, I politiets tjeneste (1955) s. 15, 28 ff., *Knud Petersen*, U. f. R. 1915 B. s. 146-47, Dansk Sagfører-Tidende 1899 s. 18-20 og 43-44, *C. B. Henriques*, Den danske Sagførerforenings møde i Aarhus 21.-22. sept., U. f. R. 1908 s. 122 ff., *C. B. Henriques*, U. f. R. 1909 B. s. 78-79, 217-28, 1912 B. s. 220-22, *Helge Bentsen*, U. f. R. 1912 B. s. 219-20, 1920 B. s. 278-79, Det almindelige sagførermøde i Odense 28. november 1921, særlig s. 9, U. f. R. 1921 B. s. 100-01, Sagførerbladet 1922 s. 9, 1923 s. 103-04, 1925 s. 103-07 og *Axel Bang*, 1924 s. 86-87, Juristen 1924 s. 93-95, Betænkning afgiven af det af justitsministeriet under 28/2 1919 nedsatte udvalg til at overveje og afgive betænkning ang. spørgsmålet om retsbetjentfuldmægtigenes adgang til at udføre private forretninger samt deres lønforhold m. v. (1921). En Henvendelse fra Sagførerrådet til Rigsdagens Medlemmer om Forslaget til Lov ang. Fuldmægtige ved Underretterne uden for København (1930), Min far var sagfører (1963), *Knud Gormsen*, s. 112, *Thure Krarup*, s. 170-71 og 177-78 og *Knud Svendsen*, s. 290-91, *J. L. Frost*, De gamle byfoged, birke- og herredsfuldmægtige (1967) s. 16-17, *A. C. Faar-toft*, s. 33-34, *Johs. Poulsen*, s. 75, *H. Klüwer*, s. 92-93, *Arnt Møller* s. 142, *C. Fabritius Tengnagel*, s. 168 og 183-85, *J. Falkesgaard*, s. 213, *Erik Selsing*, s. 259, *P. Glud*, s. 325, *J. M. Fabritius Tengnagel* s. 331. »En rettens tjener. *C. B. Henriques*«. 4. udg. (1967) s. 101-05, *Axel H. Pedersen*, Birketing i Gl. Københavns amt 1521-1965, (1968) s. 88 ff., om dommerlønninger, *Troels G. Jørgensen*, Retsplejeudvalget gennem 25 år (1944) s. 89-91.

KVINDELIGE SAGFØRERE OG ADVOKATER

1. Lov af 6/4 1906 om kvindelige sagførere og sagførerfuldmægtige og beskikkelser efter rpl.

Der findes næppe noget område, der er så illustrerende for den tidligere ligeretsdebat og den i 1921 gennemførte ligestilling for kvinder og mænd, som lovgivningen om adgangen for mænd og kvinder til at blive prokuratorer, sagførere og advokater.

Efter forordningen af 9/9 1638 skulle prokuratorer være »gode, fromme, uberygtede og oprigtige dannemænd«, og efter Danske Lov 1–9–8 skulle prokuratorerne være »oprigtige og uberygtede mænd.« Spørgsmålet om kvindelige prokuratorer forelå overhovedet ikke, allerede fordi ugifte kvinder var umyndige indtil lov af 29/12 1857, og de gifte kvinder var umyndige indtil lov af 7/4 1899. Efter at der ved forordningen af 10/2 1736 krævedes juridisk eksamen for at få bevilget bestalling som prokurator, og så længe kvinder var afskåret fra at underkaste sig denne, kunne bestalling som prokurator kun gives til mænd, således som det også fremgår af Colbjørnsens forordning af 3/6 1796.

Kvindens adgang til at møde i egne retssager var ret begrænset. I Danske Lov 1–9–6 var fastsat: »Ingen qvindis person maa for kongens højeste ret gaae i rette, medmindre sagen hendis, eller hendis mands, eller børns ære eller liv angaar.« Bestemmelsen, der først bortfaldt 1/10 1919, blev håndhævet strengt. Ved kgl. resolution af 23/12 1800 blev et andragende fra *Mette Marie Lund* om tilladelse til selv at procedere sin sag afslået. Dette afslag blev i to-bindes værket om højesteret (1961) kommenteret med, at dette blev ændret ved 1868-loven om adgang til at blive sagfører, hvorefter »enhver kunne under visse betingelser opnå bevilling som sagfører, også kvinder.« »Enhver« blev her opfattet efter en nutidsbetragtning som omfattende både kvinder og mænd, men 1868-loven gav ikke kvinder adgang til at få meddelt beskikkelse som sagfører. Efter 1868-loven afløste »beskikkelse« de tidligere betegnelser »bestalling« og »bevilling«.

Der var endnu et spring i tiden, helt frem til begyndelsen af dette århundrede. Der gik rundt regnet 50 år.

Kvinder havde i 1868 end ikke adgang til at erhverve akademisk borgerret ved Københavns universitet. Først efter at den kvindelige læge *Nielsine Nielsen* havde rettet henvendelse til kultusministeriet, og efter at flere europæiske universiteter havde åbnet dørene for kvindelige studerende, fik kvinder ret til at erhverve akademisk borgerskab ved kgl. anordning 25/6 1875. De kunne indstille sig til de akademiske grader, når de opfyldte de fordringer, som stilledes til de mandlige studerende, også til de afsluttende fakultetsprøver og disputatser. Dette gjaldt dog ikke kvindelige teologisk studerende, hvis studier afsluttedes med en særlig religionsprøve. De afsluttende fakultetsprøver og akademiske grader gav dog ikke kvinder adgang til offentlige embeder og heller ikke til sagførerbeskikkelse efter 1868-loven. Anordning 12/5 1882 gav kvinder adgang til at underkaste sig den juridiske fællesprøve, men de blev udtrykkeligt udelukket fra at få beskikkelse som sagfører eller autorisation som fuldmægtig hos retsbetjente eller sagførere.

Professor *J. Nellesmann* udtrykte sig forsigtigt i 1887 »fremdeles kunne vistnok kun mænd beskikkes til sagførere«, men mente dog at loven af 1868 ikke havde gjort nogen forandring i D. L. 1–9–8, og *J. Nellesmann* støttede sig her til lovens § 14 (fortaber *han* retten til at . . .).

Denne opfattelse delte *J. H. Deuntzer* ikke i 1901: »om man i 1868-lovens § 14 i slutningen har hjemmel til at antage, at D. L. 1–9–8 for såvidt endnu er gældende, er meget tvivlsom, da loven af 1868 i henseende til betingelserne for at blive sagfører må anses for udtømmende«.

Højesteret havde imidlertid afgjort spørgsmålet allerede i 1888 ved at statuere, at justitiarius *N. F. Schlegel* i Den kgl. Landsover- samt Hof- og Stadsret havde været berettiget til at nægte at autorisere en af en sagfører udfærdiget fuldmagt, fordi fuldmægtigen var en kvinde. *Deuntzer* må have overset denne dom i U. f. R. 1888 s. 1096.

Overretssagfører *Sv. Høgsbro* havde fra 1/9 1887 givet examinata juris *Nanna Berg* – datter af den kendte venstrepolitiker *Christen Berg* – fuldmagt til at møde for alle de retter, ved hvilke han var berettiget til at give møde, og han begærede fuldmagten autoriseret ved Landsover- samt Hof- og Stadsretten, hvad justitiarius nægtede. *Nanna Berg* anlagde derefter retssag mod justitiarius *N. F. Schlegel*, der påstod afvisning, subsidiært frifindelse. Landsover- samt Hof- og Stadsrettens dom tog imidlertid ikke afvisningspåstanden til følge, idet der ved lov af 26/5 1868 § 10 er givet enhver sagfører adgang til at få en fuldmægtig autoriseret, forudsat at fuldmægtigen opfylder de i loven fastsatte betingelser, og en sagfører må derfor være berettiget til at forlange domstolens afgørelse af, om den pågældende embedsmands nægtelse af at autorisere en meddelt fuldmagt er beføjet. Derimod kunne *Nanna Berg* ikke i eget navn hævde en ret til at forlange fuldmagten autoriseret. Sagen burde være anlagt af ors. *Sv. Høgsbro*, og justitiarius blev derfor frifundet.

Henny Magnussen

Dommen er refereret i U. f. R. 1888 s. 306, hvor redaktionen (hrs. *O. J. Levinson*) bringer et afsnit af det indlæg, der blev fremlagt af overretsprokurator *A. L. Salomonsen*, der var beskikket for justitiarius (s. 308–12). Det fremgik heraf bl. a., at justitiarius havde forespurgt justitsministeriet, om kvinder kunne beskikkes som sagførere, og at ministeriet havde svaret benægtende. *A. L. Salomonsen* anførte bl. a.: »sagen er, at det efter den almindelige opfattelse har været anset, og den dag i dag anses for uforeneligt med kvindernes stilling som mødre og deres pligter med hensyn til hjemmets gerning, at de beklædte offentlige stillinger og tillidsposter, og denne opfattelse har fået sit udtryk i lovgivningen om embedsbesættelser, kommunernes styrelse, værgemål m. v. Hvad derhos særlig sagførerloven af 26. maj 1868 angår, kan der heller ingen tvivl være om, at det ved denne ikke tilsigtedes at indføre noget nyt i den her omhandlede retning«.

Ors. *Sv. Høgsbro* anlagde derefter sag mod justitiarius. Han anførte til støtte for sin påstand om, at også kvinder kunne autoriseres som sagførerfuldmægtige bl. a., at lov af 26/5 1868 § 10 intet indeholder om, at fuldmægtigen skal være en mand, men derimod bruger udtrykket »den pågældende«, under hvilket udtryk kvinder også kunne henføres. Justitiarius påstod afvisning under henvisning til den ham tilkommende justitsforvaltningsmyndighed, jfr. fr. 25/1 1805 § 12 og Regl. 15/6 1771 § 3, hvorunder myndigheden til at autorisere sagførerfuldmagter antages at henhøre, og som alene står under justitsministeriets tilsyn. Heri fik han ikke medhold, men Hof- og Stadsretten fandt, at det ligesom i den ældre lovgivning, jfr. placat af 23/2 1785 § 2, rescript af 20/11 1789 og rescript af 19/3 1790, var en regel, at kun mænd kunne autoriseres, således kan der ikke antages, at loven af 26/5 1868 havde villet fravige de i lovgivningen gældende grundsætninger om kvinders udelukkelse i almindelighed fra at beklæde offentlige embeder og bestillinger og fra at udføre offentlige hverv.

Ved kgl. bevilling fik *Nanna Berg* og ors. *Sv. Høgsbro* tilladelse til at indbringe de to domme under et søgsmål. Justitiarius frafaldt afvisningspåstanden i begge sager. Højesteret stadfæstede i henhold til de anførte grunde »ved hvilke intet væsentligt findes at bemærke«.

Den tredje proceskommissions udkast af 1899 foreslog, at der åbnedes kvinder adgang til at blive sagførere og sagførerfuldmægtige, og at beskikkelse skulle meddeles på begæring af enhver (mand eller kvinde). Folketinget havde ved behandlingen af lovforslaget om retsreformen 1901-02 indsat en bestemmelse om, at kvindernes ret til at drive sagførervirksomhed skulle træde i kraft straks, uanset at retsreformen først skulle træde i kraft efter to eller måske flere års forløb! Landstinget fandt derimod ingen anledning til at tage en enkelt bestemmelse ud af retsreformen og give den lovkraft straks. Lovforslaget om retsreformen blev vedtaget af landstinget i 1901-02, men blev forkastet af folkettinget.

I 1904 forsøgte fhv. konseilpræsident *Estrup*, der selv efter systemskiftet i 1901 spillede en rolle i landstinget, at få hele spørgsmålet om kvinders adgang til embeder taget op af rigsdagen. Det førte ikke til noget resultat, men affødte dog en rigsdagsdebat, hvorunder professor, dr. polit.*Lauritz V. Birck* bl. a. udtalte: »Jeg tror, at det er en farlig ting at sige til de unge mænd, som gør et arbejde for det videnskabelige studiums egen skyld: I må være fortrolige med, at kvinder kommer til at konkurrere jer ud.«

To folketingsmænd – gårdejer *Jens Jensen Sønderup*, Aalborg, og lærer *Niels Ingvard Jensen*, Bornholm – fremsatte imidlertid i 1906 følgende lovforslag: »Kvinder skulle for fremtiden have samme adgang som mænd til at erholde beskikkelse som sagførere og autorisation som fuldmægtige hos sagførere.« Under lovforslagets behandling henvistes til, at kvindernes lige adgang med mænd til sagførernæringen var et af de punkter på retsreformforslaget, hvorom der var enighed fra alle sider. Lovforslaget blev enstemmigt vedtaget i folkettinget med 77 stemmer den 12/3 1906.

Forslaget kom til behandling i landstinget 27/3 1906, hvor justitsminister *Alberti* sagde: »Dette lille lovforslag er et ganske lille bitte, bitte stykke af den store retsreform. Da der ikke er nogen stor sandsynlighed for at få retsreformen gennemført i denne samling, har jeg ment at turde anbefale, at dette lille stykke tages ud af retsreformen.« Hrs. *P. G. C. Jensen* mente ikke, at vedtagelsen ville medføre vanskeligheder, men de kunne opstå, når kvinder trådte ind i højesteretsskranken, og vanskeligheden ville da kun bestå i, at man måtte lave et nyt reglement for uniform til dem. »Men da kvinder ganske utvivlsomt overgår mænd i alt, hvad der angår toilettet, er jeg ikke i tvivl om, at de

nok vil fremkomme med et passende forslag om en uniform for de kvindelige sagførere i højesteret.»

Alberti svarede, at vanskeligheden ikke fremkom i det øjeblik, da en kvinde som sagfører træder ind i højesterets skranke, iført den sorte silkekappe. Vanskeligheden fremkommer først, når den kvindelige sagfører får »befalede« (offentlige og beneficerede) sager. *P. G. C. Jensen* var enig heri: der kommer den dag, da spørgsmålet om uniformen skal afgøres. Ved tredje behandling den 31/3 1906 vedtoges lovforslaget enstemmigt med 35 stemmer.

Ved lov nr. 132 af 27/5 1908 fik kvinder samme adgang som mænd til at erholde autorisation som fuldmægtige for retsbetjente, dog uden ret til at beklæde dommersædet.

Den første kvindelige sagførerfuldmægtig og overretssagfører var *Henny Sophie Petersen*, cand. jur. 1905, der kort tid efter lovens ikrafttræden blev fuldmægtig hos ors. *Johs. Werner* 26/4 1906 – 26/4 1909, og som fik beskikkelse som ors. 29/9 1909 – tre dage efter, at den 3-årige fuldmægtigtid var udløbet. Hun blev 19/8 1913 gift med ors. – senere dr. jur. – *O. K. Magnussen* og praktiserede i København indtil sin død 20/6 1937.

Den første kvindelige landsretssagfører var *Ingeborg Hansen*, der fik beskikkelse 15/1 1924.

Spørgsmålet om uniform for den kvindelige advokat i højesteret blev aldrig aktuelt. Ingen kvinder opnåede beskikkelse som højesteretssagfører, og kun 2 har indstillet sig til prøven, men ikke fuldført denne.

8 kvindelige advokater har erhvervet mødeberettigelse for højesteret efter den ved lov nr. 125 af 10/5 1958 ophævede bestemmelse i rpl. § 127, stk. 2.

lrs. *Ingeborg Hansen*, 18/1 1933

ors. *Henny Magnussen*, 26/1 1934

lrs. *Edel Saunte*, 27/6 1942

lrs. *Sigrid Heide Jørgensen*, 25/3 1944

lrs. *Anna Johnsen*, 27/5 1948

lrs. *Johanne Hansen*, 30/6 1953

lrs. *Kirsten Beier*, 19/2 1954

lrs. *Else Kirstine Jørgensen*, 25/3 1954

Ingeborg Hansen var den første kvindelige advokat, som procederede i højesteret i januar 1933, og justitsministeren markerede begivenheden ved at sende blomster!

Efter 1958 har adskillige kvindelige advokater opnået møderet for højesteret efter rpl. § 126. Den første lrs. var *Hanne Budtz*, 4/12 1958, den første advokat var *Lilli Pilgaard Hornbak*, 17/2 1964.

Kvinderne rykkede dog ind i højesteret, men på den anden side af skranken. Den første kvindelige højesteretsdommer *Bodil Dybdal*, blev udnævnt i 1953 – der forelå da også efter et usikkert forlydende et toilletespørgsmål – og den næste var *Helga Pedersen* i 1964.

2. Kvindelige advokaters ligestilling.

Kvinderne fik først valget i 1915, og ved valget 23/4 1918 valgtes for første gang kvinder til folketinget (4) og til landstinget (5). Der har hidtil været valgt følgende kvindelige sagførere:

- ors. *Mathilde J. M. Hauschultz* (ors. 15/6 1914),
Folketinget 22/4 1918 – 21/4 1920 og 26/4 1920 – 30/12 1929.
- lrs. *Ingeborg C. Hansen*
Landstinget 22/9 1936 – 21/9 1953, fra 1/4 1949 tingvalgt, formand
16/3 1950 – 23/4 1951 og 7/10 1952 – 21/9 1953.
- lrs. *Edel Saunte*
Folketinget 28/10 1947 – 31/10 1962.
- lrs. *Hanne Budtz*
Folketinget 21/4 1953 –
- lrs. *Nathalie Lind*
Folketinget 22/9 1964 – 21/11 1966 og 23/1 1968 –

Den første kvindelige minister var mag. art. *Nina Bang*, undervisningsminister i ministeriet Stauning 1924 – 1926. Den første kvindelige advokat, der blev minister, er lrs. *Nathalie Lind*, 2/2 1968.

Det var tidligere en følge af den historiske udvikling og af de forudsætninger, som fandtes i de forskellige love, at kun mænd i almindelighed kunne ansættes i statsembeder. Fra denne regel blev der efterhånden gjort en række undtagelser, men først ved lov nr. 100 af 4/3 1921, lov nr. 567 af 4/6 1947 og nr. 173 af samme dato fik kvinder og mænd under samme betingelser lige adgang til alle ved lov bestemte tjenestestillinger og hverv under stat og kommune, dog ikke militære tjenestestillinger og hverv. Indtil lovene af 1947 var embeder, hvortil der krævedes præstevielse også undtaget. Rpl. måtte derfor til bestemmelsen i § 119 om, at beskikkelse som sagfører kunne meddeles enhver, tilføje i parentes (»mand eller kvinde«). Parentesen fik lov at leve, indtil den

som overflødig gled ud ved lov 10/5 1958. Ligeretten for kvinder og mænd er gennemført med hensyn til højesteretsdommere, men rpl. § 43 stk. 1 fastsætter stadig »Til højesteretsdommer kan i reglen kun beskikkes en mand.« Ligeledes i § 43 stk. 3 om landsdommere. Reglen kom ind i den første rpl. af 1916, og ved senere revisioner har man undladt at ajourføre den.

Under den første og hidtil eneste kvindelige justitsminister – *Helga Pedersen* – blev der ved kgl. resolution 10/10 1951 som tillæg til de gældende bestemmelser om Dannebrogssordenen fastsat:

Såvel kvinder som mænd har adgang til dekoreringsordenen. Dekorationerne bæres på den hidtil for Dannebrogssordenen foreskrevne måde, dog at båndene – undtagen storkorsbåndet – for kvinders vedkommende knyttes i sløjfeform, og at det kors, der af kommandører af Dannebrogssordenen bæres om halsen, af kvinder bæres på venstre side af brystet.

Den første, som blev dekoreret, var lrs. *Hanne Budtz*, 30/6 1965 (R).

I Sverige har hidtil 3 kvinder erhvervet den juridiske doktorgrad, heraf var den ene advokat.

Det er endnu ikke sket ved vore universiteter, men *Agnete Weis Bentzon* er i 1969 blevet dr. jur. ved Oslo universitet. Der er ingen kvindelige advokater, som har erhvervet universiteternes guldmedalje, men accessit opnåedes 1949 af cand. jur. *Margot Dreyer*, f. Satz, lrs. 1956.

Det er naturligt at stille spørgsmålet: I hvilket omfang har de kvindelige advokater deltaget i advokatsamfundets administrative og dømmende myndighed gennem de forløbne 50 år?

Svaret er: Ingen kvindelige advokater har i denne periode været medlemmer af råd, nævn eller kredsbestyrelser.

Stig Juul, Danske lov af 15/4 1683 (1949) s. 30, *Tage Holmboe*, Højesteret og strafferetten, Højesteret 1661-1961 (1961) II s. 247, *J. Nellesmann*, Civilprocessens alm. Del, 3. udg. (1887) s. 446, *J. H. Deuntzer*, Den danske Civilproces (1901) s. 85, Den tredje proceskommissions udkast (1899) s. 26-27 og 33, *Povel Fønss*, Københavns Universitet (1929) s. 54, *Aagot Lading*, Rigsdagen og kvinderne, Den danske Rigsdag 1849-1949 III (1950) s. 165-66, Rigsdagsårbog 1905-06, s. 194, Rigsdagstidende 1905-06, Folketingets forhandlinger II sp. 50-69, Landstingets forhandlinger sp. 4073, *Poul Andersen*, Dansk Forvaltningsret, 5. udg. (1965) s. 136-37.

Gyrithe Lemche, Dansk Kvindesamfunds Historie gennem 40 år (1912), der gennemgår ændringerne i lovgivningen for at forbedre kvindernes retsstilling, har ikke medtaget lov af 6/4 1906, se derimod *Ellen Strange Petersen*, Kvinderne og valgretten (1965) s. 91.

PRØVER OG PRIVILEGIER VED HØJESTERET

1. *Prøven for Højesteret 1744 – 1958.*

Ved Chr. VI's befaling af 3/4 1744 indførtes for første gang kravet om aflæggelse af prøveprocedure for at få bevilling som højesteretsprokurator. Der skulle udføres en eller to civile sager og to delinkventsager eller benificerede sager. Den første, som aflagde prøven, var *Peter Wartberg* (1744), der i 1740 konkurrerede om et juridisk professorat, og som samme år blev dr. jur. Det blev en fast regel, at der skulle aflægges prøve. Den omtales første gang i højesteretsinstruksen fra 1753 § 36, hvorefter de skulle vise deres gaver i prokurator-embedet og til at tale ordentligt og forståeligt. Og derefter i *instruktion* for højesteret 7/12 1771, § 33: »når de da efter kongelig tilladelse have med 3 à 4 sagers agering for høiesteret aflagt prøver på deres gaver til prokurator-embedet og til at tale ordentligt og forståelig, kan de vente efter at kongen derom fra høiesteret har fået efterretning, at blive med den søgende bevilling, at gå i rette som prokurator ved høieste-ret benådede.«

Der er dog en besynderlig undtagelse: der er en prøvekandidat, som har prøvet skriftligt. Det var *Frederik Horn*, som i 1739 bad om tilladelse til »loco examines et elaborere et specimen practicum, som justitiarius måtte forelægge mig.« Han fik bevilling 18/12 1739.

Lov om adgang til sagførervirksomheden af 26/5 1868 § 2 fastholdt kravet om prøven: »til at opnå beskikkelse som højesteretssagfører udfordres, at den pågældende . . . har aflagt fyldestgørende prøve ved for højesteret at udføre *fire* sager, nemlig to straffesager, en som actor og en som defensor, og to private sager, hvoraf i alt fald den ene for citanten. Til sådan prøve kan ingen fremstille sig oftere end to gange. Man skal for justitiarius fremlægge justitsministeriets tilkendegivelse og godtgøre, at man har fået overdraget at »udføre to private sager, hvori en sagfører har meldt sig som mødende for den anden part.« I motiverne anføres, at man i betragtning af højesteretsprocedurens mundtlighed har anset det for nødvendigt at fastholde prøven, og at den er indrettet i overensstemmelse med den nu brugelige, alene med

undtagelse af at der efter henstilling fra højesteret fremtidigt fordres prøve i 2 civile sager i stedet for tidligere 1.

Den sidste bestemmelse blev anvendt af »Højesteretsskranken« til at forsøge at forhindre den senere justitsminister *P. A. Alberti* i at aflægge prøven, men Alberti var så snu, at han valgte en sag, hvor modparten fik beskikket en sagfører. Alberti bestod prøven i 1881.

Reglen om de 4 sager genfindes i *rpl.* 26/3 1909 § 110, der aldrig trådte i kraft, men i *rpl.* 1916 § 123 kræves »3 med mundtlig domsforhandling sluttende sager, som han selv må forskaffe sig, og af hvilke mindst 2 er civile, deraf i alt fald den ene for sagsøgeren.«

Ved lov nr. 209 af 23/7 1932 indførtes en regel om, at prøven må tilendebringes i løbet af 1½ år regnet fra tilendebringelsen af domsforhandlingen i den første af prøvesagerne, hvoraf kræves nu igen »4 mundtligt forhandlede sager, af hvilke mindst 2 skal være borgerlige, deraf i alt fald den ene for apellanten.« Det gentages, at han selv må forskaffe sig sagerne, men det tilføjes, at han dog en enkelt gang af præsidenten kan beskikkes enten i en civil beneficeret sag eller som forsvarer i en straffesag, og i stedet for den absolutte begrænsning i prøveadgangen (til 2 gange) siges det nu blot, at »procedure på prøve kan ikke påny finde sted, med mindre højesteret på grund af særlige omstændigheder måtte give tilladelse dertil, og da tidligst efter forløbet af 3 år, efter at mødeberettigelsen var ophørt.«

Efter lov nr. 125 af 10/5 1958 meddeles der fremtidig kun beskikkelser til *advokater*. Rpl.'s bestemmelser om beskikkelser til højesteretssagførere, landsretssagførere og sagførere ved underret er bortfaldet. Loven gav ingen mulighed for, at prøve kandidater, som havde anmeldt sig inden lovens ikrafttræden 1/7 1958 kunne aflægge prøven eller fuldføre denne, hverken for højesteret eller landsretterne. Motiveringen var, at loven havde været forberedt så lang tid i forvejen. »Stormløbet« på højesteret i de sidste tre år kan formentlig understøtte denne antagelse.

Med højesteretsprøvens afskaffelse og dermed den fremtidige erhvervelse af højesteretssagførertitlen afsluttedes en mere end 40-årig diskussion og kamp, som har affødt et bjerg af litterære indlæg.

Det var ors. *C. Th. Zahle*, der rejste spørgsmålet om højesteretsprøven i folketinget i januar 1926. Han fik straks tilslutning af „Mr. X« – ors. *Henrik Sachs*. Blandt de første og ivrigste fortalere for prøvens afskaffelse var ors. *Ludvig Bing*, der i april 1926 skrev, at prøven kun var fyldestgørende „hvis man kan gå ud fra, at højesteretsdommerne er i besiddelse af clairvoyante evner“. To justitsministerielle udvalg har af-

Stormløbet på højesteret.

Tegning af Bo Bojsen.

givet betænkninger i 1929 og 1956, der indgående belyser spørgsmålet.

Der er fra 1684–1958 givet bevilling, bestalling og beskikkelse til 262 højesteretsprocuratorer, højesteretsadvokater og højesteretssagførere, heraf 132 i tiden 1684–1900, og 130 i tiden 1900–1958. Der var 12 højesteretsprocuratorer i 1796, 10 højesteretsadvocater i 1869, 28 højesteretssagførere i 1919, 44 i 1933 og størst var antallet ved prøvens afskaffelse i 1958: 90. Den 1/1 1969 fandtes der 80 højesteretssagførere.

Seks har oplevet det sjældne 50-års jubilæum i højesteretsskranken:

J. M. Schönheyder (1924), Fr. Zahle (1925), Frits Bülow (1953), C. B. Henriques (1956), K. Steglich-Petersen (1966) og Th. Knudtson (1969).

A. Hjorth-Nielsen, Festskrift 1936 og Højesteret II (1961) s. 242–43, Troels G. Jørgensen. Højesteret fra grundloven til retsreformen (1951) s. 61–62, Om P. A. Albertis prøve: Henning Hasle, Dommere og sagførere, Nationaltiden 27/12 1949. Axel H. Pedersen, C. B. Henriques, En rettens tjener, 1. udg. (1956) s. 230–31 og 312, Victor Hansen, Retsplejen ved højesteret (1959) s. 27–33. S. B.

1926, s. 27–30, 11–12 og 40–42, *Ludvig Bing*, Spredte træk fra mine forældres hjem og lidt fra mit eget liv (1962) s. 76–98. Fællestitlen »sagfører« blev foreslået af *Ludvig Bing*, S. B. 1926 s. 41, fællestitlen »advokat« af *Knud Gormsen*, Juristen 1931 s. 123.

2. Allocutionen i Højesteret 1774–1924.

Det var fra o. 1744–1924 og i Norge 1815–1869 skik og brug, at den prøveprocederende ved sit første møde i højesteret indledte med en personlig introduktion, den såkaldte *allocution*, inden han begyndte sin procedure. I denne velforberedte introduktionstale gjorde prøvekandidaten rede for sin uddannelse, for almindelige retsbetragtninger, eller for sin juridiske metode, »og for det kald, han mente at have for skrankens arbejde.«

Allocutionen blev ligesom proceduren henvendt til enevoldskongen, og hvis han ikke præsiderede i retten, da til kongens tomme stol. Dette fulgte af Chr. V's højesteretsinstruks af 25/6 1670, hvorefter parterne skulle optræde med største ærbødighed overfor retten og altid »rette deres tale og ord til Os alene hvad heller Vi selv er der til stede eller ikke.« Tiltaleformen skulle være: »Stormægtigste, allernaadigste arveherre og konge.« Denne form for fetischdyrkelse blev først afskaffet efter indførelsen af den frie forfatning i 1849 ved bkg. af 21/2 1850, således at »parter og de, der føre sager for retten, herefter i skrift og tale kun vender sig til retten selv.«

I 1844 – hundrede år efter, at prøven for højesteret var indført – gav Chr. VIII »den talentfulde, af levende følelse for frihed og ret besjælede« stænderdeputerede cand. juris *Orla Lehmann* tilladelse til at aflægge prøve, efter at højesteretsskranken ved *Ove Høegh-Guldbergs* død 8/2 1843 var blevet berøvet en af »sine bedste prydelser«. *Orla Lehmann* havde i flere år forgæves søgt kongen om tilladelse, og når den nu blev givet, skyldtes det efter hans egen opfattelse den måde, på hvilken han selv førte sit forsvar under den straffesag, som blev rejst imod ham gennem generalfiskal *F. W. Treschow* i anledning af hans politiske tale imod enevælden i Nykøbing F. i 1841. I sin allocution den 12/12 1844 vedkendte *Orla Lehmann* sig åbenhjertigt og modigt, at han, uanset at talen havde medført 3 måneders fængselsophold, uforandret tog sin fortids politiske grundsætninger med over i sin nye stilling. Dette standpunkt havde han iøvrigt indtaget allerede, da han i 1841 – forgæves – havde indsendt ansøgning om at blive prøveprocurator.

Medens *F. W. Treschows* teatraliske allocution i 1811 – den foreligger trykt – var præget af en krybende underdanig tone til kongen og en bombastisk smigersalve til højesteret i en stil hentet fra antikens høje luftlag, var *Orla Lehmanns* sprog præget af den litterære guldalder. Den var tillige – fremsat under enevældens sidste år – opsigtsvækkende og forud for sin tid ved sin fremhævelse af domstolenes fuldkomne uafhængighed og af advokaternes ytringsfrihed, selv hvor advokatens samvittighedsfulde overbevisning ikke tillader ham at slutte sig til det bestående forvaltningssystem. Og som den nationalliberale bevægelses banerfører varslede han enevældens afløsning af en fri forfatning.

Efter at 1868-loven havde ændret advokatvirksomheden fra et embede – hvor kongen bestemte, hvorvidt prøvekandidaten skulle meddeles bevilling – til fri næring og samtidig ophævede den numeriske begrænsning, fortsatte allocutionerne uden nogensinde at være omtalt i lovgivningen, instrukser eller patenter.

Da *Sigurd Thamsen* prøvede i 1924, undlod han den sædvanlige allocution. Han skrev herom i 1928:

»Da jeg for nogle år siden indledede min procedure for højesteret, fandt jeg den sædvanlige allocution for væmmelig. Jeg valgte at henlede opmærksomheden på, at vi her i landet viser en enestående letsindighed ved afhøring af vidner og parter i retten. Medens andre landes procesordning kræver, at vidnerne skal aflægge ed forinden de afgiver deres forklaring, tillader vi dem at aflægge forklaring uden nogensomhelst edelig forsikring, og vi får derved en masse snak, sladder, fortællelse og løgn serveret i retterne i form af vidneforklaring, som senere volder både dommere og sagførere et umådeligt arbejde.«

Arne Kemp var den første, som i 1925 skulle aflægge prøve efter *Sigurd Thamsen*. Da han aflagde den sædvanlige høflighedsvisit hos højesteretspræsidenten, dr. jur. *S. Gram*, blev han spurgt om, hvad han mente om vidneafhøringen. Derefter spurgte præsidenten *Arne Kemp* om, hvad han mente om allocutionen. Præsidenten lod skinne igennem, at højesteret ville overlade til ham selv, hvorvidt han ville holde denne. *Arne Kemp* drøftede spørgsmålet med nogle kolleger, og resultatet blev, at han førte sin første prøvesag uden at indlede med den sædvanlige allocution.

Under angrebene på højesteretsprøven i folketinget i 1926 rettede *C. Th. Zahle* også skytset imod allocutionen:

»Højesteret vil forstå, at åbenhjertig ærlig tale er mere værd end det øretuden, den er så vant til at høre, men som den selv på foragtende måde har vendt ryggen, idet den ikke tillader disse allocutioner, med hvilke enhver, der skulle indstille sig til højesteret, først kastede sig ind

på gulvet og på maven og krøb omkring og logrede med halen for at indynde sig i højesteret.»

Sigurd Thamsen, Direktør Albinus Larsen og Højesteretssagfører Stegliche-Petersens Samarbejde. Et Billede af dansk Retspleje (1928), *Chr. L. Jensen*, Norsk Rettstidende 1961 s. 24, *Henrik Bache* i »Min far var sagfører« (1963) s. 29-30: »jeg har aldrig haft lejlighed til at se min fars allocution; men jeg vil tro, at han efter sin sædvanlige nøgterne indstilling til den slags ceremonielle handlinger har afholdt sig fra al hul smiger og spytslikkeri, der ofte grasse-rede i disse allocutioner«. Litteraturhenvisninger og tidligere trykte allocutioner findes i *Axel H. Pedersen*, Allocutionen i Højesteret, Juristen 1962 s. 145-58. Allocutionen er ikke omtalt i Højesteret 1661-1961 I-II (1961).

3. Uniform: højesteretsadvokater 1688-1915, højesteretssagførere 1879-

Chr. V udstedte 13/8 1688 rescript til »Justitiarius i Højeste-Ret« (det var Michael Vibe, der i 1683 var udnævnt til vicekansler i Danske Kancelli og justitiarius) »ang. at procuratores, som gaae i rette for højesteret, skal hver have en lang kjortel af sort serge med violet taft underforet efter model af Vor kammertjener *Hans Voscham*, uden hvilken dem ei maae tillades for retten nogen sag at udføre.«

Advokaternes dragter var maleriske. Det fremgår bl. a. af *N. F. Habbes* bekendte maleri fra 1846 af de 5 ansete advokater *Peter Uldall*, (1743-1798), dronning Caroline Mathildes forsvarer, *Chr. Colbjørnsen*, (1749-1814), senere højesteretsjustitiarius, *Johan Martin Schønheyder* (1752-1831), *Jens Laasby Rottbøll* (1766-1834) og *Ove Emmerrich Høegh-Guldberg* (1798-1843). Uldall synes at være gengivet efter *Jens Juels* maleri af ham som generalfiskal fra 1784.

Højesteretssagførerne har i mange år båret sorte silkekapper med grå kanter, medens de mødeberettigede landsretssagførere havde lilla kanter på deres kapper. Efter 1/7 1958 bærer alle advokater, der møder i højesteret den kappe, som tidligere var højesteretssagførernes privilegium.

Efter at land- og søetaten og hoffolkene i 1801 havde fået nye uniformer, begyndte en »uniformsmanie«, således at alle embedsmænd skulle have uniform. Ved kgl. resolution af 25/2 1803 om uniformer bestemtes, at advokaterne ved højesteret skulle have en »Stads-uniform af violet klæde med underfoer af samme farve, og violette klædes opslage og krave iøvrigt som assessorernes daglige uniform.«

Højesteretsadvokaternes uniform blev senere ændret fra rødt og hvidt til blåt. Der er ikke fundet oplysninger om, hvornår det er sket, men ændringen har formentlig fundet sted i forbindelse med ændringen af

*C. B. Henriques i grevinde Danners spisestue
6. januar 1956 før nytårskuren.*

uniformerne for højesteretsassessorerne og sekretærerne ved kgl. resolution af 27/5 1852.

Efter § 12 i loven af 1868 var udførelsen af offentlige og beneficerede sager forbeholdt de af kongen udnævnte sagførere, for så vidt et tilstrækkeligt antal af disse ønsker at udføre disse sager på samme vilkår som hidtil.

Efter højesterets skrivelse af 6/2 1879 var dette ikke længere tilfældet, og beskikkelsen foresloges derfor meddelt højesteretssagførerne *Johannes Hermann Bagger* og *Octavius Hansen*. Tillige indstilledes det, at sådanne beskikkede højesteretssagførere fik ret til at bære uniform ved møde i retten. Beskikkelsen og tilladelsen til at bære den for højesteretsadvokaterne anordnede uniform, det sidste som almindelig regel, gaves ved kgl. resolution nr. 37 af 5/3 1879 for de højesteretssagførere, som i medfør af 1868 – loven af justitsministeriet er antaget til at deltage i udførelsen af offentlige og beneficerede sager ved højesteret.

Da *Carl Winther* i 1910 blev afløst som konstitueret kammeradvokat af *Vagn Aagesen*, der var blevet højesteretssagfører samme år, dukkede spørgsmålet op, om den konstituerede kammeradvokat kunne få tilladelse til at bære uniform, uden at han var antaget til udførelse af offentlige og beneficerede sager. Højesteret henstillede det – som *Troels G. Jørgensen* udtrykker det i et knudret sprog »paa Anledning« – 2/10 1910. Kgl. resolution af 6/1 1911 har bifaldet, at den kst. kammeradvokat som sådan må bære den for højesteretsadvokater anordnede uniform.

Da højesteretssagførerne *Th. Knudtzon*, *Holten-Bechtolsheim*, *Naphthali Cohn*, *Karsten Meyer*, *Otto Bang* og *Ahnfeldt-Rønne* i 1931 blev antaget til udførelse af offentlige og beneficerede sager fik de og senere antagne ikke, som de tidligere, pålæg om at give møde i retten i uniform.

Omkring 1925 bortfaldt den skik, at prøveprocederende sagførere bar »kjole og hvidt« under den lånte kappe.

Om rescriptet af 13/8 1688 se *Laurids Fogtman*, Kongelige Rescripter, Resolutioner og Collegialbreve 1688 s. 443-44, *Svend Ellehøj*, Højesteret (1961) I s. 198 og 216, note 76, hvor der henvises til Sjæll. Tegn. 13/8 1688, fol. 499 (»ej må tillades for retten at comparere og der nogen sag udføre«). *Palle Rosenkrantz* I (1927) s. 51 kalder kammertjeneren for *Forskamp*.

N. F. Haffes maleri er gengivet i Højesteret (1961) II s. 472, *Palle Rosenkrantz* (1927) I s. 240, *Elka Andersen*, Generalfiskal *Peter Uldall* og hustrus portrætter. En dragthistorisk undersøgelse. Folkeliv og kulturlevn. Studier tilgnet *Kai Uldall* 14. september 1960 (1960) s. 269-76.

Om »uniformsmanien« se *Laurids Fogtman*, 1803 s. 71-72, Collegial-Tidende 1803 s. 150-51, Hof- og Statskalenderen 1839 s. 143 og 163, *Svend Ellehøj*,

Højesteret 1661-1961 (1961) I s. 198-99, *Axel H. Pedersen*, Birketing i Gl. Københavns Amt 1521-1965 (1968) s. 41-43. *Troels G. Jørgensen*, Højesteret fra grundloven til retsreformen (1951) s. 64-65, 127, 213, *samme*, 18 år af højesterets historie (1947) s. 106 og 78, *samme*, Bidrag til højesterets historie (1939) s. 94.

4. I rangforordningen: højesteretsadvokater 1874-1915, højesteretssagførere 1909-

Ved kgl. resolution ang. rang for forskellige embeder og bestillinger nr. 103 af 20/5 1874 blev de kgl. udnævnte *højesteretsadvokater* optaget i rangforordningen III. klasse nr. 9 sammen med bl. a. assessorer i overretterne og i Københavns Kriminal- og Politiret, domprovsten i Roskilde, overlodser og mange flere.

Ved loven af 1868 var imidlertid den kgl. udnævnelse af højesteretsadvokater bortfaldet, og advokater for højesteret blev fremtidig betegnet som højesteretssagførere, der beskikkedes af justitsministeriet. Ved lovens ikrafttræden 1/1 1869 fandtes der 10 højesteretsadvokater, en lukket og stadig svindende skare. De tre sidste var dr. jur. *A. L. Hindenburg* (død 25/3 1913), *S. S. Nellesmann* (død 16/3 1915) og *H. B. Halkier* (død 5/11 1915). Hof- og Statskalenderen satte en parentes om »højesteretsadvokater« i 1917 som tegn på, at der ikke længere fandtes kgl. udnævnte advokater ved højesteret. Højesteret indstillede 6/2 1879, at beskikkede højesteretssagførere fik ret til at bære uniform og have rang som højesteretsadvokater. De fik tilladelse til at bære uniform, men de kom ikke i rangforordningen.

Hrs. *Johannes Hermann Bagger*, der efter 5 års forløb fik højesterets anbefaling på sin motiverede ansøgning om at få sine døtre indskrevne i Vemmetofte kloster, og som i 1887 bragte denne i erindring, blev 3/2 1887 forundt rang med højesteretsadvokater. Han var indstillet af højesteret, som i 1884 også havde indstillet højesteretssagfører *Octavius Hansen*, men det var forgæves. Han var som politiker oppositionsmand. Først i 1909 blev højesteretssagførerne optaget i rangforordningen. Det skyldtes hrs. *Otto Liebe*, der som kongehusets sagfører besværede sig til *Fr. VIII* over, at han ved taflerne kom til at sidde ved siden af kronprinsens amme, fordi højesteretssagførerne ikke var i rangklasse. Ved kgl. resolution nr. 20 af 15/1 1909 blev de i medfør af 1868-loven af justitsministeriet til at deltage i udførelsen af offentlige og beneficerede sager ved højesteret antagne højesteretssagførere, forstanderne for lovskolen, lægeskolen og præsteskolen på Island placeret i rangforord-

ningen III. klasse nr 9. De rykkede frem til III. klasse nr. 3 ved kgl. resolution af 9/2 1922.

Alle højesteretsadvokater har rang i rangforordningen fra 1874. Højesteretsadvokaterne havde indtil 1/1 1869 pligt til at udføre offentlige og beneficerede sager, men 1868-loven afskaffede denne pligt. Fra 1909 er de højesteretssagførere, som er antaget til at udføre offentlige og beneficerede sager placeret i rangforordningen. Hertil kommer kammeradvokaten.

Storkorsridderne har rang i II. klasse nr. 1. Storkorset er i de sidste 50 år tildelt *Otto Liebe* 30/11 1927 og *C. B. Henriques* 10/10 1955.

Døtre af mænd i de tre første rangklasser er berettiget til indskrivelse i de adelige jomfruklostre, jfr. resolution af 22/5 1842. Det gælder Vemmetofte Kloster, Gisselfeld adelige Jomfrukloster i Sjælland, Roskilde adelige Jomfru kloster, Odense adelige Jomfrukloster, Støvringgaard Jomfrukloster i Aarhus Stift og Den Thorupske Stiftelse. Endelig er der for hustruer eller enker adgang til at oppebære en årlig hæving i Estvedgaards Stiftelse, se *Troels G. Jørgensen*, Højesteret fra grundloven til retsreformen (1951) s. 127, Strejflys over advokatstandens understøttelsesvirksomhed (1961) s. 150, *Svend Ellehøj*, Højesteret 1661–1961 (1961) I s. 209, Ministerialtidende 1874 s. 103 og 1909 s. 21, *Axel H. Pedersen*, En rettens tjener, C. B. Henriques, 4. udg. (1967) s. 115–16.

Jeg takker justitssekretær ved højesteret *A. Reitel* for forskellige oplysninger i skrivelse af 17/10 1968.

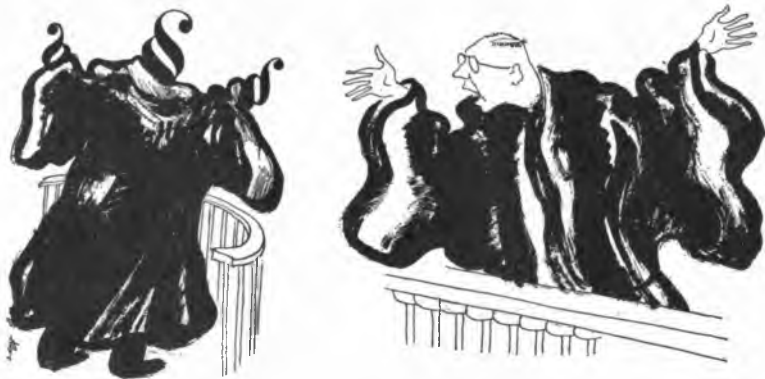
PRØVERNE VED LANDSRETTERNE

Prøverne ved landsretterne.

Rpl. indførte en prøveprocedure for landsretterne, idet prøven ansås som en naturlig forudsætning for den mundtlige procedure, der kræver særlige kvalifikationer. Prøven består i, at prøvekandidaten udfører 3 retssager, som han selv må forskaffe sig, og som skal afsluttes med mundtlig domsforhandling. Mindst to skal være civile sager, og deraf i alt fald den ene for sagsøgeren. Prøven erklæres for bestået, når udførelsen af disse sager kendes forsvarlig. Sådanne prøver kan ingen underkaste sig mere end to gange. 1958-loven gjorde ingen ændring heri, men ændrede »civile sager« til »borgerlige sager«.

Foreningen af yngre jurister udfoldede fra 1926–27 bestræbelser for at få prøven afskaffet. Begrundelsen var, at adgangen til beskikkelsen var afhængig af forhold, der er de juridiske kvalifikationer uvedkommende, idet der var mange, som ikke kunne skaffe sig prøvesager, enkelte havde været 7 år om det. Desuden fandt man prøven overflødig. Der blev ikke forlangt prøve ved Sø- og Handelsretten, heller ikke før rpl., overretssagførerne og § 1031-sagførerne havde ikke aflagt prøve, og endelig havde en række dommerfuldmægtige, der i 15 år havde sidet bag skranken f. eks. på et tinglysningskontor, fået ret til uden prøve at erhverve landsretssagførerbeskikkelse. Forslagene blev henvist til det i 1936 nedsatte udvalg om sagførervæsenet. Det førte ikke til noget resultat.

Juristforbundet forsøgte i 1935–36 at lette adgangen til at skaffe prøvesager. Forbundet foreslog i 1936, at fuldmægtige med proceduretilfaldelse kunne få adgang til at medregne nogle af de procederede retssager som prøvesager, hvis disse var blevet godkendt. Generalauditor V. Pürschel talte under finanslovsdebatten i folketinget i 1936 om sagførerfuldmægtigenes vanskeligheder ved at få prøvesager: Jeg hilser for så vidt med tilfredshed at de fuldmægtige, der til stadighed møder i retten, skulle være fritaget for prøvesager, og blot skulle have en erklæring fra retten om, at de var egnede til at være landsretssagførere. Justitsminister K. K. Steincke svarede, at spørgsmålet havde været un-

Tegning af Anton Hansen.

der overvejelse i ministeriet og bebudede nedsættelse af en kommission om sagførervæsenet.

De 3 prøvesager henvises til 3 forskellige afdelinger i landsretten, således at i alt 9 dommere får lejlighed til at deltage i bedømmelsen. Retspræsident *C. Bang* har i 1956 oplyst, at der ved bedømmelsen lægges særlig vægt på, om kandidaten er i stand til at fremstille factum og de i betragtning kommende retssætninger klart og overskueligt, ligesom det kræves, at kandidaten kender og i korthed anfører praksis og teori, der har betydning for det foreliggende retstilfælde, hvad enten de pågældende domme og teoretiske udtalelser er i hans klients favør eller ej, hvorhos der – i det omfang, sagen giver mulighed derfor – lægges vægt på, om kandidaten er i stand til at afhøre parter og eventuelle vidner på behørig måde. Endelig tillægges det vægt, om kandidaten formår at tage til genmæle overfor det af modparten anførte og tillige i replik og duplik at trække hovedpunkterne i sin procedure op, samt at proceduren i det hele er loyal overfor modparten. Det tilstræbes så vidt muligt, at prøvekandidaten selv har forberedt i alt fald en af prøvesagerne, men at stille krav herom lader sig ikke altid gøre, da det ofte er såre vanskeligt for kandidaten at skaffe sig egnede prøvesager. Om en sag er egnet som prøvesag, afgøres af vedkommende afdeling ved domsforhandlingens slutning, og der lægges ved afgørelsen heraf vægt på, om sagen rummer en vis faktisk eller retlig tvivl, helst begge dele, således at kandidaten får lejlighed til at demonstrere sine evner til at opspore, sammenstille og belyse beviset og sine juridiske kundskaber.

Retspræsident *Erik Andersen* har i 1956 oplyst, at der lægges i særlig grad vægt på kandidatens fremstillingsevne og afhøringsform, hans evne til at bedømme, hvad sagen »kan bære«, og til at fremdrage sagens relevante momenter. Endvidere tages i betragtning, om han har fornødent kendskab til teori og praksis og forstår at udnytte sin viden herom. Endelig tillægges der ved den samlede bedømmelse også den pågældendes optræden i retten en vis betydning.

Østre Landsret.

Der gik forbavsende kort tid, før de første beskikkelser som landsrets-sagfører blev udfærdiget. Det var til:

- lrs. *P. C. Tillisch*, 19/2 1920
- lrs. *Børge Andersen*, 16/7 1920
- lrs. *Charles V. Nielsen*, 17/7 1920
- lrs. *C. Torkild-Hansen*, 27/7 1920
- lrs. *Mogens Müllertz*, 3/11 1920
- lrs. *Johan Heilesen*, 28/10 1921

Fra 1/5 1931 – 1/10 1968 har 1305 bestået prøven 1. gang, 36 har bestået 2. gang. Der er 103, som ikke har bestået 1. gang, og 15, som ikke har bestået 2. gang. 60 har ikke fuldført. Det har ikke været muligt at fremskaffe tallene for tiden før 1931.

Vestre landsret.

Fra 1/10 1919 – 1/10 1968 har 849 påbegyndt prøven. Heraf bestod 679, medens 51 ikke bestod. 20 påbegyndte prøven 2. gang og 11 bestod, medens 3 ikke bestod. 123 har ikke fuldført prøven, men heraf kan 12–15 forventes at fuldføre, og 2 har afbrudt prøven ved bortflytning.

De første beskikkelser fik:

- lrs. *Knud Kier*, Århus, 31/1 1921
- lrs. *Einar Jørgensen*, Randers, 18/2 1921
- lrs. *Poul Ancher-Jensen*, Viborg, 23/6 1921
- lrs. *Niels Chr. Dragsted*, Vejle, 21/7 1921
- lrs. *Aage Theodor Hartnach Hvidberg*, Randers, 17/10 1921

Søndre landsret.

Efter genforeningen blev Søndre landsret oprettet ved midlertidig lov nr. 256 af 28/6 1920 om domstolenes og politimyndighedernes ordning i de sønderjyske landsdele (de sønderjyske amter). Søndre landsret blev nedlagt ved lov nr. 191 af 14/6 1927, bl. a. med den motivering, at de særlige retsforhold i de sønderjyske landsdele var aftagende.

To bestod prøven for Søndre landsret. Det var:

Andreas Rasmussen Thulstrup, Haderslev, juridisk eksamen 1919 fra Kiel, beskikkelse som sagfører 7/7 1922, som bestod prøven 19/4 1923. Thulstrup var medlem af sagføcernævnet 1933–53.

Lauritz Clausen, notar, Haderslev, bestod prøven og blev landsretssagfører 21/7 1924.

Harald Vibæk, *Juristen* 1927 s. 1-4, *Sigurd Bruun*, 1927 s. 57-59, *Viggo Carstensen*, 1928 s. 9-11 og s. 25-29, interview med retspræsident Winther om prøven ved Østre landsret, 1933 s. 41-42, *Reitzel-Nielsen*, *Juristforbundets Historie* (1943) s. 57-59, 62, 71, 80, 115, 116, *Bet.* 1956 s. 78, 75, *A.B.* 1965 s. 60. Jeg takker retspræsident, dr. jur. *E. A. Abitz*, retspræsident *Erik Andersen* og justitssekretær *K. V. Andersen* for oplysninger i skrivelser af 25/2, 6/6 1969 og 1/4 1969. *Elisabeth Rudkøbing* om Anders R. Thulstrup i »Min far var sagfører« (1963) s. 259-69.

TITULATUR OG MØDERET 1/10 1919 – 1/10 1969

1. Efter forordningen af 3/6 1796: Overretsprokuratorer og underretsprokuratorer.

Den 1/10 1919 fandtes der 10 prokuratorer, der havde fået bestalling efter fr. 3/6 1796. Ved kgl. resolution af 19/12 1809 og plakat af 4/9 1810 var det bestemt, at såvel højesteretsadvokater som over- og underretsprokuratorer skulle have en egentlig *embedsbestalling*, der var underskrevet af kongen. Heri fandtes for første gang opdelingen af sagførerstanden i 3 grupper: højesteretsadvokat, overretsprokurator og underretsprokurator.

Der var to overretsprokuratorer:

Jodechus Henrik Mundt, bestalling 9/1 1865, død 25/4 1926

P. F. E. Casse, bestalling 2/7 1868, død 23/9 1920.

Der var 8 underretsprokuratorer:

prokurator *Carl Peter Ludvig Schott Deichmann*, Slagelse,
bestalling 13/7 1868,

prokurator *Siegfred Vilhelm Jensen*, Ærø, bestalling 25/6 1869,

prokurator *Anders Frederik Jørgensen*, København,
bestalling 14/3 1870,

prokurator *A. M. Hasselbalch*, Ålborg, bestalling 31/3 1870,

prokurator *M. F. C. Zahn*, Kolding, bestalling 31/3 1870,

prokurator *Carl Vilhelm Lunøe*, Nykøbing S., bestalling 31/3 1870,

prokurator *Caspar Willadsen*, Nørre-Sundby, bestalling 31/3 1870,

prokurator *Christian Eliezar Jespersen*, Haslev, bestalling 31/3 1870.

Bestallingerne blev meddelt til ansøgere, der havde opnået tilladelse til prøve, før lov 26/5 1868 trådte i kraft 1/1 1869.

Bestallingerne blev meddelt i henhold til *Chr. Colbjørnsens* berømte forordning om rettens vedbørlige og hurtige pleie af 3/6 1796. Det hed heri, at det var højst magtpåliggende, at sagførerne ere mænd af kundskab og retskaffenhed; kongen vil derfor, at der skal bruges megen varsomhed i henseende til valget af dem, der beskikkes til procuratorer, og at det nøie skal påses, at de, som dertil antages, besidder sådanne egenskaber, at man med grund kan vente, de vil hædre deres kald ved hand-

linger, som svarer til dets bestemmelse. Til at opnå dette øjenmærke, vil kongen også, at procuratorer skal gives sikkert håb om videre forfremmelse, når de i nogle år have udmærket sig ved duelighed, flid og redelighed i sagførelsen. På grund heraf befales følgende: Ingen må antages til procurator, enten ved over- eller underretterne, medmindre han har aflagt prøve på sin duelighed i lovkyndigheden, ved examen af det juridiske fakultet, og beviser med sammes attest, at han er blevet tilkendt character af »beqvem«, i fald han har taget dansk eksamen, og i det ringeste haud illaudabilis, dersom han har taget den på latin, samt tillige kan fremlægge pålidelige vidnesbyrd om, at han er bekendt for at være en god og sædelig mand. Når han således har godtgjort at besidde disse egenskaber, må ham først gives tilladelse til at føre sager for retterne i et vist distrikt, hvor der behøves procurator, i 2 år, og derefter når han i denne prøvetid har lagt for dagen ved sit forhold, at han er en duelig og retskaffen mand, bør ham meddeles bevilling til at være virkelig procurator ved over- og underretterne i et heelt stift. Dog følger det af sig selv, at han, i de to prøve-år bør tage del med de andre procuratorer i at udføre befalede og beneficerede sager.

Overretsprokuratorerne *J. H. Mundt* og *P. F. E. Casse* havde møderet ved samtlige underretter i Danmark og ved Landsover- samt Hof- og Stadsretten i København og Landsoverretten for Nørrejylland i Viborg. Ved rpl. § 1032, stk. 1 blev det i overgangsbestemmelserne fastsat, at overretsprokuratorerne skulle være ligestillet med landsretssagførerne.

Underretsprokuratorerne havde møderet ved *underretterne* i et »vist distrikt«, der var fastsat i bestallingen:

C. S. Deichmann i Sjællands stift, København undtaget, *Sigfred Jansen* i Lolland-Falsters stift, *A. F. Jørgensen* i Ribe stift, *Hasselbalch* i Aalborg stift samt den del af Aalborg amt, der hører under Viborg stift, *Zahn* i Ribe stift samt den del af Vejle amt, som ligger i Aarhus stift, *Lunøe* i Sjællands stift, *Willadsen* i Aalborg stift, *Jespersen* i Sjællands stift.

Ved rpl. fik underretsprokuratorerne møderet for alle underretter.

2. Efter lov af 26/5 1868 fra 1/1 1869: Højesteretssagførere, overretssagførere og underretssagførere.

Den 1/10 1919 fandtes der 29 højesteretssagførere, der var beskikket efter 1868-loven; ældst i anciennitet var *V. F. Asmussen*, beskikket 28/5

1875 (død 9/4 1919) og *Fr. Zahle*, beskikket 27/11 1875 (død 3/3 1930). *J. H. Bagger*, beskikket 16/1 1874, havde deponeret beskikkelsen. Den først beskikkede var *Otto Julius Levison*, 16/7 1870 (død 7/12 1905), og den sidst beskikkede var *Thorkild Knudtzon*, 15/2 191.

Titulaturen højesteretsprocurator og højesteretsadvokat, der iøvrigt ikke var omtalt i forordningen af 3/6 1796, gled ud. *Christian Magnus Falsen* var den sidste højesteretsprocurator i 1807. Den første højesteretsadvokat var *Gregers Schack* i 1808, og den sidste var *Hermann Barclay Halkier*, der fik beskikkelse 12/5 1869, og som døde 5/11 1915. Hans prøveprocedure var begyndt under den gamle ordning, inden 1868-loven trådte i kraft 1/1 1869.

Højesteretssagførerne havde møderet for alle retter.

Den 1/1 1969 var der kun *K. Steglich-Petersen* og *Th. Knudtzon*, som var beskikket efter 1868-loven, beskikket 30/10 1916 og 15/2 1919.

Der fandtes 1/10 1919 539 overretssagførere i København og omegn og 214 i provinsen, i alt 753. I anciennitet var ors. *Ole Nicolaj Jensen* den ældste med beskikkelse fra 1/10 1872. Den 1/1 1969 fandtes der 49 overretssagførere. Ældst i anciennitet var *Oluf Valdemar Bay*, med beskikkelse fra 9/5 1904.

Der var 9, der fik beskikkelse 30/9 1919, den sidste dag, det var muligt.

Det var:

ors. *Christian Folmer Rud Svendsen*

ors. *Benny Vogel-Jørgensen*

ors. *Ernst Wegner Olsen*

ors. *Holger Lyhne Thomsen*

ors. *Christian Segelcke*

ors. *Alfred Grinder*

ors. *Knud Dalgas Langballe*

ors. *Einar Waage Christensen*

ors. *Kristian Valdemar Kayser*

Overretssagførerne havde møderet for Landsover- samt Hof- og Stadsretten i København og Landsoverretten i Viborg, Kjøbenhavns Criminal- og Politiret, Sø- og Handelsretten samt alle underretter.

Der fandtes 1/10 1919 688 underretssagførere, 168 i København og omegn, 436 i købstæderne og 84 på landet. I anciennitet var sagfører, justitsråd *Thomas Frederik Mynster* – der deltog som overfyrværker i

felttoget 1850 – den ældste, idet han fik beskikkelse 9/2 1869. Den sidst beskikkede var sagf. *Niels Peter Jacob Blume*, Pederstrup (Maribo amt) 29/9 1919. Sagf. *Jørgen Nielsen*, beskikket 28/3 1894, havde tillige kgl. udnævnelse som prokurator fra 1904 med bopæl i Christiansted på St. Croix, hvor han praktiserede indtil han i okt. 1919 vendte tilbage. Den 1/1 1969 fandtes 325 sagførere ved underret. Ældst i anciennitet var sagfører *Arnold Andersen*, beskikket 20/6 1905 (død 1969).

Underretssagførerne havde møderet for enhver underret udenfor København, alt for så vidt der ved vedkommende ret kan gives møde af sagførere. Dette var en betydelig udvidelse af møderetten, idet der ikke fandtes nogen fyldestgørende grund til at udelukke dem fra at udføre de enkelte sager, som måtte blive dem betroede fra andre underretter, medens underretsprocuratorerne kun havde et bestemt distrikt. Desuden fik de møderet ved Criminal- og Politiretten og ved Sø- og Handelsretten, hvor sagførelsen hidtil havde været forbeholdt de københavnske overretssagførere. Der skete ingen ændring i deres møderet for Nordre Birk, Søndre Birk og Frederiksberg Birk. Ved birkerne havde de møderet, hvis de boede i København eller et af birkerne.

3. Efter rpl. fra 1/10 1919: Højesteretssagførere, landsretssagførere og sagførere ved underret.

Rpl. fulgte 1868-lovens tredeling af sagførerne, men ændrede den til: *højesteretssagførere, landsretssagførere* (tidligere overretsprocuratorer og overretssagførere) og *sagførere ved underret* (tidligere underretssagførere)

Den efter rpl. først beskikkede højesteretssagfører var *Viggo Rothe Holten-Bechtolsheim*, 28/5 1920. Siden da er fra 1920 – 1/7 1958 beskikket 105, heraf 11 i 1956, 6 i 1957 og 10 i 1958. *Mogens Krog-Meyer* var den sidste, som fik beskikkelse 30/6 1958. Ved lov nr. 209 af 23/7 1932 var pligten for højesteretssagførere til at have kontor i eller ved København blev ophævet, og den første sagfører i provinsen, som fik beskikkelse, var ors. *Fr. Teist*, Vordingborg, 28/10 1932.

Højesteretssagførerne har, som de altid har haft, møderet ved alle landets domstole. Indtil 1932 havde kun højesteretssagførere møderet for højesteret.

Landsretssagførerne har møderet for begge landsretter, Københavns Sø- og Handelsret og alle underretter. I overgangsbestemmelser var det fastsat, at de i henhold til tidligere lovgivning beskikkede *overretspro-*

kuratorer og overretssagførere skulle være ligestillede med landsretssagførere.

Ved lov nr. 209 af 23/7 1932 fik § 127 en tilføjelse, der gav landsretssagførere, der havde haft beskikkelse i 8 år, og som landsretten erklærede for øvede i procedure, møderet for højesteret i sager, som de personlig eller ved deres autoriserede fuldmægtig havde procederet i forrige instans (»egne sager«). I perioden 1932-1958 havde ialt over 300 landsretssagførere benyttet denne møderet, heraf 116 een gang, ca. 66 to gange, medens kun 8 har givet møde 15-30 gange. Denne møderet er benyttet i ca. en fjerdedel af højesteretssagerne, der gennemsnitlig var ca. 115 om året. Denne møderet blev af et folketingsudvalg under rigsdagssamlingen 1935-36 foreslået udvidet til at gælde for alle sager.

Troels G. Jørgensen har oplyst, at højesteretspræsident *Cosmus Meyer* i et udkast til en erklæring herom skrev, at § 127-sagførerne »gennemgående havde vist sig ude af stand til behørig at magte opgaven, idet såvel evnen til at tilvejebringe og fremstille de fornødne faktiske oplysninger, som evnen til at beherske den juridiske del af proceduren havde svigtet.« Højesteret modificerede sit endelige svar af 9/3 1936: Selvom en del af disse har udført sagerne på en efter højesterets skøn tilfredsstillende måde, gælder det dog om et ikke ubetydeligt antal, at« o.s.v.

Sagførere ved underret har møderet for enhver underret samt for Københavns Sø- og Handelsret i sager, som i medfør af §§ 224-25 ville henhøre under underret. Efter overgangsbestemmelserne i § 1031, jfr. bkg. nr. 214 af 13/7 1916 fik de, som 4/4 1916 havde beskikkelse som underretssagførere, og som inden 1/1 1914 havde anmeldt at have bopæl i København eller Københavns amt, også møderet fra 22/7 1916 for Københavns Kriminal- og Politiret og Sø- og Handelsretten i alle sager og for den kgl. Landsover- samt Hof- og Stadsret i alle 1'ste instanssager.

Ved tillægslov nr. 325 af 3/6 1919 blev § 1031 ændret således, at underretssagførere, der havde beskikkelse 1/10 1919 fik møderet for begge landsretter samt for Sø- og Handelsretten i alle sager, dog uden på dette grundlag at kunne få beskikkelse som landsretssagfører.

Retsplejeudvalget modtog i 1921 en protest fra 64 landsretssagførere mod at titulaturen landsretssagfører skulle kunne anvendes af § 1031-sagførerne. Der forelå på dette tidspunkt ingen anmodning fra § 1031-sagførerne.

I 1924 sendte en kreds af yngre overrets- og landsretssagførere i Kø-

benhavn et opråb til samtlige overrets- og landsretssagførere om at slutte sig til en protest til regering og rigsdag mod et forslag nogle underretssagførere, der havde ret til at procedere for landsretterne, havde fremsat for at få tilladelse til at titulere sig som landsretssagførere. Juristforbundet ønskede ikke at tilslutte sig denne protest, men tilbød at stille »Juristens« spalter til rådighed for en diskussion om spørgsmålet, men protestlederne modtog ikke tilbudet, da de havde erfaret, at der hverken i justitsministeriet eller i rigsdagen var stemning for at imødekomme underretssagførernes anmodning.

Rådet gav i skrivelse af 27/10 1928 til justitsministeriet udtryk for, at det var uheldigt, at der fandtes tre forskellige betegnelser på sagførere, som var mødeberettiget for landsretterne: landsretssagførerne, overretssagførerne og § 1031-sagførere, og henstillede, at der fremtidig blev indført en fælles betegnelse. En række sagførere, som havde fået beskikkelsen efter 1/10 1919 protesterede, og henviste bl. a. til, at flere sagførere på grund af eksamensgrad var afskåret fra at prøve for landsretten.

I folketetinget førtes en livlig debat om § 1031-sagførerne. 77 stemte for at imødekomme deres anmodning om at betegne sig som landsretssagførere, der var 13 imod. Et flertal indenfor landstinget var imidlertid afvisende.

Ved lov nr. 209 af 23/7 1932, § 4, sidste stk., jfr. lov nr. 175 af 11/5 1935 fik § 1031-sagførerne samme møderet for højesteret som landsretssagførerne. Der dispenseredes fra eksamenskravet, hvilket betød, at danske jurister med 1. karakter kunne underkaste sig prøven for landsretten uden iøvrigt at være bundet af nogen frist efter rpl.'s ikrafttræden.

Ors. *Stampe* foreslog i 1928 i retsplejeudvalget, at § 1031-sagførerne måtte kalde sig landsretssagførere. Antallet af dem var reduceret siden 1919, i København fra 24 % til 16 %, udenfor København fra 70 til 43 %. Der var et knebent flertal for forslaget, 8 imod 5, og 3 undlod at stemme. Der var fremsat et subsidiært forslag om at give dem ret til at kalde sig sagfører ved landsret, en betegnelse, der faktisk var i brug. Der forelå ligesom i 1924 protest fra en del landsretssagførere.

I betænkningen om sagførervæsenet af 1929 anså hele udvalget det ikke for hensigtsmæssigt at betinge deres adgang til at beskikkes som landsretssagførere af aflæggelse af prøven, ligesom man ikke ville opstille krav, der udelukkede dem, der hidtil ikke eller i ringe omfang havde brugt deres procedureret.

Antallet af 1031-sagførere var 678 i 1920, 544 i 1924, 433 i 1928 og

395 i 1930. I 1936 fandtes der 273, hvoraf 239 anmodede regering og rigsdag om uden at aflægge prøve for landsretten at få tilladelse til at betegne sig som landsretssagførere. De henviste til, at deres kompetence ikke dækkedes af deres titulatur og fremhævede, at lovgivningsmagten uden betænkelighed kunne imødekomme deres anmodning, så meget mere som der i 1932 og 1935 var givet en kreds af dommerfuldmægtige ret til uden prøve at benytte betegnelsen landsretssagfører. Der var allerede i rigsdagssamlingen 1928–29 fremsat lovforslag herom, som blev mødt med velvilje.

Dette forslag blev aldrig gennemført. Adskillige § 1031-sagførere fik beskikkelse som landsretssagførere, men efter aflagt prøve. En ejendommelig ordning: § 1031-sagførerne havde møderet for landsretterne og for højesteret, men måtte først betegne sig som landsretssagfører, efter at prøven for landsret var fundet forsvarlig.

Juristforbundet illustrerede situationen ved følgende opstilling i 1931:

	1/1 1920	1/1 1924	1/1 1928	1/1 1930
overretssagførere	752	647	574	547
landsretssagførere	0	82	230	276
§ 1031-sagførere	678	544	433	395
	1430	1273	1237	1218

Alle var mødeberettigede for landsretterne, men kun landsretssagførerne havde aflagt prøve.

Troels G. Jørgensen, 18 år af højesterets historie (1947) s. 157–58, *samme* Retsplejudvalget gennem 25 år (1944) s. 97, *Erik Reitzel-Nielsen*, Juristforbundets historie 1918–1943 (1943) s. 51–52, S.B. 1928 s. 117, 1936 s. 33, *Victor Hansen*, Retsplejen ved højesteret (1959) s. 27 ff., *Knud Gormsen*, i »Min far var sagfører« (1963) s. 111.

4. Efter lov nr. 261 af 28/6 1920 og lov nr. 167 af 1/4 1921.

Rechtsanwälte og referendarer i de sønderjyske landsdele får beskikkelse som landsretssagførere uden prøve.

Efter genforeningen opstod spørgsmålet om adgangen for de i Sønderjylland boende rechtsanwälte og referendarer til at møde for danske domstole. Ved lov nr. 261 af 28/6 1920 om adgang for personer, der havde taget tysk juridisk eksamen, til at drive sagførervirksomhed i den danske stat fik rechtsanwälte, som uafbrudt havde haft fast bopæl, og

som havde drevet sagførervirksomhed indenfor de sønderjyske landsdele siden 1/1 1918, møderet indtil 1/7 1923 såvel for Søndre landsret som de underretter, der hørte herunder.

Ved dokumentation af dansk indfødsret, attest for ikke at være ude af rådighed over sit bo og erklæring fra præsidenten for Søndre landsret efter samråd med rettens øvrige dommere eller fra en dommer ved en sønderjysk underret om, at den pågældende i mindst 2 år til stadighed havde givet møde i retten, og at han havde vist sig i besiddelse af de fornødne kundskaber såvel i dansk sprog som i dansk lovgivning, kunne justitsministeriet meddele ham beskikkelse som sagfører fra 1/7 1923 med møderet for samtlige underretter og landsretter. For at opnå beskikkelse som landsretssagfører skulle prøven bestå for landsretten.

Justitsministeriet kunne endvidere beskikke som *midlertidige sagførere* – indtil 1/7 1923 – ved de sønderjyske retter personer, som havde taget den tyske referendareksamen før 1/1 1915, og som i mindst 3 år havde gjort referendartjeneste i Tyskland eller udøvet anden virksomhed af tilsvarende betydning, når vedkommende erhvervede dansk indfødsret.

Denne lov blev imidlertid ændret ved lov nr. 167 af 1/4 1921. De nævnte sagførere kunne på begæring få beskikkelse som *landsretssagførere* når de godtgjorde, at de havde dansk indfødsret, ikke var ude af rådighed over deres bo, at de i mindst 2 år fra 18/6 1920 og til stadighed havde givet møde for en sønderjysk ret eller senere havde tilvejebragt enten en af præsidenten for Søndre landsret efter samråd med rettens øvrige dommere eller af en sønderjysk underretsdommer udfærdiget bevidnelse om, at de havde vist sig i besiddelse af de fornødne kundskaber såvel i dansk sprog som i dansk lovgivning.

Der var 16 med tysk sagførerbestalling, som uden prøve fik beskikkelse som landsretssagførere:

Sophus Iver Erichsen, Haderslev, 26/7 1922
Johs. Andersen, Haderslev, 2/10 1922
Christian Jürgen Raben, Haderslev, 2/10 1922
Gerhard Vogelgesang, Haderslev, 2/10 1922
William Schmidt, Åbenrå, 15/9 1922
Frederich Christian Weber, Åbenrå, 7/3 1923
Juristråd, rådmand Johan Alexandersen, Sønderborg, 22/8 1922
Hans Caesar Max Oehlert, Sønderborg, 29/8 1922
Peter Hansen Blom, Sønderborg, 23/3 1923
Jacob Heinrich Miang, Sønderborg, 18/4 1923
Sophus Høiland Helm, Sønderborg, 7/5 1923
Oskar Hans Johansen, Sønderborg, 2/10 1922

Theodor Carl Otto Sievert, Tønder, 26/7 1922
Carl Ingver Tødsen, Tønder, 10/10 1923
Karlo Jepsen, Rødding, 10/3 1923
Peter Jepsen, Løgumkloster, 21/8 1923

5. Efter lov om ændring i rpl. nr. 209 af 29/7 1932.

Dommerfuldmægtige får beskikkelse som landsretssagførere uden prøve.
Ved lov nr. 128 af 15/4 1930 var det fastsat, at dommerfuldmægtigene fra 1/4 1935 skulle ophøre med at drive sagførervirksomhed. Der var givet dommerfuldmægtigene en frist på 5 år til afvikling. Der var imidlertid flere, som hellere ville afvikle stillingen som dommerfuldmægtig og fortsætte sagførervirksomheden. Som en imødekommenhed mod denne gruppe indførtes der i loven om ændringer af rpl. nr. 209 af 29/7 1932 en bestemmelse om, at dommerfuldmægtige, som ved lovens ikrafttræden den 1/1 1933 var, og som havde været ansat ved et dommerembede i mindst 15 år, kunne få beskikkelse som landsretssagfører uden prøve for landsretten og uden hensyn til eksamens art og karakter.

Der fandtes ca. 270 dommerfuldmægtige, hvoraf ca. 90 kunne komme i betragtning.

Regeringens ordfører, landsdommer *Jesper Simonsen*, udtalte i folketinget: Man har villet lette de ældre af dem overgangen til sagførergerningen af hensyn til, at de mister retten til privat praksis. Forslaget hviler for så vidt på et billighedshensyn. At det tillige kan virke til at åbne vejen for nye kræfter, må under de nuværende vanskelige forhold for de unge også betragtes som nyttigt.

6. Efter lov nr. 125 af 10/5 1958.

Advokater

Titelstriden og dens afslutning

Fra 1/7 1958 beskikkes kun *advokater*. Ligesom højesteretsadvokater – den sidste var *Herman Barclay Halkier*, død 5/11 1915 – og overretsprokuratorer – den sidste var *J. H. Mundt*, død 25/4 1926 – vil efterhånden overretssagførere, den sidste beskikkelse er dateret 30/9 1919, *landsretssagførere*, de to sidste beskikkelser er dateret 30/6 1958, og *højesteretssagførere*, den sidste beskikkelse er dateret 30/6 1958, glide ud af Hof- og statskalenderen.

Advokater har møderet for alle underretter, Københavns sø- og handelsret i underretssager og for Den særlige klageret.

Møderet for landsretterne samt for Københavns sø- og handelsret uden begrænsning har enhver advokat, som har bestået juridisk embeds-eksamen med mindst 2. karakter af 1. grad, og som har bestået prøven for landsretten.

Møderet for højesteret har enhver advokat, der har møderet for landsretten, når han til højesterets justitskontor har indgivet anmeldelse bilagt med en tilkendegivelse om, at han i 5 år har været i virksomhed som advokat med møderet for landsretten, og med en erklæring fra vedkommendet landsret om, at han er øvet i procedure.

Den, der uden at være højesteretssagfører, har erhvervet møderet for højesteret i sager, som han har udført i foregående instans (»egne sager«), bevarer sin møderet for højesteret uden at indgive anmeldelse herom.

Højesteretssagførere, overretssagførere, landsretssagførere eller sagførere ved underret (underretssagførere) bevarer deres hidtidige møderet.

Betænkningen om sagførervæsenet af 1929 foreslog en fælles betegnelse for alle sagførere, og anså det for konsekvent at ophæve alle bestående titler og kræve, at alle fremtidig bærer samme titel. Udvalget mente dog, at det ville støde på stærk og næppe ubegrundet modstand og foreslog derfor, at fællestitlen alene blev gjort obligatorisk for fremtidige erhververe af beskikkelsen.

1958-loven fastslog, at højesteretssagførere, overretssagførere, landsretssagførere og sagførere ved underret (underretssagførere) har ret til fortsat at benytte deres nuværende titel, og at titlen advokat kan anvendes enten i forbindelse med eller i stedet for den gamle titel.

Rådet drøftede de problemer, der rejste sig i forbindelse med fællesbetegnelsen »advokat«. Der var indenfor rådet enighed om, at der i alle generelle udsendelser fra sekretariatet efter 1/7 1958 skulle anvende betegnelsen advokat.

Der veksledes nogle bitre bemærkninger og udveksledes nogle skarpe skud (»sprogets vilde skud«) i Advokatbladet, og formanden for rådet udtalte på det fælles kredsbestyrelsesmøde i maj 1958, at han håbede, at ingen ville blive fornærmet over rådets udsendelser til alle »advokater«. »Højesteretsskranken« anmodede imidlertid i skrivelse af 17/10 1958 om, at rådet i alle henvendelser – enkelte eller massehenvendelser, herunder forsendelser af Advokatbladet – anvender titlen: højesterets-

sagfører. Og det imødekom rådet, idet også andre: sagførere, landsretssagførere og overretssagførere ville blive betegnet med disse titler, hvis de ligeledes indgav anmeldelse herom. Adresseografen blev ændret. På ét punkt blev der dog ensartethed: højesteretspræsidenten bestemte med justitsministeriets tilslutning, at alle *advokater*, der procederer i højesteret, skal bære sådanne kapper, der hidtil har været anordnede for højesteretssagførere. Rådet anskaffede det fornødne antal.

Men så kom spørgsmålet om telefonbogen, hvis advokatrubrik ikke blev uniformeret. Man frygtede for, at der blev udfoldet opfindsomhed med hensyn til særangivelser af titel og møderet, og kredsbestyrelsen for København forsøgte i den ellefte time at få en rimelig og en enkel ordning. Det var for sent, telefonbogen var i trykken. Frygten var begrundet. Justitsministeriet udtalte i mellemtiden, 14/1 1959, at en advokat, som ikke har bestået højesteretssagførerprøven, ikke er berettiget til at betegne sig som »advokat ved højesteret«, og 26/6 1959 at en advokat, som er mødeberettiget ved landsret, ikke er berettiget til at betegne sig som »advokat ved landsret«. Det var rådets indstilling.

Lrs. *Jørgen Jacobsen* rejste spørgsmålet om, hvorvidt det stadig skulle være en hemmelighed hvilke advokater, der havde møderet ved de forskellige domstole. Ombudsmanden, professor *Stephan Hurwitz* udtalte i skrivelse af 13/10 1960, at justitsministeriet havde udtalt som sin opfattelse, at en advokat ikke, med mindre han havde beskikkelse som højesteretssagfører, er berettiget til at benytte betegnelsen advokat for (eller ved) højesteret. Der henvistes til, at loven anvender fællesbetegnelsen »advokat« for alle, der har beskikkelse som advokat, herunder også de advokater, der i medfør af rpl. § 166 har møderet for højesteret. Ombudsmanden tilføjede, at den endelige afgørelse formentlig måtte henhøre under domstolene.

Adv. *Fr. Bang Olsen*, Nyborg, udtalte, at han ville betegne sig som »advokat for højesteret«.

Lrs. *Johan Asmussen* skrev i »Tre år efter – Betragtninger om advokatorrdningens konsekvenser«, at der herskede en for standens anseelse skadelig forvirring med hensyn til titulatur og mødebetegnelser – højesteretssagførere, landsretssagførere med og uden møderet for højesteret, sagførere med og uden møderet for landsretten, advokater med og uden møderet for landsretten, uden – og snart med – møderet for højesteret, »private« betegnelser som »advokat for (ved) højesteret, respektive landsret«, »højesteretsmøderet«, »mødeberettiget for højesteret (landsret)« o.s.v. – en komplet forvirring. »Denne tilstand er skæmmende –

indadtil og overfor offentligheden. Der må skabes klarhed med hensyn til titulatur og mødebetegnelse efter faste, logiske og forståelige linier. Vi skylder os selv som stand, at dette roderi hører op. Må jeg med alvorlig vilje til objektivitet og med en passende portion god, gammeldags respekt overfor personer, kvaliteter og specielt dokumenterede kvalifikationer, gøre de 80/90 indehavere af højesteretssagfører-titlen opmærksom på, at det er *dem*, der har løsningen af dette spørgsmål, den for *alle* værdige varetægtelse af dette *standsspørgsmål*, i deres hule hånd.« Og Johan Asmussen fortsatte: »Ønsket om bevarelse af en titel – det være sig højesteretssagfører eller landsretssagfører – som afviger fra iøvrigt ligeberettigede kollegers, kan ikke have noget andet formål end at sikre sig fordele – og fordele, som man altså opnår på kollegers bekostning – af prestige – og forretningsmæssig art – som er uden forbindelse med den lige møderet som sådan. Det kan være forståeligt, men har lige så lidt som følelsesmæssige hensyn til det »dekorative« el. lign. noget sagligt krav på beskyttelse.«

Adv. W. Kahlke skrev derefter om »Titelforvirringen«: »Det er de yngre, der føler sig ulige behandlet i forholdet til os, der blev landsretssagførere eller højesteretssagførere i rette tid.« Han foreslog titlen advokater og alene advokat uanset tidligere titulering. Lrs. R. Prytz gav udtryk for, at reformen ved 1958-loven var et højst utjenligt middel til at fremme den enhed og ensartethed, som tilsigtedes. Han mente, at standen nu sad i selvforskyldte vanskeligheder, og han tilføjede: »At menigmand ikke kan hitte ud af at bruge titlerne rigtigt, kan ikke undre, når det har vist sig, at sagførerrådet (advokatrådet) i strid med lovens bestemmelser har vedtaget at kalde sagførere for advokater.«

I skr. af 14/5 1959 og 13/6 1960 udtalte justitsministeriet som sin opfattelse, at en advokat, der ikke har beskikkelse som højesteretssagfører, ikke er berettiget til at betegne sig som »advokat ved højesteret«, »advokat for højesteret« eller »mødeberettiget advokat for højesteret«. I utr. jmskr. af 26/6 1959 er det på tilsvarende måde udtalt, at en advokat, der ikke har beskikkelse som landsretssagfører, ikke er berettiget til at betegne sig som »advokat ved landsret«.

Rådet nedsatte et »titeludvalg«: Bernt Hjejle (formand), Erik Andersen, Næstved, Preben Dons, N. J. Gorrisen, Axel Graff, Eigil Jensen, Otto Lassen, Herluf Pagter, Skive, Finn Poulsen, Svendborg, Ib Salomonsen og Knud Thale, Aarhus. Udvalget fremkom med et forslag på det ekstraordinære advokatmøde i januar 1962. Det var en kompromisløsning mellem udvalgets medlemmer.

Rådet vedtog den 23/3 1961 følgende tilføjelser til de kollegiale reglers I. punkt 5: »Advokater bør på deres brevpapir benytte betegnelsen »advokat«, evtl. i forbindelse med andre ord, som f. eks. »advokatkontor«, »advokatfirma«, »advokaterne« eller lign. Det er tilladt derudover også at benytte gamle titler. Punkt 6: Møderetten kan alene angives ved benyttelsen af de gamle titler eller ved angivelse af betegnelsen: »møderet for højesteret« (evt. »møderet for samtlige retter«), eller »møderet for landsret«.

Lrs. *Fr. Bang Olsen* sagsøgte justitsministeriet for at få det til at anerkende, at han var berettiget til at betegne sig som »advokat for højesteret«. Østre landsret fastslog i sin dom af 10/9 1962, at en advokat, der ikke har beskikkelse som højesteretssagfører, er uberettiget til at betegne sig som »advokat for højesteret«, uanset om han ifølge rpl. § 126 er mødeberettiget for højesteret, og derfor havde berettigelsen til at bruge betegnelsen »advokat (møderet eller mødeberettiget) for højesteret«.

Hermed endte titelstriden. – Fællestitlen »advokat« medførte flere titulaturer end nogensinde.

Pr. 1. januar 1969 fandtes følgende antal advokater:

80 højesteretssagførere

49 overretssagførere

1180 landsretssagførere

942 sagførere og advokater

2251 advokater ialt

581 advokater havde møderet for højesteret, hvortil kom 80 højesteretssagførere, ialt 661.

288 advokater havde møderet for landsretterne, hvortil kom højesteretssagførere, overretssagførere og landsretssagførere, ialt 1597.

A. B. 1958 s. 185, 210 og 242, 1959 s. 10, 1960 s. 244-46, *Jørgen Jacobsen*, 1959 s. 342, *Fr. Bang Olsen* 1960 s. 244-46, *Johan Asmussen* 1961 s. 36-38, *W. Kahlke* 1961 s. 70, *R. Prytz*, 1962 s. 13-14, jfr. U. f. R. 1959 s. 170-72, advokatmødet jan. 1962 se 1962 s. 71-72, Dommen findes A. B. 1962 s. 221 og i U. f. R. 1963 s. 123, *Axel Graff*, A. B. 1969 s. 157-58.

KUNSTEN AT DRIVE ADVOKATPRAKSIS BESTÅR BL. A. I AT HOLDE KLIENTERNES PENGE I ÉN LOMME, SINE EGNE I DEN ANDEN

Klientkontosystemet indførtes 1/1 1942.

Udtalelsen er tillagt sagfører *Abraham Lincoln*, der unægtelig gjorde sig mere bekendt som præsident i U.S.A. Det er iøvrigt ingen kunst, når klientkontosystemet er foreskrevet – og det følges. Det blev først indført i England 1935 ved Solicitors Accounts Rules, og det engelske system har været forbilledet for det danske, der indførtes 1/1 1942.

1. Bogføring og klientkontosystemet.

Da handelsministeriet i 1910 fremsatte lovforslag om handelsbøger, hvori bogføringspligten også omfattede sagførere, udtalte Sagførerforeningens hovedbestyrelse sig enstemmigt imod, at sagførerne pålægges at føre regnskabsbøger. Og i rigsdagsudvalget rejste sagførerstandens repræsentanter, bl. a. hrs. *P. G. C. Jensen* modstand mod forslaget. Kort efter kom der ved det ordinære valg en ny hovedbestyrelse, som havde den rigtige opfattelse af bogføringens betydning.

Ors. *Carl Skibsted* har givet et kuriøst billede af sagførernes bogføring i begyndelsen af århundredet:

Adskillige førte kassebog, men ingen hovedbog, andre førte hovedbog, men ingen kassebog. Undertiden førtes begge bøger, og det var da overladt til en kontorist at bestemme, hvilke poster han ville føre fra kassebogen over i hovedbogen. Det fortaltes endog om en sagfører, som havde en af de største forretninger i provinsen, at han hverken førte hovedbog eller kassebog, men systemet bestod i, at den af personalet, som havde modtaget eller udbetalt penge, forventedes at ville notere det indeni vedkommende klients charteque.

Hrs. *N. H. Bache* fandt, at det var selvfølgeligt, at sagførerne skulle føre forsvarligt bogholderi. »At et lovbud om bogføringspligt skulle gøre bogføringsskandaler umulige fremtidig på sagførervæsenets område, er der vel intet fornuftigt menneske, der vil vente.« Det vil vejlede ube-fæstede sjæle, afstive en eller anden vaklende og hindre køren fast på

grund af manglende bogføring. Lovforslaget blev vedtaget som lov om bogføring m. v. nr. 98 af 10/5 1912, hvorefter sagførere, der driver erhvervsvirksomhed, har pligt til at føre autoriserede bøger og til at foretage årlig statusopgørelse. Den er afløst af lov nr. 207 af 7/6 1958, og lov nr. 178 af 5/6 1959.

Spørgsmålet om en systematisk bogføring blev påny rejst på sagfører-mødet i 1933, efter at nogle sagførersammenbrud havde kastet skygge over standen, og i 1935 forelå »Vejledning i bogføring for sagførere«, udarbejdet efter sagferrådets anmodning af statsaut. revisor *P. J. Aarup*. Den er afløst af »Vejledning i bogføring for advokater« (1964).

På det almindelige sagførermøde i 1939 vedtoges klientkontoordningen, der godkendtes ved justitsministeriets bkg. nr. 387 af 20/7 1940 angående advokaters pligter med hensyn til betroede midler. Klientkontosystemet udgør et vigtigt supplement til bogføringsloven. Der er herefter pligt til at anvende et bogføringssystem, der til enhver tid udviser størrelsen af en advokats samlede tilsvær af betroede midler. Klientkontosystemet trådte i kraft 1/1 1942. Nyt regulativ om advokaters pligter med hensyn til behandlingen af betroede midler er vedtaget 22/11 1968.

2. Klientkontoens struktur.

De foreskrevne regler om bogføring og adskillelse af klientmidlerne fra advokatens egne midler indfører en logisk rigtig ordning, som skaber et passende værn imod uretmæssig forbrug af klienternes penge. Men ordningens betydning er tillige uomtvistelig for advokaten. Såfremt reglerne overholdes, værnes han mod uagtsomt forbrug af betroede midler. Han kan – billedligt talt – høre en klokke ringe, hvis han tager det første ulovlige skridt. Og selv om han økonomisk bryder sammen, pådrager han sig ikke straf, hvis reglerne er overholdt. Han har en gæld til sine andre kreditorer ganske som en anden næringsdrivende.

Det erkendes fra alle sider, at det er forebyggende foranstaltninger, der ikke kan skabe fuld betryggelse imod forbryderiske tilbøjeligheder, direkte uhæderlighed. Mod forbrydere – og betroede tyve er de værste – kan man aldrig værge sig effektivt. Sådanne tab må erstattes af kollegerne – og det bliver de. De hæderlige advokater må hæfte for de uhæderlige.

Klientkontoordningen er en ordensforanstaltning, som lægger et rationelt økonomisk grundlag for advokatvirksomheden. Det centrale er

Hans Christian Langkjær

Født 16/12 1884, sagf. 1911.

Medlem af kredsbestyrelsen for 3. kreds 1920–26, af sagførerrådet 1937–46, i bestyrelsen for understøttelsesfondet 1942–61, fung. formand 1945, formand 1951–61, formand for klientkontoudvalget 1949–61, medlem af erstatningsudvalget 1954–57.

Medlem af retsplejeudvalget 1937–55.

H. C. Langkjær

ganske simpelt: sondringen, adskillelsen mellem dit og mit, mellem advokatens og klienternes penge.

Det reelle indhold er gennemført ved at pålægge advokaten forpligtelse til straks at indsætte de penge, han oppebærer på klienternes vegne, og som han ikke straks kan eller skal afgive til den berettigede på en særkonto – klientbankkonto – i et pengeinstitut, således at disse midler straks separeres fra advokatens egne penge.

Til denne klientbankkonto stilles det krav, at det udtrykkeligt både i forhold til pengeinstituttet, til trediemand og til advokaten selv fastslås ved betegnelse på kontoen og på checks, hvorved der trækkes på kontoen, at det er en *klientbankkonto*. Det er klientmidler, det drejer sig om, selvom advokaten er legitimeret til at disponere. De pengeinstitutter, hvori klientbankkonto er oprettet, skal afgive en erklæring om, at de er uberettiget til at modregne eventuelt tilgodehavende hos advokaten med de beløb, der indestår på klientbankkonti.

Da klientbankkontoen altid skal udvise det samlede beløb, som skyldes til de klienter, som er i kredit – uden fradrag af de beløb, som advokaten har tilgode hos andre klienter, er dette ensbetydende med, at klienternes penge ikke kan benyttes som advokatens driftskapital. Den ene klients penge kan ikke benyttes til udlæg for den anden, idet midlerne ikke kan anvendes til noget som helst andet formål end det, hvortil de er modtaget. Advokaten må derfor tilvejebringe sin driftskapital på anden måde, og hvis denne ikke er tilstrækkelig stor, må han afstå fra at foretage udlæg og i stedet forlange forskud fra klienten.

3. Klientkontoudvalgets kontrol.

Enhver advokat skal hvert år på et af advokatrådet valgt tidspunkt indsende en på tro og love afgivet erklæring på en foreskreven formular om størrelsen af hans samlede tilsvær af betroede midler, attest fra det pengeinstitut, hvori advokaten har oprettet klientkonto om saldoen den nævnte dag, attest om det mindste beløb, som har indestået på kontoen i de foregående 12 måneder. Attesterne fra pengeinstitutterne kan undlades, hvis den af advokaten afgivne erklæring attesteres af en statsautoriseret revisor eller en anden af advokatrådet godkendt person. Fra 1970 skal den årlige klientkontoerklæring attesteres af en statsaut. revisor. Der blev i 1968 afgivet 1373 klientkontoerklæringer, heraf 619 fra København og 754 fra provinsen, ca. 700 var forsynet med attest af statsaut. revisor. Der er iøvrigt hjemmel til uden angivelse af grund og til enhver tid at pålægge en advokat at fremskaffe revisorattest.

Oversigt over klienttilsvær udarbejdet på grundlag af de til advokatrådet indsendte klientkontoerklæringer

				Millioner kroner		
				Ialt	København	Provinzen
1/1	1954			67,5	39,1	28,4
31/3	1955			74,1	44,4	29,7
31/3	1956			77,7	46,5	31,2
31/8	1957			82,1	48,7	33,4
30/4	1958			90,3	54,2	36,1
31/3	1959			109,0	64,3	44,7
31/3	1960			122,8	71,2	51,6
30/4	1961			135,9	77,3	58,6
31/3	1962			155,0	88,4	66,6
31/7	1963			162,6	84,0	78,6
30/4	1964			195,5	101,1	94,4
30/4	1965			212,1	105,2	106,9
31/8	1966			249,5	123,2	126,3
31/5	1967			279,0	139,3	139,7
30/4	1968			281,8	136,9	144,9

Tilsynet og kontrollen med klientkontoreglernes overholdelse er henlagt til advokatrådet, der har nedsat et klientkontoudvalg.

Simon Marinus Karmark Rønsted

Født 6/12 1895, lrs. 1922.

Medlem af sagførrådet 1937-46, af klientkontoudvalget 1949-69, formand 1961-69.

Karmark Rønsted

Klientkontoudvalget består af 5 medlemmer, der gennemgår de fremsendte erklæringer. Den detaljerede gennemgang foretages af advokatrådets revisor, som i udvalgmøder forelægger de erklæringer, der giver anledning til at formode, at klientkontoreglerne ikke overholdes. Udvalget tager stilling til, hvorvidt der skal afkræves revisorattest, indhentes yderligere oplysninger eller afsendes breve med råd og vejledning samt indskærpelse af klientkontoreglerne.

Afgivelse af en urigtig erklæring straffes efter strfl. § 163. Dette er første gang statueret af retten for Kalundborg købstad i 1952 i et tilfælde, hvor en advokat havde afgivet urigtig erklæring om sit klienttilsvar i årene 1947-52, således at et klienttilsvar på kr. 74.294 pr. 4/3 1952 ikke var dækket af noget på klientbankkonto indestående beløb. Dommen fastslog, at klientkontoreglerne må antages at have til hensigt at beskytte borgerne overfor advokaternes uretmæssige forbrug af de midler, der betros dem. Urigtige erklæringer, (klientkontointberetninger), der tilsigter at undergrave en sådan ordning, må betragtes som erklæringer til brug i retsforhold, som vedkommer det offentlige.

Manglende tilsvær på klientbankkontoen straffes efter strfl. § 278 nr. 3 (uretmæssig forbrug af betroede penge).

Overtrædelse af vedtægten og regulativet behandles som disciplinærsager. Sanktionerne er de sædvanlige: advarsel, irettesættelse, bøde, suspension.

Poul Lindboe

Poul Lindboe

Født 13/2 1906, sagf. 1934, lrs. 1935.
Medlem af kredsbestyrelsen for 1. kreds
1952-60, af advokatrådet 1961-69, af
klientkontoudvalget 1961-, formand 1969-.

Klientkontoudvalget.

1949-1961: sagf. H. C. Langkjær, Sorø, *formand* 1949-1961
1949-1957: hrs. K. Bunch-Jensen
1949-1969: lrs. Karmark Rønsted, *formand* 1961-1969
1957-1961: ors. N. Busch-Jensen
1957-1965: lrs. Otto Rosentoft
1957-1969: statsaut. revisor P. J. Aarup
1957- statsaut. revisor K. Lykkegaard
1961-1965: lrs. Finn Poulsen, Svendborg
1961- lrs. Poul Lindboe, *formand* 1969-
1965- lrs. Jørgen Goldberg
1965- lrs. B. Svarre Nielsen, Roskilde.
1969- lrs. Ernest Hartwig

4. Klientbankkontomidlernes separatiststilling i en advokats konkursbo.

Forinden klientkontoordningen trådte i kraft, blev der rejst tvivl om, hvorvidt separatiststillingen ville kunne hævdes uden positiv lov-hjemmel.

Konkurslovkommissionen (af 1930) udtalte, at det allerede efter gæl-dende ret måtte antages, at der skabes separatistret i en advokats kon-kursbo ved klientkontoordningens oprettelse og overholdelse.

Der stilles to krav for, at klientens pengemidler kan få separatiststilling. For det første skal advokaten holde midlerne adskilt fra sine egne ved at indsætte dem i et pengeinstitut på særlig konto, eller på en fælles konto for betroede midler. For det andet skal advokaten have ført et regnskab, som skal udvise, hvad der til enhver tid tilkommer hver af de pågældende, og dette krav får navnlig betydning, hvor der foreligger en fælleskonto.

En række grænsetilfælde, der meget ofte vil forekomme ved et forestående sammenbrud, blev også drøftet: »Efterindsættelse«, hvor pengene ikke indsættes på klientkontoen i umiddelbar kontinuitet af modtagelsen, sammenblanding af advokatens egne og klientmidler, og mangelfuld bogføring, idet disse omstændigheder skulle gøre det vanskeligt at passe klientkontoreglerne ind i konkurslovens afkræftelsesregler. Disse indvendinger blev imødegået med en henvisning til, at man ikke skal fortabe sig i subtiliteter om, hvad der kan blive følgen af, at pengene dog »har været blandet« med advokatens egne eller har »overnattet« hos ham o. lign. Et rørpostsystem er ikke nødvendigt. Der skal handles i overensstemmelse med sund fornuft. Det er afgørende, om det er evident, at midlerne ikke på nogen måde har været eller kunne være brugt i advokatens egen økonomi.

Domspraksis har godkendt separatiststillingen. Det skete første gang ved en dom af Københavns byrets skifteafdeling i 1942, umiddelbart efter ordningens ikrafttræden.

Indledning til advokatgerningen II (2. udg. 1963) s. 192-221.

REGLER FOR GOD ADVOKATSKIK

Der stilles fra alle sider – offentlige myndigheder, klienter og kolleger – kvalificerede krav til advokatens handlemåde. Der påhviler ham særlige pligter, som stillingen som advokat medfører. Det blev vistnok fremhævet første gang i proceskommissionsbetænkningen fra 1876, og i forslaget til lov om sagførervæsenet, som blev fremlagt i rigsdagssamlingen 1879–80, udtalte justitsministeriet i betænkningen:

»Sagførerne have ikke blot i deres virksomhed at holde sig til loven efterrettelige, men som offentlige funktionærer, der arbejde i retsplejens interesse, have de den utvivlsomme pligt i deres virksomhed som sagførere, både at udvise et sådant hæderligt og pålideligt forhold, at de private i selve stillingen som sagfører kunne finde den tilstrækkelige garanti for med tryghed at kunne betro dem omsorgen for deres vigtigste interesser. Det er heraf en følge, at en sagførers forhold kan være utilbørligt og bør kunne foranledige indskriden fra en offentlig myndighed, uden at der fra hans side behøver at være foretaget nogen handling, der kvalificerer sig til påtale af den almindelige straffemyndighed.«

Og den samme betragtning kom til udtryk i en kendelse, som hovedbestyrelsen for Den danske Sagførerforening afsagde i 1889. Den henviste til, at vedtægterne netop havde som »øjemed« fortrinsvis at ramme forhold, som ikke kunne rammes af loven, men som dog er af en sådan beskaffenhed, at de i almenhedens og sagførerstandens interesse bør påtales, og det pågældende sagføerråd havde derfor været berettiget til at undersøge sagen, selvom domstolene i analoge tilfælde havde fundet en fremgangsmåde som den påklagede lovlig.

Der har således ikke hersket tvivl med hensyn til, at der bør påhvile advokaten særlige kvalificerede pligter. Det har tværtimod været afgørende at fastslå eksistensen af sådanne pligter som gældende uafhængigt af domstolenes kompetence i straffesager. Det springende punkt har derimod været fastlæggelsen af det nærmere indhold af de kvalificerede krav, der burde og kunne stilles til advokatens handlemåde. En lille menneskealders debat bærer præg heraf.

Rpl. søgte at formulere de særlige advokatpligter ved at kræve, at en

advokat er forpligtet til at undgå alt, hvad der ikke kommer overens med den *hæderlighed*, *nøjagtighed* og *pålidelighed*, som en offentlig beskikket advokat altid må udvise, og ved lov nr. 209 af 23/7 1932, jfr. lov nr. 88 af 15/3 1939 tilføjedes, at en advokat udenfor sin virksomhed ikke må udvise en adfærd i forretningsforhold eller i andre forhold af økonomisk art, der er *uværdige* for en advokat.

Hermed var der givet en udtrykkelig regel, hvis rækkevidde efter kra-venes formulering: hæderlighed, pålidelighed og nøjagtighed, ikke syn-tes umiddelbart forenelig med det konkrete skøn, der er karakteristisk for anvendelsen af den typiske etiske norm (retsstandarden), der i dag er formuleret som et krav til advokaten om at handle i overensstemmelse med »god advokatskik«. Rpl. ville udtømmende i få ord gøre op med rækkevidden af advokatens pligter. Spørgsmålet måtte næsten uundgå-ligt blive, om rpl. ville få lov til at låse udviklingen fast. Svaret blev nej – efter langvarig debat.

Spørgsmålet om rpl.'s bestemmelsers forståelse og tilstrækkelighed blev taget op i Sagførerforeningens hovedbestyrelse. Det er nærliggen-de at antage, at det var *N. H. Bache*, der rejste spørgsmålet. Han var ikke alene i 1916 blevet valgt som formand for det udvalg, som skulle udarbejde udkast til vedtægter, men han havde også i 1913 – »efter meget beklagelige begivenheder indenfor sagførerverdenen« – rejst spørgsmålet om »sagførerreformer«, der tog sigte på at hindre under-skud hos en sagfører, forbud mod terminsspekulationer og imod bygge-garantier, og imod ulovlig dækning af underskudet gennem behandling af dødsboer og depoter af værdipapirer. *N. H. Bache* mente, at sagfø-rerstanden hidtil havde været opdraget i for stor frihed. »Det er en ædel menneskerettighed at ødelægge sig selv ved børsspil, men vil man praktisere som sagfører, må man af hensyn til den for hele sagfører-standen nødvendige klienttillid finde sig i at renoncere på nævnte ret-tighed, hvilket vistnok ingen besindig sagfører vil kalde et trykkende bånd på handlefriheden.« Terminsspekulationer og byggegarantier ud-gør – sagde *N. H. Bache* – to af de vigtigste kilder til sagførerkalami-teter. Det er af vital interesse for standen, at publikums tillid til sag-førere som executores og forvaltere af pengemidler ikke svinder væk, og man burde »inden barnet er druknet, søge at dække brønden her.«

N. H. Bache, der havde en brændende interesse for sin stand, udar-bejdede sammen med ors. *J. B. Jørgensen*, Viborg, et udkast til »Disci-plinær-vedtægt for Det danske Sagførersamfund.« Det er dateret 20/3 1918.

Efter retsplejelovens § 143 skal sagførerne »i deres sagførervirksomhed undgå alt, hvad der ikke kommer overens med den hæderlighed, nøjagtighed og pålidelighed, som en offentlig beskikket sagfører altid må udvise«.

Til vejledning ved forståelsen heraf har sagfærerrådet i henhold til sagførersamfundets vedtægt § 17 besluttet, at overtrædelse af nævnte lovbestemmelse bl. a. skal antages at foreligge, når en sagfører:

1. yder medvirkning til gennemførelse af moralsk forkastelige sager eller forretninger eller belærer sin klient om at benytte sig af lovens krogveje i moralsk uforsvarligt øjemed.
2. anlægger retssager, om hvis uigennemførlighed han på forhånd må være klar, medmindre han forud har gjort klienten opmærksom herpå og sagen dernæst har moralsk berettigelse eller principiel betydning.
3. erhverver sig retssager ved at love en ikke-sagfører andel i salæret derfor.
4. under offentlig domsforhandling gør sig skyldig i usømmelig tale eller sagen uvedkommende personlige angreb mod modpartiet (d.v.s. den mod-interesserende part og dennes sagfører).
5. under sagførelsen giver usandfærdige svar på rettens spørgsmål eller urigtig benægter at være i besiddelse af et bestemt angivet dokument.
6. under vidneførsel søger at forvirre vidnerne, medmindre begrundet formodning haves om, at vidnet lyver på det pågældende punkt.
7. forsøger på – indenretlig eller udenretlig – at intimidere modpartiet, vidner, skønsmænd eller nævninge.
8. mod bedre vidende under sin sagførelse bøjer sig for en dommers fejlagtige opfattelse af sagen til skade for sin mandant.
9. lader sig antage til at udføre eller fortsætter udførelsen af en borgerlig retssag efter at være blevet vidende om, at parten har givet ham eller den kommitterende sagfører en løgnagtig fremstilling af væsentlige sagsomstændigheder.
10. frasiger sig en overtaget retssags videre førelse uden at levne mandanten tilstrækkelig tid til antagelse af ny sagfører.
11. indgiver begæring om strafferetlig forfølgelse på et letsindigt grundlag eller undlader at tilbagekalde en i god tro indgivet lignende begæring, så snart han er blevet klar over dens grundløshed.
12. systematisk stræber efter antagelse som forsvarer i sensationelle straffesager.
13. modtager engagement som privat antaget forsvarer for en fallent, i hvis konkursbo han er enten kurator, inkassator eller midlertidig bestyrer.
14. frasiger sig et allerede tiltrådt defensorat af frygt for den offentlige mening eller pressen.
15. henvender sig – direkte eller indirekte – til andre end sine faste klienter om repræsentation i døds-, konkurs-, akkord- eller likvidationsboer for at opnå bestyrelsen af boet.
16. i væsentligt omfang lader bomidler indgå i sin forretnings samlede kassebeholdning.
17. uden rimelig grund trækker opgørelse og afvikling af boer i langdrag.
18. uden fyldestgørende grund indleder retsforfølgning, når han må indse, at manglende betaling blot beror på en undskyldelig fejltagelse fra den betalingsdygtige skyldner.
19. foretager retsskridt, der til ingen nytte for hans klient kun er egnede til at medføre omkostninger.
20. optræder med hensynsløs eller formålsløs strenghed ved inddrivelse af fordringer.
21. går hårdhændet frem overfor egne skyldnere.

22. benytter sig af modpartiets frygt til at opnå åbenbar ubillig fordel for sin mandant eller sig selv.
23. er en fagorganisation, trust eller overmægtig kapitalinstitution behjælpelig med at lægge et uretfærdigt pres på modpartiet.
24. betinger sig eller beregner åbenbar ubilligt salær.
25. påtager sig en parts sag eller forretning efter først at have repræsenteret den anden part i samme anliggende, derunder også indbefattet afgivelse af erklæring over sagens gennemførlighed.
26. undlader hurtigst muligt at give sin mandant oplysning om, at han står i et sådant forhold til modpartiet, som kan give rimelig grund til tvivl om hans evne til uhildet at varetage mandantens interesser, eller giver mandanten urigtige oplysninger i så henseende.
27. ved afslutningen af en gensidig kontrakt, hvor han står som begge parter tillidsmand, ensidig begunstiger den enes interesser eller fortsættelig formulerer kontrakten tvetydig eller utvetydig.
28. under salgsforhandlinger, auktioner, licitationer o. lign. giver liebhavere bevidst urigtige oplysninger eller formulerer oplysninger eller konditioner således, at han bør være klar over, at de giver eller let kan give liebhavere et urigtigt indtryk af væsentlige forhold.
29. som samtidig repræsentant for andres og egne lige privilegerede fordringer mod samme skyldner først søger sine egne interesser varetagne.
30. undlader trods gentagne forespørgsler at give sin mandant eller en anden interesseret sagfører meddelelse om forløbet af en sag eller forretning eller at afregne den efter dens afslutning.
31. har væsentlig uorden i sin forretnings regnskabsførelse.
32. ved spekulation eller kaution udover egen formues rækkevidde bringer samtlige klienters i hans kassebeholdning indgåede midler i risiko, hvorved bemærkes, at børsspekulationer på margin såvel som terminsspekulationer under alle omstændigheder skal betragtes som uforenelige med sagførerpligterne.
33. under nogen som helst form kautionerer eller yder anden finansiel garanti for den rigtige indfrielse af forpligtelser vedrørende opførelse af bygninger, bygning til egen beboelse herfra undtaget.
34. yder medvirkning til start eller finansiering af svindelforetagender, derunder ethvert foretagende, der forestås af en såkaldt stråmand.
35. bistår ved ulovligt proformaværk.
36. er spekulanter behjælpelig med helt eller delvis at fortrænge et aktieselskabs bestyrelse uden at kunne fremsætte nogen berettiget saglig kritik mod selskabets administration.
37. betinger sig eller modtager provision af eller andel i udlæg, som han afholder for klienten, medmindre sådant tydelig fremgår af hans afregning til denne, heraf dog undtaget kutymemæssig andel i auktionssalær.
38. ved ydelsen af lån eller kredit til klienter betinger sig vederlæg udover det normale.
39. gentagne gange erhverver nødlidende fordringer eller prioteter for at gøre sig utiltalende fortjeneste deraf.
40. ved siden af sin sagførervirksomhed driver andet erhverv, der må anses upassende for en sagfører.
41. mod betaling som repræsentant for trediemand medvirker til eller er interesseret i ordningen af pengelån eller kreditydelse fra et penge- eller kreditinstitut, hvori enten han selv eller hans kompagnon er direktør, bestyrelsesmedlem eller på anden måde medbestemmende ved udlånsgivning.

42. offentlig reklamerer for sin forretning på anden måde end ved angivelse af navn, stilling som sagfører og bopæl, dog at meddelelse om etablering eller flytning, bortrejse eller hjemkomst, kontortid, telefonnummer, optagelse af kompagnon og lignende rent objektive meddelelser skal være til-ladt.
43. benytter pressen til reklame for sin forretning.
44. fortrænger en kollega fra udførelsen af en ham overdragen forretning eller fortsætter en påbegyndt forretning uden at sikre sig, at han ikke derved foruretter en anden sagfører.
45. modvirker tilkaldelsen af en anden sagfører ved ordning af kontraktsforhold mellem flere parter.
46. søger at forskafe sig forretninger ved at underbyde sine kolleger eller på anden illoyal måde.
47. forsøger at skaffe sig praksis ved kontorfællesskab, kompagniskab eller andet samarbejde med vinkelskrivere, kommissionærer eller lign., eller gennem agitation af betalte agenter.
48. agiterer for sin forretning gennem udsendelse af reklameskrivelser eller skaffer sig inkassoforretninger gennem systematiske henvendelser til andre end ens egne faste klienter.
49. har fast forbindelse med detektiv- eller ægteskabs-bureauer.
50. mod eller uden vederlag sætter en ikke-sagfører i stand til for egen regning at udføre sagførervirksomhed af nogen art, herfra dog undtaget hans autoriserede og fast lønnede fuldmægtig.
51. engagerer en anden sagførers fuldmægtig eller kontorist til tiltrædelse af engagementet på et tidspunkt, hvor den engagerende sagfører vidste, eller dog burde formode, at vedkommende klarlig ikke er frigjort fra sit tidligere engagement.
52. undlader om fornødent personlig at betale den kollegas regning, der efter hans anmodning har ydet hans klient juridisk bistand af nogen art.

Ovenstående regler kommer dog ikke til anvendelse i tilfælde, hvor ganske særlige omstændigheder efter sagførerrådets skøn har retfærdiggjort afvigelse.

Den efter retsplejelovens § 144 ifaldne straf konsumeres eller suspenderes ikke ved, at der på anden vis er skredet ind mod sagføreren i anledning af vedkommende forhold, ligesom frifindelse ved domstolene ikke udelukker anvendelse af disciplinærstraf.

Klientens mandat binder kun sagføreren, for så vidt som det ikke kommer i modstrid med hans samvittighed eller loven.

Dette udkast, som klart, om end i form af en fortolkning af rpl., pegede imod den retlige standard, blev forelagt på det almindelige sagføreremøde i Ålborg i 1918 og affødte en kraftig diskussion, navnlig i forbindelse med forslaget til vedtægterne, der i § 17 bestemte: »Til vejledning for medlemmerne kan der, når retsplejeloven har virket i 3 år, af rådet udarbejdes disciplinære vedtægter, hvis rådet finder sådant rigtigt.«

C. B. *Henriques*, der repræsenterede flertallet indenfor hovedbestyrelsen mente, at disciplinærregler ikke burde gives nu, men at de skal gives på grundlag af rådets afgørelser; praksis vil skabe regler gennem

rådets kendelser i de enkelte sager, og disse kendelser må være så konkrete og så forsigtige som overhovedet muligt. Hvorfor skal rådet på forhånd være bundet? Forslaget til »disciplinær-vedtægt« har en ubehagelig karakter. Det minder om »Rædslernes bog«. De er unødvendige og skader rådet i dets virksomhed, der bør tage hensyn til konkrete tilfælde og ikke handle efter foreskrevne almindelige regler. Oprettelse af disciplinærvedtægter er en falliterklæring overfor rådets fremtidige arbejde. Almindelige regler kan måske gives senere, men ikke nu. *N. H. Bache*, der repræsenterede mindretallet, hævdede, at rådets afgørelser ikke skulle være baseret på rene vilkårligheder, men på visse almindelige normer, som det var ønskeligt at få opstillet i overensstemmelse med forslaget. Blandt andet ville det være en god demokratisk foranstaltning til styrkelse af tilliden til det blotte sagførernavn, ligegyldigt hvor ubekendt dets bærer så end var. Det var en ældgammel sandhed, at der ikke kunne opstilles normer, som passede fuldstændig til ethvert tilfælde, men derfor havde man dog aldrig undladt at lovgive. Rådet måtte finde sig i at modtage visse direktiver fra samfundets øverste organ, det almindelige sagførermøde. *J. B. Jørgensen*, Viborg, anså den præventive virkning for hovedpunktet og støttede *N. H. Bache*.

Otto Liebe ville se udviklingen an og lade praksis danne de normer, der skulle følges. Han pegede i sit indlæg med juridisk stringens på, at forslaget var i strid med rpl., der kun gav rådet ret til at skride ind, når sagførerne ikke havde udvist »hæderlighed, nøjagtighed og pålidelighed.« Udkastet gik langt videre. En sagfører kunne godt være »hæderlig, nøjagtig og pålidelig«, selvom han kautionerer for byggelån, og en række andre forskrifter gav i virkeligheden ikke disciplinære, men kun kollegiale forskrifter. Han anbefalede at stemme imod forslaget. *N. H. Bache* mente, at en disciplinær-vedtægt ville have haft stor betydning for standen forud for bankkrisen i 1908. Det havde nu de facto vist sig, at disciplinær-vedtægter kunne udarbejdes, og dette ville få sin betydning. Forslaget gik ikke ud over lovens rammer, og tilsyneladende blot kollegiale eller rent præventive regler ville i virkeligheden komme til at virke beskyttende for klienterne.

Ors. *J. C. A. Ejstrup*, Viborg, mente, at forslaget viste sin egen umulighed. Man ville ikke kunne vende sig i en stue to gange uden at overtræde det. Ors. *C. V. Swendsen* var ikke begejstret. De er skrevet for »engle«. *N. H. Bache* foreslog, at sagførermødet udtrykte ønsket om fastsættelsen af en disciplinærvedtægt ialt væsentlig i overensstemmelse med det foreliggende forslag. Dette forslag blev forkastet.

Da den først udarbejdede vedtægt blev godkendt på det almindelige sagføreremøde 5/12 1919, fremkom der protester fra sagf. *Arnold Andersen* og sagf. *Dedenroth-Berg* mod § 17. De blev stemt ned.

Sagf. *Dedenroth-Berg* angreb forslaget til »disciplinær-vedtægten« voldsomt i en pjece, som han udsendte i 1920 »Sagføreren«, hvor han hævdede, at § 17 var i strid med rpl. og derfor uforbindende. Han henviste til, at vedtægterne skal behandles og vedtages med absolut stemmeflerhed på et almindeligt sagføreremøde og derefter stadfæstes. Ingen vedtægt – endsige en disciplinær-vedtægt, som bestemmer, hvad der skal anses for strafbart for en sagfører – kan derfor være forbindende, medmindre den er vedtaget af sagføreremødet. § 17 har vilkårligt bestemt, at disciplinær-vedtægter kan gives af rådet uden sagførernes samtykke og uden kgl. konfirmation.

Efter disse angreb fremsatte rådet forslag til en tilføjelse: »Sådanne vedtægter får dog først gyldighed, når de er vedtaget på et almindeligt sagføreremøde med absolut stemmeflerhed.« Denne tilføjelse blev vedtaget på sagføreremødet i Odense i 1921.

Ved et kredsmøde i 1. kreds i 1922 indledede *Dedenroth-Berg* en diskussion om disciplinær-vedtægter og kritiserede det forkastede udkast og bestred, at sagførersamfundet overhovedet skulle have sådanne vedtægter. Han fik tilslutning af sagf. *Arnold Andersen*, der mente, at man kunne nøjes med kollegiale forskrifter. Ors. *Otto Bing* mente, at man ikke kunne undvære disciplinær-vedtægter på visse områder, men at man ikke burde gå så vidt som i det forkastede forslag. *Dedenroth-Berg* forespurgte i 1923: Er Odensemødets ændring i vedtægten kgl. konfirmeret, og hvis den ikke er det, er det så dermed meningen at opgive at indføre disciplinær-vedtægten?

§ 17 fik en begrænset levetid. Da »Sagførerforeningen af 1924« og »Den frie Sagførerforening« førte forhandlinger om nye vedtægter, først og fremmest for at adskille den administrative og dømmende myndighed ved oprettelse af sagførernævnet, blev man enige om at lade § 17 udgå. I det udkast til nye vedtægter, der fremkom i oktober 1927, var bestemmelsen »droppet«, og den gled ud efter at forslaget var vedtaget på det alm. sagføreremøde 2/12 1927. Bestemmelserne i § 17 blev aldrig bragt i anvendelse, idet der efter mødet i Ålborg i 1918 ikke fremkom forslag om »disciplinær-vedtægt«.

Dette var tilsyneladende et nederlag for *N. H. Bache*, der uden tvivl må betegnes som en af de mest idealistisk indstillede advokater i dette århundrede. Men *N. H. Bache* fortsatte ufortrødent sin linie, idet han i

1929 henstillede til rådet, at det skulle fastslå som disciplinær regel, at en sagfører ikke måtte være medlem af bankråd eller bankbestyrelse. Han oplevede, at adskillige af hans tanker og ideer blev genoptaget 25 år senere, da rådet i 1943 vedtog »*Kollegiale regler*«, der havde N. H. Baches udkast som forbillede. De blev vedtaget af rådet uden nogen hjemmel hertil i vedtægterne, og *Torkild-Hansen* bemærkede, at »nu har vi i en lille menneskealder snakket om og ventet på at få kollegiale regler. Rådet har ikke haft formel hjemmel hertil, men utvivlsom den fineste lovhjemmel, nemlig tilslutning fra samtlige sagførere.

Der kan ikke opnås mere end at ramme gennemsnitsopfattelsen af god sagførerskik. Standsfølelsen skal netop vise sig ved, at man slutter op om hele lovkomplekset. Sine eventuelle særstandpunkter må man trøste med, at reglerne i deres nuværende skikkelse jo ikke er slået fast for tid og evighed. Ligesom rådet selvfølgelig ændrer reglerne, efterhånden som tidens krav måtte ændre sig, således at rådet selvfølgelig også ændrer dem, hvis det kommer til erkendelse af, at det fra først af har taget fejl. Netop den omstændighed, at rådet har udstedt reglerne på egen hånd, vil lette foretagelsen af ændringerne. Men der må foreligge ret stærke grunde, inden der foretages ændringer.«

I 1955 nedsatte rådet et udvalg, der bestod af *H. C. Langkjær* – formand – *N. Busch-Jensen*, *E. Richter*, *K. L. Thoft*, *M. C. A. Bjerre*, *Kolding* og *Poul Flagstad*, *Esbjerg*, der fik til opgave at udarbejde udkast til regler for »god sagførerskik og kollegialitet«. Efter adskillige ændringer under behandlingen i rådet blev det vedtaget af rådet 7/9 1956. Reglerne er stadig gældende.

Poul Flagstad forelagde udkastet på et fællesmøde for råd, nævn og samtlige kredsbestyrelser i 1956, ikke til beslutning, men til behandling, »da det er rådet, der træffer afgørelsen.«

H. C. Langkjær oplyste, at man også i 1943, da de første kollegiale regler blev fastsat, havde mødt den indvending, at man ikke havde effektive håndhævelsesmidler. Det havde imidlertid vist sig, at en advokats handlemåde i strid med disse regler i tidens løb i videre og videre omfang var blevet betragtet som stridende imod den hæderlighed, nøjagtighed og pålidelighed, som en offentlig beskikket sagfører altid skal udvise, og derved var reglerne kommet ind under den disciplinære straffemyndighed. Det havde iøvrigt i praksis været således, at regler i det store og hele frivilligt var blevet overholdt, navnlig af de unge, som havde indlevet sig i disse regler.

Der var stærk diskussion om forbudet imod kaution og finansiering,

der allerede af *Otto Liebe* blev fremdraget som et klart eksempel på en pligt for advokaten, der rakte ud over rpl.'s krav om hæderlighed, nøjagtighed og pålidelighed. Dette medførte, at reglen blev formuleret således, at en advokat *bør* udvise den største tilbageholdenhed med financiering af klienter. Med denne formulering bragtes et naturligt, men formelt ulovhjemlet krav i overensstemmelse med retsstandarden »god advokatskik«, som rpl. ikke kender af navn, men som udviklingen indenfor advokaternes rækker kender af gavn.

Retsstandarden »god sagførerskik«, »god advokatskik« er efter 1943 anvendt i talrige udtalelser fra rådet og kendelser fra kredsbestyrelser og nævn. Retsstandarden omfatter forholdet til klienterne, offentlige myndigheder, modparten, andre erhverv, vinkelskrivere og kollegerne. Retsstandarden har ikke udvidet sit område, men har skabt en ny og rigtig terminologi. Reglerne i 1943 blev betegnet som »Kollegiale regler«. I 1956 blev dette ændret til »Regler om god sagførerskik og kollegialitet«. Ved en kommende revision, vil det være hensigtsmæssigt – og tilstrækkeligt – at bruge betegnelsen »regler for god advokatskik«, da forholdet til og mellem kolleger kun er en af de mange relationer af retsstandarden »god advokatskik«.

Den norske Advokatforening, som i 1946 vedtog »Regler for god advokatskikk og kollegiale forhold«, har konsekvent fulgt denne linie og har i 1967 ladet disse regler afløse af »regler for god advokatskikk«.

Retsstandarderne dukkede først op i dette århundrede i England og U.S.A., og det var nordmanden *Ragnar Knoph* som indførte betegnelsen i Norden. Retsstandarderne indeholder en sammenfatten af tidligere trufne afgørelser og en idemæssig indstilling om, hvilke principper der skal anlægges, m.a.o. en målestok, et adfærdsmønster, der viser standens professionelle etik.

I den fælles nordiske lovgivning findes en række retsstandarder: god forretningsskik i gældsbrevsloven, ordentlig forretningsbrug i købeloven, redelig forretningsskik i konkurrenceloven og god forsikringspraksis i forsikringsaftaleloven.

De retlige standarder indeholder en bedømmelse af, hvorvidt en adfærd indenfor et bestemt område kan betegnes som *middeltypen* på den korrekte optræden, og hvorvidt den er overensstemmende med den normale målestok på vedkommende livsområde. Der henvises med andre ord til *en moralsk målestok*.

De engang vedtagne regler, de allerede trufne afgørelser er ikke tilstrækkelige for det levende liv, som går videre uden hensyn til alle ved-

tagelser. Retsstandarderne er ikke statiske, men altid i bevægelse. Advokatstandens opgave må da være at løfte dem opad.

Afgørelsen af hvorvidt en handling er stridende mod god forretningsskik, beror på et dommerskøn støttet på, hvad der godtgøres at være redelig forretningsskik inden for faget (forretningsmandens begreb om redelighed). Man kan ikke komme generalklausulens tanke nærmere end at den rammer handlinger, som gode forretningsfolk fordømmer. På tilsvarende måde er *god advokatskik udtryk for de handlinger, som gode og hæderlige advokater anvender og anerkender, således at advokatgerningen udføres på den måde, som samfundet er bedst tjent med*. Resultaterne må altid være forenelige med samfundsinteresserne.

Gældende lovbud, vedtægter og som regel også trufne afgørelser, der omhandler god advokatskik, må respekteres. Dette må dog ikke føre til en slavisk præjudikatdyrkelse. For det første er det et hovedtræk ved de retlige standarder, at de forudsætter en individuel helhedsbedømmelse af den enkelte konkrete situation. Og for det andet er den målestok, de henviser til, aldrig i ro, men i stadig bevægelse og udvikling.

Dette fandt udtryk i 1956 i indledningen: »Erfaringen har forlængst vist, at der udover de advokatpligter, som pålægges ved lovgivningen, er behov for normer, som ikke blot er vejledende for forhold og optræden advokaterne imellem, men som fæstner sig som bindende regler om kollegiale pligter og god advokatskik. Disse normer og regler fremgår af en udvikling, som ikke afsluttes, men stadig er i gang, både således at nye områder efterhånden omfattes af normerne, og således at stadigt flere normer føles som bindende bud. Reglerne af 1943 fremtrådte som et første forsøg på at samle de normer, som man dengang mente at kunne fastslå som almindeligt gældende. De regler, som nu er vedtaget, fører udviklingen videre og skal lære ikke mindst den unge uerfarne advokat, at han ikke blot har pligter, som han ved sit eksamensløfte og sit advokatløfte har påtaget sig, men at han også som medlem af Det danske Advokatsamfund er bundet af de kollegiale pligter og af den opfattelse af, hvad der er god advokatskik, hvorved foregående slægtledd har hævet og hævdet advokatstandens anseelse, den han i sin gerning skal bygge på og føre videre frem.«

Den danske Sagførerforenings årsberetning 1889 s. 15, N. H. Bache, U. f. R. 1913 B. s. 193–96, 1918 B. s. 328–29 (sagførermødet i Ålborg), S. B. 1929 s. 192–93, Dedenroth-Berg, Sagføreren (1920) s. 9–10, S. B. 1923 s. 54, Henrik Bache i »Min far var sagfører« (1963), s. 39. Kollegiale regler S. B. 1943 B. s.

109, 1956 s. 265–69, *Torkild-Hansen*, S. B. 1943 s. 109–11. Indledning til advokatgerningen II (1962) s. 39–58, *Bernt Hjejle*, S. B. 1951 s. 178, *Axel Heiberg*, Den norske Advokatforenings regler for god advokatskik, Norsk Advokatblad 1969 s. 2 ff.

RETSOPGØRET EFTER BESÆTTELSESTIDENS OPHØR 5/5 1945

1. Forsvarerhvervet.

Sveriges Advokatsamfund sendte umiddelbart efter befrielsen et lykønskningstelegram: I det arbete för rättens realiserande som nu förestår komma de danske advokaterne att spela en framträdande roll.« Og i *Sagførerbladet* for 5. maj 1945 skrev formanden, *K. Steglich-Petersen*:

»Retssikkerhed og retfærdighed skal præge denne fremtid, og i retfærdighedens udøvelse vil vi sagførere have en opgave så vigtig og krævende, som den måske ikke har foreligget for os tidligere. Vi står overfor et opgør med de forbrydere, som besættelsen har hindret os i at gøre op med tidligere, og også et opgør med dem, der med rette eller urette beskyldes for ikke at have vist nationalt sindelag. Det skal være et opgør præget af retfærdighed og den danske retsplejes grundsætninger . . .

Skal alle have forsvarer, må vi også alle stille os til disposition for dette hverv, og navnlig ikke undslå os, fordi en forfejlet offentlig mening vil overføre noget af det odium, der måske hviler på klienten, på forsvareren. Vi må hævde, at påtagelse af forsvarerhvervet ikke rummer nogen sympatierklæring for den handling, tiltalte sigtes for, end ikke altid for tiltalte selv, men er den kontrolforanstaltning der ikke kan undværes i et retssamfund. *Maréchal Pétain* havde fået afslag fra den advokat, han havde henvendt sig til om at overtage forsvarerhvervet, og når det blev fremhævet, måtte vel heri ligge, at den pågældende ikke ville vise marskallen den sympati, som skulle ligge i overtagelsen af hvervet. En sådan tankegang er og skal være fremmed for danske advokater. Vi vil gøre vor pligt.«

Den 15/6 1945 var en mærkedag i højesterets historie: højesteretspræsident *Th. Frølund* indledede retsmødet:

»Nu er voldsmagten knust, og de der flygtede er vendt tilbage. Det er en stor glæde fra denne plads at kunne byde Dem velkommen tilbage til landet og til arbejdet her i retten.« Det var præsidentens velkomsthilsen til højesteretssagførerne *C. B. Henriques*, *Karsten Meyer*, *Poul Jacobsen* og *Ejvind Møller*. Derefter tog *C. B. Henriques* ordet:

»Vi har levet under en krig, som med rette er blevet betegnet som en krig imod Gud, og en sådan krig taber man. Men for os har det også været en krig ikke alene mellem ret og uret, men karakteriseret ved, hvad der er endnu værre, nemlig et forsøg på at glorificere uretten som det ene rigtige, at sætte uretten op som idealet, og en sådan krig taber man.

Atter er retstilstanden indført her i landet; atter kan denne høje ret med dens store traditioner blive midtpunktet for det sunde og sande retsliv, og jeg lykønsker retten og landet til, at denne grundpille for hele landets eksistens nu atter kan styrke vort land og samfundet. Der er vist få her i landet, der mere end jeg kan være taknemlig over for den modstandsbevægelse, som var med til at redde landet, og der er vist heller ikke mange, hvis sind kan være mere optændt af harme over for alt det, der er sket. – Men jeg er også en gammel rettens tjener, og det er dog muligt, at nogle vil lytte til hans ord. Vi i rettens tjeneste må kunne forstå den stærke bevægelse, der går imod alle dem, der ikke forstod, at det gjaldt at kæmpe imod, men også ofte gik den værste af alle veje: forræderisk at støtte dem, som havde uretten og landets ødelæggelse i deres skjold. Vi rettens tjenere må, så længe vi kan, holde fast på vore nedarvede retsformer, der nu skal gå sejrrigt ud og skabe det retsamfund, vi ønsker at leve i. Vi, domstole og advokater og politi, må nu stille os i rettens tjeneste og følge vore hævdvundne retsprincipper: Dommerne i deres behandling af sager, advokaterne i deres i virkeligheden smukkeste opgave: som forsvarere at skabe de retfærdige betingelser for domme. – Vi må ikke undres over, at de mange, der ofrede alt for deres land, ikke endnu kan fatte, at retsordenen kræver alle virkelige garantier opretholdt; vi må ikke se noget ondt deri, og vi må forstå, men vi må ikke svigte vore pligter i rettens tjeneste. – Engang vil man forstå, at vi gjorde en god gerning. – Fremfor alt vil denne hæderkronede ret opfylde sin opgave i rettens tjeneste på den måde, at landet får den tillid til retsordenen, som det vil være en hæder og ære for dommere og advokater at indgyde.«

Disse paroler blev fulgt uden vaklen, selvom det navnlig i den første tid ikke var nogen populær opgave. Højesteretsdommer *H. Preisler Knudsen* skrev i januar 1946, at »det nærmest så ud som om sagførerne i begyndelsen var tilbøjelige til en bloc at nægte at påtage sig hvervet som forsvarere for landsforrædere.« *K. Steglich-Petersen* betegnede dette som en grov beskyldning, »såre luftig og malplaceret.« Justitsministeren – rådet havde måttet afgive sin sekretær, ors. *N. Busch-Jensen* til

posten i befrielsesregeringen -- overlod rådet efter forhandling at udpege et stort antal forsvarere i landsforræderisager, og ministeriet fulgte i vidt omfang rådets indstilling ved beskikkelse af advokater som anklagere.

Mange sagførere havde iøvrigt – medbringende kontordamer og skrivemaskiner – straks efter befrielsen ydet politiet vederlagsfri bistand ved afhøringen og efterforskningen af de internerede på interneringskontorerne i Bovensiebens tidligere hovedsæde, Sct. Annæ Palæ, Borgergade 16.

Efter forslag fra foreningen af beskikkede sagførere i København tog rådet initiativ til at få fremlagt et dokumentarisk materiale, der indeholdt så mange faktiske oplysninger om besættelsestiden, som det var muligt at fremskaffe, for at forsvarerne kunne varetage deres hverv ud fra de faktiske forudsætninger på bedst mulig måde. Sagførerrådet udgav under redaktion af hrs. *Niels Alkil*, »Besættelsestidens fakta. Dokumentarisk håndbog med henblik på lovene af 1945 om landsskadelig virksomhed«. *Knud Illum* betegnede det som et værk, der ikke alene havde betydning for alle, som tog del i retsopgøret efter befrielsen, men som man også i kommende tider vil søge oplysninger i om den mærkelige tid.

Hrs. *C. B. Henriques*, der var forsvarer for en kollega, som i 1941 havde finansieret starten af en maskinfabrik, der fremstillede flyvemaskindele til export til Tyskland, vakte umådelig opsigt, da han i byretten sagde, at vi »levede i et juridisk galehus«. I landsretten sagde han, at han havde opdaget, at folk helt havde glemt det land, de levede i i 1940 og 1941 og i højesteret: Basis for enhver straffelov må være, at man ikke straffer det, som man engang har givet sit samtykke til.

Da retsopgøret – om hvis omfang der stadig vil være diskussion – endeligt var overstået, var der domfældet 12.877 mænd og 644 kvinder for hovedforbrydelser, 4.397 mænd og 116 kvinder for mindre forbrydelser. Forsvarerhvervene gav sagførerne en betydelig arbejdsbyrde, og antallet af beskikkede sagførere måtte forøges betydeligt.

Den mest omfattende retssag var sagen imod reichsführer dr. *Werner Best*, det tyske riges befuldmægtigede, U. f. R. 1950 s. 453. Hans forsvarer var lrs. *Poul Christiansen*, der medens sagen stod på, fik et halvt års orlov som medlem af rådet.

En af de mest opsigtvækkende retssager var tjenestemandssagen imod De danske statsbaners generaldirektør *P. Knutzen*, U. f. R. 1949 s. 228. *W. E. v. Eyben* betegner mange af forholdene som bagatelagtige,

men domstolene lagde vægt på, at handlingerne som helhed havde vakt forargelse i vide kredse. Generaldirektøren havde ønsket hrs. *K. Steglich-Petersen* som forsvarer, men trafikminister *Alfred Jensen* havde nægtet ham tilladelse til at føre forsvaret, da han var sagfører for D.S.B. Derefter påtog hrs. *H. H. Bruun*, der førte flere af besættelsestidens vigtigste retssager, sig forsvarerhvervet. Udfaldet af retssagen pinte ham, og han skrev en pjece om retssagen i 1948. Heri findes det enestående menneskelige dokument:

»Retten har talt, og dermed bør sagen være forbi, måske i særlig grad for den sagfører, hvis opgave nu engang er den, og kun den, at søge at overbevise retten om sin opfattelses rigtighed. Ilde ville det være, om det blev skik, at sagførere, der havde tabt deres sag, bagefter procederede den om igen for offentlighedens forum og kom med kritik over den dom, der var gået dem og deres part imod.

Alt dette er rigtigt, og jeg tror at vide med mig selv, at jeg, der gennem et langt sagførerliv har ført og derfor også tabt mange sager, navnlig efterhånden har lært mig også den kunst at tabe med anstand.

Sagførerens arbejde er nu engang af ensidig art, han ledes derved let til at overvurdere sin sags chancer, men hvor tit har jeg ikke, hvis dommen gik mig imod, selv om jeg i øjeblikket følte skuffelse, hurtigt, ja næsten straks kunnet både forstå og forsone mig med afgørelsen.

Ikke altid, i nogle – forøvrigt ikke mange – tilfælde, har jeg ikke kunnet overbevise mig selv om, at rettens afgørelse var faldet ud til det rigtige, men selv her har jeg altid kunnet berolige mig med dette, at der i mange sager kan være to meninger om den samme ting. – Selv i Danmarks højesteret får denne sandhed jo jævnlig sit udtryk.

Men med dommen over generaldirektør Knutzen er det gået mig anderledes. Det er nu over et halvt år siden, ankedomstolen afsagde sin kendelse, og sagen dermed definitivt var forbi for mit vedkommende.

Men sagen er blevet ved med at leve i mit sind, jeg kan ikke blive den kvit, kan ikke forsone mig med afgørelsen. Stærkere og stærkere står for mig den hele retsforfølgning som en uret.

For den, der stod som generaldirektørens forsvarer, er denne tanke i særlig grad nagende; thi jævnsides med den stadigt tilbagevendende tanke, at der er gjort uret mod denne mand, melder sig den næste: Kunne du som hans forsvarer ikke ved dit arbejde have evnet at hindre, at det, som du i dag ser på som en uret, alligevel er blevet sagens resultat?«

2. Udrensning indenfor sagførernes egne rækker.

Allerede i sit første møde efter befrielsen drøftede rådet de foranstaltninger, der skulle træffes overfor de sagførere, der havde svigtet under besættelsen. Der var enighed om, at national uværdig optræden skulle betragtes som faldende ind under rpl. § 144 stk. 2: en adfærd, der er uværdig for en sagfører. Dette kunne imidlertid ikke medføre noget ansvar udenfor sagførervirksomheden eller andre økonomiske forhold. Det var derfor nødvendigt at skaffe hjemmel til at kunne suspendere eller frakende retten til at udøve sagførervirksomhed, når der forelå særligt graverende forhold, selvom dette ikke kunne henføres under straffelovstillægget. Rådet indhentede hos kredsbestyrelserne oplysning om, hvem der i de enkelte kredse havde udvist nationalt uværdig adfærd, og det viste sig, at det kun drejede sig om et forholdsvis lille antal. Rådet forhandlede med justitsministeriet om tilvejebringelse af fornøden hjemmel til, at sådanne sagførere kunne suspenderes eller frakendes beskikkelse. Der var dog ikke tilstrækkeligt. Der måtte også skabes hjemmel for at kunne holde udenfor standen tjenestemænd, hvem stillingen var frakendt ved tjenestemandsdødsdom, eller som havde taget deres afsked for at undgå en tjenestemandsdødsdom.

Forhandlingerne med ministeriet resulterede i følgende forslag fra rådet om nedennævnte ændringer i rpl.

§ 145 a: Hvis en sagfører i tiden efter den 9. april 1940 ved sin adfærd i eller udenfor sin sagførervirksomhed har udvist en nationalt uværdig optræden, kan sagfærerrådet suspendere ham fra sagførervirksomheden i en vis tid, dog ikke længere end 5 år, eller for bestandig frakende ham retten til at udøve sagførervirksomhed.

Sagfærerrådet kan ikende bøde som tillægsstraf, når det pågældende forhold skyldes videsyge.

Beslutningen om anvendelse af disse straffe vil ved rådets foranstaltning være at bekendtgøre i Statstidende og i nogle af de på stedet mest udbredte blade.

Bestemmelserne i § 144, 3. og 4. stk. finder tilsvarende anvendelse.

§ 145 b: Den af sagfærerrådet i medfør af § 145 a truffne beslutning kan af den pågældende sagfører inden 14 dage skriftlig indankes for den landsret, i hvis kreds han har kontor.

I sagens behandling deltager mindst 5 af rettens dommere.

Sagen behandles i strafferetsplejens former med de fornødne lempelser.

Om anke af den af landsretten afsagte dom gælder reglerne i § 966.

Dette forslag blev vedtaget som lov nr. 396 af 12/7 1946.

På det almindelige sagførermøde 22/5 1947 blev rådet kritiseret for at have forholdt sig for passivt overfor udrensningen. Der blev stillet

forslag om en resolution, der beklagede det langsomme tempo, og som pålagde rådet at fremme disse sager mest muligt, idet det principielt udtaltes, at en verserende straffesag mod en sagfører ikke burde medføre udsættelse af en disciplinærsag imod ham, hvis der foreligger tilstrækkeligt fyldige oplysninger til afgørelse af suspensionsspørgsmålet. Flere udtalte, at man ikke burde vente, fordi anklagemyndigheden behandler en sag, andre gjorde gældende, at man ikke kunne dømme, før undersøgelsen var afsluttet. Det drejede sig om sagf. *Sigfred Hansen*, der 22/3 1949 blev suspenderet i 2 år (død 15/6 1949) og lrs. *Rikard Overland*, der 2/3 1948 blev frakendt retten til at drive sagførervirksomhed, men som 23/9 1950 fik beskikkelsen udleveret påny (død 1/12 1955). Rådet havde rekvireret akterne hos anklagemyndigheden, som havde frarådet at sinke afslutningen, der var umiddelbart forestående. Rådet nægtede at modtage den foreslåede resolution og ville gå, hvis den blev vedtaget. Rådets formand *K. Steglich-Petersen* tilføjede, at det var hans opfattelse, at man ikke kunne anlægge straffesag ved to forskellige domstole. Det blev ligeledes fremhævet, at der ikke fandtes hjemmel til at foretage en *midlertidig* suspension. Resolutionen blev herefter ændret således, at beklagelsen udgik, men rådet blev opfordret til at fremme den nationale udrensning, og henstillingen om midlertidig suspension udgik. Både rådet og nævnet fastholdt senere det standpunkt, at der ikke skulle rejses disciplinærsag, før straffesagen var færdigbehandlet ved de ordinære domstole.

Rådet behandlede ialt 31 sager om nationalt uværdig optræden. Heraf blev 9 sager oversendt til nævnet, men 4 af dem blev trukket tilbage på grund af senere fremkomne oplysninger. Nævnet frifandt en sagfører, men anså straf af suspension forskyldt i 4 tilfælde: 2 i 3 år, 1 i 2 år, og 1 i 6 mdr. Rådet afsluttede en sag med en misbilligelse og henlagde de resterende.

En kendelse blev stadfæstet af Østre landsret, en af Vestre landsret, medens Østre landsret i et tilfælde stadfæstede kendelsen, men nedsatte suspensionstiden fra 2 år til 4 mdr. Rådet appellerede til højesteret, der ved dom af 22/3 1949, U. f. R. 1949 s. 553, stadfæstede landsretsdommen, dog at der ikke fandtes tilstrækkelig anledning til at ændre den af nævnet fastsatte suspensionstid på 2 år. Nævnsformanden, hrs. *Flemming Allerup*, opfattede dette som en tilkendegivelse af, at det var overladt til nævnet at fastsætte suspensionstidens varighed. Der var dissens fra 3 af højesteretsdommerne, der ville fastfæste suspensionstiden til 1 år.

Rpl. § 145 a og 145 b blev ophævet ved lov nr. 286 af 18/6 1951 § 27, jfr. § 32.

K. Steglich-Petersen, S. B. 1945 s. 53–55, *W. E. v. Eyben*, Thi kendes for ret (1968) s. 21–22 og 86, *Knud Illum*, U. f. R. 1946 B. s. 93, En rettens tjener. *C. B. Henriques* 1. udg. (1955) s. 286, 4. udg. (1967) s. 147–48, *H. H. Bruun*, Dommen over generaldirektør P. Knutzen (1948) s. 5–6, *Jonas Bruun*, i »Min far var sagfører« (1963) s. 66–68, *Peter Knutzen*, 40 år i statens tjeneste (1948) s. 236–333 og *Troels G. Jørgensen*, To skæbner (1950) s. 59–65, S. B. 1946 B. s. 92–95, 1947 B. s. 6, 1949 s. 118–22 og B. s. 48, *K. Steglich-Petersen*, A. B. 1968 s. 140.

DE HÆDERLIGE ADVOKATER HÆFTER FRA 1956 FOR DE UHÆDERLIGE GENNEM ERSTATNINGSFONDET

1. Forspil i 1871.

I »Den københavnske Sagførerforening« foreslog højesteretsadvokat, dr. jur. *A. L. Hindenburg* i 1871 oprettelse af et erstatningsfond: Publikum må være garanteret mod at lide tab ved den tillid, der vises sagførerne. Man bør – som i Frankrig – danne en garantikasse, hvori f. eks. hvert medlem deponerede 500 rdl. Heraf afholdes tildømte erstatninger for tab påførte af medlemmer af kassen, selvfølgelig imod regres til vedkommende medlem, som havde forårsaget skaden. Dette måtte stå i forbindelse med en disciplinærorganisation. En attest om, at man var medlem af denne kasse, ville være en reel garanti (i publikums øjne).

Forhandlingsprotokollen refererer diskussionen:

S. S. Nellemann: Måske kan et sådant forslag engang være praktisk rigtigt, men før vi har mistet vort gode navn og rygte skulle vi ikke gøre det, det ville også falde mangan en ung sagfører hårdt at udrede de 500 rdl.

J. L. Simonsen: Hvis tanken er rigtig, bør den straks sættes i værk, det er for sent når vort navn er plettet.

C. S. Henrichsen: Nej, så længe vi endnu nyder uanfægtet almindelig tillid, der ikke svækkes ved enkelte undtagelser, så længe skal vi ikke selv udtale mistvivl om, at man tror os, først når den moralske tillid er borte, er det nødvendigt at skaffe reel tillid.

Anton Klubien sluttede sig til *C. S. Henrichsen*: at byde reel tillid er en falliterklæring under vore forhold. Hvor man – som i Frankrig – har en fuldstændig organisation af sagførere, kan en sådan fælleskasse være naturlig, også som gensidig og indbyrdes garanti.

A. L. Hindenburg: Man bør gøre sligt, før mistilliden kommer. Det er ganske vist, at dette skridt fordrer en organisation, men på en sådan bør man arbejde. Han troede ikke vanskeligheden for den unge sagfører ved at skaffe 500 rdl. vil være noget at regne imod den solide anbefaling, et medlemskab af en sådan kasse indebar.

J. L. Simonsen opfordrede *Hindenburg* til senere og i mere positiv form at bringe denne sag på bane.

A. L. Hindenburg ville gøre dette, dersom stemningen gik i den retning.

S. V. Delbanco troede ikke *Hindenburgs* tanke var praktisk – man kan da heller ikke straks og uden videre garantere for nye medlemmer, der må gå tid.

Dette var forspillet.

2. Erstatningsfondet blev vedtaget 20/5 1953 og trådte i virksomhed 1/10 1956. Formuen pr. 31/12 1968 udgør kr. 5.039.760. Der er udbetalt kr. 2.110.338 i erstatninger.

Erstatningsfondet blev oprettet 20/5 1953 med det formål efter frit skøn at yde erstatning til hel eller delvis dækning af tab, som en klient har lidt ved advokatens eller hans personales svigagtige forbrug af betroede midler.

Efter at der gennem de årlige bidrag på 200 kr. og en overførsel på 100.0000 kr. fra advokatsamfundets formue var nået en »stødpude« på 1.032.201 kr., trådte erstatningsfondet i virksomhed 1/10 1956.

Tallene fortæller om udviklingen i de forløbne år:

	Kontingent	Renter	Dividende o. l. fra anmeldte krav i konkursboer
1954	315.950	0	0
1955	313.500	13.182	0
1956	320.900	31.253	0
1957	323.900	53.362	0
1958	331.550	83.658	310
1959	339.500	106.596	0
1960	346.340	102.226	62.266
1961	358.600	119.595	97.579
1962	365.650	149.710	53.063
1963	369.050	174.120	4.780
1964	379.400	193.645	201.909
1965	378.600	236.198	32.958
1966	375.000	293.161	45.524
1967	373.700	331.693	0
1968	371.300	360.376	166.058
	5.262.940	2.248.775	644.447

	Erstatninger	Andre udgifter	Kurs- regulering	Formue pr. 31. 12.
1954	0	20.780	0	295.170
1955	0	15.409	0	606.443
1956	812	23.902	÷ 1.681	1.032.201
1957	16.412	22.472	2.420	1.372.999
1958	55.276	36.861	78.341	1.774.721

1959	358.028	42.506	÷ 76.302	1.743.981
1960	276.759	53.971	÷ 67.017	1.857.066
1961	125.446	58.938	÷ 169.279	2.079.177
1962	170.765	68.677	1.663	2.409.821
1963	143.005	68.259	266.094	3.012.601
1964	276.885	71.219	÷ 502.837	2.936.614
1965	60.378	71.849	÷ 187.229	3.264.914
1966	232.309	76.996	2.569	3.671.863
1967	212.358	93.127	÷ 105.313	3.966.458
1968	181.905	86.067	443.541	5.039.761
2.110.338		811.033	÷ 315.030	

Oversigten viser, at renteindtægterne kr. 2.248.775 har oversteget de udbetalte erstatninger kr. 2.110.338, og at formuen kr. 5.039.761 omtrent svarer til de i 1954-1968 indbetalte kontingenter kr. 5.262.940.

Erstatningen kan ydes i tilfælde, hvor tabet er forvoldt ved, at en advokat eller hans personale på uhæderlig vis har svigtet en klients tillid ved at forbruge midler, der var advokaten betroet i hans egenkab af advokat. Erstatning ydes ikke for tab ved lån til advokater eller for tab, lidt ved fejl begået under udøvelsen af advokatvirksomhed, ej heller hvis tabet i forvejen omfattes af specielle sikringsordninger, f. eks. kautionsforsikring ved dødsboer.

Hvorvidt tabet bør erstattes i dets helhed eller kun delvis afhænger af omstændighederne ved midlernes overgivelse til advokaten, beskaffenheden af klientens mellemværende med advokaten, eventuelt slægtskabs-, svogerskabs- eller venskabsforhold til denne, samt klientens alder, stilling og økonomiske forhold.

Erstatning kan gøres betinget af, at klienten ved søgsmål mod advokaten, hans dødsbo eller konkursbo, søger erstatning.

Alle loyale erstatningskrav er blevet honoreret, kun i et par tilfælde er erstatningskrav blevet afslået, idet klienterne i utilbørlig grad havde ladet det mangle på agtpågivenhed.

Formanden for en byggeforening og en advokat, som var bemyndiget til i fællesskab at trække på foreningens byggelånskonto, overførte betydelige beløb til advokatens klientbankkonto, hvorefter de forbrugte beløbet til egen fordel. Bølligforeningens krav på erstatning blev afslået, da den havde afskåret sig fra at føre kontrol med byggelånets anvendelse.

En klient havde en halv snes år, før en advokat gik fallit, anmodet ham om at anbringe 17-18.000 kr. i pantebreve. Klienten havde ikke reageret, skønt han i flere år ikke havde fået terminsydelser og heller ikke havde modtaget den

Aksel E. Larsen

Aksel Einer Larsen

Født 6/9 1888, ors. 1915.

Medlem af kredsbestyrelsen for 1. kreds 1936–44, formand 1941–44, medlem af sagførernævnet 1947–57, formand 1953–57.

Formand for erstatningsudvalget 1954–61.

Oprettede 1937 »Overretssagfører Aksel E. Larsen legat« på 25.000 kr., forøget til 38.000 kr., og har tillagt halvdelen af sin formue til legat, der anvendes til fordel for ældre trængende advokater, advokat-enker og børn.

Død 14/8 1967.

Nekrolog af *Børge Kock*, A. B. 1967 s. 213.

sædvanlige »depotattest«, ligesom han heller ikke havde interesseret sig for sikkerheden. Anmodning om erstatning blev nægtet.

Der forelå indtil 31/12 1968 40 tilfælde af underslæb, heraf 21 i København og 19 i provinsen.

Til sammenligning viser en uofficiel statistik, at der fra 1933 – 1952 var ialt 65 sagførere, som blev straffede for underslæb, medens 32 sagførere tvangsdeponerede beskikkelserne. Og fra 1942 – 1951 var der yderligere 4 sagførere, som døde under straffesagen. Det skønnede årlige gennemsnitstal for sagførerunderslæb var i denne periode på ca. 400.000 kr. Underslæbene var ikke noget krisefænomen, men af ret permanent karakter. Dette var ikke nogen typisk dansk foreteelse. I England havde man allerede i 1941 ved »Solicitors act« indført en »compensationsfund«, og spørgsmålet om erstatning for uredelighed blev diskuteret i nabolandene.

Ved sammenligning af disse perioder viser det sig, at det årlige antal af underslæbstilfælde er stærkt dalende, og at det årlige gennemsnitstal for underslæbene er faldet fra ca. 400.000 til ca. 125 000.

Der er næppe tvivl om, at indførelsen af klientkontosystemet fra 1/1 1942 og den skærpede kurs rådet har anlagt med hensyn til revisorattest, har været medvirkende hertil.

En vis spildprocent vil der altid være. En beskikkelse er ingen garanti for en levevej. Men fra 1956 er alle tab, klienterne har lidt, blevet dækket, og de vil også blive det fremover.

Aage Bay Erichsen

Født 10/4 1902, lrs. 1929, hrs. 1942.

Medlem af kredsbestyrelsen for 1. sagførerkreds 1944–52, af sagførerrådet 1955–62, af erstatningsudvalget 1957–62, formand 1961–62.

Død 23/8 1962.

Nekrolog af *Axel Graff*, A.B. 1962 s. 199 og *C. Bang*, Juristen 1962 s. 370–71.

Aage Bay Erichsen

3. Erstatningsudvalget.

Rådet udpeger udvalgets 5 medlemmer, hvoraf et skal være medlem af rådet og et medlem af nævnet.

Erstatningsudvalget afgør på grundlag af en konkret vurdering, om erstatning skal ydes og i hvilket omfang. Den praktiske hovedregel er, at der ydes fuld erstatning, medmindre klienten er i egen skyld eller må formodes at have en del af skylden. Sagt med andre ord og sagt kort: fondet garanterer for advokatens og hans personales hæderlighed for de midler, der er betroet ham i hans stilling som advokat.

Afgørelsen kan ikke indbringes for domstolene.

Klienterne har således ikke noget ubetinget retlig krav på erstatning, men denne begrænsning er kun beregnet på at udelukke tilfælde, hvor pengene ikke kan anses betroet advokaten i hans egenskab af advokat, og tillige tilfælde af åbenbar urimelig letsindighed fra klienter, af hvem større påpasselighed med rette kunne kræves. Efter de erfaringer der er indvundet i England, er man også på vagt overfor tilfælde, hvor man ligefrem kunne befrygte, at advokaten og klienten skulle »dele i porten«.

Medlemmer af erstatningsudvalget.

1954–1961: ors. Aksel E. Larsen, *formand* 1954–1961

1954–1957: hrs. Henrik Bache

1954–1957: lrs. M. C. A. Bjerre, Kolding

1954–1957: lrs. Poul Flagstad, Esbjerg

1954-1957: sgf. H. C. Langkjær, Sorø
 1957-1962: hrs. Aage Bay Erichsen, *formand fra 1961 til sin død 23/8 1962.*
 1957-1961: lrs. Johs. Marcussen, Nykøbing F.
 1957-1969: lrs. S. Schroll Christensen, Ålborg
 1957- lrs. B. Fisch-Thomsen, Vejle, *formand fra 1962-*
 1961- lrs. Herluf Pagter, Skive
 1961-1969: lrs. Jørgen A. Wandel
 1962-1965: hrs. Gunnar Gersted
 1965-1969: lrs. Knud Bonlov
 1969- lrs. Axel Graff, Glostrup
 1969- lrs. A. P. Henriksen, Odense
 1969- lrs. Knud Fich

4. Ors. Kierulf Petersens forslag i 1951.

Flertallet på sagførerermødet i 1935 gav udtryk for, at udgifterne og besværlighederne var så store, at det ikke var formålstjenligt at træffe forebyggende eller genoprettende foranstaltninger.

Efter at justitsministeriet havde nedsat en sagførerkommission, besluttede sagførerermødet i 1937, at der skulle nedsættes et udvalg til at forberede gennemførelsen af sikkerhedsforanstaltninger. Rådet anbefalede uanset udvalgets betænkning en forebyggende ordning ved gennemførelse af en klientkontoordning, hvorimod det fandt oprettelsen af en garantifond urealisabel, dels fordi den nødvendige solidaritet ikke var til stede, dels fordi det fandtes absurd at lade den hæderlige sagfører betale for den uhæderlige. Rådet kunne heller ikke anbefale en tvungen forsikringsordning.

De genoprettende foranstaltninger var et stadigt diskussionsemne. I 1942 dannedes »Sagførercirklen«, for at gennemføre en frivillig kautionsforsikring, men tanken blev stillet i bero. Sagførerermødet i 1951 bemyndigede rådet til at undersøge mulighederne for gennemførelsen af en sikringsfond i lighed med den engelske ordning.

Der var enighed om, at der hverken består en juridisk eller en moralsk pligt til at dække kollegernes besvigelser. Afgørende var alene rent opportunistiske hensyn.

Det var ors. C. Kierulf Petersen, der satte skred i udviklingen med en artikel i 1951: »Lad os samle et sikringsfond«. C. Kierulf Petersen mente, at der burde gøres noget, alene fordi det er utåleligt at se godtro-

Børge Fisch-Thomsen

Født 13/6 1908, lrs. 1938.

Medlem af sagførerrådet 1946-57, af erstatningsudvalget 1957, formand 1962-.

B. Fisch-Thomsen

ende klienter blive ruineret af sagførere, der ulovligt bruger deres penge. »Og hvad vi orker, burde gøres hurtigt og frivilligt, helt på vort eget initiativ. Det er billigst, hvad der er vigtigt. Og desuden ligger der i frivilligheden en meget høj moralsk værdi.« Han foreslog et frivilligt sikringsfond på demokratisk grundlag, bidragene skulle i nogen grad pålignes efter evne. C. Kierulf Petersen fortsatte med en ny artikel, efter den forrige havde to sagførere svigtet. Nu fulgte en diskussion for og imod, og på sagførermødet i København i 1951 rejste C. Kierulf Petersen påny spørgsmålet. Sagførermødet vedtog med 68 stemmer mod 21 en resolution, der opfordrede rådet til at afgive beretning om, hvorvidt det i England indførte sikringsfond er brugbart i Danmark. På et fællesmøde i 1952 mellem rådet, nævnet og samtlige kredsbestyrelser, blev det enstemmigt tiltrådt, at rådet snarest skulle fremkomme med forslag om et fond eller en forsikringsordning eller en kombination af begge dele. På sagførermødet i 1953 forelagde *N. J. Gorrissen* i et mesterligt indlæg forslag til erstatningsfondet. *C. B. Henriques*, der da var fyldt 83, talte indtrængende for forslaget vedtagelse: »Vi skal vedtage det i sagførerstandens interesse.« Forslaget blev vedtaget efter en stormfuld debat med 193 stemmer imod 139.

Rådet stod på det standpunkt, at oprettelsen af fondet var omfattet af vedtægternes formålsparagraf, »at varetage standens lovlige og naturlige interesser.« Justitsministeriet tilsluttede sig dette standpunkt, selvom det måtte indrømmes, at man næppe havde tænkt på bestemmelser af

denne art, da § 147 i sin tid blev givet. Vedtægtsændringen om erstatningsfondet blev stadfæstet 23/4 1953, og en justitsministeriel bekendtgørelse fremkom 9/12 1953, uanset at der var fremsendt to protester imod vedtagelsen.

Den første protestskrivelse var underskrevet af ors. *Kai Haack*, hrs. *Henning Hasle*, ors. *Knud Jarner*, ors. *C. J. Jerslev* og sagf. *Hesselbjerg*, Hillerød. Den anden var den såkaldte »Skive-protest« underskrevet af samtlige sagførere i Skive jurisdiktion med undtagelse af lrs. *H. Pagter*. Den havde i det hele 339 underskrifter. Den blev fremsendt til justitsministeriet af sagf. *Knud Atlung*, Lyngby, lrs. *H. Brøcker*, Skive, ors. *Hindenburg*, og lrs. *Svend Alsing*.

Protesterne indeholdt de samme betragtninger: forslaget er urimeligt, ubilligt, amoralsk m. v. På et forudgående kredsmøde i 10. kreds havde 62 stemt mod forslaget og 6 stemt for.

Efter vedtagelsen af erstatningsfondet fulgte to retssager, hvor Østre landsret fastslog, at der kunne stadfæstes regler i vedtægten om oprettelse af erstatningsfondet.

Der er enighed på alle fronter – også blandt tidligere modstandere – om, at erstatningsfondet var en skelsættende begivenhed i advokatstandens historie.

Den kommission, som justitsministeriet nedsatte i 1936 om sagførervæsenet, og som ophørte i 1939 uden at afgive betænkning, havde udarbejdet et forslag, hvorefter der i rpl. skulle indsættes følgende bestemmelse: »Ved anordning kan justitsministeriet efter forhandling med sagførrådet fastsætte nærmere regler om sagførernes bogføringspligt, om deres pligt til at stille sikkerhed, om sikkerhedens art og størrelse, samt om eftersyn af de hos sagførerne beroende beholdninger af penge og andre værdier.« Det må have været opfattelsen indenfor kommissionen, at gennemførelse af klientkontoregler og en sikringsordning måtte anses for nødvendige, og tillige at de næppe havde tilstrækkelig hjemmel i den gældende lovgivning. Begge dele blev imidlertid gennemført på advokaternes eget initiativ, uden at der blev stillet krav herom fra lovgivningsmagten, og begge dele blev godkendt både af justitsministeriet og af domstolene.

Strejflys over advokatstandens understøttelsesvirksomhed (1961) s. 25-26, *C. Kierulf Petersen*, S. B. 1951 s. 158-59 og 1951 s. 93-94, *C. Torkild-Hansen*, S. B. 1954 s. 4-5.

ERHVERVSUDVALGET OPRETTES 1963

Krydsende cirkler.

Erhvervsudvalget varetager advokatstandens erhvervsmæssige interesser og foretager indstilling til rådet om ændringer i salærtaksterne. Det kan forhandle og slutte aftale med og foretage passende skridt overfor myndigheder, institutioner, foreninger og enkeltpersoner.

Erhvervsudvalget kan kræve oplysninger om advokaternes erhvervsmæssige forhold til udarbejdelse af statistiker og lignende. Enhver advokat er pligtig at respektere beslutninger om iværksættelse af foranstaltninger til fremme af standens erhvervsinteresser og er pligtig at bistå ved deres gennemførelse.

Rådet vælger erhvervsudvalget – 7 – 13 advokater – for rådets funktionstid. Rådet har den endelige afgørelse, idet vedtagelser i erhvervsudvalget skal forelægges rådet.

Erhvervsudvalget har opnået bemærkelsesværdige resultater: Opretelse af »Advokaternes pantebrevskontor« og advokatsekretærskoler, i kampen mod vinkelskriverne og imod realkreditinstitutionernes forældede krav om kvantumrabat på incassosalærerne. Der er nedsat forskellige udvalg, bl. a. et salærtakstudvalg og et rationaliseringsudvalg, der har udsendt en instruktionsbog for kontorpersonalet.

Erhvervsudvalget udgiver »Faglig Nyt«, korte meddelelser om nye love m. v., domme og litteratur.

Erhvervsudvalgets indsats anerkendes fra alle sider, og det har tillige haft betydning ved at aflaste rådet for meget arbejde, som rådet har villet, men ikke kunnet påtage sig. Før man nåede så langt, har mange af de almindelige advokatmøder været præget af stærke diskussioner. Vedtægtens § 49 om erhvervsudvalget har unægtelig sit:

forspil.

Ors. *Steinthal* hævdede i 1933, at rådets hovedopgave i de nærmeste år ville blive at værgе sagførernes økonomiske interesser. Det er en privilegeret stand, men det begrænsede monopol kan ingen leve af, og

et større virkeområde er nødvendigt. Arbejdet besværliggøres og for-
dyres, og der er en voksende konkurrence, som særlig viser sig på
området: dokumentskrivi. Den tidligere konkurrence fra de såkaldte
»billige skrivestuer« og fra de egentlige vinkelskrivere var ikke så
skadelig, men Steinthal nævnte, at der i en nordjysk jurisdiktion i et
år blev indleveret 2100 dokumenter til tinglysning, heraf kom de 1100
fra sagførere, 100 fra dommerfuldmægtige, 500 fra »vinkelskrivere i
videre forstand«, 300 fra pengeinstitutter. Konkurrenterne er bankerne
og bankernes personale, dernæst kredit- og hypotekforeningernes repræ-
sentanter og vurderingsmænd. Justitsministeriet havde sidste år forbudt
dommerne at benytte sagførerhjælp til realisation af fast ejendom, hvori
der sker udpantning for skatterestancer. Handelsministeriet synes at
monopolisere dommere til likvidatorer i likviderende banker og spare-
kasser. Steinthal efterlyste vejledende regler for sagførernes forhold
til akkordforeningerne og salærtakster, man var hidtil kun nået til fæl-
les incassotakster.

Lrs. K. L. Thoft tog emnet op i 1937: »Vor organisation og vore
arbejdsmuligheder«, hvor han hævdede, at sagførersamfundets organer
i det væsentligste har virket for standens højnelse gennem en stadig
indskærpelse af pligterne, men at sagførerne jo ikke fortsat kan leve
blot af pligter, og derfor må organisationen også vedligeholde og skabe
arbejdsmuligheder eller udvide disse for sagførerne. Dette kan lade
sig gøre, i første række ved at søge at tilbageerobre noget af det i
årenes løb for sagførerne tabte land. Thoft mente, at der for at udnytte
disse muligheder måtte skabes et lille – levende – organ indenfor
organisationen til varetagelse af disse funktioner.

Enten skulle der oprettes en almindelig sagførerforening, der ude-
lukkende varetog sagførernes økonomiske og faglige interesser, eller
der skulle nedsættes et særligt forretningsudvalg, som kun skulle be-
skæftige sig med disse opgaver, og hvis medlemmer ikke samtidig
måtte være medlemmer af kredsbestyrelser, råd eller nævn. Han fore-
slog samtidig oprettelse af et pressebureau. Det skulle have som hoved-
opgave at udrydde mistilliden i befolkningen til sagførerstanden.

På det alm. sagføermøde i Ålborg i 1937 uddybede K. L. Toft sine
synspunkter, herunder fælles annoncering, fælles kontor for køb og salg
af fast ejendom og anbringelse af prioriteter m. v. Det gjaldt om at
hindre, at ikke-sagførere optræder på områder, der naturligt henhører
under sagførernes virksomhed. Udvalget skulle gribe ind overfor alle
arter af vinkelskriveri, pengeinstitutter, der gør indgreb i sagførervirk-

somheden, og særlig de oplysningsbureauer, der tillige driver erhvervsmæssig incassovirksomhed og endelig kreditforeningerne. K. L. Thoft anså det for ønskeligt, at der tilvejebragtes hjemmel til at pålægge disciplinærstraf for overtrædelse af kollegiale bestemmelser, hvorved sagførersamfundet tillige ville blive den stærkest tænkelige fagforening. K. L. Thoft stillede forslag til en resolution, der gik ud på, at varetagelse af sagførerstandens erhvervsmæssige interesser blev taget op af et særligt erhvervsudvalg.

Ors. *Hans Madsen* sagde, at disse tanker ikke var noget columbusæg. De samme tanker havde »Sagførerforeningen af 1924« fremsat i et 16 foliosider langt, fortroligt memorandum, og det havde været drøftet i en kreds af fynske kolleger på et møde i Odense, og i »Sagførerforeningen af 1924«. Hans Madsen var uenig i vurderingen af rådets arbejde og med hensyn til, hvilke organer arbejdet skulle henhøre under. Vedtægternes § 16 havde netop fået den nuværende formulering for at præcisere, at rådet kunne virke aktivt også udadtil. Han fandt iøvrigt, at forslaget var et sammensurium med alle dets forskellige organer, og det indeholdt en miskendelse af rådet og dets opgaver, idet de opgaver, der skulle påhvile erhvervsudvalget, tilkom rådet. Den sagfærerkommision, som justitsministeriet nylig havde nedsat, ville muligvis komme ind på den organisationsmæssige side, og man burde derfor afvente kommissionens resultat, og han henstillede, at resolutionen blev stemt ned, såfremt den kom til afstemning. Lrs. *Paul G. Rohbeck* fremhævede, at man nærede mistillid til, at rådet havde tid til at befatte sig med den erhvervsmæssige side. Han meddelte, at der var stiftet en ny forening, som man havde tænkt at kalde »Sagførerforeningen af 1937«.

Ors. *L. Lersey*, Odense, oplyste, at der ikke kunne forventes støtte fra sagførerne i Odense, medmindre den nystiftede forening ophørte at eksistere, og at arbejdet blev tilrettelagt i forståelse med rådet og med repræsentation af alle interesser indenfor standen.

Rådets formand, *Oskar Fich* havde megen sympati for tankerne i forslaget, men mente, at det var grebet galt an. Der var i den bestående organisation de fornødne rammer til at løse opgaverne. Det var kredsbestyrelserne, der eventuelt i forbindelse med de lokale sagførerforeninger først burde påbegynde arbejdet og derefter rapportere til rådet. Han gav tilsagn om, at rådet var villig til at træde i forhandling med et udvalg, nedsat indenfor den nystiftede forening.

Sagførerforeningen af 1937 blev stiftet med *K. L. Thoft* som formand. Foreningens formål var udelukkende at virke for varetagelse af sagfører-

standens erhvervsmæssige interesser og målbevidst at arbejde på, at der såvidt muligt gennem sagførersamfundet foretoges effektive foranstaltninger. I et foredrag »kollegialitet og erhvervsinteresser« i 1938 advarede *H. C. Langkjær* foreningen mod at optræde på egen hånd udenom sagførermyndighederne. Foreningen var tilhænger af direkte aktion.

Ved valget til 1'ste kredsbestyrelse i 1937, fik foreningen 4 af de 9 kredsbestyrelsesmedlemmer. Der fulgte i 1939 nogle skarpe skud mellem foreningen og rådet om udvidelse af sagførernes eneret, som foreningen ønskede udvidet og forelagt til urafstemning, hvad rådet nægtede, også fordi vedtægterne ikke indeholder hjemmel til urafstemning.

Lrs. *Ernst Pedersen*, Odense, havde forud gjort gældende, at den eneret sagførerne i længden kan have glæde af, er den faktiske eneret, som sagførernes dygtighed og hæderlighed kan skabe.

Steinthal angreb foreningen i 1940. Det ville være til stor skade for standen, om »1937«-mændene fremtidig skulle være ledende. Foreningen var startet på et forkert grundlag, når den tog patent på erhvervsinteresserne. Foreningen udsendte et blad »Sagføreren«, der gav anledning til kritik, som lrs. *Karsten Fønss* sammenfattede ved at sige, at foreningen havde vakt interesse for problemerne, men at den ikke fandt tilslutning til den måde, på hvilken der blev kæmpet for foreningens program. Ved kredsbestyrelsesvalget i 1940 blev foreningens mandattal halveret: 2. Kredsmodet sluttede dramatisk, og det gav visse efterdønninger.

På det alm. sagførermøde i juni 1941 drøftedes vinkelskriverne, kreditforeningerne og incassobureauerne, og et forslag om udvidelse af eneretten blev forkastet med 86 stemmer imod 39.

Lrs. *Eigil Jensen* stillede på sagførermødet i 1943 forslag om, at der for hver kreds skulle nedsættes et erhvervsudvalg på 3 medlemmer. Forslaget blev forkastet med overvældende majoritet.

På sagførermødet i 1953 udtalte *N. J. Gorrisen*, at det nye råd ville overveje nedsættelse af et erhvervsudvalg. Et udvalg blev nedsat i december 1953, og udvalget bestod af *M. C. A. Bjerre*, Kolding, *Helge Ugilt*, Hjørring og *Eigil Jensen*, der repræsenterede rådet, og som blev formand.

I den første beretning – på det fælles kredsbestyrelsesmøde i 1954 – nævnte *Eigil Jensen* alle de krydsende cirkler, der trængte ind på sagførernes erhvervsproblem: Akkord- og kreditorforeningerne, arkitekters og revisorers vinkelskriveri og kommunernes fastansatte vinkel-

Eigil Jensen

Født 8/11 1903, sagf. 1932, lrs. 1934.

Medlem af kredsbestyrelsen for 1. kreds 1944-49, af sagførerrådet 1949-57. Formand for Erhvervsudvalget 1953-63. Medstifter af og i bestyrelsen for »Sagfører-gården« 1948-.

Formand for »Sagførerforeningen af 1937« 1946-62, i bestyrelsen for Københavns Advokatforening 1962-65.

Eigil Jensen

skrivere. Han rejste også spørgsmålet om indførelse af en kollegial regel om, at det som hovedregel bør være debtors sagfører, der skal behandle debtors likvidationsbo. *Helge Ugilt* kritiserede vinkelskriveriet, der fandt sted i landboforeningerne og statens jordlovsudvalg, hvor tempoet af ekspeditionen af sagerne tillige var ganske urimelig langsomt. Ugilt omtalte en husmand i Thy, som måtte vente i 7 år, inden han fik købesummen udbetalt for en parcel, som han havde solgt til jordlovsudvalget. Eigil Jensen fremhævede i sin næste beretning i 1955 vinkelskriverekonkurrencen fra banker og sparekasser og konkurrencen fra ejendoms-mæglerne, med hvem der havde været ført forhandlinger om afgrænsningen af erhvervsområdet. Erhvervsudvalget havde mødt en udbredt forståelse for standens problemer hos de allerfleste myndigheder, problemer der også er spørgsmålet om bedst mulig varetagelse af befolkningens retlige og økonomiske interesser.

Udvalget udførte i årene 1953-63 under Eigil Jensens formandsskab et betydeligt arbejde.

På advokatmødet i 1961 stillede den nystiftede »Advokatforeningen af 1961« følgende spørgsmål:

»Er advokatmyndighederne og disses arbejdsformer og praksis tidssvarende og i tilstrækkelig grad i overensstemmelse med advokaternes ønsker og interesser.

Bør antallet af medlemmer i de forskellige organisationer, særlig advokatrådet, hvis størrelse er uforandret siden 1919, udvides med henblik både på en udvidelse af arbejdsområderne – særlig inden for erhvervsinteresserne – og på at muliggøre en mere effektiv varetagelse af advokaternes interesser og en hurtigere behandling af sagerne?»

Olaf B. Elmer

Olaf Bendik Elmer

Født 27/5 1920, lrs. 1949.

Medlem af advokatrådet 1961–69, af erhvervsudvalget 1961–, formand 1963–68. Formand for Advokatforeningen af 1961, 1961–63, i bestyrelsen for Københavns advokatforening 1963–66.

Dommersuppleant i arbejdsretten 1963–.

Advokaterne *Olaf B. Elmer* og *Hans P. Holst* ønskede at finde frem til en bedre harmoni mellem den almindelige opfattelse af salærniveauet og de afgørelser, der træffes af nævnet og kredsbestyrelserne, og lrs. *Johan Asmussen* anså det for nødvendigt at stifte en landsomfattende almindelig, frivillig advokatforening, der kunne arbejde for advokaternes erhvervsinteresser, uden at være hæmmet af de lovhjemlede funktioner som påhviler det officielle advokatsamfunds organer. Formanden for erhvervsudvalget, *Eigil Jensen*, gav sin tilslutning til oprettelse af en almindelig advokatforening, idet han anså det for vigtigt, at der fandtes – rent ud sagt – en fagforening.

B. Fisch-Thomsen mente, at 1961-folkenes tanker ikke var nye, og henstillede at rådet tog disse tanker op, og *Arthur Christensen* medgav, at navnlig kredsbestyrelserne var for småtskårne i deres salærberegninger.

Det fælles kredsbestyrelsesmøde i 1962 henstillede til rådet at nedsætte et alsidigt udvalg til at overveje, hvorledes standens erhvervsinteresser bedst kunne varetages. Det blev nedsat i juni 1962 og bestod af:

lrs. *Paul H. Andersen*,

lrs. *Jørgen Jacobsen*,

lrs. *Eigil Jensen*,

lrs. *Age Larsen*, Ålborg,

hrs. *S. Storm Mortensen*, Århus,

Marinus Harbo Poulsen

Født 13/3 1914, sagf. 1942, lrs. 1944.

Formand for kredsbestyrelsen for 6. kreds 1960–64. Medlem af erhvervsudvalget 1963, formand 1967.

M. Harbo Poulsen

lrs. *Steen Møller*, Nysted,
hrs. *Jørgen Pedersen*,
adv. *Folmer Reindel*,
adv. *Ib Samuelsen*,
lrs. *K. L. Thoft*,

Udvalget afgav betænkning i 1963, der trak standpunkterne op: valgt af rådet eller valgt af advokatmødet? Uafhængig af rådet eller i samarbejde med rådet? Resultatet blev en indstilling til rådet om etablering af et vedtægtsbestemt erhvervsudvalg, der kan optræde i samarbejde med rådet.

Oprettelse af erhvervsudvalget vedtoges enstemmigt på advokatmødet i 1953. Modstanden gennem årene var brudt, den sidste skanse var faldet. Blandt dem, som var med til at erobre den, var pionererne fra 1937: *K. L. Thoft* og *Eigil Jensen*.

Erhvervsudvalget 1953–1963

1953–1963: lrs. *Eigil Jensen*, København, *formand*.

1953–1963: lrs. *K. L. Thoft*, København.

1953–1957: lrs. *M. C. A. Bjerre*, Kolding.

1953–1963: lrs. *H. Ugilt*, Hjørring.

1957–1963: lrs. *Sten O. Lüders*, København.

1959–1963: lrs. *Hans A. Jacobsen*, Næstved.

1961–1963: lrs. Olaf B. Elmer, København.
1961–1963: lrs. Jørgen Jacobsen, København.

Erhvervsudvalget 1963–1969

1963– lrs. Olaf B. Elmer, *formand* 1963–67.
1963–1968: hrs. Jørgen Pedersen.
1963–1969: adv. Folmer Reindel.
1963–1968: lrs. H. H. Poulsen, Holbæk.
1963–1965: lrs. Steen Møller, Nysted.
1963–1965: lrs. Bent Wanscher, Svendborg.
1963– lrs. M. Harbo Poulsen, Frederikshavn, *formand* 1967.
1963–1965: lrs. E. Busck-Rasmussen, Grenå.
1963–1969: lrs. J. G. Bødker, Esbjerg.
1965– adv. P. Munk Jensen, Nakskov.
1965– lrs. Lars Christensen, Odense.
1965– lrs. Hugo Schmidt, Århus.
1968– lrs. Niels Th. Kjølbye.
1968– lrs. Svend O. Hansen, Kalundborg.
1969– lrs. Jørgen Grønborg.
1969– lrs. Preben Asmussen, Ringkøbing.

INTERNATIONALT SAMARBEJDE

1. Nordisk samarbejde.

Advokatorganisationerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige indledte i 1937 et samarbejde til drøftelse og varetagelse af fælles interesser. Samarbejdet blev afbrudt af krigen, men blev i september 1946 genoptaget på svensk initiativ ved et delegeretmøde i Stockholm. Fra hvert land møder 4 delegerede. De følgende møder blev holdt i Oslo 1947, i København 1948, i Helsingfors 1949, hvorefter de afholdtes hvert andet år på skift i de nordiske hovedstæder. Island indtrådte i samarbej-

Det første nordiske sekretærmøde i Oslo 1938.

Fra venstre: prof., jur. dr. *Bruno A. Salmiala*, Helsingfors, ors. *N. Busch-Jensen*, justitsminister 1945 og 1947-50, generalsekretær, højesterettsadvokat *Rolf Christophersen*, Oslo, sekretær *J. C. Kolderup*, Oslo, 1955 direktør i Bergens Haandværks- og Industriforening, advokat *Gunnar Bomgren*, Stockholm, højesteretsdommer 1955, jur. dr. h. c. 1959.

det i 1956. Det første delegeretmøde i Island blev holdt i 1965. Referater af delegeretmøderne findes i de respektive advokatblade – undtagen for mødet i København 1955 – og et kort referat af de møder, der ikke holdes i København, gives i Advokatbladet. Flere afhandlinger om specielle advokatforhold er fremkommet som resultat af disse møder.

Generalsekretær *Rolf Christophersen* har deltaget i samtlige møder. Professor, jur. dr. *Bruno A. Salmiala* deltog i møderne, indtil han fratrådte som sekretær for Finlands Advokatförbund i 1957 og blev afløst af professor, jur. dr. *Matti Ylöstalo*. Advokat *Gunnar Bomgren* har deltaget i møderne, indtil han i 1955 blev udnævnt til justitieråd (højesteretsdommer) og blev afløst af advokat *Holger Wiklund*, jur. dr. h. c. (1957).

Generalsekretærene tilrettelægger møderne ved fælles sekretærmøder i de år, hvori der ikke er delegeretmøde. Det første blev afholdt i Oslo i 1938.

Advokatororganisationernes formænd har altid deltaget i møderne, og formanden for advokatororganisationen i det land, hvor delegeretmødet holdes, leder mødet.

Ved lov af 10/5 1958 indførtes møderet her i landet for nordiske advokater, jfr. rpl. § 260, stk. 4, idet retten kan tillade, når det under hensyn til sagens karakter og øvrige omstændigheder findes forsvarligt, at der mødes ved advokater fra et nordisk land.

Forslaget om internordisk advokatstand blev fremsat af *Erik Thomasson*, T. f. R. 1949 s. 370-72. Se iøvrigt literaturhenvisninger i Indledning til advokatgerningen I (2. udg.) 1962 s. 36.

2. *International Bar Association (IBA)*.

er stiftet i New York i 1947. Organisationen, der er upolitisk, har til formål:

at etablere og opretholde permanent forbindelse og udveksling mellem advokatsamfund og advokater verden over, at diskutere de forskellige advokatororganisationers problemer, at fremme den juridiske videnskab, at bidrage til ensartethed inden for egnede lovområder ved fælles studier af praktiske juridiske problemer, at fremme retshåndhævelsen efter loven blandt verdens befolkning, at fremme De forenede Nationers principper og mål indenfor det juridiske område, og at samarbejde med internationale juristorganisationer, der har samme formål.

Der er for tiden 58 medlemsorganisationer, nationale juristorganisa-

tioner, væsenligst advokatforeninger fra 44 lande. Det danske Advokat-samfund blev medlem i 1955.

Den øverste myndighed er General Meeting, som træder sammen hvert andet år i forbindelse med kongressen, og som består af delegerede, udpeget af medlemsorganisationerne. Hver medlemsorganisation kan udpege en delegeret for hver 1.000 medlemmer, dog højst 10 delegerede.

I tiden mellem kongresserne ledes IBA af et council, til hvilket hver medlemsorganisation udpeger et medlem.

Enkeltpersoner kan knyttes til IBA som »patrons« eller »subscribers«. Der er for tiden over 1.400 »subscribers«.

Hovedformålet er at skabe et internationalt mødested for praktiserende advokater, og der afholdes hver andet år en kongres, som varer i 5 dage. Efter hver konference udsendes rapporter i bogform.

Blandt emner, der er behandlet, kan nævnes international strafferet, beskyttelse af udenlandske investeringer i fredstid, videreuddannelsen indenfor advokatstanden, anti-trust problemer ved forretninger med lande indenfor fællesmarkedet, copyright, international skatteret.

På kongresserne behandles regelmæssigt spørgsmål om international advokatetik.

Rådet var første gang repræsenteret på den 6. kongres i Oslo 1956 – der mødte 16 danske deltagere, hvor hrs. *Behrendt-Poulsen* deltog i diskussionen om »International Shipsbuilding Contracts« og hrs. *Bernt Hjejle* om »The legal profession« og »Public relations«. Endvidere drøftedes og vedtoges en »Code of Ethics« – god sagførerskik. – Reglerne skal ikke på nogen måde erstatte eller gøre indgreb i de gældende nationale eller lokale regler. *Bernt Hjejle* har tilføjet, at reglerne ikke er særlig klart eller sikkert formulerede, og at de lider i det hele af et førsteforsøgs mangel på oversigt og af kompromiser mellem forskellige synspunkter.

Blandt de emner, som senere har været drøftet, kan nævnes økonomiske risici ved fredelig anvendelse af atomenergi, monopoler og konkurrencebegrænsende aftaler, internationalt juridisk samarbejde, retshjælp, advokatens tavshedspligt og advokaternes stilling til stålbandsoptagelse, dannelse og stiftelse af datterselskaber af udenlandske selskaber, beskyttelse af investeringer i udlandet.

På den 10. kongres, der holdtes i Mexico i 1964, blev *Bernt Hjejle* valgt som præsident, og han fratrådte i 1966 på kongressen i Lausanne.

Bernt Hjejle har fremhævet, at det er af meget stor betydning, »at

vi fortsat støtter det internationale advokatsamarbejde ikke blot ved medlemskab men også ved at vi i langt højere grad end hidtil personligt deltager i møder og kongresser og ved enhver lejlighed prøver at skaffe os de forbindelser og påvirkningsmuligheder, vi kan. Vore norske kolleger har allerede i en årrække forstået disse problemer og deres meget konkrete betydning for os og har ydet en betydningsfuld indsats på dette område. De møder i stort antal til de internationale advokatmøder, hvor man træffer advokater fra de nye lande, som lytter med interesse og forsøger at danne sig en mening om det hele; dem må og skal vi i kontakt med og påvirke dem, hvis vi ønsker, de skal forstå og acceptere vor retsopfattelse og dermed også vort samfundssystem«.

Bernt Hjejle, S.B. 1956 s. 297–99, 1960 s. 173–74, *Jon Palle Buhl*, A.B. 1966 s. 207, 1967 s. 49.

3. *Union Internationale Des Avocats.*

Union Internationale Des Avocats er stiftet i 1927 i Belgien. De gældende vedtægter er givet af kongressen i Arnhem i 1965.

Organisationens formål er:

1. at fremme – i det retssøgende publikums interesse – advokatgerningens grundprincipper, specielt uafhængigheden og friheden,
2. at etablere og vedligeholde faste forbindelser og udvekslinger mellem nationale advokatsamfund og advokatsammenslutninger og disses medlemmer og at støtte deres aktivitet og deltage i deres arbejde først og fremmest på det internationale plan,
3. at forsvare advokaternes moralske og materielle interesser og i fællesskab udforske problemerne vedrørende fagets love og organisation,
4. at fremme udviklingen af den juridiske videnskab på alle områder,
5. at deltage i oprettelsen af en international juridisk moralkodex, bygget på princippet om retfærdighed mellem nationerne gennem retten og for freden, og
6. med realisation af disse mål for øje at samarbejde med alle nationale og internationale organisationer, der arbejder med tilsvarende ideer, eller kan bidrage til fremme af organisationens formål.

Organisationens sæde er Bryssel med administrationsafdeling i Paris.

Organisationen bygger på medlemskab af nationale advokatsammenslutninger. Organisationen har også individuelle medlemmer, som kan deltage som »korrespondenter«.

Hvert andet år afholdes en international kongres, der er organisatio-

nens øverste myndighed. I kongressen kan foruden bestyrelsen og rådet også »korrespondenterne« deltage.

Bestyrelsen består af en formand, en første næstformand og en næstformand for hvert enkelt medlemsland, nogle – højst 4 – generalsekretærer og en kasserer.

Rådet består af indtil 10 advokater for hvert medlemsland, og de udpeges af deres advokatsammenslutning.

Kontingentet, der fastsættes af bestyrelsen for et år ad gangen, andrager for tiden 12.500 belgiske francs.

34 landes advokatsammenslutninger er tilsluttet organisationen, deriblandt Norge, Sverige og Danmark.

U.I.A. oprettede i 1960 Commission Consultative des Barreaux du Marché Commun, også kaldet 18 mands kommissionen, bestående af 3 advokater fra hvert af de 6 fællesmarkedslande. Denne kommission behandler alle spørgsmål af interesse for advokater i forbindelse med fællesmarkedet. Den har i årenes løb opnået en officios status, idet Romtraktatens myndigheder forelægger spørgsmål af betydning for advokaterne indenfor »de 6« for kommissionen. Den afgiver udtalelser efter bemyndigelse fra hjemlandets advokatsammenslutning. Kommissionen sætter sit præg på advokaternes fremtidige arbejdsgrundlag indenfor fællesmarkedet. I 1962 blev England og Danmark opfordret til at sende observatører til kommissionens møder, og Danmark har siden været repræsenteret af lrs. *Sten O. Lüders* og lrs. *Poul Lindboe*. Fra 1969 er som observatører valgt: lrs. *Knud Ehlers*, lrs. *Niels Th. Kjølbye* og lrs. *Thure Krarup*.

I fællesmarkedudvalget har man drøftet advokatuddannelsen herunder gennemførelse af en ordning, hvorefter 6 måneders uddannelses-tid i et andet land kan medregnes til den legale uddannelse for at opnå beskikkelse. Indenfor fællesmarkedslandene er der i et vist omfang truffet aftale om gensidig fuldmægtigudveksling, bl. a. mellem Frankrig og Italien. På mødet i Rom i 1965 blev der vedtaget en resolution, hvorefter de seks lande uopholdeligt skulle træffe foranstaltninger for at tilvejebringe en ordning svarende til den fransk-italienske og tillige om at afslutte lignende aftaler med andre europæiske lande.

Sten O. Lüders har foreslået, at der begyndes med interskandinaviske aftaler om gensidig fuldmægtiguddannelse.

Sten O. Lüders, A. B. 1963 s. 30–32 og 182, 1964 s. 18–19, 1965 s. 169–70, 1966 s. 6, 1967 s. 48–49, *Poul Lindboe*, 1963 s. 30–32, 1964 s. 154–55, *Knud Ehlers*, 1967 s. 50 og 187, 1968 s. 20–21, 1969 20–21, s. 117–19.

FORBEREDELSE, FORTOLKNING OG FORBEDRING AF LOVGIVNINGEN

1. Advokater i retsrådet 1919–1924

I medfør af rpl. § 1023, jfr. lov nr. 325 3/6 1919 § 31 og lov nr. 300 af 30/6 1922 § 86 nedsattes et retsråd på 5 medlemmer, der havde til opgave mundtligt eller skriftligt at yde dommere, sagførere eller andre til retsplejen knyttede personer, der måtte ønske det, råd og vejledning ved lovens gennemførelse. Rådet skulle træde sammen mindst 1 gang om måneden. Det skulle ophøre ved udgangen af 1922, men blev først ophævet 1924.

Formand var i hele funktionsperioden (1919–24) hrs. *C. B. Henriques*. Advokatstanden var iøvrigt repræsenteret ved sagf. *H. L. Zieler*, Horsens. De øvrige medlemmer af rådet var landsdommer *Chr. Bærentsen*, dommer *John Knox* og rigsadvokat, senere højesteretsdommer *V. Top-søe-Jensen*. Som sekretær fungerede ors., senere hrs. *Oluf Petersen*.

Retsrådet afgav 273 udtalelser, der alle er trykt i U. f. R. 1924.

U. f. R. 1925 B. s. 53–54, *Troels G. Jørgensen*, 18 år af Højesterets historie (1947) s. 11, *Axel H. Pedersen*, En rettens tjener. C. B. Henriques, 4. udg. (1967) s. 101.

2. Retsplejeudvalget 1919–1955

Oprettet i henhold til rpl. § 1023 for at drøfte ændringer og tilføjelser i rpl. og for i det hele at fremme retsplejereformens videre udvikling. Retsplejeudvalget blev ophævet ved lov nr. 130 af 28/4 1955. I retsplejeudvalget skulle sagførerne repræsenteres af 2 hrs., 2 lrs. og 2 sagf.

1919–1946	hrs. <i>C. B. Henriques</i> ,
1919–1928	hrs. <i>N. H. Bache</i> ,
1928–1955	hrs. <i>Jakob E. Gelting</i> ,
1946–1955	hrs. <i>Kaj Bunch-Jensen</i> ,
1919–1921	ors. <i>Oskar Johansen</i> ,
1919–1936	ors. <i>P. K. J. Stampe</i> , Aarhus,
1921–1950	ors. <i>Knud Jarner</i> ,
1936–1950	lrs. <i>A. F. Jensen</i> , Aarhus,

1950–1951 ors. *J. Vibe-Hastrup*,
 1950–1955 lrs. *Aage Larsen*, Aalborg,
 1951–1955 lrs. *Poul Christiansen*,
 1919–1922 sagf. *C. C. V. Hansen*, Odense,
 1919–1936 sagf. *H. L. Zieler*, Horsens,
 1922–1937 sagf. *Volmer Lind*, Holbæk,
 1936–1937 sagf. *L. C. Nielsen*, Vordingborg,
 1937–1940 sagf. *Niels Jensen*, Varde,
 1937–1955 sagf. *H. C. Langkjær*, Sorø,
 1940–1943 sagf. *Viktor Larsen*, Nykøbing F.,
 1943–1952 sagf. *E. Folmar-Hansen*, Odense,
 1952–1955 sagf. *P. S. de Fine Kühl*, Stege,

Troels G. Jørgensen, 18 år af Højesterets historie (1947) s. 10, *samme*, Retsplejeudvalget gennem 25 år (1944) s. 14 og 61, *samme*, I Justitias tjeneste. Erindringer (1954) s. 177, *C. B. Henriques*, U. f. R. 1908 B. s. 294-95, *H. Munch-Petersen*, Den danske Retspleje 2. udg. (1923) I s. 36.

3. Retsplejerådet 1961

Justitsministeriet har nedsat Retsplejerådet 19/12 1961 med det formål at skabe et permanent organ, der både kan forestå en reform af retsplejeloven og tillige være rådgivende i andre retsplejesspørgsmål.

1961 – professor dr. jur. *Bernhard Gomard* (formand).

1961 – retspræsident, dr. jur. *E. A. Abitz*.

1961 – hrs. *K. Sonne-Holm*.

Om retsplejerådets hidtidige virksomhed se *Bernhard Gomard*, T. J. F. F.: 1963 s. 113–131.

4. Advokatrådets lovudvalg

Et lovudvalg blev nedsat af rådet 1/6 1946. Rådet havde allerede ved tidligere lejligheder rettet henvendelser til rigsdagen om fremsatte lovforslag, bl. a. i 1936 om adgang til at møde ved rettergangsfuldmægtig for voldgiftsretterne, der oprettes i henhold til lejelovens beskyttelse af erhvervsvirksomheder, og om lovforslaget til ændringer i patentloven, hvor rådet pegede på, at visse afgørelser måtte henlægges til domstolene, ikke som foreslået til patentkommissionen.

Lov om afgiftspligtig grundstigningsskyld vanskeliggjorde advokaternes arbejde i betydelig grad. Rådet nedsatte et udvalg i juni 1947, *Axel H. Pedersen*, *Aage Larsen* og *Torkild-Hansen* til at forhandle

med rigsdagens udvalg, til hvem der blev rettet flere henvendelser i 1948–49–50 om lovens formulering. Rådet fik bevirket, at lovens bestemmelser ikke kom til anvendelse på overdragelser, hvor der var indgået bindende aftaler før lovens ikrafttræden. Rådet lagde i sin henvendelse afgørende vægt på, at lovforslagets § 15 udgik. »Herved vil det undgås, at der indføres den i dansk ret hidtil ukendte og for befolkningen fuldstændig uforståelige regel, at parterne ikke selv kan fastsætte købesummen og end ikke på forhånd får at vide, hvad købesummen vil andrage, og man vil tillige undgå at undergrave det forbilledlige danske tinglysningssystem, som er grundlaget for hele vor realkredit.« Loven var i sin endelige skikkelse ikke befriet for alle de ulemper, der var påvist. En stribe af erstatningssager fulgte i kølvandet, indtil denne – en af de dårligst formulerede love – blev ophævet pr. 1/4 1966 ved lov nr. 363 af 18/12 1964.

Der opnåedes i 1948 visse praktiske ændringer af jordlovsforslaget, der blev gennemført som lov nr. 291 af 31/3 1949 om landbrugsejendomme, og i lovforslaget om landvæsensretter.

Rådet rettede i 1951 henvendelse til justitsministeriet for at opnå en ændring af de gældende regler om tinglysning af underpant i løsøre, og ministeriet nedsatte et udvalg 9/5 1955 med lrs. *H. Pagter* som repræsentant for rådet.

15/10 1951 sendte rådet til indenrigs- og boligministeriet en udførlig motiveret anmodning om, at bestemmelserne i § 2 i renteloven af 3/7 1942 snarest blev taget op til revision, da de var uforenelige med de daværende forhold på pengemarkedet. Ministeriet svarede, at man ikke for tiden ville foretage sig noget, men have opmærksomheden henledt på forholdet. (S.B. 1951 s. 455). Da forholdene blev mere uholdbare, fremsendtes en ny henvendelse. Loven blev herefter ophævet ved lov nr. 158 af 7/6 1958.

Rådet har fremsat forslag til ændringer i ægteskabslovgivningen 1956 og 1957, og henstillede til kommissionen, at der i ægteskabssager finder beskikkelse sted af advokat også for sagsøgeren, og et af rådet nedsat udvalg var medvirkende til, at et af handelsministeren fremsat forslag til ændring af aktieselskabsloven blev henvist til en sagkyndig kommission med hrs. *Niels Klerk* som medlem, udpeget af rådet.

Der er i 1961–62 afgivet udtalelser til udkast til arvelov, skiftelov, om internationale løsørekøb, om stempel- og tinglysningsafgifter, indrivelse af underholdsbidrag, og nordisk patentlovgivning.

Det har været overvejet og drøftet, hvorvidt advokatsamfundet skulle

forsøge at gøre en lignende indsats i lovgivningsarbejdet som advokatorganisationerne i Norge og Sverige. I *Norge* har Advokatforeningen allerede i 1951 nedsat 20 permanente lovudvalg med hver sit specielle område. Udvalgenes opgave er at følge forelagte lovforslag, udarbejde forslag til udtalelser om forslagene, komme med forslag om nye love eller ændringer i de bestående. Udvalgene søger kontakt direkte med myndighederne og knytter kontakt med centraladministrationen. Den norske Advokatforening har i større udstrækning end tidligere søgt at blive repræsenteret i de lovkomiteer, som nedsættes.

I *Sverige* har styrelsen en betydelig indflydelse som »*remissinstans*«, udtalelser om forelagte lovforslag, de fleste ifølge sagens natur fra justitiedepartementet, men også fra andre departementer, undertiden foretages endog henvendelser til styrelsen, før lovforslaget fremsættes. Fra 1939–1954 blev afgivet ca. 200 udtalelser. Hele styrelsen deltager i dette arbejde, men forinden udarbejder generalsekretæren, ofte i samarbejde med nogle særlig sagkyndige advokater et forslag. Sveriges Advokatsamfund tillægger dette arbejde den allerstørste betydning.

Det hænder ofte, og i stadig større udstrækning, at advokater opfordres til at indtræde som sagkyndige i udvalg, som nedsættes til at udarbejde lovforslag.

Advokatorganisationerne i Norge og Sverige deltager i betydeligt større omfang end den danske i forberedelsen og forbedringen af lovgivningen, og ofrer meget arbejde på disse fundamentalt vigtige spørgsmål.

Medlemmer af lovudvalget:

1946–1949: lrs. B. Fisch-Thomsen, Vejle.

1946–1957: lrs. Poul Flagstad, Esbjerg.

1946–1961: sgf. Poul Kühl, Stege.

1946–1965: lrs. C. Torkild-Hansen.

1949–1953: lrs. Alfred Bjarup, Århus.

1953–1969: lrs. H. Pagter, Skive.

1957: lrs. Niels Chr. Hove, Kolding.

1961–1969: hrs. Børge Kock.

1965–1967: hrs. H. Brøchner, Nørresundby.

1965– lrs. Hans Eiler Christensen, Århus.

1969– lrs. Knud Ehlers.

1969– lrs. Ole Fentz.

1969– lrs. Kay Lynæs.

Rådet har – også for at aflaste lovudvalget – nedsat et *skatteudvalg* i 1968. Det består af *Olaf B. Elmer, J. Mazanti-Andersen, Robert Koch-Nielsen* og *Hugo Schmidt*, Århus.

S.B. 1946 s. 84, 1936 s. 13-21, 1936 s. 11-40, 1947 s. 85, 1948 s. 71, 1949 s. 146-50 og 303-06, 1950 s. 65-69, 1957 s. 82, 1963 s. 88, *Holger Wiklund*, 1954 s. 266-68, *Rolf Christophersen*, 1954 s. 268-69, *N. J. Gorrisen*, 1954 s. 269-70.

5. Advokater i ministerielle kommissioner og udvalg.

Hrs. *N. H. Bache* skrev i *Sagførerbladet* 1923:

»Da den store kommission »til forenkling af statens administration«, som det på så smukt dansk hedder, fornylig blev nedsat, løb jeg den lange liste over kommissionens medlemmer igennem for at se, hvilken sagfører, der var blevet udpeget som medlem. Jeg betragtede det nemlig straks som givet, at sagførerstanden her måtte være repræsenteret, idet vi jo på den ene side er stærkt interesserede i centraladministrationens forretningsgang og på den anden side så kvalificerede som vel muligt til at give nyttige vink til brug ved kommissionens arbejde. Stor var derfor min forbavselse ved at se, at der ingen sagfører var blevet udnævnt. Reelt synes der ikke at kunne være tvivl om, at der her er tale om en ret krænkende forbigåelse af standen, men det lader i det hele taget til, at regeringsmyndighederne ikke finder anledning til at tilkalde sagførermedlemmer ved nedsættelsen af kommissioner, undtagen hvor det drejer sig om specielle sagførerspørgsmål, eller hvor andre specialistspørgsmål gør sig gældende. Det er derfor tænkeligt, at der her ikke foreligger nogen egentlig villet forbigåelse af standen, men snarere udslag af en gammel praksis gående ud på, at sagførerstanden som sådan overhovedet ikke tages i betragtning på andre områder end dens eget. Og fejlen for denne praksis kan måske yderligere siges for størstedelen at hvile hos standen selv, overensstemmende med det gamle ord om de artige børn, der ikke beder, men heller ikke får noget.

Jeg synes, at der her for sagfærerrådet foreligger en passende anledning til at søge denne gamle dårlige praksis afskaffet og sørge for, at der i større omfang bliver taget hensyn til sagførerstanden fra regeringsmyndighedernes side.«

På det almindelige sagfærermøde i Århus 1923 berørte formanden, *Otto Liebe*, at det var sjældent, at der var blevet indvalgt sagførere som medlemmer af kommissioner o. l., dog var en sagfører blevet indvalgt i kommissionen om simplificering af strafferetsplejen.

Spørgsmålet blev på ny taget op af advokatrådet, der 18/12 1963 tilskrev statsministeren:

Advokatrådet har efter anmodning af Justitsministeriets lovkontor afgivet en udtalelse om »1. betænkning vedrørende gennemgang af ekspropriationslovgivningen afgivet af den af ministeriet for offentlige arbejder under 14. februar 1956 nedsatte kommission«, bestående af 16 medlemmer.

Sagen gav anledning til, at advokatrådet overfor justitsministeriets lovkontor udtrykte en beklagelse af, at ingen advokat havde deltaget i kommissions-

behandlingen, uanset at denne i høj grad angik et område, hvor varetagelsen af borgernes interesser overfor offentlige myndigheder er af væsentlig betydning.

I forbindelse hermed har advokatrådet enstemmigt vedtaget at henstille til regeringen, at der i videre omfang end hidtil sket ved lovforberedende arbejde i kommissioner og udvalg drages nytte af den viden om lovgivningsanliggender, som advokater er i besiddelse af, således at advokater udpeges til medlemmer af lovkommissioner og -udvalg ikke blot i tilfælde, hvor advokaternes interesser direkte spiller ind, men også i andre tilfælde, hvor forudsætningerne for, at advokater kan yde bidrag til kommissionens resultat, foreligger.

Advokatrådet tillader sig at henvise til, at advokater i Norge og Sverige, med hvilke lande Danmark har et nært lovgivningsmæssigt samarbejde, i langt videre omfang end det er tilfældet i Danmark, har adgang til at yde indsats i det lovforberedende arbejde, hvad enten dette sker ved deltagelse i kommissioner og udvalg, gennem en omfattende høringspraksis eller ved samarbejde mellem de enkelte ministerier og udvalg nedsat af advokatorganisationerne.

Det er advokatrådets opfattelse, at der er gode muligheder for ved benyttelsen af den sagkundskab, som repræsenteres af fremtrædende advokater med speciel indsigt på særlige områder, at tilføre det lovforbedrende arbejde en værdifuld bistand.

Statsministeriet svarede i skrivelse af 19/2 1964, at det ganske kunne tilslutte sig, at den viden om visse lovgivningsanliggender, som advokater er i besiddelse af, søges udnyttet i det lovforberedende arbejde i kommissioner og udvalg. Statsministeriet mente for sit vedkommende at have draget konsekvensen heraf, og at man fortsat ville have opmærksomheden henledt på tilfælde, hvor det måtte anses for naturligt og hensigtsmæssigt, at advokatstanden repræsenteredes i udvalg og kommissioner.

Rådets henstilling i 1963 til statsministeriet om, at regeringen i videre omfang end hidtil sket ved lovforberedende arbejde i kommissioner og udvalg drager nytte af advokaternes viden om lovgivningsanliggender, var ikke baseret på en nærmere undersøgelse eller noget statistisk materiale. Der findes i sekretariatet ingen fortegnelse over sagsførere og advokater, som 1919-69 har været medlemmer af kommissioner og udvalg, og meddelelserne i Advokatbladet om beskikkelse hertil har hidtil haft tilfældighedernes præg og omfatter, hvis de nævnes, kun beskikkelser, der foretages efter indstilling fra rådet.

Ved sammensætningen af kommissioner og udvalg – disse betegnelser bruges nu i flæng – følges forskellige retningslinier. Der sondres mellem *»person-udvalg«*, hvortil medlemmer alene udpeges efter personlige kvalifikationer og *»repræsentationsudvalg«*, hvori medlemmerne repræsenterer organisationer, institutioner m. v., og er udpegede af disse. Sondringen er ikke skarp, undertiden forekommer en blanding af de to

typer, bl. a. ved nedsættelsen af realkreditkommissionen i 1966. Rådet anmodede om at måtte udpege to medlemmer – en fra København og en fra provinsen – men boligministeren mente ikke at kunne imødekomme dette, da kommissionens sammensætning var indgående overvejet. Den efterfølgende meddelelse i Advokatbladet: »Boligministeriet anser advokatrepræsentation i realkreditkommission for overflødig« harmonerer ikke med den kendsgerning, at boligministeriet beskikkede 4 advokater, hvoraf 3 repræsenterer forskellige organisationer og fællesudvalg.

Der findes heller ikke i noget ministerium noget kartotek eller nogen fortegnelse over medlemmer i kommissioner og udvalg fra 1919. I flere ministerier findes fortegnelser fra 1951, idet statsministeriet fra 1951 udgiver en kronologisk fortegnelse over trykte betænkninger.

Et forsøg på at udarbejde en fortegnelse over sagførere og advokater, der har været medlemmer af kommissioner og udvalg fra 1919, er derfor forbundet med vanskeligheder og vil ganske naturligt være behæftet med fejl og undladelser.

Fortegnelsen begrænses til kun at omfatte kommissioner og udvalg, der er nedsat med lovgivningsarbejde for øje, og således medtages ikke permanente kommissioner, der har andre funktioner, selvom der i disse er medlemmer, der er advokater, således som det f. eks. er tilfældet i revisorkommissionen, jfr. lov nr. 68 af 15/3 1967 § 4, stk. 2, ejendoms-mæglerkommissionen, jfr. lov nr. 218 af 8/6 1966 § 3, stk. 2, bkg. nr. 402 af 2/12 1966 § 1, og translatørkommissionen, jfr. lov nr. 213 af 8/6 1966 § 3 stk. 2.

Personelt begrænses fortegnelsen ved udelukkelse af sagførere og advokater, der har deponeret beskikkelsen. På det hidtil foreliggende grundlag kan fortegnelsen kun betegnes som foreløbig – det er på visse områder måske kun stikprøver.

Fortegnelsen indledes med justitsministeriet – advokaternes eget ministerium – og følger derefter den traditionelle opdeling. Flertallet af de i fortegnelsen nævnte sagførere og advokater er udpegede af organisationer m. v., kun et mindretal af advokatrådet, og mange er blevet beskikket af det pågældende ministerium uden indstilling. Eksakte tal foreligger ikke.

N. J. Gorrissen mente i 1948, at regeringen i stigende udstrækning lod repræsentanter for sagførerstanden komme med i kommissioner og udvalg. Denne objektive udtalelse, der levner plads for udpegning af medlemmerne af organisationer m. v., advokatrådet, og efter personlige kvalifikationer, har formentlig fået medhold i de siden da forløbne år.

JUSTITSMINISTERIET

- 1919 hrs. N. H. Bache, Fælles-nordisk lovgivning om forsikringsretten,
 1919 hrs. C. B. Henriques, Retsbetjentfuldmægtigene,
 1919 ors. Oskar Johansen, Arbejdsgiver- og arbejderorganisationer,
 1920 hrs. dr. jur. N. Cohn, De sønderjydske rentegårde,
 1921 ors. H. H. Schmidt, Ændringer i strafferetsplejen,
 1925 ors. N. Busch-Jensen, Private veje,
 1927 hrs. K. Steglich-Petersen, ors. N. Busch-Jensen, Statstidendes bekendtgørelser,
 1929 ors. L. Jessen, Københavns politi,
 1929 hrs. Ø. Ahnfeldt-Rønne, ors. K. V. Anker-Jensen, ors. Ludvig Bing, ors. L. Jessen, ors. G. Rendbeck, Ålborg, ors. Henrik Sachs, sagf. Aage Sebbelov, ang. sagførervæsenet,
 1929 hrs. Ø. Ahnfeldt-Rønne, ors. Henrik Sachs, ors. L. Jessen, ang. ændringer i rpl.,
 1930 sagf. C. P. R. C. Bierbum, Holbæk, hrs. Karsten Meyer, lrs. Kjeld Rørdam, ors. Henrik Sachs, hrs. K. Steglich-Petersen, hrs. Andreas Christensen, Århus, lrs. Fr. Dalgaard, hrs. Jakob E. Gelting, Regler om konkurs og akkord,
 1930 ors. Max Rothenborg, ors. H. F. Ulrichsen, ors. C. J. F. Sven, Biografvæsenet,
 1931 ors. C. J. F. Sven, Retslægerådets organisation og arbejdsmetode,
 1932 ors. Axel Bang, lrs. Ingeborg Hansen, Svangerskabsafbrydelse,
 1933 lrs. Viggo Holst Knudsen, Århus, Frivillige løsøreauktioner m. v.,
 1933 hrs. Ejvind Møller, ors. Max Rothenborg, ors. C. J. F. Sven, hrs. Leif Gamborg, Fremme af dansk filmproduktion m. v.,
 1936 ors. N. Busch-Jensen, Private vejrettigheder,
 1936 ors. Arthur Henriques, Fortabelse af borgerlige rettigheder,
 1936 hrs. Oskar Fich, lrs. A. F. Jensen, Århus, sagf. Jacob Jensen, Nykøbing Sj., lrs. Svend Heltberg, Ang. sagførervæsenet,
 1937 lrs. Eivind Helsted, Engageringsforholdene for skuespillere m. v.,
 1938 og 1947, lrs. Fr. Dalgaard, Køb på afbetaling,
 1939 og 1948, lrs. Karmark Rønsted, Dommernes uddannelse,
 1945 lrs. V. Juhl, Kolding, Organisationen af brandvæsenet i Danmark,
 1945 lrs. Børge Harup, lrs. Paul Jarding, hrs. K. Steglich-Petersen, Lovene ang. forræderi og landsskadelig virksomhed,
 1946 lrs. Niels Andersen, Strafforfølgning af krigsforbrydere,
 1946 lrs. Axel H. Pedersen, Udlændinges adgang til at erhverve fast ejendom,
 1947 hrs. Leif Gamborg, Biografvæsenet m. v.,
 1948 lrs. C. Torkild-Hansen, lrs. B. Fisch-Thomsen, Vejle, Forligsmægling i borgerlige retssager,
 1948 lrs. Edel Saunte, Kunstig befrugtning,
 1949 lrs. Jon Palle Buhl, Privatteatrenes forhold,
 1949 hrs. dr. jur. Bernt Hjejle, Politiets arbejde i »Edderkopsagen«,
 1950 lrs. Edel Saunte, lrs. Erna Sørensen, Svangerskabslovgivningen m. v.,
 1950 lrs. Karmark Rønsted, Straffelovskommissionen,
 1951 lrs. Poul Christiansen, Retspsykiatriske undersøgelser,
 1952 lrs. Alfred Bjarup, Århus, lrs. Sten O. Lüders, Udlæg og udpankning,
 1952 hrs. G. L. Chrstrup, Skader ved brugen af motorkøretøjer,
 1954 lrs. Arthur Ilfeldt, adv. Bendt Rothe, sagf. M. Teilman Jørgensen, Teaterkommissionen.

- 1955 hrs. Stig Rode, lrs. Poul Christiansen, Højesteretssagførerprøven m. v.,
 1955 lrs. Herluf Pagter, Skive, lrs. Arne Skjoldager, Underpantsætning af løsøre,
 1955 lrs. Lizzi Moesgaard, Inddrivelse af familieretlige underholdsbidrag,
 1955 hrs. Jon Palle Buhl, hrs. Eivind Helsted, Engageringsforholdene for skuespillere m. v.,
 1957 lrs. Edel Saunte, Ægteskabsudvalget,
 1958 hrs. Gunnar Gersted, 1967, hrs. Erik Stampe, Konkurslovsudvalget,
 1958 lrs. Iver Hoppe, lrs. H. G. Carlsen, Behandlingen af søsager,
 1958 hrs. Jon Palle Buhl, Lovbestemmelser vedr. vidner,
 1960 lrs. Herluf Pagter, Skive, lrs. Edel Saunte, Kommunalforvaltning under ombudsmanden,
 1960 lrs. Alfred Thuesen, Esbjerg, Vederlagsfri retshjælp og fri proces,
 1961 hrs. Bent Nebelong, International godstransport ad landeveje,
 1962 hrs. dr. jur. Bernt Hjejle, Lovgivning om voldgift,
 1963 lrs. Karl Hansen, Ny skiftelovgivning,
 1963 hrs. Storm Mortensen, Århus, Begrundelse af forvaltningsafgørelser,
 1966 hrs. Carl Ricard, Undersøgelser mod personer i politiets tjeneste,
 1967 lrs. Edel Saunte, Svangerskabsafbrydelse,
 1967 lrs. H. H. Holm, Mentalobservationsvirksomheden,
 1968 hrs. Børge Kock, Købers ret til at træde tilbage fra aftalen,
 1968 hrs. Mogens Christensen, Århus, Revision af retsplejelovens 4. afsnit.

STATSMINISTERIET

- 1920 hrs. dr. jur. N. Cohn, Lovforslag om Sønderjylland,
 1920 hrs. dr. jur. N. Cohn, Kronemøntens indførelse i Sønderjylland,
 1929 hrs. Karsten Meyer, Beskyttelse mod strejker m. v.,
 1930 hrs. Eivind Helsted, ors. Asbjørn Smitt, »Hvidøre« strandgrund m. v.,
 1933 lrs. Karmark Rønsted, Charlottenlund-fortet m. v.,
 1940 hrs. Vald. Hvidt, Bekæmpelse af arbejdsløshed,
 1940 ors. M. F. Raffenberg, Økonomiske spørgsmål Tyskland-Danmark,
 1942 lrs. Poul Hjerminde, Befolkningens friluftsliv,
 1954 lrs. dr. jur. Axel H. Pedersen, Navngivning af faste ejendomme,
 1956 hrs. dr. jur. Bernt Hjejle, Offentlighed i forvaltningen,
 1956 hrs. H. O. Hansen, Fredning af arealer på Hammeren.

UDENRIGSMINISTERIET

- 1919 ors. Jon Krabbe, ors. Niels Petersen, Organisationslov for diplomat-konsulatvæsenet,
 1920 ors. Harald Koch, Dansk deltagelse i kreditydelsen til centraleuropa,
 1934 ors. H. F. Ulrichsen, Turistpropaganda i udlandet,
 1946 ors. M. F. Raffenberg, Udsendelse af handelsattachéer o. lign.,
 1947 ors. M. F. Raffenberg, Deltagelse i international konference om handel m. v.,
 1950 hrs. Niels Andersen, Udsendelse til Korea af hospitalsskibet »Jutlandia«,
 1954 lrs. Erik Langsted, lrs. Arne Skjoldager, Danmarks økonomiske samarbejde med andre lande,
 1955 lrs. Hermod Lannung, De forenede Nationers pagt,
 1957 lrs. Fr. Dalgaard, lrs. Hermod Lannung, Udenrigstjenestens organisation,

- 1961 lrs. Henry Christensen, lrs. Hagen Hagensen, adv. J. Eckardt-Jensen,
lrs. Hermod Lannung, lrs. dr. jur. Isi Foighel, lrs. Johan Vilhjelmsen,
Ændringer af De forenede Nationers pagt,
1966 lrs. Iver Hoppe, hrs. Bent Jacobsen, Retssagen ang. sokkelgrænsen i
Nordsøen,

INDENRIGSMINISTERIET

- 1945 lrs. H. F. Larsen, Vurderingsnævnet,
1946 lrs. Viggo Holst-Knudsen, Huslejekommissionen,
1946 lrs. Axel H. Pedersen, Huslejekommissionen,
1954 lrs. Tage H. Carstensen, Blodtransfusionsnævnet,

FINANSMINISTERIET

- 1950 lrs. Chr. Saugman, Dollarudvalget,
1952 lrs. V. Wenzzel og lrs. Jacob la Cour, Afskrivningsudvalget,
1952 lrs. dr. jur. Axel H. Pedersen (1952-55) og lrs. C. Torkild-Hansen
(1955-) Stempel og tinglysning,
1952-59 lrs. Poul Møller, Toldkommissionen,
1954 lrs. Jacob la Cour, Deponerede beløb vedr. varelagre,
1954 lrs. Henry Christensen, Løningskommissionen,
1955 hrs. E. Groth-Andersen, lrs. V. Wenzzel, lrs. Jacob la Cour, Skattefri
afskrivinger,
1956 lrs. Jacob la Cour, Kooperationers beskatningsforhold,
1959 lrs. Detlef Thomsen, lrs. Jacob la Cour, Landsskatterettens organisation,
1960 lrs. Arne Skjoldager, Beskatning af forsikrings- og pensionsordninger,
1961 lrs. Jacob la Cour, Ægtefællers beskatning,
1964 lrs. Jacob la Cour, Skattebegunstigelse for opsparring,
1968 lrs. Jacob la Cour, lrs. J. Mazanti-Andersen, Dødsbøbeskatning,
1969 lrs. J. Mazanti-Andersen, lrs. Jacob la Cour, Selskabsbeskatning,

UNDERVISNINGSMINISTERIET

- 1934 hrs. J. Hartvig Jacobsen, Forfatteres og kunstneres personlige ideelle
rettigheder,
1935 hrs. J. Hartvig Jacobsen, forfatterretsudvalg (Bernerkonventionen),
1939 lrs. Niels Alkil, ors. P. Olufsen, lrs. Jul. Møller, Ophavsretten til
litterære og kunstneriske værker,
1941 lrs. V. Juhl, Kolding, Statsstilskud til kommunale realskoler m. v.,
1943 lrs. V. Juhl, Kolding, lrs. C. E. Christiansen (fra 1953), Tilskud til de
kommunale eksamensskoler,
1943 hrs. Eivind Helsted, Landsdelsorkesterudvalget,
1946 lrs. Knud Fauring, Folkeskolens styrelse og tilsyn,
1946 lrs. C. Holst-Knudsen, Århus, Videnskabernes fremme i Danmark,
1954 lrs. Poul Svanholm, Ålborg, Kunstkommissionen,
1955 lrs. Victor M. Christensen, Randers, Radiolovsudvalget,
1957 lrs. Verner Nielsen, hrs. Gert Jessen, Domaine public payant m. v.,
1958 lrs. Jacob la Cour, hrs. Niels Alkil, Videnskabsmændenes økonomiske
vilkår,
1962 lrs. K. Bøtefyhr, Undervisning på handelsskolerne af lærlinge.

MINISTERIET FOR OFFENTLIGE ARBEJDER

- 1946 lrs. Chr. B. Heilesen, Privatbanernes reglementsudvalg,
1946 lrs. E. Øigaard, Strandvejens fremtidige udformning,
1950 lrs. O. C. Hedeberg, Nykøbing F., Placeringen af en ny færdselsbro over Guldborgsund,
1950 lrs. Viggo Holst-Knudsen og lrs. Axel H. Pedersen, Alm. bet. for arbejder og leverancer,
1954 lrs. Poul Svanholm, Ålborg, Privatbanekommissionen,
1954 hrs. Kjeld Rørdam, Havne- og brotakstkommissionen,
1956 lrs. Chr. B. Heilesen, lrs. Poul Svanholm, Ålborg, Privatbaneudvalget,
1956 lrs. Bent Nebelong, hrs. Kjeld Rørdam, Havnekommissionen,
1959 lrs. A. Stoustrup, Ny fast forbindelse over Limfjorden,
1963 lrs. Fritz Petersen, Vordingborg, Ny fast forbindelse over Storstrømmen,
1966 lrs. Niels Th. Kjølbye, Tilvejebringelse og drift af sideanlæg ved motorveje,
1967 hrs. Bent Nebelong, Trafikkommissionen,
1968 lrs. I. C. Mortensen, lrs. dr. jur. Axel H. Pedersen, Alm. bet. for arbejder og leverancer.

LANDBRUGSMINISTERIET

- 1931 lrs. Jens Traberg, St. Hedinge, Fjerkræudvalget,
1933 lrs. V. Juhl, Kolding, Markedskommissionen,
1934 lrs. K. Schack, Rude, Statsskovvæsenets arealer og reservaternes dyreliv,
1935 lrs. Jens Traberg, St. Hedinge, Fjerkræeksportudvalget,
1935 lrs. K. Axel Nielsen, Hadsund, Udstykning af landbrugsjord fra fideikommissier,
1946 lrs. K. Schack, Rude, Jagtfondens vildtbiologiske undersøgelser,
1950 lrs. Jens Traberg, St. Hedinge, Rationalisering af erhvervsvirksomheder,
1953 lrs. Arne Skjoldager, Landbrugets kreditforhold
1953 lrs. K. Schack, Rude, Jagtstatistik,
1959 lrs. Detlef Thomsen, Landinspektørloven.

HANDELSMINISTERIET

- 1919 – 1922 ors. Sv. Aage Funder, hrs. Otto Liebe, Søloven,
1919 – hrs. Fr. Winther, Dansk Krigs-søforsikring for varer,
1936 hrs. Jakob E. Gelting, Søloven,
1943 lrs. Axel H. Pedersen, Licitationskommissionen,
1947 – 1960 hrs. Arne Kemp, Alkoholspørgsmål,
1949 – 1955 lrs. Edel Saunte, lrs. Erna Sørensen, Mælkekommissionen,
1949 – 1958 lrs. dr. jur. Hardy Andreasen, lrs. Ole C. Eberth, lrs. B. Høegh-Guldberg, Varemærkekommissionen,
1950 – 1954 hrs. Niels Alkil, lrs. Julius Møller, Funktionæropfindelser,
1949 – 1951 ors. F. Dragsted, lrs. B. Høegh-Guldberg, Bogføringskommissionen,
1952 lrs. Victor Wenzzel, Skibsregistreringsloven,
1952 – 1957 hrs. Stig Rode, Forsikringstilsynsloven,
1952 lrs. K. Bøtefyhr, Lærlingekommissionen,

- 1954 lrs. M. Moltke-Leth, Olieforureningsudvalget,
 1954 – 1965 lrs. B. Høegh-Guldberg, lrs. Annette Jacobi, lrs. Chr. Saugmann,
 ors. dr. jur. O. K. Magnussen, Næringslovkommissionen,
 1955 – 1962 lrs. Chr. Frederiksen, lrs. Erik Ninn-Hansen, lrs. Viggo Holst-
 Knudsen, Århus, Licitationskommissionen,
 1957 lrs. Iver Hoppe, hrs. Bent Nebelong, Søloven,
 1957 – 1964 hrs. Niels Klerk, Aktieselskabslovkommissionen,
 1959 – 1966 hrs. E. Groth-Andersen, Konkurrenceloven,
 1960 hrs. E. Groth-Andersen, Fimaloven,
 1960 – 1966 lrs. Bent Carlsen, hrs. Eigil Michelsen, Mønsterloven,
 1962 lrs. dr. jur. Axel H. Pedersen, Licitationskommissionen,
 1962 – 1965 lrs. C. Torkild-Hansen, Næringslovskommissionens ejendoms-
 mæglerudvalg,
 1693 – 1969 hrs. G. L. Chrstrup, 1966 lrs. Bjarne Fogh, Forsikrings-
 kommissionen,
 1963 – 1967 lrs. Feodor Nielsen, Speedbåde m. m.,
 1964 hrs. Niels Klerk, Nordisk aktielovgivning,
 1964 – 1966 lrs. Iver Hoppe, hrs. Erik Strøjer,
 lrs. Gustav Larsen, Odense, Dækning af krigsskader,
 1965 lrs. Bjarne Fogh, Søloven,
 1966 lrs. Annette Jacobi, adv. Arne Jørgensen, Beværterlovudvalget,
 1967 lrs. Erik Langsted, Revisorudvalget,
 1967 lrs. Erik Langsted, Næringslovudvalget.

KIRKEMINISTERIET

- 1964 lrs. Knud Frederiksen, Strukturkommissionen,

SOCIALMINISTERIET

- 1948 lrs. A. Elmquist, lrs. Poul Møller, Folkeforsikringsproblemerne,
 1954 lrs. Peer Linnet, Åndssvageforsorgens problemer,
 1957 ors. J. Schrøder, ufaglærtes uddannelse,
 1959 adv. A. Richard Møller, Ungdomsorganisationerne og
 statsadministrationen,
 1960 hrs. Carl Ricard, Funktionærlovens § 7 og 10,
 1962 adv. Cai Berg, Ordblindeudvalget,
 1962 – 65 lrs. Peer Linnet, lrs. Albert Christensen, Forskning indenfor
 statens åndssvageforsorg,
 1967 adv. N. C. Hove, Kolding, Udvalget vedr. rådgivning.

BOLIGMINISTERIET

- 1949 lrs. M. Mikkelsen, Kontrakt ved udlejning af beboelseslejligheder,
 1949 lrs. Axel Stoustrup, Ålborg, Byudviklingsudvalget for Ålborg-egnen,
 1950 lrs. Arne Skjoldager, hrs. Th. Thorsteinsson, Husmands-
 kreditforeningernes udlån,
 1952 lrs. Viggo Holst-Knudsen, Afregning af byggearbejder,
 1953 lrs. I. C. Mortensen, Boligministeriets produktivitetsudvalg,
 1953 hrs. Th. Thorsteinsson, Landbrugets kreditforhold,
 1954 lrs. C. G. Dinesen, lrs. Børge Harup, Boligministeriets terminologiudvalg,

1955 lrs. Johan Heilesen, Generalbeskrivelser,
 1957 lrs. W. Lynæs, Kolding, Byudviklingsudvalget for Kolding-egnen,
 1959 lrs. Bent Miang, Sønderborg, Sønderborg slots istandsættelse,
 1959 sagf. Arne Jørgensen, lrs. Carl Skou, Roskilde, Lejekontraktsblanketter,
 1959 lrs. Fr. Dalgaard, lrs. Johan Heilesen, lrs. Gustav Larsen, Odense,
 Administrationsudgifter i statsstøttet boligbyggeri,
 1963 hrs. Niels Alkil, lrs. Knud Ehlers, lrs. Finn Poulsen, Svendborg,
 Ejerlejlighedsudvalget,
 1963 lrs. Gustav Larsen, Odense, lrs. Arne Skjoldager, Opsparing til
 boligformål,
 1964 hrs. Niels Alkil, hrs. Erik Strøjer, Realkreditens amortisationstid,
 1964 lrs. A. Karoli Hansen, lrs. Georg P. Kofod, lrs. N. J. Melgaard, lrs. Carl
 Skou, Roskilde, Lejelovsudvalget af 1964,
 1965 lrs. Gustav Larsen, Odense, lrs. Carl Skou, Roskilde, Huslejerådet,
 1966 hrs. Erik Strøjer, hrs. Niels Alkil, lrs. E. Friehling, lrs. dr. jur. Axel
 H. Pedersen, Realkreditkommissionen af 1966,
 1967 lrs. dr. jur. Axel H. Pedersen, Effektivisering af statens byggeri og
 ejendomsvedligeholdelse.

FORSVARSMINISTERIET

1932 hrs. Karsten Meyer, Straffelov for krigsmagten m. v.,
 1949 lrs. Poul Christiansen, Militær straffelov og rpl.,
 1952 lrs. Poul Møller, Civil tjenestetidsundervisning for de værnepligtige,
 1954 lrs. Poul Christiansen, Den militære retsplejelovgivning.

ØKONOMIMINISTERIET

1965 adv. Poul Schlüter, Tjenestemandskommissionen,
 1967 adv. Fritz Reuther, Toldkommissionen.

MINISTERIET FOR KULTURELLE ANLIGGENDER

1957 hrs. Eivind Helsted, Musikkommissionen,
 1961 hrs. O. Bondo Svane, adv. Niels Arnstedt, Naturfredningskommissionen,
 1964 adv. M. Teilman Jørgensen, Teaterbygningsudvalget,
 1964 lrs. H. Herschend, Århus, Byggeudvalget vedr. Moesgård, Århus,
 1967 lrs. Erik Ninn-Hansen, hrs. Ib Thyregod, Radiokommissionen.

Af 3 eller flere kommissioner og udvalg har følgende været medlemmer:

- 3: Jon Palle Buhl, Bernt Hjejle, N. Cohn, Viggo Holst-Knudsen, Karsten Meyer, L. Jessen, Poul Møller, K. Steglich-Petersen, Kjeld Rørdam, C. J. F. Sven, Henrik Sachs, Erik Strøjer, Jens Traberg, V. Wenzzel, Bent Nebelong,
- 4: Fr. Dalgaard, Poul Christiansen, E. Groth-Andersen, B. Høegh-Guldberg, Iver Hoppe, V. Juhl, Gustav Larsen,
- 5: Eivind Helsted,

- 6: Niels Alkil, Arne Skjoldager, Edel Saunte,
10: Jacob la Cour, Axel H. Pedersen.

N. H. Bache, S. B. 1923 s. 79, *Otto Liebe*, S. B. 1923 s. 95, korrespondancen med statsministeriet A. B. 1964 s. 26 og 73. *L. Nordskov Nielsen* og *Ole Due*, Juridisk grundbog, 2. udg. (1967) s. 77–78, A. B. 1967 s. 31–32, *N. J. Gorrisen*, S. B. 1948 s. 274.

Jeg skylder megen tak for velvilligt meddelte oplysninger til afdelingschef *Jørgen Gersing*, justitsministeriet, kontorchef *Ruth Christensen*, statsministeriet, direktør, dr. jur. *Paul Fischer*, udenrigsministeriet, departementschef *Erik Mogensen*, undervisningsministeriet, departementschef *Palle Christensen*, ministeriet for offentlige arbejder, kommitteret *Viktor Brorson*, landbrugsministeriet, ekspeditionssekretær *J. Selmer*, handelsministeriet, departementschef *Finn Nielsen*, socialministeriet, ekspeditionssekretær *Johs. Brigsted*, boligministeriet, departementschef *Carl Langseth*, forsvarsministeriet, afdelingschef *Chr. Thomsen*, finansministeriet.

Departementschef *H. Zeuthen*, indenrigsministeriet, har 7/3 1969 meddelt, at ministeriet beklager ikke at kunne afse arbejdskraft til at besvare min forespørgsel.

ADVOKATER SOM DOMMERE

RIGSRET TEN

Lov om rigsretten af 3/3 1852 § 6, lov 161 af 5/ 6 1915 § 66–67, lov nr. 100 af 31/3 1954, 1953-grundlovens § 59–60 og lov nr. 385 af 4/12 1963.

Valgt af landstinget blandt dets medlemmer:

26/10 1918 – 20/11 1936	ors. <i>M. Godskesen,</i>
26/10 1918 – 12/12 1924	ors. <i>K. K. Steincke,</i>
21/12 1926 – 25/10 1929	– –
20/10 1939 – 4/3 1950	– –
27/4 1951 – 6/10 1952	– –
17/12 1920 – 14/12 1924	hrs. <i>Frits Bülow,</i>
20/11 1936 – 3/10 1939	ors. <i>C. Th. Zahle,</i>
20/11 1936 – 21/9 1953	hrs. <i>Ingeborg Hansen,</i>
18/5 1954 – 5/8 1954	– –
20/10 1939 – 13/4 1947	hrs. <i>Hermod Lannung,</i>
13/5 1953 – 21/9 1953	– –
14/12 1950 – 21/9 1953	hrs. <i>A. L. H. Elmquist, Svendborg,</i>

Valgt af folketinget udenfor medlemskredsen:

22/10 1952 – 21/9 1953	hrs. <i>Frederik Dalgaard,</i>
18/5 1954 – 11/5 1966	– –
18/5 1954 – 18/5 1966	ors. <i>N. Busch-Jensen,</i>
18/5 1954 – 12/3 1956	hrs. <i>Erik R. Høgsbro, Odense,</i>
18/5 1954 – 18/5 1960	hrs. <i>Finn Poulsen, Svendborg,</i>
18/5 1960 – 15/11 1960	hrs. <i>Ib Thyregod,</i>
18/5 1966 –	hrs. <i>Edel Saunte,</i>
18/5 1966 –	hrs. <i>Jens Buhl,</i>

Der har siden 1/10 1919 ikke været anlagt sager ved Rigsretten. Der er tidligere ført følgende rigsretssager:

1855–56 mod *Anders Sandøe Ørsted*, 1877 mod *Krieger, Holstein-Hol-*

steinborg og Fonnesbech, 1877 mod C. C. Hal og Worsaae og 1909–10 mod J. C. Christensen og Sigurd Berg.

Det har forbløffende nok vist sig, at der hidtil ikke har foreligget nogen fortegnelse over rigsrettens medlemmer fra 1852, og at det for tiden 1919–1953 ikke er muligt at konstatere valgperioden. Det fremgår af Landstingstidende, Folketingstidende og årbøgerne, hvem der er blevet valgt og på hvilket tidspunkt, men ikke for hvilken periode, og fra hvilken dag de er blevet medlemmer af rigsretten. Efter det første valg til rigsretten i henhold til 1953-grundloven, der fandt sted 18/5 1954, regnes perioden fra 18/5–18/5. Der er iøvrigt et tomrum fra landstingets opløsning 21/9 1953 til det første valg 18/5 1954 i henhold til 1953-grundloven.

Der er tilsyneladende heller ingen – hverken folketingssekretariatet eller højesteret – som efter 1953 fører fortegnelse over og holder kontrol med medlemmernes afgang og suppleanternes tiltræden.

I fortegnelsen over sagførere, der har været valgt som medlemmer af rigsretten fra 1919 til 21/10 1952, er derfor angivet den dato, på hvilken de er valgt, hvilket ikke er ensbetydende med, at de er medlemmer fra denne dato. Først fra 1953 kendes medlemsperioden. Lrs. *Erik R. Høgsbro* betragtes som udtrådt 12/3 1956, da han ved dom blev frakendt retten til at drive sagførervirksomhed i 3 år.

Se *Stig Iuul*, Rigsretten, Den danske Rigsdag 1849–1949, (1953) V s. 555–595. *Victor Hansen*, Retsplejen ved højesteret (1959) s. 54–55, *Axel H. Pedersen*, Juristen 1961 s. 672, *Johs. Kjærbøl*, »Modvind og Medbør« (1959) s. 261–62.

Bibliotekar, cand. mag. *Chr. Bang* har ydet værdifuld bistand ved udarbejdelsen af dette afsnit.

DEN FASTE VOLDGIFTSRET

oprettet ved lov nr. 81 af 12/4 1910, ændret ved lov nr. 124 af 21/4 1964 til

ARBEJDSRETTE

Hrs. Frits Bülow

maj–juli 1910 (fast dommer) – (Arbejdsgiverf.)

Hrs. C. B. Henriques

maj–juli 1910 (suppleant) – (Arbejdsgiverf.)

26. juli 1910–1943 (fast dommer)

Ors. Oskar Johansen

1910–19 (suppleant)

1920–28 (fast dommer) – (LO)

- Hrs. C. L. David*
26/7 1910–13 (stedfortræder) – (Arbejdsgiverf.)
- Hrs. Esbern Trolle*
1914–27 (suppleant) – (Arbejdsgiverf.)
- Ors. Laurits Jessen*
1920–35 (suppleant) – (LO)
- Hrs. K. Steglich-Petersen*
1928 – aug. 1931 (suppleant) – (Arbejdsgiverf.)
- Lrs. Fr. Dalgaard*
1929–37 (suppleant)
26. aug. 1937–63 (fast dommer) – (LO)
- Ors. Johs. Vibe-Hastrup*
27/11 1932–43 (suppleant)
1944–19/4 1951 (død) (fast dommer) – (Arbejdsgiverf.)
- Lrs. Karmark Rønsted*
1936–37 (suppleant) – (LO)
- Lrs. Ingeborg Hansen*
1938 – 5/8 1954 (død) (Suppleant) – (LO)
- Hrs. Oskar Bondo Svane*
1944– (suppleant) – (Arbejdsgiverf.)
- Hrs. Henning Hasle*
7/5 1951–55 (suppleant)
1956–15/1 1963 (fast dommer) – (Arbejdsgiverf.)
- Lrs. Jens Buhl*
24/8 1954–63 (suppleant)
1964– (fast dommer) – (LO)
- Hrs. K. Sonne-Holm*
1956 – 15/1 1963 (suppleant)
15/1 1963– (fast dommer) – (Arbejdsgiverf.)
- Hrs. Poul Hjerminde*
15/1 1963 – 19/1 1966 (suppleant) – (Arbejdsgiverf.)
- Lrs. Olaf B. Elmer*
1964– (suppleant) – (LO)
- Hrs. P. E. Behrendt-Poulsen*
3/6 1966– (suppleant) – (Arbejdsgiverf.)
- 2 advokater har været suppleanter for fagdommere:
ors., dir. *Johan Schrøder* 1940–58
lrs. exam. jur., dir. *Jens Mortensen* 1959–

V. Topsøe-Jensen, Den faste Voldgiftsret gennem 25 år (1935), *C. Ove Christensen*, Et tilbageblik i anledning af Den faste Voldgiftsrets 50-årige beståen. Juristen 1960 s. 201–215. Ved udarbejdelsen har jeg modtaget værdifuld bistand af civildommer *C. Ove Christensen*.

Den særlige klageret

Lov nr. 113 af 15/3 1939.

Klageretten består af 3 medlemmer: 1 højesteretsdommer, 1 landsdommer og 1 dommer. Klageretten tiltrædes af to personer, hvoraf den ene skal være i virksomhed som advokat ved afgørelsen af, hvorvidt straffesager skal genoptages.

1/7 1939–1/7 1949	ors. <i>Jon Johnsen</i> , Viborg,
1/7 1949–1/1 1953	lrs. <i>Arthur Christensen</i> , Aarhus,
1/1 1953–1/1 1963	ors. <i>F. Dragsted</i> ,
1/1 1963–	lrs. <i>Ivan Schiøler</i> ,

Suppleanter:

1/7 1939–1/7 1949	ors. <i>K. Anker-Jensen</i> ,
1/7 1949–1/1 1953	ors. <i>F. Dragsted</i> ,
1/1 1953–1/1 1963	lrs. <i>Aage Larsen</i> , Ålborg,
1/1 1963–	hrs. <i>S. Storm Mortensen</i> , Århus.

ADVOKATERNE OG RETSVIDENSKABEN

1. Doktorgraden.

Advokaterne står i den nærmeste kontakt med det praktiske retsliv, og de har tillige som regel afgørelsen af, hvorvidt et retstilfælde skal forelægges domstolene, hvis afgørelse har betydning for retsvidenskaben. De kan også gennem en litterær indsats bidrage til retsvidenskaben, og de har gjort det.

Bernt Hjejle indledede forsvaret af sin disputats i 1941:

»De sagførere, der ikke har tabt forbindelsen med og interessen for retsvidenskaben, vil ganske naturligt sammenholde deres erfaringer med retsvidenskabens stilling og spørge sig selv, om disse stemmer overens, og om man muligt kan tilføre retsvidenskaben nyt land gennem sine indhøstede erfaringer. Sagførerne har her mulighed for at gøre en indsats til fremme for vort lands retsvidenskab og retsudvikling. Ligesom dommerne, men på mere udstrakte felter, ser de, hvorledes retssystemet arbejder i praksis, og de får et førstehåndskendskab til de ny problemer, der ustandselig opstår i et levende samfund. Sagførerne får dermed særlige forudsætninger for at kunne medvirke til problemernes løsning. Det er af betydning, at sagførerne ikke lader denne opgave ligge, men i det omfang, det er dem muligt, gør deres indsats her.

Og *Axel H. Pedersen* skrev i »Acta Jutlandia« 1954:

»I rådgivning, gennem udformning af aftaler og under procedure skal problemerne belyses, vejes, løses, undertiden på områder, hvor der foreligger en forældet eller mangelfuld lovgivning – endda måske slet ingen – nu og da i konfliktsituationer, hvor ikke synderlig vejledende præmisser i en sparsom domspraksis blot antyder retstilstanden, og ofte i økonomisk vigtige retsforhold, som den juridiske videnskab endnu ikke har taget under plov – som f. eks. skatteretten – eller hvor det efterhånden er klart, at det praktiske retsliv forlængst har forladt de forudsætninger, som de gængse teorier bygger på. Retslivet vil altid være i udvikling. Trådene skal vindes fra hinanden, linierne trækkes op, og problemerne ses i et retlig-økonomisk og menneskeligt perspektiv i en sagførers juridiske værksted for at nå målet, sikre klienten hans ret overfor modparten, administrationen og lovgivningen.

Sagførergerningen giver derfor ofte rig anledning til at vinde nøglegarn af et førstehånds erfaringsmateriale og til kritik af retssystemet, hvoraf store dele befinder sig i »hiviletstilstand«. Sagførerne kan bidrage til at bringe retssystemet i kontakt med det levende livs skiftende retsforhold ved ændringer af domspraksis, lovgivning og teori. Vi kan alle samle aks fra en frodig arbejdsmark, hver efter vor evne.«

Men i hvilken udstrækning har advokaterne sanket aks fra en frodig arbejdsmark?

Professor *Robert Bech* skrev i en anmeldelse i 1955 i »Juristen«:

»Man har fra universiteternes side fremhævet det ønskelige i, at praktiserende jurister i højere grad bidrog til den juridiske litteratur. Til grund herfor har ligget den naturlige betragtning, at det indenfor en række af retslivets områder er af den allerstørste værdi, at de jurister, som virker i nær kontakt med de pågældende områder, kan afse tid til at videregive deres erfaringer og derved tilføre litteraturen den fornødne pondus. Det er forståeligt, hvis den gode vilje i så henseende hyppigst må vige for dagliglivets krav, men så meget mere glædeligt er det at se de relativt få, der simpelthen tager sig den nødvendige tid.«

Spørgsmålet må da blive: Er det relativt få advokater, som har taget sig den nødvendige tid til at yde bidrag til retsvidenskaben – og er det relativt få i sammenligning med andre grupper af jurister?

Svarene baseres på perioden 1918–69, der har vist en så rig videnskabelig produktion, at knapt halvdelen af de siden Københavns universitets grundlæggelse i 1479 og oprettelsen af Århus universitet i 1928 konfererede 154 juridiske doktorgrader har fundet sted i denne periode. Der er i tiden 1918–1969 promoveret 66 doktores, deraf 16 h. c., der fordeler sig med 60 ved Københavns universitet, hvoraf 15 h. c. og 6 ved Aarhus universitet, hvoraf 1 h. c.

En gruppdeling er vejledende:

Centraladministrationen og universiteterne

er repræsenteret af $23+5 = 28$.

1927 Oscar Borum, Justitsministeriet, prof. 1930–64,

1933 Carl Popp-Madsen, Justitsministeriet,

1934 Knud Illum, Justitsministeriet, prof. 1942,

1934 Alf Ross, Justitsministeriet, prof. 1935,

1947 Louis le Maire, Justitsministeriet, prof. 1949,

1957 Knud Waaben, Justitsministeriet, prof. 1955,

1958 Bernhard Gomard, Justitsministeriet, prof. 1958,

1963 Ole Bent Lando, Justitsministeriet, prof. 1963,

1965 Mogens Koktvedgaard, Justitsministeriet, prof. 1965,

1968 N. Eilschou Holm, Justitsministeriet,

1924 Poul Andersen, Indenrigsministeriet, prof. 1928–58,

1940 Ernst Andersen, Indenrigsministeriet, prof. 1944,

1948 Jens Himmelstrup, Indenrigsministeriet,

1958 Bent Christensen, Indenrigsministeriet, prof. 1959,
 1965 (Århus) Erik Harder, Indenrigsministeriet,
 1937 Georg Cohn, Udenrigsministeriet, død 1953,
 1946 Max Sørensen, Udenrigsministeriet, prof. 1947,
 1957 Paul Henning Fischer, Udenrigsministeriet,
 1944 Torben Lund, Undervisningsministeriet, prof. 1947,
 1950 Poul Meyer, Landbrugsministeriet, prof. 1959,
 1952 Tyge Haarløv, Socialministeriet,
 1957 (Århus) Verner Goldschmidt, Grønlandsministeriet, prof. 1964,
 1950 E. A. Abitz, Bornholms amt,
 1919 Kristian Sindballe, docent, prof. 1919, død 1953,
 1932 Carl Rasting, lektor, prof. 1936, død 1967,
 1940 Stig Iuul, docent, prof. 1944, død 1969,
 1955 mag. art. Karl O. Christiansen, lektor, prof. 1967,
 1962 (Århus) Carl Aage Nørgaard, lektor, prof. 1964,
 1934 Sven Clausen, kasserer i Husejernes Kreditkasse, prof. 1950,
 død 1961

Advokatstanden er repræsenteret med 19.

1918 ors. Naphtali Cohn, hrs. 1920, død 1937,
 1927 lrs. J. Hartvig-Jacobsen, hrs. 1930, død 1952,
 1933 lrs. Stephan Hurwitz, prof. 1935, ombudsmand 1955,
 1940 lrs. Erik Brüel,
 1941 lrs. Bernt Hjejle, hrs. 1942,
 1946 lrs. Niels Madsen-Mygdal, hrs. 1948, død 1957,
 1948 lrs. Hardy Andreasen, Odense,
 1950 sagf. A. Vinding Kruse, prof. 1951,
 1950 ors. O. K. Magnussen, lektor 1917–53,
 1951 lrs. Thøger Nielsen, prof. 1952,
 1953 (Århus) lrs. Axel H. Pedersen, h. c.,
 1957 (Århus) lrs. Stig Jørgensen, prof. 1958,
 1958 lrs. Günther Petersen, lrs. 1943, hrs. 1958,
 1961 lrs. Isi Foigel, prof. 1964,
 1961 lrs. Allan Philip, prof. 1963,
 1962 (Århus) lrs. Robert Bech, prof. 1962,
 1965 adv. Erik Siesby, docent 1965,
 1967 adv. Jørgen Hansen,
 1969 adv. Ole Krarup,

Dommerstanden er repræsenteret med 4:

1934 Poul Gædeken, dommer i Frederikssund, død 1955,
1935 byretsdommer Erwin Munch-Petersen, prof. 1942, død 1956,
1950 byretsdommer W. E. von Eyben, prof. 1951,
1959 højesteretsdommer Jørgen Trolle, h. c.,

Af de ovennævnte 51 doktorer var 19 advokater, ca. 1/3. Ved bedømmelse af advokaternes litterære indsats må der også henses til advokaternes antal – ca. 1/4 – af samtlige jurister.

Der er fra 1479 til 1969 konfereret 127 doktorgrader og udnævnt 27 æresdoktorer ved Københavns og Århus universiteter. Samtidig med universitetets indvielse i Vor Frue Kirke 1/6 1479 blev *Teilmann Slecht* dr. juris og omtrent samtidig *Peder Albertsen*, der var universitets vicekansler. Derefter fulgte *Kristian Pedersen*, 1516, og *Rembert Gilsheim*, 1544. De tre første blev dr. utriusque juris, d.v.s. i romerret og kanonisk ret. *Anders Sandøe Ørsted* blev universitetets første æresdoktor i 1815. Fra 1479-1866 blev der konfereret 50 doktorgrader. Her var 8 dommere, nemlig 2 dommere ved rytterdistrikterne, *Christian Ditlev Hedegaard* (1742) og *Frederik Carl Munchberg* (1749), højesteretsassessor *Casper Frederich Lassen* (1817), by- og herredsfoged *David Seidelin* (1820), byfoged *Johan Christian Kall* (1828), *Carl Frederic Normann* (1828), der blev birkedommer i Nordre Birk, assessorerne i Landsoverretten i København *Wilhelm Henrik Drejer* (1836) og *Andreas Lorenz Casse* (1840). Fire var advokater: *Peter Wartberg* (1740), der blev højesteretsadvokat 1744, *Isac Andreas Cold* (1740), der blev højesteretsprokurator 1741, højesteretsadvokat *Jacob Eduard Colbjørnsen* (1744) og prokurator ved Hof- og Stadsretten *Jens Kragh Høst* (1817).

I de følgende 50 år, 1867-1917 findes 27 doktorer og 10 æresdoktorer. Da licentiatgraden blev ophævet ved bkg. af 15/5 1872, måtte herefter de daværende licentiati juris anses som doktores. Det var prof. *Andreas Frederik Krieger* og *Carl Christian Hall*, konseilspræsident 1857-59 og 1860-63, og som i 1851 var blevet udnævnt til fakultetets eneste titulære professor. Højesteretsjustitiarius *C. F. L. Mourier*, højesteretsassessorerne *V. L. Finsen* og *W. J. A. Ussing* var blandt de 7 æresdoktorer ved universitetets 400-års jubilæum i 1879. Ingen af doktorerne var dommere, men 8 blev det senere: *Niels Lassen* (1875), *Nicolaj Sylow* (1880), *C. V. Thomsen* (1885), *R. S. Gram* (1889), *Valdemar Schau* (1889), *Carl Johs. Ussing* (1893), *Erland Tybjerg* (1904), *Troels G. Jørgensen* (1905). Der var tre advokater: hradvokat *A. L. Hindenburg* (1872), ors. *Ludvig Holberg* (1886) og ors. *Ernst Møller* (1892).

Efter bkg. af 7/6 1866 kunne forsvaret finde sted i modersmålet, medmindre fakultetet efter den promoverendes ønske måtte finde grund til at tillade brugen af latin.

C. E. Werlauff, Københavns Universitet fra dets Stiftelse indtil Reformationen (1850). *H. Matzen*, Københavns Universitets Retshistorie 1479-1879 (1879) II s. 223-24, *F. E. Hundrup*, Biographiske Efterretninger om dem, der ved Københavns Universitet erholdt høieste akademiske Værdigheder. 2. *Doctores juris* (Roskilde 1855) s. 109-135, der ikke har medtaget de 3 første doktorer, *William Norvin*, Københavns Universitet i Middelalderen (1929) s. 190-207, Festskrift for juridisk Eksamen (1936), *Poul Johs. Jørgensen*, s. 49 ff.,

Frantz Dahl, s. 119 ff., *Kai Fr. Hammerich*, s. 267 ff., *Axel H. Pedersen*, Juristen 1961 s. 673, Københavns universitet har fra 1886 ført en fortegnelse over samtlige doktorer.

2. Universiteternes prisopgaver

Fra 1762 har Københavns universitet udskrevet en prisopgave, oprindeligt i lovkyndighed, senere i retsvidenskab. Adgang til at besvare opgaverne står for så vidt åben for alle, da det ikke er en betingelse, at forfatteren er student, men det er en ufravigelig betingelse, at forfatteren ikke må være fyldt 30 år på det tidspunkt, da opgaven besvares. Opgaverne kan belønnes med universitetets guldmedaille eller med accessit. Aarhus universitet følger de samme regler, dog at accessit er ændret til sølvmedaille.

I tidsrummet 1918-1968 foreligger belønnede besvarelser fra 19 advokater.

Guldmedalje er erhvervet af:

1930 lrs. Stephan Hurwitz, prof. 1935,
1938 sagførerfm. Jan Kobbernagel, lrs. 1938, prof. 1949,
1944 sagførerfm. Palle Hvass Dige, lrs. 1952,
1946 sagførerfm. Bent Nebelong, lrs. 1947, hrs. 1956,
1952 cand. jur. Allan Philip, lrs. 1957, prof. 1961,
1955 lrs. Knud Ehlers,
1956 lrs. Isi Foigel, prof. 1964,
1956 cand. jur. Erik Harremoës, adv. 1958,
1956 cand. jur. Jørgen Hansen, adv. 1959, dr. jur. 1967,
1958 stud. jur. Jørgen Mathiassen, adv. 1963, amanuensis 1967,

Accessit er erhvervet af

1926 cand. jur. C. B. Christophersen, lrs. 1942, hrs. 1944,
1927 lrs. Viggo Carstensen, hrs. 1936, død 1964,
1934 lrs. Kaj Petersen,
1938 cand. jur. Torben Holm, lrs. 1943,
1943 cand. jur. Torben Permin, sagf. 1952,
1944 stud. jur. Ebbe Suenson, lrs. 1948, hrs. 1958,
1949 cand. jur. Margot Satz, lrs. 1956,
1957 cand. jur. Ernst Dyrbye, adv. 1961,
1962 cand. jur. Ole Krarup, adv. 1962, dr. jur. 1969,

3. *Anders Sandøe Ørsted's prismedaillelegat*

Prismedaillelegatet blev oprettet 10/12 1851 som et mindelegat for A. S. Ørsted, der fik legatets første guldmedaille. Der stilles hvert 4. år en opgave, der kan belønnes med legatets prismedaille eller en pengebelønning.

I tidsrummet 1918–1968 har følgende advokater besvaret de stillede prisopgaver:

Guldmedaille 1946 lrs. Thøger Nielsen, dr. jur. 1951, prof. 1952,
belønning 1951 lrs. Ole Gangsted Rasmussen, hrs. 1956,
belønning 1958 lrs. Bengt Tidemand-Petersson.

Ved Københavns universitet blev de første prisopgaver stillet ved reskript af 18/9 1761, da der udsattes fem præmier a 20 rdl. af kommunitetets penge, og denne ordning fortsatte til 1768. Først 23 år senere tog universitetspatronen Hertug Frederik Christian af Augustenborg efter forbillede fra universitetet i Göttingen påny sagen op, og efter promemoria af 17/8 1791 skulle der hvert år udsættes 8 præmier, bestående af en medaille af 40 rdl. værdi for besvarelse af opgaver i teologi, lovkyndighed, medicin, matematik, filologi, filosofi, historie og æstetik. Kravet om besvarelsernes affattelse på latin er forlængst opgivet, og den oprindelige medaille, tegnet af *Nic. Abildgaard*, ændredes i 1864-66 til den nuværende form, hvis ene side viser en minervafigur, der gyder olie i lampen. Siden 1868-69 er der med medaillen og med accessit fulgt et beskedent beløb »som erstatning for den på opgavens løsning anvendte tid«.

H. Matzen, Københavns Universitets Retshistorie 1479-1879 (1879) II s. 193-95, *Ex Bibliotheca Universitatis Hafniensis*, udg. ved *Carl Dumreicher* (1920) s. 101-02 *Victor Petersen*, Universitetets Arkiv gennem Tiderne, Københavns Universitet 1929. Under redaktion af *Povel Fønss* og *Erik Rindom*, s. 60.

Om *Anders Sandøe Ørsted's prismedaillelegat* se *Troels G. Jørgensen*, *Juristen* 1941 s. 117-37 og 1951 s. 137-44, *Axel H. Pedersen*, *Juristen* 1965 s. 406-07. Der er uddelt 7 prismedailler, den første 1886 (*Sophus Vedel*), den sidste 1954 (*Mogens Munch*).

ADVOKATER PÅ CHRISTIANSBORG

1. Advokater som ministre 1/10 1919 – 1969

- 21/6 1913 – 30/3 1920 ors. *C. Th. Zahle*,
konseilspræsident (21/4 1918 statsminister)
- 21/6 1913 – 30/3 1920 ors. *C. Th. Zahle*,
justitsminister (ministeriet Zahle II)
- 30/3 1920 – 5/4 1920 hrs. *Otto Liebe*, statsminister
- 30/3 1920 – 2/4 1920 hrs. *Otto Liebe*, justitsminister
- 23/4 1924 – 14/12 1926 ors. *K. K. Steincke*,
justitsminister, (ministeriet Stauning I)
- 30/4 1929 – 4/11 1935 ors. *C. Th. Zahle*,
justitsminister, (ministeriet Stauning II)
- 30/4 1929 – 4/11 1935 ors. *K. K. Steincke*,
socialminister, (ministeriet Stauning II)
- 4/11 1935 – 15/9 1939 ors. *K. K. Steincke*,
justitsminister, (ministeriet Stauning II)
- 10/4 1940 – 8/7 1940 hrs. *Henning Hasle*,
minister uden portefeuille, (ministeriet Stauning II)
- 5/5 1945 – 7/11 1945 ors. *N. Busch-Jensen*,
justitsminister, (ministeriet Buhl II)
- 7/11 1945 – 13/11 1947 lrs. *A. L. H. Elmquist*,
justitsminister (ministeriet Knud Kristensen)
- 7/11 1945 – 13/11 1947 lrs. *Per Federspiel*,
minister for særlige anliggender (ministeriet Knud Kristensen)
- 13/11 1947 – 25/2 1950 ors. *N. Busch-Jensen*,
justitsminister (ministeriet Hedtoft I)
- 4/3 1950 – 30/10 1950 ors. *K. K. Steincke*,
justitsminister (ministeriet Hedtoft I)
- 26/9 1964 – 2/2 1968 lrs. *K. Axel Nielsen*,
justitsminister (ministeriet Krag II)
- 2/2 1968 – lrs. *Poul Møller*,
finansminister (ministeriet Baunsgaard)
- 2/2 1968 – lrs. *Erik Ninn-Hansen*,

N. Busch-Jensen.

Tegning af Carl Jensen

forsvarsminister, konstitueret finansminister 24/2 1969 – 15/7 1969
(ministeriet Baunsgaard)

2/2 1968 – lrs. *Nathalie Lind*,
socialminister (ministeriet Baunsgaard)

Ministrene har rang i rangforordningens I klasse nr. 4, og de fører titlen Excellence »sålænge de forbliver i stillingen«. Ministrene har ret til at bære uniform. Statsministeriet har oplyst, at der ikke findes forskrifter herom. »De gældende regler« beror på en førkonstitutionel sædvane.

Det fremgår af de kgl. resolutionsprotokoller, der findes i statsministeriet, og som går tilbage til 1901, at ministeriet *Klaus Berntsen*, udnævnt 5/7 1910 var det sidste, som bar uniform. Ministerierne *N. Neergaard II*, udnævnt 5/5 1920 og *III*, udnævnt 9/10 1922, samt *Madsen Mygdal*, udnævnt 14/12 1926, fraskrev sig uniform, men ikke rang. Det første ministerium, som fraskrev sig såvel rang som uniform var ministeriet *C. Th. Zahle*, udnævnt 28/10 1909. Med de nævnte undtagelser har alle senere ministerier fraskrevet sig såvel rang som uniform.

2. Advokater i landstinget 1/10 1919 – 21/9 1953

- 1913 – 1936 ors. *M. Godskesen*, 2. kreds 14/3 1913 – 10/5 1918 og
landstingsvalgt 11/5 1918 – 21/9 1936
- 1918 – 1952 ors. *K. K. Steincke*, 1. kreds, 11/5 1918 – 30/9 1940 og
landstingsvalgt 1/10 1940 – 6/10 1952, formand 7/1 1948
– 16/3 1950 og 24/4 1951 – 6/10 1952

- 1920 – 1924 hrs. *Frits Bülow*, landstingsvalgt 10/8 1920 – 14/2 1924, formand 19/8 1920 – 2/10 1922
- 1928 – 1939 ors. *C. Th. Zahle*, landstingsvalgt 1/10 1928 – 3/10 1939, formand 7/10 1936 – 2/10 1939
- 1936 – 1953 lrs. *Ingeborg C. Hansen*, 1. kreds, 22/9 1936 – 21/9 1953, (fra 1/4 1949 tingvalgt), formand 16/3 1950 – 23/4 1951 og 7/10 1952 – 21/9 1953
- 1936 – 1939 ors. *C. J. F. Sven*, landstingsvalgt 22/9 1936 – 2/4 1939
- 1939 – 1953 lrs. *A. L. H. Elmquist*, 4. kreds, 14/4 1939 – 21/9 1953
- 1939 – 1945 lrs. *P. B. Thisted Knudsen*, 2. kreds, 14/4 1939 – 29/10 1945
- 1939 – 1947
og 1953 lrs. *Hermod Lannung*, 1. kreds, 14/4 1939 – 13/4 1947 og landstingsvalgt 28/4 1953 – 21/9 1953
- 1951 – 1953 lrs. *Per Federspiel*, 2. kreds, 14/4 1951 – 21/9 1953
- 1952 – 1953 lrs. *Frederik Dalgaard*, landstingsvalgt 1/10 1952 – 21/9 1953
- 1953 – 1953 hrs. *Eivind Helsted*, 1. kreds, 21/4 1953 – 27/4 1953 (indtrådt som stedfortræder for Halfdan Hendriksen)
- 1953 – 1953 ors. *N. Busch-Jensen*, landstingsvalgt (indtrådt som stedfortræder for Johs. Hansen) 2/8 1953 – 21/9 1953.

3. Advokater i folketinget 1/10 1919 – 1969

- 1895 – 1920 ors. *Alfred Christensen*, 9/4 1895 – 25/5 1909 og 20/5 1910 – 20/4 1918 (Københavns 3. kreds), 22/4 1918 – 21/4 1920, (4 M.f. Hovedst.)
- 1895 – 1928 ors. *C. Th. Zahle*, 9/4 1895 – 21/4 1920 (Sorø 1. kreds) og 26/4 1920 – 30/9 1928 (Sorø amtskreds). I landstinget 1928–1939.
- 1909 – 1920 ors. *L. Jessen*, 25/5 1909 – 20/4 1918 (Præstø 6. kreds), 22/4 1918 – 21/4 1920 (Præstø 4. kreds) og 26/4 – 5/7 1920 (Præstø amtskreds)
- 1913 – 1929 ors. *Niels Petersen*, 20/5 1913 – 21/4 1920 (Frederiksborg 4. kreds) og 26/4 1920 – 23/4 1929 (Frederiksborg amtskreds)
- 1918 – 1921 hrs. *E. Harboe*, 22/4 1918 – 21/4 1920 (Randers amt, (tillægsmandat) 26/4 1920 – 30/9 1921 (Randers amtskr.)

- 1918 – 1929 ors. *Mathilde Hauschultz*, 22/4 1918 – 21/4 120 (7 M.f. Hovedst.) og 26/4 1920 – 30/12 1929 (Kbhvn-Frdbg-søndre storkreds)
- 1920 – 1935 ors. *Bent Holstein*, 26/4 1920 – 16/11 1932 (Aarhus amtskreds) 16/11 1932 – 22/10 1935 (Haderslev-Aabenraa-Sønderborg-Tønder amtskreds)
- 1920 – 1936 og
- 1939 – 1945 ors. *C. J. F. Sven*, 26/4 1920 – 22/9 1936, 3/4 1939 – 30/10 1945 (København-Frederiksberg vestre storkreds). I landstinget 1936–1939
- 1920 – 1929 hrs. *C. C. Heilesen*, 21/9 1920 – 23/4 1929 (Hjørring amtskreds)
- 1924 – 1929 og
- 1932 – 1939 ors. *H. F. Ulrichsen*, 11/4 1924 – 23/4 1929 og 16/11 1932 – 2/4 1939 (Hjørring amtskreds)
- 1926 – 1935 ors. *Christen Christensen*, 2/12 1926 – 21/10 1935 (Holbæk amtskreds)
- 1927 – 1932 lrs. *A. L. H. Elmquist*, Svendborg, 16/9 1927 – 23/4 1929 (Svendborg amtskreds) og 24/4 1929 – 15/11 1932 (Aalborg amtskreds). I landstinget 1939 – 1953
- 1932 – 1945 hrs. *Henning Hasle*, 16/11 1932 – 22/3 1943 (Aarhus amtskreds) 23/3 1943 – 4/12 1945 (Svendborg amtskreds)
- 1935 – 1948 lrs. *Frederik Dalgaard*, 22/10 1935 – 2/4 1939 (Holbæk amtskreds) 3/4 1939 – 31/10 1948 (København-Frederiksberg vestre storkreds). I landstinget 1952 – 1953
- 1943 – 1947 hrs. *Poul Hjermind*, 23/3 1943 – 28/10 1947 (Maribo amtskreds)
- 1943 – 1950 sagf. *Thorstein Petersen*, Færøerne, 3/5 1943 – 4/9 1950 og 14/5 1957 – 5/7 1957 (Færøerne). Mandatet bortfaldt som følge af, at valgbarheden var bortfaldet
- 1945 – 1953 ors. *N. Busch-Jensen*, 30/10 1945 – 20/4 1953 (Viborg amtskreds). I landstinget 1953
- 1945 – 1966 lrs. *P. B. Thisted Knudsen*, Ringsted, 30/10 1945 – 21/11 1966 (Holbæk amtskreds). I landstinget 1939 – 1945
- 1945 – 1947 lrs. *Robert Mikkelsen*, 30/10 1945 – 28/10 1947 (København-Frederiksberg østre storkreds)
- 1945 – 1965 lrs. *Erna Sørensen*, 30/10 1945 – 31/10 1965 (København-Frederiksberg søndre storkreds)

- 1947 – 1950 og
1957 – lrs. *Per Federspiel*, 28/10 1947 – 4/9 1950, 14/5 1957 – 14/11 1960 (Sorø amtskreds) 15/11 1960 (Århus amtskreds). I landstinget 1951 – 1953
- 1947 – 1962 lrs. *Edel Saunte*, 28/10 1947 – 31/10 1962 (København-Frederiksberg søndre storkreds)
- 1948 – 1950 og
1960 – 1968 lrs. *Finn Poulsen*, Svendborg, 30/5 1948 – 4/9 1950 (Odense amtskreds) (stedfortræder for Søren P. Larsen), 15/11 1960 – 22/1 1968 (Svendborg amtskreds)
- 1950 – lrs. *Poul Møller*, 1/3 – 30/4 1950 (Maribo amtskreds) stedfortræder for E. Tesdorpf, 5/9 1950 – 13/5 1957 (Skanderborg amtskreds) 14/5 1957 – 21/11 1966 (Københavns amtskreds) 22/11 1966 – (Frederiksborg amtskreds)
- 1953 – lrs. *Hanne Budtz*, 21/4 1953 – (København-Frederiksberg østre storkreds)
- 1953 – 1960 lrs. *Henry Gideon*, Nykøbing Sj., 21/4 1953 – 14/11 1960 (Maribo amtskreds)
- 1953 – lrs. *Erik Ninn-Hansen*, 21/4 1953 – (Sorø amtskreds)
- 1953 – lrs. *K. Axel Nielsen*, Hadsund, 21/4 1953 – (Aalborg amtskreds)
- 1953 – lrs. *Henry Christensen*, 22/9 1953 – (Frederiksborg amtskreds)
- 1953 – 1960 lrs. *R. C. Paabøl*, 22/9 1953 – 14/11 1960 (København-Frederiksberg vestre storkreds)
- 1957 – 1960 lrs. *Hermod Lannung*, 14/5 1957 – 14/11 1960 (København-Frederiksberg vestre storkreds). I landstinget 1939 – 1947 og 1953
- 1960 – hrs. *Ib Thyregod*, 15/11 1960 – (Vejle amtskreds)
- 1961 – 1966 lrs. *Hagen Hagensen*, 11/10 1961 – 21/11 1966 (København-Frederiksberg vestre storkreds). Indtrådt som stedfortræder for pastor Kristen Amby efter dennes død 10/10 1961, valgt 1964
- 1962, 1963 og
1964 – lrs. *Niels Arup*, 1/11 1962 – 9/12 1962 (stedfortræder for Ib Koldbjørn) 12/2 1963 – 30/9 1963 (stedfortræder for Edvin Dose) 8/2 1964 – 20/4 1964 (stedfortræder for Ib Kolbjørn)

- 1963 – 1963 sagf. *Carl Henry Vilh. Hansen*, 26/3 1963 – 16/4 1963 (Sorø amtskreds) stedfortræder for Bjørn Krogh
- 1964 – 1966 lrs. *Johan Asmussen*, 22/9 1964 – 21/11 1966 (Aarhus amtskreds)
- 1964 – 1966 og
- 1968 – lrs. *Nathalie Lind*, 22/9 1964 – 21/11 1966 (Frederiksborg amtskreds) 23/1 1968 – (Ribe amtskreds)
- 1964 – adv. *Poul Schlüter*, 22/9 1964 – (Haderslev m. fl. amtskredse)
- 1968 – lrs. *Erik Nordqvist*, 23/1 1968 – (Sorø amtskreds)

Victor Elberling, Rigsdagens medlemmer 1849–1949 I–III, (1949–50), Fortegnelse over rigsdagsvalgene, rigsdagssamlingerne, ministerierne, rigsdagens formænd, medlemmerne af den grundlovgivende rigsforsamling og af rigsdagen 1848–1941 ved rigsdagens bureau (1942), *Magnus Sørensen*, Rigsdagens medlemmer 1949/50–1953, Folketinget 1956, 1957, 1960, 1966 og 1968, *samme*, Nye medlemmer 1957–59 og 1960–63, der ikke har medtaget landstingets medlemmer 1949–1953. Bibliotekar, cand. mag. *Chr. Bang*, der kritisk har gennemgået og korrigeret manuskriptet, har henledt opmærksomheden på, at der mellem fortegnelsen fra 1942 og Victor Elberlings bøger er divergenser i datoerne, idet der er anlagt forskellige synspunkter, bl. a. med hensyn til mandaternes udløb. Princippet i bureauets fortegnelse er fastlagt efter samråd med bl. a. prof. dr. jur. *Poul Andersen*, og dette er fulgt her.

Om sammenligningen mellem advokaternes antal på tinge og de øvrige erhvervsgrupper henvises til bl. a. *H. Hjorth-Nielsen* og *Kai Fr. Hammerich*, Juristerne og embedslivet, Juristforbundets festskrift i anledning af tohundredte års dagen for indførelsen af juridisk eksamen ved Københavns universitet (1936) s. 305–06 og s. 381–82, *Kai Fr. Hammerich* taler om juristernes manglende indsats i det offentlige liv efter 1901. Se også *Victor Elberling*, Rigsdagsmændenes stilling, Den danske rigsdag 1849–1949, IV (1949) s. 385, hvoraf fremgår, at der i perioden 1848–1918 – 70 år – fandtes 53 sagførere, som var medlemmer af rigsdagen. Fra 1918 til 1968 er tallet 45, hvoraf 8 har været medlemmer både af landstinget og folketinget.

ADVOKATSTANDENS UNDERSTØTTELSES- VIRKSOMHED

1. Prokurator-Foreningen i København, stiftet 1832.

En kreds af prokuratorer ved Landsover- samt Hof- og Stadsretten i København stiftede den 13/1 1832 »Prokurator-Foreningen i København«, som en understøttelsesforening for trængende prokuratorer, deres enker, forladte hustruer og uforsørgede børn, forsåvidt de var trængende. Initiativtageren var overretsprokurator *Moses Delbanco*, der var foreningens første formand 1832-47.

Foreningen åbnedes snart for højesteretsadvokater, og siden sagførerloven af 1868 har medlemsskab stået åbent for højesteretssagførere og for københavnske overrets- og (fra 1919) landsretssagførere. Der er nu også adgang for advokater, der er mødeberettigede for landsret, til at blive medlem.

Talstærk har foreningen aldrig været. Oprindelig var der en snes medlemmer. Medlemstallet steg til 85 i 1928, og der er 66 medlemmer pr. 31/12 1968.

Det årlige kontingent udgør 20 kr.

Foreningens formue er tilvejebragt ved legater, gaver og medlemsbidrag. Formuen udgjorde i 1857 ca. 1.000 rdlr. Den var i 1928 vokset til kr. 132.500 obligationer optaget til det nominelle pålydende, og den udgjorde pr. 1/1 1969 kr. 17.377 og nominelt kr. 345.200 kasseobligationer.

I formuen indgår 17 legater. Det største er højesteretsadvokat C. S. Henrichsens legat på 10.000 kr.

Foreningens formue forvaltes siden 1947 af Bikubens Forvaltningsafdeling, som også foretager revisionen.

Der udsendes årligt en trykt beretning om virksomheden, regnskab og status samt medlemsfortegnelse.

Prokurator-Foreningen er i 1961 trådt i samarbejde med Advokat-samfundets understøttelsesfond.

Foreningens ældste forhandlingsprotokoller blev i 1961 deponeret i Erhvervsarkivet i Aarhus.

Hrs. Th. Knudtzon var formand 1940–1968, hvorefter adv. Hans Fischer-Møller blev valgt.

Foreningen har siden stiftelsen været ledet af en bestyrelse på 3 medlemmer. Fra 1919 har bestyrelsen haft følgende sammensætning:

ors. Andreas Delbanco	1906–1923
ors. F. Th. Mørck	1916–1934
ors. Axel Steenbuch	1924–1935
hrs. Vagn Aagesen (formand 1915–1939)	1934–1958
ors. Erik Rode	1934–1958
ors. Peter Heise	1935–1936
ors. Otto Bing	1937–1944
	og 1946–1951
hrs. Th. Knudtzon (formand 1939–1968)	1939–1968
ors. P. Sandholt	1944–1946
ors. Ludvig Bing	1952–1963
hrs. Jonas Bruun	1959–
lrs. Karl Hansen	1964–
adv. Hans Fischer-Møller (formand 1968–)	1968–

Om foreningens historie iøvrigt henvises til Strejflys over advokatstandens understøttelsesvirksomhed (1961) s. 14–22.

2. Advokatsamfundets understøttelsesfond, der i 1919 videreførte »Den danske Sagførerforenings Understøttelsesfond«, stiftet 1886.

I vedtægten fra 1919 byggede man videre på traditionen fra »Den danske Sagførerforening«, der havde ydet tilskud til foreningens understøttelsesvirksomhed i årene 1886–1919. »Samfundets understøttelsesvirksomhed udøves gennem et fond ved navn *Den danske Sagførerforenings Understøttelsesfond*, hvis grundkapital dannes af de midler, der tidligere har tilhørt nævnte forening med tillæg af de frivillige legater og gaver, der efterhånden måtte blive skænket fondet.« Sagførerforeningens grundkapital udgjorde en obligationsbeholdning på nominelt ca. 275.000 kr. I 1963 fik understøttelsesfondet navneforandring til »*Advokatsamfundets understøttelsesfond*«.

Det var fastsat i 1919, at 2/3 af kontingentet skulle tilfalde fondet. Det blev i 1927 ændret til, at kontingentet til samfundets virksomhed og understøttelsesformålet fordeltes efter bestemmelse på det alm. sagføreremøde, herefter ændret til, at af kontingentet dækkes først udgifterne ved samfundets virksomhed, hvorefter resten (overskudet) anven-

des til understøttelsesformål og efter ændringen i 1943 ydes der tilskud. Dette tilskud har været stærkt svingende, højst var det i 1960–61 og i 1968 med kr. 100.000, og lavest i 1963 med kr. 15.000, – Det er forbundet med vanskeligheder at administrere uddelingen af så svingende beløb for at dække et behov fra ansøgerne, der er nogenlunde konstant.

Medens medlemskontingentet, der i 1919 udgjorde 100 kr., er steget til 650 kr., har den andel af medlemskontingentet, der er overført til understøttelsesfondet, været stadigt dalende:

	Medlems- bidrag til Advokat- samfundet	Over- førsel til U-fondet	U-fondets rente- indtægt	U-fondets understøttelser		U-fondets kapital	U-fondets overskud	Pristal (1914 = 100)
				Antal	Beløb			
1920.....	137.800	91.866	10.908	72	20.260	241.583	83.772	261
1921.....	137.150	63.195	12.722	74	21.904	297.007	55.424	232
1922.....	115.650	50.778	12.670	85	32.849	329.500	32.493	200
1923.....	134.050	58.352	18.630	93	40.950	384.909	55.408	206
1924.....	117.020	30.914	21.462	105	50.800	388.142	3.233	216
1925.....	128.600	53.491	21.630	102	49.200	424.111	35.968	211
1926.....	130.450	66.078	23.770	114	52.900	472.364	48.253	184
1927.....	122.180	52.786	25.973	128	63.280	490.204	17.840	177
1928.....	123.231	55.025	28.079	123	61.630	523.072	32.868	175
1929.....	128.546	63.819	29.963	129	64.180	554.474	31.669	173
1920–1929...	1.274.677	586.304	205.807		457.953		396.928	
1930.....	129.491	68.412	29.608	130	66.975	587.483	32.742	165
1931.....	127.720	66.531	34.774	140	72.801	625.585	38.102	155
1932.....	128.810	69.816	36.939	146	74.099	669.065	43.480	155
1933.....	131.270	64.489	38.706	148	73.368	698.710	29.645	159
1934.....	131.900	56.836	41.069	164	81.127	723.773	25.063	166
1935.....	134.200	56.916	41.125	176	82.007	742.683	18.910	171
1936.....	137.179	66.621	41.157	176	77.708	777.737	35.055	174
1937.....	136.220	43.661	42.374	184	78.009	790.296	12.558	180
1938.....	139.745	43.920	43.012	176	73.299	808.194	17.898	183
1939.....	141.075	35.855	43.406	176	74.649	826.671	18.477	187
1930–1939...	1.337.610	573.057	392.170		754.042		271.930	
1940.....	142.070	47.123	44.770	180	80.749	850.030	23.360	234
1941.....	142.660	30.522	45.974	176	81.469	850.039	6.029	271
1942.....	145.885	20.970	46.048	174	81.849	851.571	÷ 4.488	281
1943.....	148.975	30.000	45.073	178	82.799	853.708	2.137	286
1944.....	221.050	60.000	45.773	164	89.404	881.840	28.131	288
1945.....	222.550	80.000	45.218	170	97.669	919.515	37.676	291
1946.....	226.275	80.000	44.748	166	94.240	958.991	39.476	289
1947.....	235.843	70.000	44.821	157	97.210	983.250	24.260	298
1948.....	239.475	40.000	46.056	156	98.700	978.664	÷ 4.586	305
1949.....	243.710	...	29.485	145	86.620	923.026	÷ 53.638	309
1940–1949...	1.968.493	458.615	437.966		890.709		98.357	

1950.....	330.950	50.000	45.587	147	91.820	931.255	6.229	327
1951.....	337.975	70.000	46.318	160	117.780	836.513	830	363
1952.....	340.750	80.000	47.710	159	123.235	836.513	6.794	376
1953.....	345.575	90.000	47.930	165	137.245	801.848	9.001	376
1954.....	349.750	80.000	45.687	162	140.200	801.848	÷ 7.014	380
1955.....	351.025	70.000	44.041	150	129.360	797.120	÷ 2.269	402
1956.....	362.500	70.000	44.210	149	122.810	810.063	8.108	424
1957.....	366.850	80.000	44.500	130	119.705	810.580	7.674	434
1958.....	376.650	80.000	41.419	122	122.650	881.217	13.400	442
1959.....	385.450	70.000	41.279	114	132.525	884.271	4.903	451
1950-1959...	3.547.475	740.000	448.681		1.237.330		47.656	451
1960.....	503.725	100.000	40.057	117	133.625	895.596	7.041	
1961.....	522.250	100.000	49.837	117	128.150	1.030.562	16.893	
1962.....	527.450	50.000	59.095	110	122.700	1.035.763	42.283	
1963.....	526.350	15.000	57.539	103	121.850	1.040.010	÷22.684	
1964.....	858.400	75.000	59.492	93	103.200	1.045.356	÷24.889	
1965.....	857.600	75.000	58.252	87	98.825	1.750.475	48.517	
1966.....	850.400	50.000	60.261	81	101.300	1.773.449	41.451	
1967.....	845.400	40.000	66.754	86	115.100	1.779.111	21.832	
1968.....	334.775	100.000	66.789	90	130.450	1.788.062	14.845	
1960-1968...	6.826.350	605.000	518.076		1.055.200		145.289	

Rekapitulation:

1920-1929...	1.274.677	586.304	205.807		457.953		396.928	46,0
1930-1939...	1.337.610	573.057	392.170		754.042		271.930	42,8
1940-1949...	1.968.493	458.615	437.966		890.709		98.357	23,3
1950-1959...	3.547.475	740.000	448.681		1.237.330		47.656	20,9
1960-1968...	6.826.350	605.000	518.076		1.055.200		145.289	8,9
	14.954.605	2.962.976	2.002.700		4.395.234		960.160	19,8

Overført til
U-fondet i pct.
af medlems-
bidraget

Oversigten viser de stærkt varierende overførsler – »tilskud« – og på denne oversigt passerer tillige 49 driftsår revy, delt i 5 akter, 4 på hver 10 år, 1 på 9 år, i tragisk belysning af pristallets og administrationsudgifternes stigning.

Medlemskontingentet udgjorde i 1920-29 kr. 1.274.677, der i 1960-1968 steg til kr. 6.826.350, og i 49 år er der ialt betalt kontingent med kr. 14.954.605. Af dette beløb er der i hele perioden til fondet overført kr. 2.962.976. I samme tidsrum har fondet udbetalt understøttelser til et samlet beløb af kr. 4.359.234 eller kr. 1.396.258 mere, end der er overført af det samlede kontingent til fondet.

Overførslerne har været stadigt dalende procentvis.

Fra bestemmelsen i den oprindelige vedtægt om overførsel af $66\frac{2}{3}\%$ er overførslerne dalet i 1920–29 til 46 %, i 1930–39 til 42,8 %, i 1940–49 til 23,3 %, i 1950–59 til 20,9 %, i 1960–68 til 8,9 %. Eller med andre ord fra $66\frac{2}{3}\%$ til 8,9 %.

Og dog er de samlede beløb til understøttelser steget. De udgjorde i tiåret 1920–29 kr. 457.953, 1930–39 kr. 754.042, 1940–49 kr. 890.709, 1950–59 kr. 1.237.330 og 1960–68 kr. 1.055.200, næsten det tredobbelte af den første tiårsperiode.

Dette skyldtes to ting: fondets renteindtægt og den foretagne opsparring, men det er tillige kun muliggjort ved en nedgang i opsparingen. Fra 1920 til 1939 var der en kapitalforøgelse fra kr. 241.583 til kr. 826.671, altså kr. 585.088, men årene 1939–59 bragte kun en kapitalforøgelse på kr. 57.600, nemlig fra kr. 826.671 til kr. 884.271. Den kapitalforøgelse på kr. 898.791 til kr. 1.783.062, der er sket i 1960–1968 skyldes forhøjelse af ejendomsværdien på fondets faste ejendom. Opsparingen er i realiteten ophørt.

Understøttelsesfondets formue udgør pr. 31/12 1968 kr. 1.783.062, heri inkluderet 51 legater på ialt 396.676, og formuen i fondets faste ejendom kr. 901.680,56.

Herudover udgør formuen for de 14 selvstændige legater pr. 31/12 1968 kr. 1.776.609.

Der blev i 1968 udbetalt 179.400 kr. i 95 understøttelser, hvoraf

39 til provinsen	69.300 kr.
og 56 til København	110.100 kr.

Herimellem var 10 advokater fra København og 2 fra provinsen, de øvrige var advokaters enker eller børn. Denne inddeling er imidlertid misvisende og vil fremtidig udgå, idet de tilflyttede provinsadvokater og enker opføres under København.

Den mindste understøttelse i 1968 var på 600 kr. og de største på 5.100 kr.

Betingelsen for at opnå understøttelse er ændret. Den første vedtægt krævede, at vedkommende ikke havde gjort sig skyldig i en i den offentlige mening vanærende handling, for hvilken æresoprejsning ikke var opnået, ligesom der ved uddelingen skulle tages hensyn til, om vedkommende ved sin dygtighed og øvrige færd i det hele har bidraget til at højne standens anseelse. Efter de gældende regler kan der ydes understøttelser til nuværende eller forhenværende advokater, disses enker og børn og også undtagelsesvis til andre, som advokaten faktisk forsørgede.

L. F. Kock

Ludvig Frederik Kock

Født 19/11 1847, sag. 1874.

Medlem af sagførerrådet for 1. kreds 1896–1905, kasserer i Den danske Sagførerforening 1906–19, formand for understøttelsesfondet 1920–28. Medlem af »Sagførernes hjælpe- og understøttelseskomite 1898–1928«.

Oprettede i 1914 »Sagfører L. F. Kocks legat« på 2.000 kr. i anledning af hans 40 års sagførerjubilæum og i 1924 »Overretsprokurator Vilhelm Rodes mindelegat« på 4.000 kr. i anledning af Vilhelm Rodes 50-års sagførerjubilæum.

Død 2/4 1928.

Nekrolog af *Henrik Sachs*, S. B. 1928 s. 29.

Om anbringelsesmåden af formuen bestemte den første vedtægt, at fondets formue måtte anbringes efter de regler, der ved lov om livsforsikringsvirksomhed var fastsat for anbringelse af de til forsikringsfondet henlagte midler, d.v.s. i stats- og kreditforeningsobligationer og ved udlån mod pant i fast ejendom med fortrinlig sikkerhed. Dette blev ændret i 1951, således at formuen kunne anbringes i hypotekforeningsobligationer og i pantebreve i beboelsesejendomme. Anbringelse i pantebreve kan dog ikke finde sted for større beløb, end hvad der svarer til en trediedel af formuen. I 1963 vedtoges, at aktiverne også kan anbringes i aktier i koncessionerede selskaber eller i obligationer og forskrivninger udstedte af sådanne selskaber, og endvidere at fondet kan erhverve fast ejendom og yde samfundet lån til erhvervelse af fast ejendom. Anbringelse i fast ejendom kan dog højst udgøre $\frac{1}{3}$ af formuen.

Af understøttelsesfondets midler var kr. 216.000 båndlagt til sikkerhed for de af advokatsamfundet påtagne pensionsforpligtelser. – Rådet anmodede i 1960 fondet om at båndlægge yderligere en halv million til sikkerhed for disse forpligtelser, idet et sådant beløb var krævet af forsikringsrådet. Bestyrelsen var af den opfattelse, at dette var unødvendigt, idet advokatsamfundet var oprettet i henhold til rpl. med pligt for samtlige advokater til at betale medlemsbidrag, der fastsættes på det alm. advokatmøde. Det ansås derfor for en selvfølge, at advokatsamfundet altid ville være i stand til at opfylde sine forpligtelser, også pensionsforpligtelser. Bestyrelsen tog afstand fra, at en sådan forplig-

Frants Theodor Engelberg

Født 8/11 1864, sagf. 1889.

Medlem af sagførrådet for 1. kreds 1905–11, 1914–19. I bestyrelsen for Københavns underretssagførerforening 1902–16, formand 1906–16, i Underretssagførernes understøttelsesfond 1917–34, formand 1928–34, i A/S Sagførernes Auktioner 1903, formand 1925–34. Kasserer for understøttelsesfondet 1919–28, formand 1928–34.

Oprettede i 1936 »Sagfører F. T. Engelbergs legat« på 50.000 kr.

Død 18/9 1934.

Nekrolog af *Axel Bang*, S. B. 1934 s. 119.

F. T. Engelberg

telse skulle tilvejebringes af fondet, der var tilvejebragt bl. a. ved en række legater, frivillige og selvstændige, og bestyrelsen betragtede fondet som en selvejende institution. *Otto Bing* havde iøvrigt påpeget i 1941, at en sikkerhedsstillelse af fondets midler måtte kræve en vedtægtsændring. Bestyrelsen kunne ikke imødekomme rådets anmodning, idet den fandt, at en sådan sikkerhed kunne indskrænke fondets egen handelfrihed. Den tidligere båndlæggelse af 216.000 kr. obligationer er i 1966 afløst af en bankgaranti.

Den 20/5 1961 var det 75 år siden, at »Den danske Sagførerforening« blev stiftet, og bestyrelsen fandt det naturligt at markere denne begivenhed, også i betragtning af at understøttelsesfondet havde begyndt sin virksomhed med sagførerforeningens kapital på ca. 275.000 kr. Understøttelsesfondet udsendte jubilæumsskriftet »Strejflys over advokatstandens understøttelsesvirksomhed« (159 s.), der gav en historisk redegørelse fra »Den almindelige Enke-Casse« (1810–1845), de forskellige frivillige foreningers hjælpearbejde, understøttelsesfondets virksomhed fra 1919 og en fortegnelse over almindelige og specielle legater med data om legatstifterne. Jubilæumsskriftet var udarbejdet af *Axel H. Pedersen*. Der blev ydet økonomisk støtte af Kreditkassen for Husjerne i København, A/S Sagførernes Auktioner, Sagfører R. N. Rasmussens mindelegat og Østifternes Kreditforening.

I anledning af udgivelsen tilskrev rådet 27/2 1961 formanden, *H. C. Langkjær*, at det havde bragt i erfaring, at bestyrelsen havde rettet henvendelse til forskellige institutioner om økonomisk støtte til

Otto Bing

Otto Michael Bing

Født 16/2 1874, ors. 1901.

Medlem af sagførrådet for 1. kreds 1911-19, formand 1914-19, af sagførrådet 1919-23. I bestyrelsen for understøttelsesfondet 1928-51, kasserer 1929-34, formand 1934-51, i Sagførerforeningen af 1924 1931-34, i Prokurator-Foreningen i København 1937-44 og 1946-51, medstifter af og i bestyrelsen for Sagførerergården 1948-51.

Oprettede i 1937 »Det Bingske Legat« på 60.000 kr. obligationer 4½%, der er blevet forøget til 95.800. Har skrevet: »Oldefader Bing og hans børn. Et tidsbillede.« (1945).

Død 22/7 1951.

Nekrolog af N. Busch-Jensen, S. B. 1951, s. 383-84.

jubilæumsskriftet og anmodede derfor bestyrelsen om – »forinden videre foretages« – nærmere oplysning om, til hvilke institutioner der var rettet henvendelse og med hvilket resultat. Bestyrelsen ønskede imidlertid ikke at lade sin selvstændighed og kompetence censurere af rådet, og gav derfor ikke de ønskede oplysninger – og der blev intet videre foretaget.

Bestyrelsen fremsendte forslag til rådet om en vedtægtsændring, således at bestyrelsen blev valgt af advokatmødet og ikke af rådet. Forslaget kom ikke til behandling, og senere på året blev 4 af bestyrelsens medlemmer ikke genvalgt af rådet: formanden *H. C. Langkjær* (1942-61), *J. Smedegaard Andersen* (1945-61), *Chr. Frederiksen* (1951-61) og *Alfred Bjarup* (1952-61).

Understøttelsesfondets ejendom

Understøttelsesfondet ejer fra 1/11 1953 ejendommen Statholdervej 1-11, Borgskrivervej 7-11 og Frimestervej 44, matr. nr. 1167 af Utterslev.

Ejendommen er opført i 1936. Den består af 10 opgange i 5 etager. etagearealet udgør 5870 m².

Ejendommen indeholder 100 veludstyrede lejligheder:

72 lejligheder, entre, to vær., køkken og badeværelse.

5 lejligheder, entre, et vær., køkken og badeværelse.

5 lejligheder, entre, et værelse med alkove, køkken og badeværelse.
13 lejligheder, entre, et værelse med kammer, køkken og badeværelse.

5 lejligheder, entre to værelser med kammer, køkken og badeværelse.
I 1958 blev der indlagt fjernvarme.

Ejendomsværdien pr. 1/10 1950 udgjorde kr. 1.020.000,- 1/9 1956 kr. 1.160.000,-, 1/9 1960 kr. 1.400.000,- og 1/8 1965 kr. 2.100.000,-.

Lejen udgjorde i 1959: kr. 91.100,-, 1/11 1954: kr. 99.800,-, 1/1 1960: kr. 149.800,-, 1/1 1968: kr. 209.636,-. Vurderingslejen udgør 336.760,-.

Købesummen udgjorde kr. 1.210.000. Ejendomsværdien er fra 1950 steget fra 1.020.000 til 2.100.000 eller med kr. 1.080.000. Ejendommens overskud udgjorde i 1968 kr. 26.123,- efter at der var betalt indkomstskat med kr. 6.324.

I ejendommen bor pr. 1/1 1969 2 ældre advokater, 1 advokatenke og 18 yngre jurister.

Dragsteds kritik

I en anmeldelse af »Strejflys over advokatstandens understøttelsesvirksomhed« skrev ors. F. *Dragsted* i 1961:

»Kendsgerningerne viser, at den eksisterende ordning med et medlemskontingent, der forlods skal anvendes til administrationsomkostninger og et tilskud svingende fra år til år til understøttelsesfondet af det resterende beløb, ikke har været nogen heldig ordning. Den har ikke givet hverken advokatstandens nødstedte eller bestyrelsen rimelige vilkår.

Man kan undres over, at advokatstanden gennem 50 år har opretholdt denne ordning, der må føles utilfredsstillende, når der ikke foreligger nogen absolut nødvendighed for at koble bidraget til understøttelsesfondet sammen med bidraget til administrationen.

Man må vænne sig til tanken om en stadig inflation i vekslende tempo og drage konsekvensen heraf. De legatmidler, der efter legatfundatserne skal anbringes efter reglerne for umyndiges midler er øjensynlig dømt til langsomt at smuldre bort. Men hvor muligheden foreligger, må den økonomiske udvikling tilskynde til værdifast anbringelse. Anbringelse i fast ejendom synes at måtte være den bedste udvej. For understøttelsesfondet skulle det synes ligetil at gå videre ad den vej, man er slået ind på i 1953, da man købte en beboelsesejendom også med tanke på at skaffe passende og billige lejligheder til gamle advokater og advokatenker. Og beskatningen tilskynder til, at ejendommens

Jørgen Cold

Jørgen Cold

Født 16/9 1899, Irs. 1928.

Medlem af kredsbestyrelsen for 1. kreds 1946-53 og advokatrådet 1953-61.

I bestyrelsen for understøttelsesfondet 1961-69, formand 1964-69.

Har skrevet »Juristhistorier« (1955).

lejligheder anvendes til billige boliger for dem, der søger understøttelse.«

Bestyrelsen

Fondets bestyrelse, der består af 5 medlemmer, vælges af rådet, og indtil 2 af bestyrelsesmedlemmerne kan være medlem af rådet. Valgene gælder for 4 år ad gangen, og genvalg kan finde sted, men når et medlem har fungeret i 8 år, kan det ikke vælges på ny, før der er forløbet 1 år efter dets fratræden. Denne regel for fondets bestyrelse fandtes i de oprindelige vedtægter, men gled ud, da 8-års reglen i 1933 indførtes for råd- og kredsbestyrelser, men reglen genindførtes i 1963. I 4 valgperioder eller længere har følgende været valgt: *Otto Bing*, 23 år, *Volmer Lind*, 20 år, *H. C. Langkjær*, 19 år, *J. Smedegaard Andersen*, 16 år, og *Axel H. Pedersen*, 16 år.

Bestyrelsesmedlemmer:

Sagf. L. F. Kock	1920-1928
ors. P. P. Gram, Odense, død 5/12 1921	1920-1921 (SR 1919-21)
sagf. Bernhard Rafn, Ålborg	1920-1929
sagf. F. T. Engelberg	1920-1934
sagf. H. Mortensen, Horsens	1920-1935
lrs. Volmer Lind, Holbæk	1922-1942 (SR 1919-27)
sagf. Peter Baadsgaard Bruun, Holstebro	1929-1936 (SR 1919-27)

Hans Brøchner

Født 1/1 1909, lrs. 1936, hrs. 1956.

Medlem af kredsbestyrelsen for 7. kreds
1940–48, af advokatrådet 1963–.

I bestyrelsen for understøttelsesfondet
1963–, formand 1969–.

Hans Brøchner

ors. Otto Bing	1928–1951 (SR 1919–23)
ors. P. Sandholt	1934–1948 (SR 1919–27)
ors. Paul Buhl, Randers	1936–1943
sagf. H. C. Harck, Varde	1938–1945
sagf. P. Dircks, Holstebro	1937–1938 (SR 1927–33)
sagf. H. C. Langkjær, Sorø	1942–1961 (SR 1937–46)
lrs. Arthur Christensen, Århus	1943–1952 (SR 1941–49)
lrs. J. Smedegaard Andersen, Herning	1945–1961 (SR 1941–46)
lrs. dr. jur. Axel H. Pedersen	1948–1964 (SR 1946–57)
lrs. Chr. Frederiksen	1951–1961
lrs. Alfred Bjarup, Århus	1952–1961 (SR 1949–57)
lrs. Knud Thale, Århus	1961–1969 (AR 1957–65)
lrs. Hans Thomsen, Odense	1961–1969
lrs. Jørgen Cold	1961–1969 (AR 1953–61)
lrs. Poul Svanholm, Ålborg, død 31/12 1962 ..	1961–1962 (AR 1961–62)
hrs. Hans Brøchner, Nørresundby	1963– (AR 1963–)
hrs. lrs. Arnold Rothenborg	1964–1969
lrs. Knud Bonlov	1969– (AR 1963–69)
hrs. Mogens Christensen, Århus	1969–
lrs. Ivan Schiøler	1969–
lrs. Knud Skaaning, Odense	1969–

I parantes er angivet de perioder, i hvilke bestyrelsesmedlemmerne
har været medlemmer af rådet.

Formænd

Sagf. L. F. Kock	1920–1928
sagf. F. T. Engelberg	1928–1934
ors. Otto Bing	1934–1951
sagf. H. C. Langkjær	1951–1961
lrs. dr. jur. Axel H. Pedersen	1961–1964
lrs. Jørgen Cold	1964–1969
hrs. Hans Brøchner	1969–

Strejflys over advokatstandens understøttelsesvirksomhed (1961) s. 60-93, *F. Dragsted*, A.B. 1961 s. 279-80, *Rudolf Sand*, Juristen 1962 s. 306-08. Statsaut. revisor *K. Lykkegaard* har korrigeret og ajourført skemaerne.

3. Den selvejende institution »Sagførergården«.

Af højesteretssagfører *Niels Andersen*.

»Sagførergården« blev stiftet 15/4 1948 af ors. *Otto Bing*, hrs. *H. H. Bruun*, ors. *F. Dragsted*, hrs. *C. B. Henriques*, lrs. *Eigil Jensen*, ors. *Hans Madsen*, ors. *Niels Olesen* og lrs. *Axel H. Pedersen*. Stifterne, der havde samlet en grundfond på 63.500 kr. konstituerede sig som den første bestyrelse.

På det stiftende møde fastlagdes institutionens vedtægter. Der blev kort efter foretaget et par mindre ændringer, bl. a. er »sagførerrenker« ændret til »efterlevende ægtefælle« af hensyn til de kvindelige advokater. Vedtægterne er sidst ændret 9/1 1961.

Institutionen har til formål at skaffe værdige og trængende advokater, fortrinsvis i området for advokatsamfundets 1. kreds, eller disses efterlevende ægtefæller gode og billigst mulige boliger og/eller friboliger, helt eller delvis. Overskud fra institutionens ejendomme og øvrige midler kan anvendes efter bestyrelsens skøn til nedbringelse af lejen eller tilvejebringelse af friboliger.

C. B. Henriques valgtes til formand. Han påtog sig formandshvervet med største glæde. – »Jeg har så tit drøftet denne opgave med *Axel Bang*« sagde han.

Umiddelbart efter rettede *C. B. Henriques* en manende appel til kollegerne.

»Vi har så få kollegiale momumenter for sagførere. Her ville det blive et evigt momument, som altid for omverdenen ville stå som en institution, der bliver en pryd for sagførerstanden. Når andre erhverv har skabt et sådant hjem, har det i mine øjne højnet disse erhverv og erhvervenes anseelse.«

Statholdervej 1-11, Frimestervej 44 og Borgskrivervej 7-11.

I 1950 erhvervede institutionen ejendommen Nøjsomhedsvej 14-16-18-20-22 for en million kr. Ejendommen har 60 lejligheder.

I 1960 erhvervede institutionen ejendommen Hollænderdybet 32-36, Amagerfælledvej 39-41 og Svinget 23 for en købesum af kr. 1.200.000,-. Ejendommen indeholder 70 lejligheder.

I 1966 erhvervede institutionen ejendommen Gudenåvej 39-39A-39B og A. F. Beyers Vej 3 for en købesum af 445.500 kr. Ejendommen indeholder 24 stk. 1 værelses lejligheder med kammer og alkove, 2 stk. 2-værelses lejligheder med kammer, foruden 2 villaer, der med tiden skal nedrives.

I de tre ejendomme med ialt 158 lejligheder disponerer institutionen selv over 49 lejligheder, – næsten en trediedel – idet der i ejendommene bor 3 advokater, 31 advokatenker, 3 advokatdøtre, 12 yngre jurister og juridisk studerende. På tiårsdagen i 1958 boede der 3 sagførere og 10 sagførerenker.

Axel H. Pedersen

Axel Harald Pedersen

Født 15/11 1903, sagf. 1931, lrs. 1934.

Medlem af kredsbestyrelsen for 1. kreds 1944–46, af sagførererrådet 1946–57. I bestyrelsen for understøttelsesfondet 1948–64, formand 1961–64, i Sagførerforeningen af 1924 1942–45. Medstifter af Sagførerergården og i bestyrelsen 1948–, formand 1957–.

Dr. jur. h. c. ved Århus universitet 1953.

Et fødselsdagslegat fra 1953 og 1963 har i 1968 en legatkapital på 175.505 kr.

Se *Bruno A. Salmiala*, Defensor legis, Organ för Finlands Advokatförbund, 1953 s. 403–04, *Knud Illum*, Årsskrift for Århus universitet 1954 s. 27–28, *F. Dragsted*, S. B. 1958 s. 193–94, *Jørgen Cold*, A. B. 1965 s. 83, *H. K. Kristensen*, *Knud Prange* og *Johan Hvidtfeldt*, Danske Historikere 1965 (1966) s. 129.

Tildelingen af en lejlighed i ejendomme fra omkring 30'erne eller 40'erne er bedre end en kontant understøttelse, der beskattes, og som endda kan være anledning til, at en eventuel folkepension nedsættes. Det er her »Sagførerergården« har sin betydning, idet lejen er billig i institutionens 3 ejendomme, i Sagførerergården kr. 39,50, i Advokatgården I kr. 29,50 og i Advokatgården II kr. 42,00 pr. m².

En del ældre kolleger og disses ægtefæller får desuden tilskud til lejen. I årene 1956–1968 er der udbetalt kr. 134.993 i huslejetilskud.

Hvis der ikke findes ansøgere til lejligheder, som opfylder formålsbestemmelsen, fortolkes denne meget frit, og dette er forklaringen på, at der i de tre ejendomme bor både advokatdøtre, jurister, som ikke er advokater, og juridiske studerende, og der bor ligeledes to enker efter provinsadvokater.

Kollegernes interesse for institutionens formål fremgår af de indgåede bidrag i de senere år, herunder afkast fra forskellige legater:

1958	kr. 20.010,-
1959	kr. 830,-
1960	kr. 2.460,-
1961	kr. 25.496,-
1962	kr. 41.128,-
1963	kr. 62.803,-
1964	kr. 26.882,-
1965	kr. 15.037,-
1966	kr. 33.273,-

Sagføregården.

Advokatgården I.

1967	kr. 57.712,-
1968	kr. 70.843,-

Institutionens formue udgjorde:

pr. 31/12 1948	kr. 63.500,-
pr. 31/12 1958	kr. 367.553,-
pr. 31/12 1968	kr. 1.738.027,-

Til sammenligning skal nævnes, at understøttelsesfondet på samme tidspunkt havde en formue på kr. 1.783.062,51.

Det kan imidlertid tilføjes – under korrekturlæsningen – at alle institutionens tre ejendomme er blevet optaget til forlods vurdering ved 14. alm. vurdering pr. 1/8 1969, og at ejendomsværdierne er blevet forøget med henholdsvis 475.000, 500.000 og 130.000 kr., således at formuen nu udgør kr. 2.843.027.

Der er stiftet 4 legater, hvis overskud udelukkende anvendes til fordel for »Sagførergården«. Først oprettedes »Højesteretssagfører C. B. Henriques fødselsdagslegat af 6. november 1950« med en kapital på kr. 30.000. Denne er senere forøget til kr. 45.864 gennem overskud fra Axel H. Pedersens bog »En rettens tjener. C. B. Henriques«, der udkom 15/3 1956, da C. B. Henriques havde 50-års jubilæum som højesteretssagfører, og som i 1967 er udkommet i 4. udgave. Derefter blev i 1951 »Overretssagfører Niels Olesens fødselsdagslegat« oprettet med en legatkapital på kr. 37.000. »Landsretssagfører Chr. Frederiksens fødselsdagslegat« og »Overretssagfører Erik Salomons jubilæumslegat« blev begge stiftet i 1952. Legatkapitalen udgør henholdsvis kr. 30.000 og kr. 21.500. Disse 4 legatkapitaler, ialt ca. kr. 133.500 er anbragt som prioriteter i »Sagførergården« til en årlig rente a 5 % p. a. Ved Axel H. Pedersens fødselsdag i 1963 fik han fra advokatforeninger i provinsen og fra kolleger fra hele landet overrakt et beløb på 38.500 kr. til fordel for »Sagførergården«. Beløbet indgik i institutionens formue.

Adskillige kolleger har betænkt »Sagførergården« ved testamentariske dispositioner, og institutionen har gennem årenes løb modtaget tilskud fra banker, sparekasser, kredit- og hypotekforeninger og brandforsikringsselskaber m. fl.

Og så en solstrålehistorie fra »Sagførergårdens« daglige liv.

Da hrs. C. B. Henriques var formand, blev »Sagførergården« forevist for kolleger fra provinsen. Vi besøgte sagførerenkerne, der udtalte deres overstrømmende tilfredshed med at bo i de moderne lejligheder. En enkelt havde dog en alvorlig klage:

»Hr. højesteretssagfører Henriques, De er formand, er De ikke?«

»Jo« kom det langsomt.

»Må jeg have lov til at gøre Dem opmærksom på, at der hernede på grunden ved siden af leger en usandsynlig mængde børn« – talestrømmen blev mere og mere rivende – »der er måske hundrede, der er måske to hundrede eller tre hundrede. De råber, og de skriger, og de hujer, så det er næsten umuligt at være her i lejligheden om dagen. Tror De ikke, hr. højesteretssagfører, at der kunne gøres noget?«

C. B. Henriques havde under den rivende ordstrøm trukket en af stolene i spise-stuen frem og havde sat sig.

– »Jo frue, vi har lige haft bestyrelsesmøde. I aften skal alle børnene dræbes!«

Bestyrelsen

hrs. C. B. Henriques, formand 1948–57	1948–1957
ors. Niels Olesen	1948–1956
ors. Otto Bing	1948–1951
hrs. H. H. Bruun	1948–1954
ors. Hans Madsen	1948–1950
lrs. dr. jur. Axel H. Pedersen, formand 1957–	1948–
ors. F. Dragsted, kasserer	1948–
lrs. Eigil Jensen	1948–
ors. Erhard Flensborg	1951–1969
lrs. Chr. Frederiksen	1951–1962
hrs. Ole Gangsted Rasmussen	1954–
lrs. Olaf Finsen	1956–
hrs. Niels Andersen	1957–
lrs. Leo Dannin	1962–

Den, der skriver disse linier kan ikke lade være med at slutte med nogle bemærkninger om landsretssagfører, dr. jur. Axel H. Pedersens indsats for advokatstandens understøttelsesvirksomhed. »Axel H.« var medstifter af »Sagførergården« sammen med en kreds af ældre af standens betydeligste advokater. Det skal siges, at det ikke var denne kreds, der havde taget initiativet til stiftelsen af »Sagførergården«. Det var »Axel H.« Det var ham, der fik de »ældre herrer« til at blive begejstrede for tanken, og det er ham, der siden stiftelsen i 1948 har bragt institutionen Sagførergården frem til det, den i dag er blevet.

Det var iøvrigt også ham, der tog initiativet til køb af understøttelsesfondets ejendom i 1953. Det er formentlig overflødigt at tilføje, at »Axel H.« har skrevet skøderne på alle fire ejendomme – uden honorar.

Axel H. Pedersen, S. B. 1949 s. 371–76, 1950 s. 250–56, 1952 s. 241–42, 1968 s. 69–70 og 127, *Eigil Jensen*, 1954 s. 198–99 og »En rettens tjener. C. B. Henriques« 1. udg. (1956) s. 237–43, *Harald Halvorsen*, Norsk Advokatblad 1965 s. 84.

ADVOKATERNES PENSIONSPROBLEMER

På sagfører mødet i 1919 gjorde *N. H. Bache*, der var kendt som forsikringskyndig, opmærksom på, at bestemmelserne om pensionering, der fandtes i udkastet til vedtægterne fra 1918 var strøget, således at kun understøttelsesvirksomheden var tilbage. Rådet kunne dog efter forslag fra understøttelsesfondets bestyrelse fastsætte, at en del af de årlige indtægter indtil videre skulle henlægges som grundfond for en pensionskasse: »Når dette grundfond har nået en størrelse af 100.000 kr., skal rådet forelægge det almindelige sagfører møde forslag om pensionsspørgsmålets løsning«.

Dette var at opfatte som en slags løfteparagraf. Den blev ændret i 1929, således at advokat møderne efter forslag fra bestyrelsen fastsatte regler for anvendelse af fondets midler, derunder i hvilket omfang en del af de årlige indtægter skulle henlægges som grundfond for en pensionskasse.

Bestyrelsen meddelte i 1925, at den havde overvejet mulighederne for oprettelsen af en pensionskasse, men at resultatet desværre var blevet negativt. Sagf. *F. T. Engelberg* mente, at da der var ca. 1.400 sagførere, ville der udkræves ca. 3 mill. kroner for at sikre alle en årlig understøttelse på 1.000 kr. fra det 70. år, og det beløb, der var til rådighed var kun ca. 340.000 kr. Der blev nedsat et udvalg: *Axel Bang*, *C. B. Henriques*, *Carl Herforth* og *Poul Jacobsen*. Udvalget mente, at det ville være nødvendigt at skabe et grundfond på mindst 2000.000 kr. og fastsætte et årligt bidrag på mindst 50 kr. pr. medlem. Ors. *V. Frandsen*, Odense, sagde, at en lovgivning om folkeforsikring flere gange havde været fremdraget og muligt ville blive løst i en ikke for fjern fremtid. Han anså det for at være af største betydning at få klarhed over, om sagførerne ved at bringe ofre for en pensionsordning blot opnåede at aflaste det offentlige for en del af dets byrder.

Der fremkom aldrig nogen betænkning og heller ikke noget positivt forslag. Både tanken og udvalget synes at være sygnet hen.

Rådet nedsatte i 1946 igen et pensionsudvalg med lrs. *Poul Christiansen* som formand. Udvalget bestod desuden af sagf. *Poul Kühl*,

Steger, og lrs. *Thøger Jensbye*, Viborg. Når spørgsmålet atter kom frem, skyldtes det navnlig, at andre havde optaget tanken og løst den, f. eks. lægerne og journalisterne.

På fællesmødet mellem rådet, nævnet og kredsbestyrelserne i maj 1948 blev pensionssagen påny behandlet.

Poul Christiansen nævnede de 4 muligheder: alderspension, invalidepension, enkepension og børnepension, og rejste spørgsmålet om der skulle oprettes en pensionsforsikring eller pensionskasse, og om pensionens størrelse. Forudsætningen for en kollektiv ordning måtte principielt være, at der var pligt til at være medlem, og dette punkt var sagens achilleshæl. Problemet var blevet drøftet på delegeretmødet for de nordiske advokat- og sagførerorganisationer i Oslo 1947, og på dette havde man taget afstand fra en tvungen ordning.

Ors. *F. Dragsted* fandt, at det var meget vanskeligt at samle sagførerne om denne opgave, fordi forholdene var så forskellige. Der måtte desuden sigtes på et beløb på 8.000 kr. årligt, ellers var det hele betydningsløst.

Ors. *Aksel E. Larsen* fremhævede, at der kun kunne være tale om at interessere sig for enkepensionen, da 90 % af andragerne til understøttelsesfondet er enker. Der kunne oprettes en privat pensionskasse, men den burde yde beløb, der betød noget. Lrs. *Arthur Christensen*, Aarhus, oplyste som medlem af understøttelsesfondets bestyrelse, at der var trang ikke alene til en enkepension, men også til pension for sagførere.

Lrs. *Fritz Petersen*, Vordingborg, mente, at der måtte tænkes mere socialt og kollegialt på dette spørgsmål og fik tilslutning af lrs. *Aage Larsen*, Aalborg, der fandt, at selv en lille pension ville være af betydning for de unge sagførere. Hrs. *N. J. Gorrissen* var enig i, at en pensionskasse med en rimelig præmie ville få tilslutning fra de unge og konstaterede enighed om, at udvalgets arbejde skulle fortsættes.

Poul Christiansen aflagde påny beretning i 1949. Sagen havde 25-års jubilæum, og den befandt sig stadigvæk på overvejelsernes stadium. Spørgsmålet var aktuelt indenfor de liberale erhverv i de nordiske lande. Vanskeligheden lå i en kollektiv pensionsordning, således at hele standen gik ind for pensionsordningen, men medlemmerne kunne ikke tvinges til en pensionsordning.

Udvalget, der afgav betænkning i 1951, samlede sine overvejelser i en ordning, der kunne begynde småt, så at sige på bar bund, uden at der til iværksættelsen krævedes så og så mange millioner, eller blot

nogle hundrede tusinder. Efter forslaget ville enhver, uanset hvilken alder han har ved ordningens ikrafttræden, få vederlag for den præmie, han betaler fremover. Den pension, der er ordningens endemål, kan kun opnås af de unge, der betaler præmie i hele den periode, der regnes med. Tilsvarende pension kunne for de ældre kun opnås ved indbetaling af de »manglende« præmier. Dette ville kræve så store kapitaler efter udvalgets mening, at det helt så bort herfra. Ordningen ville derfor få mindre betydning for de nu virkende sagførere end for de kommende. Udvalget gik ind for en tvungen pensionsordning, men anså en lovhjemmel nødvendig som en tilføjelse til rpl.'s regler om opnåelse af beskikkelse.

»Sagførerforeningen af 1924« nedsatte i 1949 et udvalg bestående af lrs. *Knud Gormsen* og hrs. *E. Behrendt-Poulsen* til at undersøge mulighederne for en pensionsordning, uafhængig af de undersøgelser, som rådet allerede var i gang med. Udvalgets betænkning i 1951 kom også til det resultat, at det måtte frarådes at søge indført en tvungen ordning.

N. J. Gorrissen konstaterede i 1951, at det var den almindelige opfattelse, at sagen ikke var tilstrækkelig afklaret. Det var en standspågang at hjælpe med til gennemførelsen af en pensionsordning, og det var vigtigt, at der arbejdedes videre med sagen, først og fremmest for de unges skyld, og på sagførermødet i 1953 oplyste *N. J. Gorrissen*, at pensionssagen foreløbig var stillet i bero.

Københavns Advokatforretning drøftede på et medlemsmøde 16/1 1966 tegningen af en *gruppelivsforsikring*, hvorved alle foreningens medlemmer blev livsforsikret under et, idet præmien, der beregnes for alle medlemmerne, betales under et af foreningen for et år ad gangen. Der udstedes ingen policer, og forsikringen kan fra begge sider opsiges med 3 måneders forudgående varsel til udgangen af et kalenderår. Foreningen etablerede fra 1/1 1968 en *gruppelivsforsikring*, der omfatter alle medlemmer, der er født efter 1916. Forsikringssummen er på 50.000 kr. pr. medlem, der udbetales ved dødsfald før medlemmets fyldte 70 år. Årspræmien er 190 kr. pr. medlem.

På det ordinære advokatmøde 19/5 1967 var spørgsmålet om etablering af en *gruppelivsforsikring* for alle advokater sat på dagsordenen. Både en obligatorisk og en frivillig ordning drøftedes. Tilslutningsprocenten skulle være 50 %. Rådet vedtog 23/2 1968 at ville arbejde for gennemførelse af en *gruppelivsforsikring* for alle advokater under 60 år, hvorefter forsikringssummen skulle andrage 50.000 kr. til udbetaling ved advokatens død inden det fyldte 67 år, og samtidig et beløb

på 5.000 kr. til hvert barn, der ikke er fyldt 21 år. Årspræmien andrager ca. 308 kr. Rådets formand, *Axel Graff* gjorde en meget aktiv indsats for at tilvejebringe en tilslutning på 50 %. Det lykkedes, og ordningen trådte i kraft 1/1 1969, da der var modtaget tilmelding af 836 advokater. Den administreres af »Juristforbundet«.

»Juristforbundets pensionskasse« blev oprettet 19/2 1963. Heri kan optages advokatfuldmægtige og ansatte advokater, hvis beskikkelse ikke er over 10 år gammel. Hvis indmeldelse er sket som fuldmægtig eller ansat advokat, kan medlemsskabet fortsættes, efter at medlemmet er blevet *selvstændig* advokat.

Der er således mulighed for efterhånden at nå til, at advokaterne bliver pensionssikrede.

S. B. 1925 s. 168, 170-72, 1947 B. s. 11-14, 1948 B. s. 208-11, 1949 s. 53, 1951 s. 231-52, 253-72 og 390, Norsk Sakførerblad 1946 s. 98-99, 127, 1948 s. 37-44, Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund 1943 s. 98-99 og 127, A. B. 1967 s. 222, 176-78, 1968 s. 45, 193, 1969 s. 98, *Hans Jacobsen*, Advokaternes og advokatfuldmægtigenes pensionsproblem, A. B. 1963 s. 63-64, 1969 s. 3-5.

MORGENDAGENS ADVOKAT

We seem to have missed the very
pertinent fact that legal education
is for a lawyer a lifetime affair

Harno (1953)

Ludvig Holberg – der iøvrigt hadede sin tids procuratorer – foreslog i »Danmarks og Norges Beskrivelse« fra 1729, »at der burde holdes disputatser over juridiske emner for at de studerende på den måde kunne oplæres til procuratorprofessionen«. Tyve år senere – i 1749 – oprettedes »Det juridisk-praktiske Selskab«.

Da *Anders Sandøe Ørsted* i 1801 som 22-årig udnævntes til surnummer assessor i Hof- og Stadsretten havde han ikke tidligere beskæftiget sig med praktisk juridisk virksomhed, men han havde erhvervet sig kendskab til retssagers behandling, idet han som student var medlem af »*Det juridisk-praktiske Selskab*« i 1796–97. Selskabets formål, at dygtiggøre de unge jurister til deres fremtidige gerning, blev udtrykt i vedtægterne: »Da øvelse gør mester, og praksis i alle videnskaber er den bedste lærer.« Selskabet arrangerede procedureøvelser, hvor Ørsted optrådte både som dommer og sagfører ved underretten og senere som sagfører ved overretten, hvor der var mundtlig procedure som ved højesteret. Mange af datidens betydeligste jurister var medlemmer af selskabet: *Henrik Stampe*, brødrene *Edvard* og *Christian Colbjørnsen*, professor *Hurtigkarl* og højesteretsadvokaterne *Rosenstand-Goiske*, *Skibsted* og *Hans Haagen*.

Danske Kancelli foreslog, at de studerende skulle følge procedureøvelserne i et halvt år og at der ved ansættelse i offentlige stillinger skulle tages i betragtning, om de havde attest for stadig deltagelse i procedureøvelserne. Kongen approberede forslaget ved en resolution af 7/2 1826. Selskabets mangeårige forstander, højesteretsassessor *C. F. Wilje* døde imidlertid 22/8 1860, og da det årlige tilskud på 300 rdl. blev inddraget, og da den kgl. resolution af 7/2 1826 blev ophævet efter forslag fra fakultetet, kunne selskabet ikke overleve alle disse stød, og

Dragsted.

Tegning af Hans Bendix

det blev herefter opløst i 1863. Efter skiftekommissionens behandling fremkom en formue på 1895 rdl., der indgik i et legat med selskabets navn. Renterne udbetales til en ugift kvinde.

Den supplerende uddannelse for de juridiske studerende blev ikke genoptaget før i 1929 på initiativ af formanden for Juridisk Diskussionsklub, lrs. *Kaj Petersen*.

Tanken om en »sagførerskole« for fuldmægtigene og de unge sagførere i de praktisk-tekniske sider af sagførrergerningen blev fremsat første gang af professor *Fr. Vinding Kruse* i 1933, derefter i 1937 af lrs. *C. P. Lauritzen*, men blev først ført ud i livet, efter at lrs. *Oscar Lassen* i 1942 havde holdt foredrag »Bør sagføreruddannelsen suppleres«? Den københavnske kredsbestyrelse – *Aksel E. Larsen* var da formand – nedsatte et udvalg til at arrangere foredrag, kursus og procedureøvelser. Ors. *F. Dragsted* blev formand og har været det siden. Sagførerkursus begyndte i vintersæsonen 1942/43 med 7 forelæsninger, heriblandt *Leif Gamborgs* uforglemmelige festfyrværkeriforelæsning om procedureteknik.

Der blev på grund af krigens restriktioner ingen forelæsninger holdt

i 1944/45 men i 1945/46 genoptoges kursusvirksomheden, og der indførtes de populære procedureøvelser, hvor man kommer en virkelig domsforhandling så nær som muligt. To fuldmægtige procederer en retssag, som tidligere har været bedømt af højesteret. Dommerkollegiet har lige fra begyndelsen bestået af højesteretsdommer, dr. phil. h. c. *Victor Hansen* (retsformand), ombudsmanden, professor dr. jur. *Stephan Hurwitz* og hrs. *K. Bunch-Jensen*, der døde 4/1 1959, og som afløstes af hrs. *Jon Palle Buhl*. Dommerkollegiet fratræder i 1969.

En række professorer, dommere, embedsmænd og advokater med særlig erfaring på specielle områder har holdt foredrag om procedureteknik, advokatgerningen og god advokatskik, dokumentsskrivning – et af foredragene hed »skødesløs skødeskrivning« – byggesager, udstyknings-sager, bobehandling, skifteproblemer, aktieselskaber m.v. Norge har været repræsenteret af regeringsadv. *Henning Bødtker*, der var formand for Den norske Sakførerforening 1941–47 (1949) og højesteretsadv. *Leif S. Rode* (1949), der bl. a. har skrevet »Men det steg en grotid« (1945), og Sverige af advokaten *Gunnar Bomgren*, der senere blev højesteretsdommer.

Mange foredrag og forelæsninger har tillige fremkaldt enkeltundersøgelser på en række områder, som den praktiserende jurist i kraft af sin erfaring er i stand til at belyse mere indgående, end det i reglen vil være muligt for den blot teoretisk arbejdende jurist. En lang række af disse enkeltundersøgelser er offentliggjort.

På initiativ af landsdommer *J. L. Frost* holdtes det første procedurekursus i Jylland i nævningsalen i Vestre landsret i 1946. Det blev en fast årlig institution, der blev ledet af et udvalg med *J. L. Frost* som formand. Ved dennes udnævnelse til højesteretsdommer overtog retspræsident *C. Bang* formandsposten og efter hans fratræden 1958 blev retspræsident, dr. jur. *E. A. Abitz*, formand. Fra 1961 holdes procedureøvelser. Dommerkollegiet har i 1961–69 bestået af *Victor Hansen*, *C. Bang* og *Jon Palle Buhl*. Fra 1969 består det af landsdommer *Børge Schäffer*, hrs. *S. Storm Mortensen* og prof. dr. jur. *Robert Bech*.

Der holdes et årligt to dages kursus i maj måned, hvor der holdes foredrag.

Det danske kursus vakte interesse i de øvrige nordiske lande, og det var naturligt, at »Advokatens praktisk-juridiske uddannelse« blev drøftet på delegeretmødet for de nordiske advokatorganisationer i 1948.

Efter dansk forbillede etableredes i 1949 i Oslo et lignende kursus på initiativ af højesteretsadvokat *Oscar Smith*.

Med de nydannelser, der fremkommer i det praktiske retsliv og i lovgivningen, fordi den samfundsmæssige udvikling accelererer i et stadigt stigende tempo, stilles der øgede krav til advokaterne. Rådet nedsatte derfor i 1960 et udvalg til at drøfte og afgive en udtalelse om de muligheder, der måtte foreligge for en udvidet adgang til videreuddannelse af advokater. Da udvalget afgav betænkning 1/9 1968 bestod det af retspræsident, dr. jur. *E. A. Abitz*, hrs. *Jon Palle Buhl*, *F. Dragsted* (formand), prof. dr. jur. *W. E. von Eyben*, *Axel H. Pedersen* og lrs. *Hugo Schmidt*, Århus.

Udvalget har fra 1962 holdt årlige velbesøgte week-end kursus på Hindsgaul og på Nyborg Strand, hvor deltagerantallet har været mellem 100 og 300. Ved hvert kursus behandles en emnekreds: byggesager, beskatning af aktieselskaber og aktionærer, interessentskaber og kommanditselskaber, andelsboliger og ejerlejligheder, udstykning m. v.

Betænkningen har foreløbig resulteret i, at rådet har nedsat et permanent videreuddannelsesudvalg med *Jon Palle Buhl* som formand. Der startes højaktuelt med kursus om kildeskatten.

Den næste generations advokater vil til enhver tid være:

Morgendagens advokat, og hvorledes denne skikkelse formes, vil til enhver tid – som udviklingen har vist – i væsentlig grad bero på dem, der har forståelse for og indsigt i udformningsprocessen. Det er først og fremmest advokaterne selv, men også administrationen og universiteterne. Det var et tilbageskridt, da fakultetet foreslog ophævelse af den kgl. res. af 1826. Det var et fremskridt, da »kursus i advokatvirksomhed« i 1962 blev indført ved Københavns universitet på initiativ af prof. dr. jur. *Anders Vinding Kruse*.

Erik Solem, Holberg som jurist, T.f.R. 1948 s. 526, *H. Hjorth-Nielsen*, Det juridisk-praktiske selskab 1749-1863, T. f. R. 1926 s. 84-130, *Axel H. Pedersen*, Den praktisk-juridiske uddannelse, S.B. 1948 s. 224-34, Advokatens praktisk-juridiske uddannelse. Fra forhandlingerne mellem delegerede fra de nordiske advokat- og sagførerorganisationer i oktober 1948, Norsk Sakførerblad 1949 s. 19-21, 1950 s. 123-24 og 1951 s. 99. *Axel H. Pedersen*, Indledning til sagførergeringen, 1. udg. I (1953) s. 83-101 og *samme*, Norsk Sakførerblad 1954 s. 129 ff., *K. Skovgaard Sørensen*, S.B. 1952 s. 31-32, *Feodor Nielsen*, 1954 s. 329-32, A. B. 1959 s. 12-16, *Victor Hansen*, 1. advokatreds' procedureøvelser, A. B. 1969 s. 137-140.